

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE ȘI ALE EDUCAȚIEI

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 339.96:332.14(478)

PRISACARI MARIA
IMPACTUL ASISTENȚEI EXTERNE ASUPRA POLITICILOR
PUBLICE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ÎN REPUBLICA
MOLDOVA

563.02 - ORGANIZAREA ȘI DIRIJAREA ÎN INSTITUȚIILE
ADMINISTRAȚIEI PUBLICE; SERVICII PUBLICE

Teză de doctorat în științe administrative

Conducător/consultant
științific:

ROȘCOVAN Mihail, doctor,
conferențiar universitar

Autorul:

PRISACARI Maria

CHIȘINĂU, 2023

© **PRISACARI Maria, Chişinău, 2023**

CUPRINS

ADNOTARE	4
АДНОТАЦИЯ.....	5
ANNOTATION.....	6
LISTA ABREVIERILOR.....	7
LISTA FIGURILOR.....	9
LISTA TABELELOR	10
INTRODUCERE	11
1. FUNDAMENTE ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO - METODOLOGICE PRIVIND IMPACTUL ASISTENȚEI EXTERNE ASUPRA POLITICILOR PUBLICE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ	22
1.1. Aspecte conceptuale și istoriografice ale evoluției asistenței externe în contextul politicii de dezvoltare.....	22
1.2. Repere bibliografice de investigare a impactului asistenței externe asupra politicilor publice pentru dezvoltare.....	36
1.3. Cadrul metodologic de studiere a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională	45
Concluzii la capitolul 1	56
2. DINAMICI ȘI DIMENSIUNI ALE IMPACTULUI ASISTENȚEI EXTERNE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	59
2.1. Mecanismul de coordonare a asistenței externe în Republica Moldova.....	59
2.2. Evoluția asistenței financiare externe acordate Republicii Moldova.....	68
2.3. Rolul asistenței UE în consolidarea politicilor și instituțiilor publice din Republica Moldova.....	81
Concluzii la capitolul 2	93
3. ASPECTE PRACTICE DE EVALUARE A IMPACTULUI ASISTENȚEI EXTERNE ASUPRA POLITICII PUBLICE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA.....	96
3.1. Caracteristicile politicii publice de dezvoltare regională din perspectiva impactului asistenței externe	96
3.2. Analiza impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională.....	111
3.3. Consolidarea capacităților actorilor regionali – catalizator în dezvoltarea Regiunii de Dezvoltare Nord.....	131
Concluzii la capitolul 3	141
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	143
BIBLIOGRAFIE	148
ANEXE	167
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	213
Curriculum Vitae.....	214

ADNOTARE

Prisacari Maria „Impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova”. Teză de doctor în științe administrative. Chișinău, 2023.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 226 de titluri, 147 pagini de bază, figuri - 26, tabele - 14. Rezultatele obținute sunt publicate în 15 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: asistența externă, impact, dezvoltare, administrare publică, instituții publice, evaluarea politicilor publice, dezvoltare regională.

Domeniul de studiu: administrația publică; organizarea și dirijarea în instituțiile administrației publice; servicii publice.

Scopul lucrării constă în cercetarea teoretică și empirică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională din perspectiva identificării metodelor de eficientizare AOD în contextul de reformare și îmbunătățire a performanței administrației publice din Republica Moldova.

Obiectivele studiului: sintetizarea referențialului istoriografic și teoretic privind studierea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională; elaborarea cadrului metodologic de studiere; analiza mecanismului de coordonare a asistenței externe și a evoluției dinamicii AOD în RM; identificarea corelației dintre asistența UE și consolidarea politicilor și instituțiilor publice din RM; evaluarea rolului asistenței externe în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională; identificarea modalităților de eficientizare a asistenței oficiale de dezvoltare în contextul implementării politicilor publice de dezvoltare regională și reformării/îmbunătățirii a performanței administrației publice; formularea concluziilor și recomandărilor relevante cu privire la sporirea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în RM.

Noutatea și originalitatea științifică. Lucrarea reprezintă una din primele cercetări științifice complexe, consacrate analizei teoretico-empirice a impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională și scoaterii în relief a particularităților și a sistemelor de implementare AOD în RM. În scopul eficientizării asistenței externe în RM, autorul a prezentat modalitățile de îmbunătățire a acesteia, derivate atât din literatura științifică de specialitate, cât și din practica de implementare.

Problema științifică soluționată rezidă în: fundamentarea științifică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională, ceea ce a contribuit la identificarea metodelor de sporire a impactului AOD și formularea concluziilor și recomandărilor privind eficientizarea AOD în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Semnificația teoretică a cercetării este redată de totalitatea conceptelor, definițiilor, teoriilor, modelelor, elementelor structurale și condițiilor de raționalitate cu privire la impactul AOD în raport cu politicile publice de dezvoltare regională, preluate din operele autorilor clasici, până la cele ale cercetătorilor moderni, analizate și prezentate de autor. Importanța teoretică a lucrării rezultă și din sinteza informațiilor în baza actelor normative și strategice privind mecanismul de coordonare a asistenței externe ce completează stadiul de cunoaștere a domeniului cercetat, precum și soluțiile oferite de autor privind modalitățile de eficientizare a AOD în RM în contextul reformării administrației publice.

Valoarea aplicativă a lucrării: concluziile și recomandările propuse de autor pentru eficientizarea AOD din RM în contextul politicilor publice de dezvoltare regională pot servi drept temelie pentru autoritățile competente ale statului și necesită a fi încadrate și aplicate în activitatea instituțională și funcțională a autorităților publice administrative din RM.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin: publicațiile științifice la subiectul cercetat; implementarea metodelor de eficientizare a asistenței externe în domeniul politicilor de dezvoltare regională în cadrul activității ADR Nord.

АДНОТАЦИЯ

Присакарь Мария «Влияние внешней помощи на государственную политику регионального развития в Республике Молдова». Докторская диссертация в области административных наук. Кишинев, 2023.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 226 наименований, основных страниц - 147, фигур - 26, таблиц - 14. Результаты исследования опубликованы в 15 научных работах.

Ключевые слова: внешняя помощь, влияние, государственное управление, госучреждения, оценка реализации государственной политики, региональное развитие.

Область исследования: публичное управление; организация и руководство в учреждениях публичного управления; публичные услуги.

Задача исследования: Целью данного исследования является теоретическое и эмпирическое исследование влияния внешней помощи (ОПР) на государственную политику регионального развития с точки зрения определения методов повышения эффективности ОПР в целях реформирования и улучшения качества государственного управления в РМ.

Цели: обобщение историографических и теоретических материалов по изучению влияния внешней помощи на политику регионального развития; разработка методологических основ изучения влияния внешней помощи на политику регионального развития; анализ механизма регулирования внешней помощи и динамики ОПР в РМ; выявление взаимосвязи между помощью ЕС и процессом консолидации госучреждений в РМ; оценка влияния внешней помощи на реализацию политики регионального развития в РМ; определение путей повышения эффективности официальной помощи в РМ в контексте реформирования государственного управления; разработка рекомендаций по воздействию внешней помощи на улучшение политики регионального развития.

Новизна и научная оригинальность работы. Работа представляет собой одно из первых комплексных научных исследований, посвящённых теоретико-эмпирическому анализу влияния ОПР на государственную политику регионального развития и освещающих особенности системы реализации ОПР в РМ. В целях улучшения эффективности внешней помощи в РМ, автор представил пути ее улучшения на основе научной специализированной литературе, а также на практике ее использования.

Решаемая научная задача заключается в научном обосновании влияния внешней помощи на государственную политику регионального развития, что способствовало выявлению методов повышения влияния ОПР и разработке выводов и рекомендаций по эффективности ОПР в реализации государственной политики регионального развития РМ.

Теоретическое значение исследования представлена совокупностью концепций, определений, теорий, моделей и условий рациональности влияния ОПР на государственную политику, основанных на работах классических авторов и современных исследователей. Теоретическая значимость работы основана на нормативных и стратегических актах о механизме координации внешней помощи, а также предлагаемых автором решений относительно способов улучшения эффективности ОПР в РМ в контексте реформирования государственного управления.

Практическое значение работы: выводы и рекомендации, предложенные автором для эффективности ОПР в контексте государственной политики регионального развития, могут служить основой для компетентных органов государства и должны быть применены в институциональной деятельности административных органов государственной власти РМ.

Внедрение научных результатов было достигнуто за счет научных публикаций по исследуемой тематике; внедрение методов улучшения эффективности внешней помощи в области политики регионального развития в рамках деятельности АРР Север.

ANNOTATION

Prisacari Maria "The impact of external assistance on regional development public policies in the Republic of Moldova". PhD thesis in administrative sciences. Chisinau, 2023.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting 226 titles, 147 basic pages, 26 figures, 14 tables. The obtained results are published in 15 scientific papers.

Keywords: external assistance, impact, development, public administration, public institutions, evaluation of public policies, regional development

Field of study: public administration, organization and management in public administration institutions, public services.

Purpose of the paper: consists in the theoretical and empirical research of the impact of external assistance on the regional development from the perspective of identifying methods of ODA efficiency in the context of reforming and improving the performance of the public administration in the Republic of Moldova.

Research objectives: synthesis of the historiographical and theoretical references regarding the study of the impact of external assistance on regional development policies; developing the methodological study; analysis of the external assistance coordination mechanism and the evolution of ODA dynamics in RM; identifying the correlation between EU assistance and the strengthening of policies and public institutions in RM; evaluation of external assistance role in the implementation of regional development policies in RM; identifying ways to make ODA more efficient in the context of implementing regional development policies and improving public administration performance; formulating relevant conclusions and recommendations on increasing the impact of external assistance on regional development policies in RM.

The novelty and scientific originality of the paper. The work represents one of the first complex scientific researches, dedicated to the theoretical-empirical analysis of the impact of ODA on regional development policies, highlighting the particularities and ODA implementation systems in RM. To streamline external assistance in RM, the author presented ways to improve it, derived from both the scientific literature and implementation practice.

The scientific problem solved resides in: scientific and methodological basis of the impact of external aid on regional development policies which contributed to the identification of methods to increase the impact of ODA and led to the formulation of conclusions and recommendations regarding the efficiency of ODA investments in the implementation of public development policies regional development in the RM.

The theoretical significance of the research consists in: concepts, definitions, theories, models, structural elements and conditions of rationality regarding ODA versus regional development public policies taken from the works of classical authors and modern researchers, analyzed and presented by the author. The theoretical importance of the paper also results from the synthesis of information based on the normative and strategic acts regarding the external assistance coordination mechanism that completes the state of knowledge of the researched field, as well as the solutions offered by the author regarding the ways to make ODA more efficient in the Republic of Moldova in the context of public administration reform.

The applicative value of the paper: the formulated conclusions and recommendations for the efficiency of ODA in the context of the regional development public policies, presented by the author, can serve as a basis for the competent state authorities and need to be applied in the institutional and functional activity of public administrative authorities in RM.

The implementation of scientific results was achieved by: scientific publications on the research subject; implementing the methods of monitoring and evaluating and improving external assistance in the field of regional development policies within the activity of the North RDA.

LISTA ABREVIERILOR

AA - Acordul de Asociere UE-Moldova
AAC – Aprovizionarea cu Apă și Sanitație
ADA - Agenția Austriacă pentru Dezvoltare
ADR – Agenție de Dezvoltare Regională
AMP - Platforma pentru gestionarea asistenței externe
APC – Autoritatea Publică Centrală
APL – Autoritatea Publică Locală
AOD – Asistență Oficială pentru Dezvoltare
BEI - Banca Europeană pentru Investiții
BERD – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BM – Banca Mondială
BNS - Biroul Național de Statistică
CNCDDL - Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
CRD - Consiliul Regional pentru Dezvoltare Nord
DAC - Comitetul de Asistență pentru Dezvoltare din cadrul OCDE
DCFTA - Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv
DR – Dezvoltare Regională
EE – Eficiență Energetică
FMI - Fondul Monetar Internațional
FNDR(L) - Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (și Locală)
GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IDES - Indicator (sintetic) al Dezvoltării Economico-Sociale
IMM – Întreprinderi Mici și Mijlocii
KfW - Institutul de Credit pentru Reconstrucții
MDS – Managementul Deșeurilor Solide
MDRC – Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor
MIDR – Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
MiDL - Proiectul „Integrarea Migrației în Dezvoltarea Locală
MSPL – Modernizarea Serviciilor Publice Locale
OCDE - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
ODD – Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
ONG – Organizații non guvernamentale

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PGD – Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă

PIB – Produsul Intern Brut

PIPP- Planul de implementare a principiilor de parteneriat în Moldova

PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

PP - Principii de Parteneriat

RDC – Regiunea de Dezvoltare Centru

RDN – Regiunea de Dezvoltare Nord

RDS – Regiunea de Dezvoltare Sud

RM – Republica Moldova

SND – Strategia Națională de Dezvoltare

SNDR – Strategia Națională de Dezvoltare Regională

SUA – Statele Unite ale Americii

UE - Uniunea Europeană

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1 Clasificarea formelor de asistență după sursa de finanțare.....	23
Figura 1.2 Paradigme conflictuale de dezvoltare	28
Figura 1.3 Conceptul de dezvoltare durabilă.....	33
Figura 1.4 Relația între rata de creștere pe locuitor PIB și AOD pe locuitor.....	53
Figura 2.1 Mecanismul de coordonare și management al asistenței externe.....	59
Figura 2.2 AOD net debursate pentru Republica Moldova în perioada 2009-2021.....	69
Figura 2.3 Evoluția angajamentelor AOD net pentru Republica Moldova (mln USD).....	71
Figura 2.4 Top grupări de finanțatori 2000-2021.....	72
Figura 2.5 Top 10 donatori AOD brut pentru Republica Moldova pentru perioada 2018-2021.....	73
Figura 2.6 Top sectoare debursări curente în perioada 2009-2021.....	74
Figura 2.7 Dinamica AOD UE pentru Republica Moldova în perioada 2009-2021.....	81
Figura 3.1 PIB pe regiuni de dezvoltare, prețuri curente, mld, lei.....	97
Figura 3.2 Donatorii principali în domeniul dezvoltării regionale (EUR).....	103
Figura 3.3 Fluctuația investițiilor în proiecte DR (EUR).....	103
Figura 3.4 Utilizarea mijloacelor alocate din FNDR în anii 2011-2021 pentru proiecte	112
Figura 3.5 Repartizarea mijloacelor FNDR pe principalele domenii de intervenții.....	113
Figura 3.6 Repartiția resurselor financiare conform domeniilor de intervenție.....	114
Figura 3.7 Dinamica IDEs pentru perioada 2010-2019.....	123
Figura 3.8 Serviciile finanțate din surse externe.....	124
Figura 3.9 Impactul asistenței externe în dezvoltarea ulterioară a RM.....	125
Figura 3.10 Factorii care au restricționat efectele asistenței externe.....	125
Figura 3.11 Cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării.....	126
Figura 3.12 Corelația dintre prioritățile donatorilor și prioritățile de dezvoltare ale țării.....	126
Figura 3.13 Activități desfășurate în domeniile vizate.....	136
Figura 3.14 Serviciile care au influențat cel mai mult calitatea vieții populației.....	137
Figura 2.15 Principalele activități ce au continuat după încheierea finanțării externe.....	138

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1 Componenta comunității donatorilor.....	25
Tabelul 1.2 Clasificarea donatorilor multilaterali.....	25
Tabelul 1.3 Indicele disparității regionale.....	53
Tabelul 1.4 Indicatorii pentru calcularea IDES.....	55
Tabelul 2.1 Cadrul legislativ al AOD.....	63
Tabelul 2.2 Top 10 AOD țări recipiente din Europa, (mil. USD)	69
Tabelul 2.3 Provocări și acțiuni prioritare pentru Republica Moldova.....	78
Tabelul 2.4 Bugetul estimativ al Cadrului Strategic Unic pentru acordarea suportului UE Republicii Moldova 2017-2020.....	83
Tabelul 3.1 Evoluția indicelui disparității PIBR pe locuitor (2015-2019) pe regiuni de dezvoltare, %.....	98
Tabelul 3.2 Divizarea regională în Republica Moldova.....	101
Tabelul 3.3. Finanțatorii proiectului MSPL pentru faza a 2-a.....	106
Tabelul 3.4 Sinteza indicatorilor de impact în implementarea acțiunilor OS 1.....	117
Tabelul 3.5 Sinteza indicatorilor de impact în implementarea acțiunilor OS 2.....	119
Tabelul 3.6 Dinamica evoluției indicatorilor de dezvoltare pe regiuni (2010-2021), %.....	122

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei investigate. Republica Moldova, de la constituirea sa ca stat independent, a beneficiat de asistență externă, iar rolul acesteia în realizarea priorităților și politicilor publice de dezvoltare ale țării a fost și rămâne a fi unul semnificativ. Perspectiva de integrare europeană a venit cu noi provocări pentru întreaga societate din Republica Moldova, cu precădere pentru autoritățile administrației publice, capacitatea de absorbție a asistenței și eficacitatea utilizării resurselor financiare în implementarea politicilor publice a acestora fiind de o importanță majoră pentru procesul de dezvoltare socială și economică a țării. În prezent, există o serie de oportunități de accesare a unor programe și fonduri europene în care Republica Moldova este eligibilă. Cu toate acestea, chiar dacă informațiile cu privire la programele existente sunt mediatizate, nu există nici o analiză teoretică exhaustivă cu privire la asistența externă și la impactul ei în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională.

În acest context, tema de cercetare își propune să realizeze o descriere și o studiere a conceptului de asistență externă în raport cu politicile publice ce vizează dezvoltarea, luând în considerație atât specificul cadrului legislativ-normativ, cât și cel instituțional, abordare ce prezintă, pe de o parte, aspectul teoretic axat pe delimitări conceptuale și metodologice, iar, pe de altă parte, aspecte practice concentrate pe evaluare de impact, analiză statistică și analiză comparativă.

Studiul impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională este actual și important în contextul tendințelor de reformare desfășurate în administrarea publică în ultimele decenii. Necesitatea stringentă a reformelor bazate pe rezultate, monitorizare și măsurare a efectelor scontate ale politicilor publice de dezvoltare regională, impun cercetarea practicilor și tehnicilor de evaluare a impactului investițiilor financiare, inclusiv a asistenței externe.

În acest context, analiza realizată în prezentul studiu doctoral va genera noi cunoștințe, implementarea cărora va motiva actorii implicați pentru o mai bună gestionare a asistenței externe, cu impact asupra procesului de implementare a politicilor publice de dezvoltare regională și administrare în Republica Moldova.

Cercetarea și identificarea modalităților de îmbunătățire a eficienței și eficacității asistenței externe reprezintă un imperativ pentru Republica Moldova. Prin urmare, necesitatea identificării cât mai urgente a soluțiilor destinate problemelor asistenței externe în vederea atingerii obiectivelor politicilor publice de dezvoltare regională determină importanța și actualitatea temei de cercetare. În acest sens, studiul oferă autorităților de stat, donatorilor și publicului recomandări pentru îmbunătățirea procesului de implementare, monitorizare și evaluare a asistenței externe.

Actualitatea și importanța cercetării derivă și din angajamentele prevăzute în cadrul Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, prin care se specifică (cap. 1, 22) faptul că „cooperarea se axează pe dezvoltarea unei administrații publice eficiente și responsabile în Republica Moldova”, „gestionarea eficace și profesionistă a resurselor” și promovarea „dezvoltării armonioase ale relațiilor dintre Republica Moldova și partenerii săi” [1, p.14]. Totodată, Capitolul 2, 25 cu privire la Dialogul economic se referă la „schimbul de expertiză în sfera macroeconomică și macrofinanciară, inclusiv în ceea ce privește finanțele publice, ... asistența financiară externă și statisticile economice” [1, p.15].

Importanța utilizării eficiente a resurselor asistenței externe și materializării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă se regăsește în documentele strategice naționale, precum „Moldova 2030” [27], prin obiectivul ce vizează asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive. Obiectivul accentuează indispensabilitatea dezvoltării bunei guvernări, inclusiv prin edificarea unei administrații publice integre, responsabile, eficiente, transparente și deschise în ceea ce privește luarea deciziilor conform necesităților oamenilor și gestionarea resurselor publice.

Necesitatea eficientizării asistenței externe se regăsește și în Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2021-2025 [33], unde accentul este pus pe consolidarea bunei guvernări prin fortificarea cadrului normativ și dezvoltarea competențelor autorităților administrației publice în întreg ciclul de politici publice, inclusiv capacitățile de evaluare ex-ante și ex-post a politicilor. Totodată, programul setează ca prioritate dezvoltarea capacităților de asimilare a fondurilor pentru dezvoltare, inclusiv selecția strategică a priorităților, evaluarea, proiectarea, achiziția și asigurarea calității.

Gradul de investigare a temei. Pentru a determina gradul de cercetare a problemei abordate, a fost inițiată investigarea unui șir de lucrări ale cercetătorilor cu contribuții fundamentale în studiul impactului asistenței externe. Conceptul de asistență externă, având denumirea oficial recunoscută de Asistență Oficială pentru Dezvoltare (AOD), reprezintă o dimensiune specifică a cooperării internaționale. Literatura teoretică, precum și cea empirică privind eficacitatea asistenței externe a evoluat pe parcursul ultimelor două decenii, oferind o perspectivă detaliată asupra interacțiunii dintre AOD, instituții ale administrației publice, precum și asupra modului în care acestea influențează vectorul de creștere a unei țări. În acest sens, teoriile clasice ale creșterii au subliniat rolul acumulării de capital fizic (R. Ashley [121], P. N. Rosenstein-Rodan [204], J. D. Sachs [208]), pe când cele moderne au oferit un rol-cheie în explicarea diferențelor de performanță economică a țărilor unor factori precum transparență, instituții administrative (R. Axelrod [123], M. Doyle [144], A. Moravcsik [182], S. Cohen [135]).

Literatura empirică cu privire la impactul asistenței externe este impunătoare și oferă diverse perspective asupra rolului și efectelor AOD asupra politicilor publice de dezvoltare. Cea mai influentă activitate de colaborare în domeniul studiilor comparative este cea a lui P. J. Schraeder, S. W. Hook și B. Taylor [211]. Conform autorilor „dezbateră actuală asupra regimului de ajutor străin rămâne prinsă într-un fel de vid intelectual, având în vedere înțelegerea insuficientă din partea cercetătorilor a factorilor determinanți ai programelor de ajutor extern” [211, p. 15]. Alți cercetători, cum ar fi H. Hansen și F. Tarp [164], R. Durberry, N. Gemmell și D. Greenaway [146], R. Lensink și H. White [173], M. Clemens, S. Radelet și R. Bhavnani [134], P. Collier și J. Dehn [137], C. Dalgaard [138], P. Guillaumont și L. Chauvet [163] au constatat că vulnerabilitatea structurală a unei țări (la șocurile externe) are un impact semnificativ asupra eficacității ajutorului: un ajutor este mai eficient atunci când vulnerabilitatea structurală este mare.

Printre investigațiile științifice, se impune ca relevantă lucrarea lui C. Burnside și D. Dollar [131], care oferă o tratare ingenioasă a paradoxului micro-macro. De la publicarea ei, această lucrare a obținut în mod evident statutul de filosofie convențională în acest domeniu, impulsionând interesul savanților în domeniul cercetărilor privind eficacitatea asistenței externe.

Conceptul de impact al asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională este reflectat insuficient de cercetătorii din Republica Moldova. Totuși, relevăm lucrări ale mai multor cercetători care au încercat să analizeze impactul asistenței externe asupra politicilor publice în Republica Moldova: T. Șaptefrați [105], A. Popovici [66], T. Savca [98], O. Tărbîță [107], V. Lozovanu [177]. În această ordine de idei, considerăm importante și lucrările empirice elaborate de către think-tank-urile Expert Grup [57] și IDIS Viitorul [54] cu referire la impactul AOD în Republica Moldova și capacitatea de absorbție a asistenței externe acordate țării noastre, dar și analizele organizațiilor internaționale cu privire la AOD oferită Republicii Moldova [214], [222], [223].

Analiza unui spectru extins de publicații științifice în domeniu ne permite să constatăm caracterul insuficient al cercetării impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova. Absența unei analize sistematice a acestui domeniu în țara noastră a determinat alegerea acestei teme de cercetare, considerând că realizarea scopului și obiectivelor tezei de doctor va contribui la cunoașterea problemei cercetate, oferind soluții adecvate pentru rezolvarea acesteia.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul prezentei investigații rezidă în cercetarea teoretică și empirică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională din perspectiva identificării metodelor de eficientizare AOD în contextul de reformare și îmbunătățire a performanței administrației publice din Republica Moldova.

În acest context, pentru analiza impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională, obiectivele s-au focusat pe:

- Sintetizarea referențialului istoriografic și teoretic privind studierea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională;
- Elaborarea cadrului metodologic de studiere a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională;
- Analiza mecanismului de coordonare a asistenței externe și a evoluției dinamicii AOD în Republica Moldova;
- Identificarea corelației dintre asistența UE și consolidarea politicilor și instituțiilor publice din Republica Moldova;
- Evaluarea rolului/impactului asistenței externe în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova;
- Identificarea modalităților de eficientizare a asistenței oficiale de dezvoltare în Republica Moldova în contextul implementării politicilor publice de dezvoltare regională și reformării/îmbunătățirii performanței administrației publice;
- Formularea concluziilor și recomandărilor relevante cu privire la sporirea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Problematica cercetării a presupus formularea unor întrebări valide pentru a putea da răspunsuri pertinente, prin activități sistematice de cercetare și verificare a premiselor de la care s-a pornit, formulate ca ipoteze de lucru. Pentru determinarea impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională au fost propuse următoarele întrebări pentru a fi cercetate:

- Ce reprezintă AOD și care sunt sectoarele cele mai finanțate?
- Care sunt costurile asistenței externe pentru Republica Moldova pentru implementarea politicii de dezvoltare regională?
- Care este fluctuația investițiilor și evoluția principalilor indicatori în domeniul dezvoltării regionale?
- Care este rolul și corelația dintre autoritățile administrației publice și impactul asistenței externe (în eficientizarea politicii de dezvoltare regională)?
- În ce măsură a influențat AOD implementarea politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova?

Ipotezele formulate pentru evaluarea impactului AOD au avut ca punct de plecare ipoteza generală: *asistența externă are impact asupra politicilor publice de dezvoltare regională, doar că impactul său este condiționat de calitatea politicilor respective, dar și de angajamentul și*

capacitățile actorilor implicați în implementarea acestor politici. Această „regândire” a asistenței externe ne conduce, în mod logic, la alte ipoteze, relevante pentru Republica Moldova:

- ✓ *Îmbunătățirea calității politicilor publice de dezvoltare regională și a capacității instituțiilor administrației publice responsabile de implementarea acestor politici poate constitui cheia pentru un salt calitativ în dezvoltarea regiunilor. Impactul asistenței externe este direct proporțional cu capacitatea actului guvernării și capacitățile autorităților publice centrale și locale implicate în procesul de implementare a politicilor publice de dezvoltare regională.*
- ✓ *AOD va avea un impact mai mare dacă menirea proiectelor de dezvoltare regională va fi de a consolida instituțiile și politicile publice, astfel încât serviciile să fie livrate în mod eficient. Majoritatea asistenței externe este oferită sub formă de proiecte de investiții în anumite sectoare, cum ar fi drumurile, alimentarea cu apă sau educație. Asistența externă finanțează întregul sector public, iar calitatea generală a politicilor de dezvoltare regională și capacitarea instituțiilor administrației publice poate fi cheia în asigurarea unui randament cât mai mare din această finanțare. Prin urmare, contribuția cea mai critică a proiectelor nu este aceea de a majora finanțarea pentru anumite sectoare, ci pentru a contribui la îmbunătățirea furnizării de servicii prin consolidarea instituțiilor sectoriale și locale.*
- ✓ *O societate civilă activă poate contribui la îmbunătățirea calității serviciilor publice și a proiectelor implementate. Abordarea participativă în furnizarea de servicii, precum și monitorizarea continuă a implementării proiectelor de dezvoltare regională poate duce la îmbunătățiri semnificative în acest sens.*

Fundamentele teoretico–metodologice ale studiului. Metodologia de cercetare propusă cumulează abordarea descriptivă, analiza conceptuală și studiile empirice, luând în considerare elemente inter și transdisciplinare necesare abordării unei asemenea problematici complexe. În vederea prezentării unei abordări integrate a conceptului cercetat în teză, în procesul de analiză au fost aplicate următoarele principii: principiul științific, principiul istorismului, principiul interdisciplinarității, principiul complementarității și principiul obiectivității.

Metodologia de cercetare utilizată în cadrul studiului impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională are drept punct de plecare problema de cercetare, scopul, obiectivele și ipotezele tezei de doctorat. Tehnologia cercetării și evaluărilor tematice, în acest sens, se bazează pe o schemă logică formată din cinci etape de bază:

1. Stabilirea bazei conceptuale pentru evaluare. Această etapă a inclus definirea problemei și alegerea temei de cercetare (studierea direcțiilor prioritare de cercetare la nivel național și internațional, stabilirea scopului metodologic); trecerea în revistă a cadrului legal/normativ și

analiza bibliografiei naționale și internaționale; clarificarea problemei prin formularea ipotezelor ce necesită a fi testate și confirmate sau infirmate; selectarea metodelor de cercetare.

2. Revizuirea datelor administrative: financiare și fizice. Această metodă a implicat stabilirea variabilelor, analiza relațiilor dintre variabile și a informațiilor agregate privind produsele și rezultatele AOD.

3. Studiul de caz. Pentru a aprofunda în detaliu anumite aspecte, a fost elaborat studiul de caz pentru Regiunea de Dezvoltare Nord. Metodele utilizate în cadrul studiului de caz au inclus cercetări și analize detaliate ale documentelor, interviuri cu părțile interesate, focus grupuri, sondaje, vizite la proiecte, etc.

4. Analiza și interpretarea datelor. După încheierea culegerii de date, a fost efectuată analiza datelor, centralizarea și verificarea lor și testarea ipotezei. În efectuarea cercetării au fost aplicate atât metode calitative, cât și metode cantitative.

5. Concluzii și recomandări. În final, în baza tuturor analizelor, au fost formulate concluziile privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională.

Metodele de cercetare și colectare a datelor în cadrul tezei au fost variate și au presupus documentarea bibliografică (cercetarea materialului bibliografic, studiul documentelor legislative), metode cantitative (analiza statistică și chestionarul), metode calitative (observarea, studiul de caz și interviul). Metodele structural-funcțională, comprehensivă, inducția și deducția, dialectica, analiza și sinteza au fost utilizate pentru cercetarea teoriilor, conceptelor, definițiilor, elementelor și structurii organizatorice ale AOD. La fel, prin intermediul metodelor menționate au fost identificate teoriile și modelele decizionale care stau la baza deciziilor de oferire a asistenței externe în vederea modernizării și dezvoltării regiunilor. Analiza, sinteza, metoda comprehensivă și metoda funcțională au fost aplicate pentru cercetarea aspectelor practice de evaluare a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională. Pentru elaborarea tezei de doctorat a fost creată o bază de date a proiectelor de asistență externă în domeniul dezvoltării regionale pentru perioada 2009-2021.

Totodată, în baza principiului interdisciplinarității, cercetarea a adoptat metode și tehnici de analiză, pe bază de costuri și beneficii, cercetând evaluarea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională prin metode econometrice. În acest sens, luând în considerare discrepanțele teritoriale existente în dezvoltarea regiunilor, utilizând metode econometrice, autorul propune o metodologie de evaluare a impactului AOD prin calcularea pentru fiecare raion (regiune) a unui Indicator (sintetic) al Dezvoltării Economico-Sociale (IDES) în baza căruia se stabilește nivelul de dezvoltare (subdezvoltare) și care ar putea servi drept instrument de monitorizare a impactului politicilor publice de dezvoltare regională.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Impactul asistenței externe asupra politicilor publice și atingerii obiectivelor de dezvoltare regională a Republicii Moldova a fost abordat insuficient în literatura de specialitate existentă. Cele mai multe surse pe această temă sunt abordări pur informative, multe dintre ele doar online, prezentări generale, rezumate, articole etc., făcând destul de inaccesibilă tratarea și înțelegerea acestui fenomen. Astfel, absența unei analize sistematice a acestui domeniu în Republica Moldova ne-a determinat să alegem această temă de cercetare.

În acest sens, cercetarea se impune prin promovarea unei viziuni inovatoare și interdisciplinare atât cu referire la fenomenul impactului asistenței externe asupra dezvoltării politicilor publice în vederea atingerii obiectivelor de dezvoltare regională a RM, cât și a noțiunilor de „asistență externă”, „politici publice” și „dezvoltare regională” care sunt abordate insuficient în literatura de specialitate în Republica Moldova. Această lucrare reprezintă una din primele cercetări științifice complexe, în arealul științific autohton, consacrate analizei teoretico-practice a AOD și scoaterii în relief a particularităților și a sistemelor de implementare AOD în Republica Moldova. Autorul efectuează o cercetare teoretico-empirică cu privire la impactul AOD asupra politicii publice de dezvoltare regională, analizând în cadrul studiului de caz efectele asistenței externe în RDN.

Totodată, pentru prima dată în cadrul cercetării a fost efectuată evaluarea impactului asistenței externe prin metode econometrice, fiind realizată o analiză a aspectelor teoretico-metodologice ale impactului și elaborat metodologia de evaluare prin calcularea pentru fiecare regiune a IDES în baza căruia se poate stabili nivelul de dezvoltare/subdezvoltare, ce ar putea servi drept instrument de monitorizare a impactului politicilor publice de dezvoltare regională. În scopul eficientizării asistenței externe în Republica Moldova, autorul a prezentat modalitățile de îmbunătățire a acesteia, derivate atât din literatura științifică de specialitate, cât și din practica de implementare.

Problema științifică importantă soluționată reprezintă fundamentarea științifică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională, ceea ce a contribuit la identificarea metodelor de sporire a impactului AOD în contextul dezideratului de reformare și eficientizare a administrației publice. Luând în considerare faptul că cercetarea științifică în cauză se concentrează pe consolidarea și asigurarea continuității procesului de dezvoltare a politicilor publice de dezvoltare regională prin utilizarea eficientă a resurselor financiare externe, studiul a condus spre formularea concluziilor și recomandărilor privind eficientizarea investițiilor AOD în implementarea acestor politici publice în Republica Moldova.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Semnificația teoretică a cercetării constă în complexitatea conceptelor, teoriilor, metodelor, definițiilor și elementelor fundamentale cu privire la AOD, identificate în lucrările cercetătorilor clasici și în cele ale autorilor contemporani. Importanța teoretică a lucrării rezultă și din sinteza informațiilor în baza actelor normative și strategice privind mecanismul de coordonare a asistenței externe ce completează stadiul de cunoaștere a domeniului cercetat. O valoare remarcabilă pentru teoria administrației publice constituie identificarea mijloacelor de eficientizare a AOD în Republica Moldova în contextul elaborării politicilor publice complexe de dezvoltare regională și al reformării administrațiilor publice. Concluziile și recomandările propuse de autor pentru eficientizarea AOD din Republica Moldova sunt inovatoare.

Valoarea aplicativă a lucrării reiese din faptul că, pe lângă cercetarea teoretică a metodelor de sporire a impactului asistenței externe, autorul a aplicat în practică, modalitățile identificate de eficientizare AOD în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională prin prisma diverselor funcții manageriale în cei zece ani de activitate în cadrul Agenției de Dezvoltare Regională Nord (ADR Nord). Totodată, relevăm utilitatea implementării a rezultatelor cercetării în procesul de activitate a autorităților administrației publice din Republica Moldova. În consecință, AOD va deveni mai eficientă, rațională, transparentă, participativă, axată pe rezultate. Rezultatele cercetării pot fi integrate în disciplinele curriculare ale universităților ce formează funcționari publici. De asemenea, rezultatele cercetării necesită a fi aplicate în cadrul procesului de reformare și armonizare cu acquis-ul european a cadrului normativ și strategic cu privire la AOD și la politicile de dezvoltare regională din Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării cu referință la teoriile, definițiile, conceptele, modelele și etapele AOD, precum și metodele de monitorizare și evaluare și eficientizare a asistenței externe în domeniul politicilor de dezvoltare regională sunt aplicate pe larg în cadrul activității Agenției de Dezvoltare Regională Nord. Totodată, rezultatele obținute sunt puse în aplicare și în procesul de elaborare a documentelor de politici în care ADR contribuie alături de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. În această ordine de idei, menționăm că cercetătoarea a făcut parte din componența Grupului de lucru pentru elaborarea Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Regională 2022-2028, participând și la elaborarea Manualului operațional privind modul de utilizare a mijloacelor Fondului Național pentru Dezvoltare Regională. Totodată, cercetătoarea este unul dintre autorii Strategiei de Dezvoltare Regională Nord 2016-2020 și a Programului Regional de Dezvoltare Nord pentru perioada 2022-2024. Constatări din teză sunt incluse în programele de dezvoltare a capacităților APL din Regiunea de Dezvoltare Nord organizate anual de către ADR Nord.

Rezultatele investigației sunt expuse în 15 articole științifice elaborate și prezentate de autor în cadrul conferințelor naționale și internaționale: Conferința internațională „Descentralizarea: calea spre modernizare a Republicii Moldova” Chișinău, 17-18 decembrie 2015; Conferința științifico-practică internațională „Teoria și practica administrării publice” 20 mai 2016, 22 mai 2020; Conferința științifico-practică internațională cu genericul: Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice ediția a III a, 24 februarie 2017, 1 martie 2019; Conferința științifică internațională consacrată celei de-a 25-a aniversări a ASEM „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic” 23-24 septembrie 2016, Conferința națională cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (ed. III-a), Academia de Științe a Moldovei, 21-22 iunie 2019; Conferința internațională SCORUS (Standing Committee on Regional and Urban Statistics) 29.06-01.07.2016, Lisabona; Conferința științifico-practică internațională „Статистика как наука и практика - традиции и современные измерения, Свищев, Bulgaria” 2018; Conferința națională cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (ed. VI-a) 20-21 mai 2022 precum și în revistele și publicațiile științifice naționale („Administrarea Publică”, nr.4 2017; nr.3 2019; nr.2 2020 și Moldoscopie 2022). Totodată, rezultatele cercetării au fost discutate și examinate în cadrul diverselor manifestări științifice, dar și în cadrul evenimentelor organizate de către actualul Minister al Infrastructurii și Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova și ADR Nord.

Sumarul compartimentelor tezelor. Teza este structurată în funcție de scopul cercetării și obiectivele trasate și cuprinde următoarele compartimente: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări.

În *introducerea cercetării* sunt prezentate și argumentate științific actualitatea și importanța temei investigate, sunt stabilite scopul și obiectivele tezei, cu determinarea suportului metodologic, teoretico-științific și baza normativ-juridică, se argumentează noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, precum și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1 al cercetării, intitulat „*Fundamente istoriografice și teoretico - metodologice privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională*” include trei subcapitole, prin intermediul cărora se schițează cadrul istoriografic și teoretico-metodologic al asistenței oficiale pentru dezvoltare în contextul politicii de dezvoltare. În cadrul acestui capitol sunt prezentate clasificări ale teoriilor din domeniul relațiilor internaționale ce vizează asistența pentru dezvoltare, urmate de descrierea detaliată a acestora și relevarea unui cadru conceptual de analiză a AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională. Autorul subliniază

interdisciplinaritatea studiilor de dezvoltare și urmărește influența reciprocă a diferitelor abordări și concepte de-a lungul istoriei îndelungate a domeniului respectiv. În cercetare se realizează o trecere în revistă a reperelor bibliografice internaționale de investigare a AOD asupra politicilor publice de dezvoltare și se analizează reflecțiile teoretice ale acestora în literatura de specialitate a Republicii Moldova. Totodată, este prezentată metodologia de cercetare aplicată la elaborarea lucrării, prin identificarea principalelor metode și tehnici de evaluare a impactului AOD, autorul propunând o metodologie proprie de calculare a impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională.

Capitolul 2 „Dinamici și dimensiuni ale impactului asistenței externe în Republica Moldova” se compune din trei subcapitole și face o incursiune în contextul național al asistenței oficiale pentru dezvoltare. Se prezintă mecanismul de coordonare a asistenței externe în Republica Moldova, analizându-se principalele angajamente ale țării în domeniul eficientizării AOD. În continuare, în baza statisticilor disponibile, se realizează o analiză a dinamicii și tendințelor asistenței financiare externe în Republica Moldova în perioada 2009-2021 pentru a oferi o imagine de ansamblu a evoluției AOD. Totodată, se cercetează corelația dintre principalul donator și partener de dezvoltare al țării, UE, și dezvoltarea capacităților administrației publice pentru a evalua dacă și în ce măsură asistența pentru dezvoltare contribuie la dezvoltarea țării/regiunii în contextul reformării administrației publice.

Capitolul 3 „Aspecte practice de evaluare a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova” include trei subcapitole și se concentrează pe evaluarea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova. În acest sens, se propune o analiză a rolului asistenței externe în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională. Utilizând metoda IDES, se cercetează impactul AOD asupra politicilor de dezvoltare ce au scopul eliminării disparităților în dezvoltarea socio-economică a regiunilor. Totodată, în vederea evaluării impactului asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale a fost realizat un studiu de impact la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord. Din cercetarea efectuată rezultă că, în medie, asistența externă a avut un impact redus asupra creșterii economice. Analiza răspunsurilor oferite de respondenți confirmă ipoteza, potrivit căreia asistența externă are impact asupra politicilor publice de dezvoltare regională, doar că impactul este condiționat de capacitatea autorităților administrației publice responsabile de implementarea acestor politici.

În *concluziile generale* și recomandările cercetării sunt reflectate în mod sintetizat rezultatele științifice teoretice și empirice obținute ca urmare a desfășurării investigației, însoțite de argumentările și motivările corespunzătoare, fiind prezentate direcțiile, modalitățile și

recomandările pentru sporirea impactului asistenței externe în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova.

1. FUNDAMENTE ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO - METODOLOGICE PRIVIND IMPACTUL ASISTENȚEI EXTERNE ASUPRA POLITICILOR PUBLICE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ

1.1. Aspecte conceptuale și istoriografice ale evoluției asistenței externe în contextul politicii de dezvoltare

Asistența financiară externă constituie un concept actual în domeniul relațiilor internaționale moderne, apărut drept consecință a dezvoltării și intensificării colaborării internaționale, în contextul refacerii sociale și economice a statelor ce au suferit în rezultatul celui de-al Doilea Război Mondial. Istoriografia problemei demonstrează că asistența externă s-a focusat pe obiectivul comun de eliminare a subdezvoltării și a depășirii dezechilibrelor economice existente între statele dezvoltate și cele subdezvoltate. Este și cazul țărilor care și-au obținut independența la începutul anilor '90, printre care și Republica Moldova, unde se atestă o inconsecvență pronunțată între provocările în creștere și resursele scăzute de capitalizare internă existentă, aceste țări fiind incapabile să-și finanțeze propria dezvoltare socio-economică în baza resurselor interne.

Asistența externă, având denumirea oficial recunoscută de *asistență oficială pentru dezvoltare*, reprezintă o dimensiune specifică a cooperării internaționale. În scopul măsurării eficiente a fluxurilor de asistență globală, Comitetul de asistență pentru dezvoltare al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a elaborat un set de concepte, reguli, criterii și modalități de interacțiune între diverși actori. Acest sistem a devenit tot mai complex sub influența globalizării, interdependenței diferitelor domenii și redistribuirii rolurilor în economia mondială [69].

Cu toate acestea, cercetările privind delimitarea terminologică a asistenței pentru dezvoltare sunt încă în plină desfășurare. OCDE, a cărei mandat include coordonarea politicilor de ajutor ale statelor membre din țările în curs de dezvoltare, acordă o deosebită atenție acestei provocări. Sistemul Organizației Națiunilor Unite (ONU) și agențiile specializate ale ONU – Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială – sunt, de asemenea, angajate în delimitarea conceptuală a asistenței externe pentru dezvoltare. Unele norme în domeniul asistenței pentru dezvoltare sunt stabilite în cadrul UE, Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol și a altor organizații și structuri multilaterale. Definițiile asistenței pentru dezvoltare pot accentua, pe de o parte, interesele beneficiarilor de ajutor sau pe cele ale donatorilor, pe de altă parte, impactul ajutorului asupra dezvoltării economice a țărilor beneficiare, obiectivele furnizării asistenței și

sursele de finanțare. Cea mai acceptată abordare este cea care prioritizează obiectivele oferirii de asistență pentru promovarea dezvoltării economice și creșterea bunăstării țărilor în curs de dezvoltare.

În acest context, în conformitate cu prevederile OCDE, finanțarea oficială pentru dezvoltare include Asistența Oficială pentru Dezvoltare (AOD) și Alte Fluxuri Oficiale. În anul 1969, în cadrul ședinței OCDE-DAC s-a convenit asupra definiției AOD, conceptul fiind dezvoltat mai târziu, în 1972. În prezent, OCDE specifică faptul că asistența externă sau Asistența Oficială pentru Dezvoltare cuprinde granturi și împrumuturi pentru țările în curs de dezvoltare care [159]: 1) sunt destinate sectorului oficial; 2) au ca obiectiv principal promovarea dezvoltării economice și bunăstării; și 3) sunt oferite în condiții financiare concesionale (în cazul împrumuturilor, au un element de grant de cel puțin 25%).

Pentru a asigura o raportare omogenă, OCDE-DAC a definit fluxurile financiare ce pot fi contabilizate ca AOD, determinând principalele criterii – promovarea dezvoltării și bunăstării social-economice. Întrucât statisticile DAC se concentrează pe activități în sprijinul dezvoltării, împrumuturile acordate pentru un an sau mai puțin nu sunt contabilizate ca AOD.

Un alt tip de asistență pentru dezvoltare reprezintă asistența pentru dezvoltare privată care constituie suportul financiar din surse private, fiind reprezentat de organizații neguvernamentale, companii private, bănci comerciale, fundații corporative, fundații familiale și persoane fizice. Apariția fondurilor de dezvoltare reprezintă o tendință relativ nouă; acestea pot fi finanțate atât de către actorii non-statali – companii private, bănci comerciale, fundații corporative, fundații familiale și persoane fizice, cât și de către guverne – AOD și Alte Fluxuri Oficiale.

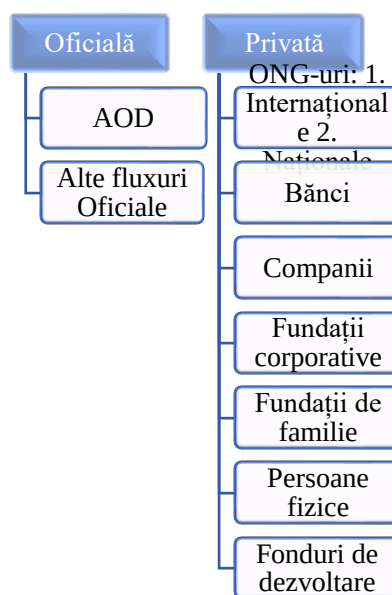

Figura 1.1 Clasificarea formelor de asistență după sursa de finanțare
Sursa: Elaborat de autor.

Ajutorul extern reprezintă un catalizator pentru schimbare și duce la dezvoltarea politicilor publice în vederea creării condițiilor de dezvoltare socio-economică. Legislația Republicii Moldova, și anume Hotărârea Nr. 377 din 25.04.2018 cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismului de coordonare și management al asistenței externe, definește asistența externă drept „asistență financiară și tehnică acordată Republicii Moldova, Guvernului și/sau altor autorități publice de către comunitatea creditorilor/donatorilor” [12]. Scopul principal al asistenței externe constituie diminuarea efectelor sărăciei prin oferirea unui suport continuu dezvoltării socio-economice a țării, prin fortificarea democrației și a statului de drept etc.

În sensul conceptual larg, asistența externă reprezintă un transfer voluntar de resurse de la donatori la beneficiari sub formă de bunuri, competențe, know-how, subvenții și împrumuturi. În ce privește obiectivele strategice, asistența externă poate fi împărțită în ajutor militar, umanitar și de dezvoltare. Conform definiției celei mai generale, asistența pentru dezvoltare este un ajutor care vizează promovarea dezvoltării și creșterea bunăstării țărilor în curs de dezvoltare [68]. Acest obiectiv de dezvoltare subliniază diferența sa fundamentală față de un alt tip de ajutor – ajutorul militar, care este, de obicei, furnizat sub formă de livrări de arme și echipamente militare. Deși termenul „ajutor umanitar” este adesea folosit independent, în clasificarea actuală este definit ca o subcategorie a asistenței pentru dezvoltare. Proiectele de investiții specifice în sfera infrastructurii, sănătății, salubrității și educației care vizează creșterea bunăstării țărilor în curs de dezvoltare reprezintă un alt tip de asistență pentru dezvoltare. În acest caz, destinația banilor este stabilită strict în cadrul negocierilor cu donatorul, iar realizarea proiectului se face, de obicei, în conformitate cu sistemele financiare și de achiziții ale acestuia sau ale altei organizații internaționale. O altă subcategorie reprezintă asistența tehnică, care poate fi definită ca un transfer de cunoștințe și expertiză științifico-tehnică, consultări practice în sferele economice, științifice și sociale. O rezoluție a Adunării Generale a ONU definește, în mod clar, principalele forme de asistență tehnică: delegarea experților ONU în țările în curs de dezvoltare, pentru a furniza servicii de consultanță pentru guverne și instruirea specialiștilor locali, acordarea de burse pentru cetățenii țărilor în curs de dezvoltare pentru a face posibile studiile acestora în străinătate. Asistența tehnică se realizează, de obicei, în cadrul unor proiecte de dimensiuni mici, acest lucru determinând existența unui număr enorm de proiecte. Respectiv, activitatea de coordonare și supraveghere a implementării acestor proiecte necesită eforturi relativ mai mari decât în cazul asistenței financiare.

O parte semnificativă a asistenței financiare este reflectată în bugetul public național și poate avea două destinații: pentru suport bugetar și pentru realizarea proiectelor investiționale. Sprijinul bugetar este o metodă de finanțare a bugetului unei țări beneficiare printr-un transfer de

resurse de la o agenție de finanțare externă către trezoreria națională a guvernului beneficiar. De regulă, fondurile destinate bugetului sunt oferite pentru susținerea implementării programelor Guvernului, ce se axează pe promovarea creșterii economice și reducerea sărăciei și sunt utilizate conform sistemelor naționale de management financiar și achiziții. Pentru contribuțiile din această categorie, donatorul renunță la controlul exclusiv al fondurilor sale prin împărțirea responsabilității cu destinatarul.

Donatorii sunt actorii principali ai cooperării internaționale pentru dezvoltare. Comunitatea donatorilor include țări donatoare (atât cele dezvoltate, cât și cele în curs de dezvoltare), instituții multilaterale, ONG-uri și fundații private. În acest sens, în prezent, peste 50 de țări oferă asistență pentru dezvoltare.

Tabelul 1.1 Componenta comunității donatorilor

Donatori bilaterali	Donatori multilaterali	ONG-uri	Fundații private
Donatori consacrați (Membri DAC)	Bănci de dezvoltare multilaterale	ONG-uri internaționale	Fundații de familie
Donatorii emergenți (țări ce nu aparțin DAC)	Fondul Monetar Internațional	ONG-uri naționale	Fundații corporative
	Agenții ale Națiunilor Unite		
	Alte instituții și organizații multilaterale		

Sursa: Elaborat de autor.

Țările donatoare pot fi împărțite în două subgrupuri mari: donatorii stabili/consacrați și donatorii emergenți. Grupul de donatori stabili este reprezentat de membrii OCDE-DAC – clubul privilegiat al donatorilor, înființat în 1961, care a format agenda de dezvoltare internațională pentru mai bine de jumătate de secol. Donatorii emergenți sunt statele care oferă asistență țărilor în curs de dezvoltare, dar nu aparțin grupului OCDE-DAC.

Instituțiile, programele și fondurile multilaterale sunt finanțate de donatori bilaterali (predominant membrii DAC). Instituțiile internaționale atrag, de asemenea, fonduri de la investitorii privați, care sunt utilizate pentru accesul la resurse de credit, și nu pentru asistență pentru dezvoltare cu elemente de grantare. Principalii donatori multilaterali pot fi clasificați în conformitate cu următorul tabel:

Tabel 1.2 Clasificarea donatorilor multilaterali

Instituții internaționale financiare	Agenții ale Națiunilor Unite	Alte instituții și organizații multilaterale
Grupul Băncii Mondiale	Fonduri și programe ale Națiunilor Unite	Fonduri globale
Bănci de dezvoltare regionale și sub-regionale	Agenții specializate ale Națiunilor Unite	Fondul OPEC

Sursa: Elaborat de autor.

Asistența financiară oferită de organizațiile multilaterale prezintă unele avantaje în comparație cu suportul financiar bilateral. *În primul rând*, distribuirea fondurilor este mai puțin influențată de factorii politici. *În al doilea rând*, fondurile acumulate de organizațiile multilaterale permit implementarea proiectelor la scară largă. *În al treilea rând*, angajamentele organizațiilor multilaterale facilitează coordonarea între donatori atât la nivel regional, cât și la nivel global.

Asistența externă este eficientă, sustenabilă și își atinge scopul exclusiv în condițiile în care beneficiarii se implică sistematic în procesul de dezvoltare. În plus, proiectele de succes în baza asistenței externe pot deveni mai târziu auto-susținute și pot servi ca modele pentru replicare în alte regiuni, contribuind astfel la creșterea impactului AOD. Cu toate acestea, identificarea raportului cauză-efect și atribuirea rezultatelor este de multe ori dificil. Pe de o parte, transferul de resurse reprezintă un aspect important al asistenței pentru dezvoltare; pe de altă parte, finanțarea este doar unul dintre instrumentele utilizate pentru a sprijini dezvoltarea, însă nu în toate cazurile cel mai util. Ajutorul pentru dezvoltare include, de asemenea, analiză, consultanță și consolidarea capacităților. Amalgamul instrumentelor AOD pentru o țară depinde de specificul nevoilor și de capacitățile acestei țări. Cercetările recente au confirmat faptul că reducerea cea mai rapidă a sărăciei a fost înregistrată în statele care au implementat doi piloni de dezvoltare [212, p.25-27]: 1. Crearea unui cadru investițional adecvat pentru încurajarea investițiilor la nivelul IMM-urilor, sporirea productivității și crearea de noi locuri de muncă; 2. Dezvoltarea capacităților APC și APL, facilitarea accesului populației la servicii de sănătate, financiare și la educație, eficientizarea protecției sociale, dezvoltarea infrastructurii și implementarea unor mecanisme pentru participarea la procesul de luare a deciziilor.

Obiectivul de bază al asistenței oficiale pentru dezvoltare îl reprezintă sprijinirea și stimularea dezvoltării socio-economice a statelor subdezvoltate prin furnizarea unui ajutor financiar sistematic. Pentru a evalua impactul asistenței externe este necesară comprehensiunea conceptului de „dezvoltare” prin prisma istorică a teoriilor explicative cu privire la modalitățile prin care aplicarea sistematică a unor instrumente economice ajută statele slab dezvoltate să ia direcția dezvoltării economice sustenabile [115].

Geneza asistenței externe este strâns legată de teoria dezvoltării. La mijlocul secolului al XX-lea și-a făcut apariția un nou domeniu al cunoașterii, autonom, care se adresează țărilor în curs de dezvoltare, atribuindu-i-se un termen specific – *studii de dezvoltare*. Savanții care lucrau în acest domeniu nou, numiți *dezvoltatori*, au adresat o serie de întrebări fundamentale: „De ce unele țări trăiesc în sărăcie, în timp ce altele au un nivel de viață ridicat? Care sunt mijloacele de eradicare

a consecințelor subdezvoltării?”. De fapt, subdezvoltarea – mai degrabă decât dezvoltarea în sine – a devenit un obiect de cercetare pentru disciplina nou-creată. Studiile de dezvoltare s-au conturat ca un domeniu interdisciplinar, în care au coexistat și au interacționat o varietate de abordări diferite [69].

Teoria dezvoltării are rădăcini istorice profunde. Originile sale pot fi remarcate în Epoca Iluminării – era dominării rațiunii și începutul unor concepte precum reforma socială și creșterea economică. Teoria în epoca iluminării a încorporat credința în natura umană „virtuoasă” și drepturi egale, o viziune optimistă a progresului, o regândire a relației dintre societate și instituțiile politice, Occidentul fiind văzut ca un model de dezvoltare.

Conceptul de dezvoltare a fost lansat cu adevărat după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1949, când președintele SUA, H. Truman, în timp ce își ținea discursul de inaugurare, a prezentat Planul Marshal, programul de asistență tehnică țărilor nedezvoltate – așa-numitul „Al patrulea punct”. Folosind cuvântul *dezvoltare* de patru ori, H. Truman a spus: „Trebuie să ne angajăm într-un nou program îndrăzneț pentru a face disponibile beneficiile progreselor noastre științifice și a progreselor industriale întru îmbunătățirea și creșterea economică a zonelor subdezvoltate. Mai mult de jumătate din populația globului trăiește în condiții mizerabile, fiind subalimentată și căzând, pe cale de consecință, victimă bolilor. Situația lor economică este primitivă și stagnantă. Sărăcia lor este un handicap și o amenințare atât pentru ei, cât și pentru zonele prospere.” [211]

Logica confruntării bipolare a dominat teoria dezvoltării pe toată perioada Războiului Rece. Anii 1980 au devenit o perioadă de încercări grele pentru teoria și practica dezvoltării. Valul neoliberal, deziluzia privind metodele keynesiene și intervenționiste au dus la un „impas” în domeniul asistenței internaționale pentru dezvoltare, care a marcat liderii istoriei la rubrica „post-dezvoltare”. Teoria dezvoltării trebuia să se adapteze la noile realități, să facă față provocărilor unei lumi globalizate și să propună soluții viabile și inovatoare pentru acestea. Transformarea teoriei și practicii dezvoltării a avut loc după sfârșitul Războiului Rece. Pentru a înțelege semnificația și a evalua impactul acestor schimbări, trebuie să urmărim evoluția teoriei pe parcursul întregii perioade [72].

Din perspectivă evolutiv-istorică, teoria dezvoltării este strâns legată de cele trei paradigme conflictuale – teorii generale în domeniul relațiilor internaționale, care încearcă să înțeleagă motivațiile donatorilor și principiile asistenței externe: *paradigma clasică*, *paradigma liberală* și *paradigma radicală*.

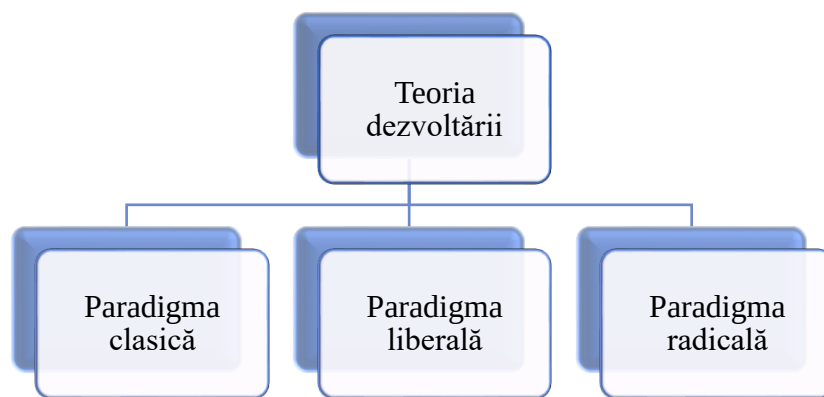

Figura 1.2 Paradigme conflictuale de dezvoltare

Sursa: Elaborat de autor.

Paradigma clasică sau paradigma realistă este cea dominantă. Aceasta presupune că sfera relațiilor internaționale este caracterizată de o stare anarhică și dezechilibrată, în care actorii principali, statele, promovează politici machiavelice urmărind exclusiv interesele proprii, egoiste, fiind obsedate de amenințarea constantă la adresa integrității teritoriale. Potrivit teoremei imposibilității avansată de R. Ashley [121], omenirea se confruntă cu imposibilitatea asigurării nevoilor de supraviețuire din cauza insuficienței resursele necesare la nivel global. Astfel, aceasta ar fi cauza predispoziției statelor la agresivitate, acțiunile curente ale acestora având la bază calcule strict raționale ale beneficiilor raportate la costuri. Potrivit paradigmei realiste, statele cele mai puternice își impun voința prin forța de care dispun sub paravanul legislației și normelor internaționale pe care le adoptă. Din această perspectivă, politicile de ajutor sunt conduse, în primul rând, de interese strategice și de securitate națională, iar auto-conservarea constituie principalul lor obiectiv pentru oferirea asistenței [69]. La rândul lor, nevoile umanitare și cele de dezvoltare economică sunt văzute ca fiind secundare. Există două școli realiste ce prevăd diferite concepte cu privire la percepția securității. *Realisti clasici* consideră că prioritățile asistenței externe sunt motivate de importanța politico-militară strategică a statelor beneficiare, sub forma unor alianțe militare. *Neorealistii*, pe de altă parte, recunosc dimensiunea comercială a securității naționale, potențialul economic al statului destinatar, dând un impuls pentru prioritățile asistenței externe. Spre exemplu, cercetătorul H. Morgenthau [184] dezvoltă ideea balanței puterii prin care statele încearcă să mențină un anumit echilibru la nivel internațional. Acest deziderat poate fi explicat prin ceea ce autorul K. Waltz [109] descria în „Teoria Politicii Internaționale” ca fiind „căutarea securității”. K. Waltz consideră că, la nivel global, există un principiu al distribuției prin care superputerile acționează în vederea menținerii controlului și organizării sistemului internațional.

K. Waltz argumentează că stabilitatea la nivel internațional este cu atât mai solidă cu cât numărul actorilor cu influență strategică globală este mai mic. Din această perspectivă, asistența pentru dezvoltare este implementată ca un mecanism fin de control al emergenței statelor în curs de dezvoltare pe scena internațională, prin intermediul căruia dezvoltarea economică a acestora este pusă în raport de dependență față de țările dezvoltate. Această filosofie a relațiilor internaționale este atenuată de conceptul de „soft power” definit de J. Nye [186], potrivit căruia mecanismele informale au un rol cheie în exercitarea de către statele puternice a influenței lor asupra celor în curs de dezvoltare.

După încheierea Războiului Rece, realismul și-a pierdut din importanță, elementele sale definitorii fiind contestate, inclusiv principiile rolului central al statului și relațiilor de putere la nivel internațional și global. Astfel, mai mulți autori au cercetat ipoteze ce plasează cooperarea internațională la nivelul intereselor naționale. Cercetătorul S. Krasner [115] a fost primul care s-a referit la posibilitatea existenței unei autonomii statale clar definite și a beneficiilor rezultate din cooperarea internațională în baza reciprocității. Autorul V. Rittberg [202] va completa aceasta teză, menționând faptul că, prin eficacitate și durabilitate, cooperarea devine mai eficientă. K. Deutsch [139] considera că prin cooperarea internațională se va realiza o comunitate de securitate capabilă să asigure reducerea insecurității. Autorul B. Buzan [133] menționează că intensificarea schimburilor internaționale permite promovarea unei culturi a non-violenței înlocuind competiția dezvoltării economice dintre state. La această abordare putem adăuga și teoria perspectivei economice a cercetătorului R. Gilpin [157]. Potrivit autorului, domeniul comercial reprezintă principala arenă a competiției internaționale, iar scopul de bază al competitorilor - statele - îl reprezintă protejarea propriilor interese comerciale și financiare ale statelor. Referindu-se la ideea tot mai dezbătută privind decăderea Statelor Unite ca și principal actor hegemonic al sistemului relațiilor internaționale, R. Gilpin respinge această teză, susținând că există o hegemonie informală pe care o argumentează prin existența unor anumite regimuri, cum ar fi cel al dolarului american, al schimburilor economice multilaterale și al investițiilor internaționale, toate acestea având capacitatea de a perpetua actualul model american [69].

Perspectiva liberală: umanitarismul asistenței pentru dezvoltare sau paradigma idealistă. Idealiștii percep asistența externă drept pozitivă și sunt deosebit de optimiști cu privire la capacitatea asistenței de a promova dezvoltarea economică atât a donatorului, cât și a beneficiarului, precum și la potențialul său de a pune capăt sărăciei mondiale. Ei consideră că preocupările umanitare domină motivațiile asistenței externe și percep asistența drept o sursă de cooperare între donator și beneficiar și nu o cauză de conflict. Cercetătorul R. Axelrod a dezvoltat această teză a avantajelor cooperării în lucrarea sa „Teoria comportamentului cooperativ”,

considerând strategia cooperării mai eficientă decât tentația de a acționa de unul singur. Pentru a-și susține teoria, R. Axelrod a folosit exemplul micilor unități militare engleze și germane din Primul Război Mondial, care, în pofida ordinelor statelor majore, refuzau practicarea „războiului sălbatic”, adoptând un anumit cod de conduită, care, dacă era încălcat, aducea la sancțiuni [123]. R. Axelrod concluzionează că în sistemul relațiilor internaționale, este posibilă instaurarea unei cooperări durabile între competitori în momentul în care aceștia înțeleg că este în avantajul lor să rupă izolarea și să instituie relații de cooperare pe baza avantajului reciproc. Această abordare liberală aduce asistența pentru dezvoltare în planul necesității de cooperare între state. Cu alte cuvinte, intensificarea interacțiunilor dintre statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, în eforturile acestora de afirmare pe plan internațional au condus, pe cale de consecință, la sporirea interdependenței între acestea. În cadrul acestei filozofii, statele dezvoltate își văd protejarea intereselor de menținere a păcii, de asigurare a securității și de promovare a intereselor economico-sociale prin mecanismul cooperării cu statele în curs de dezvoltare și, implicit, prin intensificarea interdependenței cu acestea [69].

Principiul moral expus de Immanuel Kant în cartea sa intitulată „Spre pacea eternă”, potrivit căruia interesul primordial al statelor și indivizilor este pacea, se află la baza curentului liberal care definește relațiile internaționale actuale. Pentru promovarea și asigurarea atingerii acestui obiectiv, cercetătorul M. Doyle susține și argumentează că promovarea valorilor democrației reale reprezintă cea mai eficientă soluție de asigurare a păcii [144]. Promotorii principiului privind *pax democratica* își susțin teoria cu două argumente de bază:

- Democrațiile nu se bat între ele. Constrângerile instituționale, rolul opiniei publice, influența democrației de piață și evoluțiile culturale – toate acestea constituie frâne eficace împotriva conflictelor militare;
- Tendința țărilor democratice de participare la aceleași alianțe în care principala funcție constituie garanția păcii interne și favorizarea stabilizării regionale.

Astfel, prin prisma abordării liberale, asistența oficială pentru dezvoltare devine un instrument veritabil de propagare a sistemului democratic dinspre țările dezvoltate către cele în curs de dezvoltare în scopul asigurării păcii în cadrul relațiilor internaționale. Aceste eforturi sunt promovate sistematic, pe etape, pornind de la prezentarea și asumarea avantajelor generate de schimburile comerciale internaționale. Rolul jucat de diverși actori sociali și statali în cadrul cooperării internaționale este perceput în mod diferit de diverși autori. Cercetătorul A. Moravcsik insistă că actorii sociali sunt interesați de includerea pe agenda publică internațională a temelor de interes internațional cu prezentarea transparentă a avantajelor cooperării pașnice între state [182]. Pe de altă parte, autorul S. Cohen [135], admițând importanța ONG-urilor de influență și

supraveghere a agendei diplomatice internaționale, estimează că anume acești actori sociali sunt din ce în ce mai puțin independenți și tot mai subordonați interesului statelor care oferă asistența pentru dezvoltare, anume statele donatoare.

În pofida criticilor prezentate, este recunoscut faptul că astfel de ONG-uri au reușit să impună pe agenda Organizației Națiunilor Unite și a celor mai dezvoltate state teme extrem de importante, cum ar fi protecția mediului înconjurător și transparentizarea mecanismelor decizionale la nivel internațional. În acest cadru, N. Elias [115], cercetător recunoscut, explică avantajele unei societăți a indivizilor bazată pe principiul umanității globale și al unității supreme de supraviețuire. Sprijinirea statelor sudezvoltate este prezentată drept responsabilitate, iar asistența pentru dezvoltare este definită ca un instrument al acțiunii umanitare. La rândul său, J. Rosenau [205] susține că, pe lângă societatea civilă, un rol determinant în influențarea cadrului relațiilor internaționale îl joacă deopotrivă sectorul privat și actorii politici. Având în vedere aceste argumentări, abordarea liberală prezintă asistența pentru dezvoltare ca fiind unicul mijloc de asigurare a păcii internaționale, acest aspect fiind supus criticilor radicale, care acuză existența unor interese meschine, duplicitare, din partea statelor dezvoltate față de țările mai puțin dezvoltate.

Perspectiva radicală. În opoziție cu abordarea liberală, filosofia politică radicală consideră că asistența pentru dezvoltare reprezintă o simplă modalitate de promovare a intereselor imperialiste ale statelor dezvoltate și de sporire a dependenței statelor în curs de dezvoltare față de cele dezvoltate. Reprezentanții teoriilor radicale susțin că statele dezvoltate, fidele intereselor lor imperialiste ajustate și adaptate noului context post-colonial, au tendința inerțială de a crea o anumită dependență la nivelul statelor în curs de dezvoltare față de cele dezvoltate. Potrivit teoreticienilor neo-marxismului, considerentele economice sunt esențiale din perspectiva donatorilor, argumentând că exploatarea capitalistă, sub forma unei asistențe financiare, de fapt, sporește și mai mult influența atât a elitelor din țările industrializate, cât și a națiunilor dezvoltate. În acest sens, asistența externă este percepută ca o adâncire și mai pronunțată a inegalităților economice dintre statele dezvoltate și țările în curs de dezvoltare. Primul care, în lucrările sale pentru Comunitatea Economică a Națiunilor Unite pentru America Latină, a criticat deschis situația dramatică ce a fost creată pentru țările de pe continentul din Sud a fost economistul Raoul Prebish. Acesta a argumentat că centrul capitalist se face vinovat pentru dezvoltarea limitată a Sudului.

Prin lucrarea sa intitulată „Politica Economiei Mondiale”, I. Wallerstein [224] contribuie, la rândul său, la susținerea acestei teorii, subliniind că schimburile economice inegale reflectă ierarhia puterii statelor. Potrivit cercetătorului, pentru ca statele dezvoltate să acumuleze capital

acestea fac uz de punctele slabe ale statelor periferice. Pentru a argumenta, se aduce în atenție teoria cercurilor concentrice avansată de cercetătorul F. Braudel, care a reliefat principiul potrivit căruia în centrul sistemului relațiilor internaționale se află țările dezvoltate și că, în mod concentric, către periferii, se situează țări tot mai puțin dezvoltate și integrate economic.

Potrivit cercetătorului S. Amin, în fapt, actualul sistemul al relațiilor internaționale se află într-un cerc vicios, în cadrul căruia statele sudice sunt menite a fi producătoare de materii prime [115]. Aceasta cauzează subdezvoltarea statelor respective, fără a putea beneficia de o perspectivă de dezvoltare economico-socială sănătoasă. Cele trei elemente care definesc subdezvoltarea, potrivit cercetătorului, sunt: 1. existența unor diferențe de productivitate sectoriale condiționate de distribuția inegală a tehnologiilor avansate către aceste state ca urmare a mecanismelor de protejare și costurilor enorme pe care achizițiile de tehnologii moderne le implică; 2. inegalitățile economice și de dezvoltare exagerate din interiorul acestor țări blochează perspectivele de dezvoltare sustenabilă; 3. specializări inegale între statele din centru și cele periferice în sensul în care țările de la periferii pot doar să ofere materii prime ieftine în timp ce statelor de la centru le este rezervat rolul de furnizori de produse și servicii de valoare adăugată.

Elementul conceptual comun al teoriilor radicale este acela potrivit căruia asistența oficială pentru dezvoltare nu este decât un instrument suplimentar de sporire a dependenței statelor în curs de dezvoltare față de țările dezvoltate. Acest instrument are drept consecință crearea unui statut de asistat internațional pentru statele subdezvoltate, care au practic de ales fie să accepte asistența în speranța unei dezvoltări mai rapide, fie să rămână prizoniere ale regulilor și normelor impuse de către țările dezvoltate, care doresc menținerea pentru țările periferice a specializării în producția de materii prime ieftine, din rațiuni de profit economic conferit de costurile scăzute și de limitare a concurenței pe piața producției superioare din punct de vedere tehnologic și cu o valoare adăugată foarte mare. Din aceste considerente, asistența pentru dezvoltare este prezentată drept rezultat al politicilor meschine, având la bază principiul interdependenței inegale, negative, care permite statelor dezvoltate tehnologic să își impună interesele și obiectivele economice în raport cu cele ale țărilor în curs de dezvoltare [69].

Odată cu căderea Zidului Berlinului, teoria dezvoltării a fost abordată dintr-o perspectivă nouă, cunoscută ca *teoria post-dezvoltare*. Luând în considerare factori precum instituțiile administrației publice, instituțiile politice și sociale, oamenii de știință au creat o nouă paradigmă de dezvoltare, „dezvoltarea durabilă”, devenită cea mai promițătoare teorie, capabilă să acopere întreaga gamă a provocărilor dezvoltării.

Teoria contemporană a dezvoltării durabile se fundamentează pe un concept triplu, ce presupune că dezvoltarea globală poate fi durabilă numai în condiția echilibrării a trei componente interconectate: cea economică, cea socio-politică și de mediu [72].

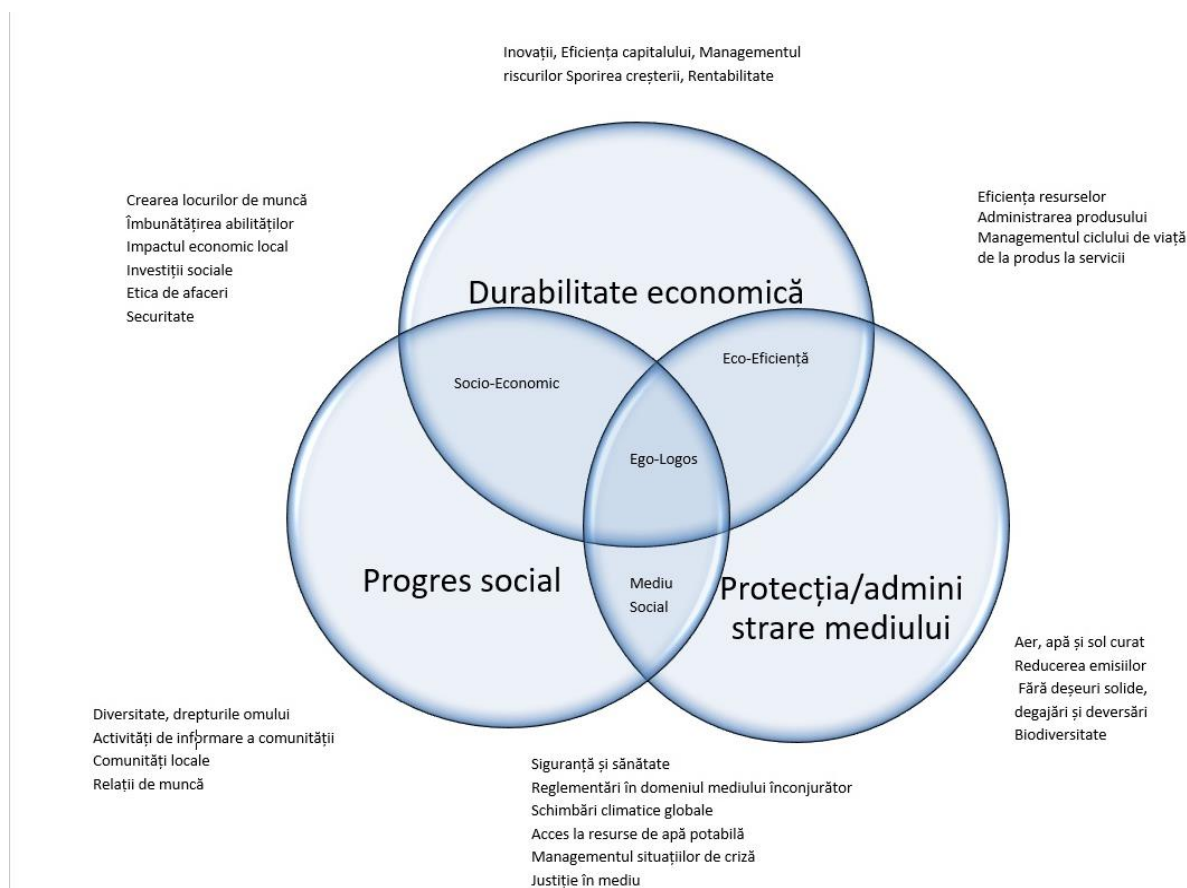

Figura 1.3 Conceptul de dezvoltare durabilă

Sursa: [125].

Componenta economică contestă un principiu de bază al economiei tradiționale – acela al creșterii economice nelimitate. Susținătorii teoriei dezvoltării durabile consideră că obținerea unor rezultate pe termen scurt întru satisfacerea nevoilor individuale ale consumatorilor și o creștere a profiturilor producătorilor va duce la epuizarea resurselor, atât naturale, cât și sociale. Încercând să găsească modele adecvate de producție și consum, teoria sugerează că utilizarea limitată a resurselor și încorporarea unei utilizări mai largi a tehnologiilor prietenoase-mediului (conservarea naturii, energiei și resurselor) este esențială pentru sustenabilitate [103].

Componenta de mediu are ca scop asigurarea integrității sistemelor biologice și fizice. În acest sens, conceptul de dezvoltare durabilă sprijină conceptul noosferic al academicianului V. Vernadsky, care a prevăzut, cu mult înainte de Comisia Brundtland, momentul în care interacțiunile raționale între societate și natură ar deveni un factor determinant [216].

Componenta socială este teoria cea mai voluminoasă și controversată, mai ales când vine vorba de implementarea sa practică. În ceea ce privește conservarea mediului socio-cultural, apar numeroase probleme. Găsirea soluțiilor necesită eforturi intelectuale și materiale enorme. Care este cel mai eficient mijloc pentru reducerea numărului de conflicte distructive pe Pământ? Cum să realizăm o distribuție corectă a mărfurilor? Cum să păstrăm diversitatea culturală în procesul de globalizare? Cum să creăm un sistem eficient de gestionare a acestor procese? Găsirea soluțiilor la toate aceste probleme necesită timp și efort în condițiile în care asistența externă deține un rol important în atingerea unei dezvoltări durabile a țării.

Teoria dezvoltării durabile a oferit un cadru pentru alte abordări teoretice care s-au înrădăcinat în discursul asistenței externe pentru dezvoltare, cum ar fi: consolidarea conceptului de dezvoltare umană, noi interpretări ale sărăciei, formularea dezvoltării participative, consolidarea păcii și un accent pe buna guvernare.

Procesul elaborării unor abordări eficiente pentru consolidarea statelor fragile i-a adus pe cercetători la una dintre cele mai complicate probleme de compromisuri între dezvoltarea economică, modernizarea administrației publice și a actului de guvernare.

Investigată prin prisma evolutivă a istoriografiei asistenței oficiale pentru dezvoltare, a fost demonstrat că dezvoltarea economică în sine nu ar putea înlocui eficiența instituțiilor administrației publice și a serviciilor publice locale. Chiar dacă nu există o relație directă între dezvoltare economică și modernizarea/eficientizarea administrației publice, legătura dintre aceste procese este evidentă. Savanții contemporani încearcă să stabilească această legătură prin încorporarea în teoria dezvoltării a conceptului de „*bună guvernare*”.

Nu există o definiție universală unanimă a conceptului de bună guvernare. În funcție de context, accentul este orientat către dimensiuni diferite ale dezvoltării sociale. Totuși, teoria dezvoltării a cunoscut apariția unui anumit consens cu privire la caracteristicile-cheie (precum și obiectivele) ale bunei guvernări [102]. În primul rând, conceptul definește – și asigură – protecția drepturilor omului, statul de drept, pluralismul politic, instituții publice transparente și fiabile, un sector public eficient, acces la informații și educație, alfabetizare politică și dreptul la activism social în cadrul societății, egalitate pentru toți, dezvoltare durabilă și angajament față de valorile umane (respectarea drepturilor individuale și de proprietate, toleranță religioasă și etnică etc.). Guvernarea este considerată „bună” atunci când instituțiile politice sunt capabile și dispuse să asigure implementarea dreptului omului la dezvoltare. Aceasta implică sprijinirea eradicării sărăciei și crearea condițiilor pentru o viață decentă pentru toți membrii societății (îndeplinirea dreptului la îngrijiri medicale de bază, locuință și nutriție, educație de calitate și securitate personală) [102]. O clarificare a acestui concept a fost dată în 2000 de Comisia ONU pentru

Drepturile Omului, care a legat buna guvernare de dezvoltarea umană durabilă. Transparența, responsabilitatea, participarea socială în procesul de luare a deciziilor politice și înțelegerea nevoilor populației – toate au fost declarate caracteristici ale bunei guvernări. Întrucât dreptul la dezvoltare – în sensul său cel mai larg – este criteriul principal al bunei guvernări, potențialul de a stabili buna guvernare a fost găsit în sferele societății, care creează condiții pentru exercitarea acestui drept. În contextul cercetării impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională, este necesar de luat în vedere următoarele aspecte: consolidarea democrației instituțiilor în vederea participării publicului în procesul de elaborare a politicilor publice de dezvoltare regională; furnizarea de servicii publice – acces garantat la educație, sănătate și produse alimentare; activități legislative și de aplicare a legii eficiente; și anticorupție - crearea de mecanisme de schimb de informații și monitorizare a utilizării de către administrația publică a fondurilor publice și a asistenței externe.

La începutul secolului al XXI-lea a devenit tot mai evidentă necesitatea implicării comunităților locale în procesul de dezvoltare. Astfel, dezvoltarea participativă a devenit o alternativă democratică la conceptul deja existent privind „dezvoltarea de sus în jos” [102]. Mesajul fundamental al acestui concept rămâne același: țara beneficiară nu ar trebui să fie doar o țintă a politicilor donatorilor, iar eficiența unui proiect de dezvoltare va fi mult mai mare dacă administrațiile publice locale participă la implementarea programelor/proiectelor alături de actorii externi. Unii susținători ai conceptului de dezvoltare participativă evidențiază importanța planificării și gestionării comune a programelor de asistență externă. Prin acest mod de colaborare, donatorii încearcă să evite impunerea propriilor priorități de dezvoltare, luând în considerare prioritățile de dezvoltare ale comunităților locale. O altă componentă-cheie a dezvoltării participative o reprezintă dorința de a promova inițiativele comunității locale și regionale prin impulsionearea sentimentului de responsabilitate a utilizării fondurilor.

Concluzia analizei conceptelor și aspectelor istoriografice ale teoriei asistenței oficiale pentru dezvoltare indică faptul ca acest domeniu se află într-o dependență față de interesele naționale, internaționale și non-statale. Geneza teoriei dezvoltării subliniază determinanții fundamentali, care generează variații în creșterea economică a unui stat beneficiar, cum ar fi influența istoriei, numeroasele bariere politice și economice în calea reformei. Noile modele de dezvoltare se concentrează pe rolul unor factori precum calitatea guvernării ca rezultat al modernizării administrației publice, coeziunea socială, democrația, corupția, barierele politice și calitatea instituțiilor, în general, și interacțiunea acestora cu alte variabile precum ajutorul extern în influențarea procesului de dezvoltare socio-economică a regiunilor.

Ca urmare a retrospectiviei dedicată conceptelor și teoriilor ce stau la baza temei tezei de cercetare, se conturează ideea că eficiența și impactul AOD este legat în mod intrinsec de (re)definirea problemelor și modelelor de dezvoltare a unei țări/regiuni. În acest sens, putem constata că impactul asistenței externe este mai mare și utilizarea AOD mai eficientă când politicile publice ce vizează dezvoltarea regională sunt elaborate având la bază conceptele de dezvoltare durabilă, buna guvernare și dezvoltare participativă.

1.2. Repere bibliografice de investigare a impactului asistenței externe asupra politicilor publice pentru dezvoltare

Înțelegerea efectelor asistenței externe asupra dezvoltării este esențială pentru crearea unei mai bune legături între cercetare și elaborarea politicilor publice de dezvoltare regională. Eficacitatea asistenței în implementarea politicilor publice ce vizează sporirea creșterii economice și reducerea sărăciei este, desigur, un subiect de lungă durată și o dezbateră viguroasă în comunitatea de cercetare, această dezbateră fiind la fel de veche ca și studiile de dezvoltare în sine.

Literatura teoretică, precum și cea empirică privind eficacitatea asistenței externe a evoluat pe parcursul ultimelor două decenii, oferind o perspectivă detaliată asupra interacțiunii dintre AOD, instituții ale administrației publice, corupție și factori politici, precum și asupra modului în care acestea influențează vectorul de creștere a unei țări. Analizând progresul în dezvoltarea sustenabilă a țării, cercetătorii au încercat să examineze potențiala relație cauzală dintre ajutorul extern și creșterea economică. În acest sens, teoriile clasice ale creșterii au subliniat rolul acumulării de capital fizic, pe când cele moderne au oferit un rol-cheie în explicarea diferențelor de performanță economică a țărilor unor factori precum transparență, instituții administrative etc.

Ani la rând, cadrul teoretic pentru evaluarea impactului asistenței externe asupra creșterii economice s-a bazat pe așa-numitele „modele de finanțare deficitară”. Aceste teorii susțin că procesul de dezvoltare a unei țări depinde de capacitatea țării de a depăși constrângerile de acumulare a capitalului fizic, investițiile fiind percepute drept cheia creșterii economice. Întrucât una dintre principalele caracteristici ale țărilor în curs de dezvoltare constituie capacitatea lor limitată de a genera dezvoltare economică din cauza veniturilor mici pe cap de locuitor, fluxurile de capital străin (sub formă de AOD) influențează pozitiv dezvoltarea, marcând o creștere a investițiilor și producției. Cercetătorul P. N. Rosenstein-Rodan [204] a fost primul care a folosit această abordare atunci când a calculat volumul de AOD necesar țărilor în curs de dezvoltare pentru ca acestea să atingă anumite niveluri de creștere economică.

Cel mai răspândit cadru utilizat în modelele deficitului de finanțare reprezintă modelul Harrod-Domar [167], care demonstrează constrângerile de dezvoltare a țărilor din „lumea a treia”, care au o capacitate limitată de a acumula capital pentru investiții. În acest sens, ajutorul extern oferă o modalitate de a soluționa „decalajul de dezvoltare economică”, permițând accelerarea acumulării de capital și, prin urmare, contribuind la creșterea economică.

Modelele de decalaj au tratat, de asemenea, ajutorul ca fiind permanent, sugerând că țările în curs de dezvoltare ar atinge ținte de creștere doar fiind condiționate de generozitatea persistentă a donatorilor.

Autorul J. D. Sachs [208] a readus argumentele conform cărora majoritatea țărilor în curs de dezvoltare sunt prinse într-o „capcană a sărăciei”, un cerc vicios al sărăciei înrădăcinat geografic, cauzat de o productivitate agricolă scăzută, boli și de o stare de relativă izolare. În anii 1950, modelul „cercului vicios al sărăciei” a fost readus în discuție de către cercetătorul R. Nurkse [126] în „teoria capcanei”. Autorul P. Collier [137] a identificat patru mecanisme semnificative care duc la apariția capcanelor sărăciei în care sunt prinse cele mai sărace societăți ale lumii; capcane cauzate de conflicte interne, capcane cauzate de resurse naturale, capcane cauzate de vecini „neprietenoși” și capcane provocate de guvernare proastă.

La mijlocul anilor 1980, oamenii de știință au ajuns la concluzia că analiza sistemică a diferențelor între țări în ceea ce privește veniturile și procesul de creștere economică necesită modele de creștere economică bazată pe factori endogeni. Astfel, apare o nouă viziune de creștere economică, teoria creșterii endogene, baza acestei școli de gândire consolidându-se în lucrările autorilor K. J. Arrow, H. Uzawa, R. M. Romer [110]. Conform cercetătorilor, dezvoltarea economică este endogenă datorită unor bunuri de capital produse fără efectul unor factori ce nu pot fi acumulați.

Astfel, noile modele de dezvoltare se concentrează pe rolul unor factori precum calitatea guvernării, corectitudinea sistemului juridic, diversitatea etnică, coeziunea socială, democrația, corupția, instituțiile administrative și, respectiv, interacțiunea acestora cu alte variabile precum asistența externă în influențarea procesului de creștere economică. Literatura de specialitate privind impactul AOD s-a reorientat, prin urmare, spre înțelegerea interacțiunii dintre ajutor și acești factori fundamentali, investigând modul în care interacțiunea afectează politicile de alocare a asistenței de dezvoltare și, în consecință, creșterea economică.

Examinând literatura empirică cu privire la impactul asistenței externe, primul punct care trebuie menționat este faptul că literatura de specialitate internațională consacrată ajutorului extern este impunătoare și oferă diverse perspective asupra rolului și efectelor AOD. Cea mai influentă activitate de colaborare în domeniul studiilor comparative este cea a autorilor P. J. Schraeder, S.

W. Hook, și B. Taylor [211]. Potrivit autorilor, „dezbaterile actuale asupra regimului de ajutor străin rămâne prinsă într-un fel de vid intelectual, având în vedere lipsa înțelegerii cercetătorilor a factorilor determinanți ai programelor de ajutor extern” [211, p. 15]. Deși există numeroase cercetări în domeniul asistenței externe, totuși, sunt insuficiente analizele bazate pe dovezi empirice comprehensive. Mai mult decât atât, cercetătorii citați anterior susțin că asistența bazată empiric se limitează la studii de caz individuale sau este limitată la partea destinată a ecuației asistenței, în special în ceea ce privește examinarea relației dintre dependența economică și conformitatea politică în cadrul statelor în curs de dezvoltare. Autorii P. J. Schraeder, S. W. Hook și B. Taylor recunosc auto-interesul drept un factor decisiv în calculele privind ajutorul extern. Literatura orientată spre studiile de caz ce caută să explice motivațiile donatorilor de ajutor este, în mare parte, descriptivă, ceea ce oferă o mai bună înțelegere a intereselor donatorilor.

Atât studiile calitative, cât și cele empirice ale donatorilor au neajunsurile lor. Cele dintâi se bazează prea mult pe abordarea studiului de caz, ceea ce împiedică generalizarea pe domenii a țărilor donatoare. Adesea, aceste studii sunt unice și non-comparabile. Cercetarea empirică este la fel de problematică. O dificultate constă în faptul că majoritatea analizelor statistice au fost limitate la studii de caz individuale. Prin urmare, ca și în cazul cercetării calitative, astfel de studii împiedică generalizarea țărilor donatoare. Chiar și examinările statistice care se concentrează pe câteva cazuri nu reușesc să surprindă cele mai importante dimensiuni ale relației asistenței externe menționate în cadrul literaturii calitative orientate spre studiul de caz; de exemplu, cu referire la regiune, cultură și ideologie.

Rezultatul final al insuficienței dezbaterilor asupra suportului extern a fost faptul că la o serie de întrebări nu au fost oferite, pe deplin, răspunsuri. Printre acestea ar fi următoarele: 1. „Care sunt factorii motivați în formularea și implementarea politicilor de asistență?” 2. „Diferă politicile de asistență de interesele specifice ale țării donatoare respective?” 3. „A constituit Războiul Rece forța principală de conducere a acestor politici sau au fost alți factori, cum ar fi câștigul economic sau cultural?”. Într-o mare măsură, prezenta cercetare urmărește să ofere răspunsuri la aceste întrebări din perspectiva politicilor publice de dezvoltare regională din Republicii Moldova.

Un alt studiu important în acest domeniu îl oferă autorul R. D. McKinley [180], care a dezvoltat primul modelul sistematic al politicii de asistență externă. Potrivit autorului, considerentele umanitare ale asistenței de dezvoltare nu oferă explicații adecvate în ceea ce privește motivațiile donatorilor externi. Cercetătorul consideră că, „o viziune politică externă a relației asistenței, în care asistența servește drept un mecanism de urmărire a intereselor donatorului în ceea ce privește interesele sale față de politică externă, este mai realistă” [180, p. 24]. Autorul a examinat amploarea angajamentelor donatorilor față de beneficiari și a cercetat

gradul de dependență rezultat din relațiile cauzate de asistențe externă. R. D. McKinley a extras din literatura de specialitate cinci categorii de interes din partea donatorului și le-a aplicat modelului său. Sumar, acestea pot fi rezumate astfel: (1) interes comercial, (2) interes de securitate, (3) interesele puterilor politice, (4) interese de dezvoltare și performanță și (5) stabilitatea politică și interese democratice. Raționamentul său pentru categoria „interese de dezvoltare și performanță” se bazează pe premisa că dezvoltarea economică și stabilitatea furnizează baza de la care se pot dezvolta alte interese ale donatorilor, cum ar fi comerțul sau investițiile. Pentru el, stabilitatea economică este o condiție antecedentă a stabilității politice. Cât privește „interesele de stabilitate și democrația politică”, R. D. McKinley susține că „promovarea democrației liberale oferă protejarea cea mai durabilă a securității occidentale și că, în mod alternativ, interesele occidentale pot fi amenințate de regimuri instabile politic” [180, p. 31]. În acest sens, R. D. McKinley a acordat o atenție deosebită conceptului conform căruia crearea și menținerea stabilității politice a constituit o bază semnificativă pentru programele donatorilor de asistență externă.

În ultimele trei decenii s-a observat un salt esențial în ceea ce privește apariția unui volum mare de literatură empirică privind eficacitatea ajutorului. Studiile anterioare în acest domeniu s-au preocupat mai mult de impactul asistenței externe asupra dezvoltării economice și a investițiilor interne. Au existat două presupuneri contradictorii în ceea ce privește impactul ajutorului extern. Prezumția optimistă consideră ajutorul „exogen” drept o cumulare pentru stocul de capital al țării și, prin urmare, observându-se o creștere esențială pentru fiecare dolar/euro alocat în economii și investiții. Prezumția pesimistă declară că ajutorul extern marginalizează economiile și investițiile interne și conduce la o scădere a acestora. Cu toate acestea, niciuna dintre prezumțiile respective nu a fost pe deplin validată empiric. Dovezile din literatura empirică sugerează că ajutorul extern duce la o creștere a economiilor totale, dar nu de aceeași magnitudine ca și valoarea ajutorului.

Ulterior, accentul fluxului studiilor empirice s-a reorientat de la impactul ajutorului străin asupra investițiilor la impactul asupra creșterii economice. Un studiu larg citat de autorii P. Mosley, J. Hudson și S. Horrell [185], care a fost realizat la cererea Comisiei de dezvoltare a BM și FMI, a venit cu două concluzii importante. În primul rând, ajutorul este inefficient în promovarea dezvoltării: nu există nici o corelație semnificativă între ajutorul și rata de creștere a PIB în țările în curs de dezvoltare. În al doilea rând, un motiv important pentru ineficiența ajutorului este fungibilitatea și „scurgerea” ulterioară a ajutoarelor în cheltuieli neproductive în sectorul public. Aceste concluzii negative au fost confirmate în continuare de către cercetătorul P. Boone [129], care s-a sprijinit în lucrarea sa empirică pe date istorice, care au acoperit 117 țări, în intervalul de timp 1971-1990. Cu toate acestea, s-a constatat că asistența externă este inefficientă la nivel macro,

situația fiind contrar opusă la nivel micro. La nivel micro, toate agențiile donatoare raportează în mod regulat, prin rapoartele lor anuale „eficacitatea ajutorului” și succesul mării majorități a proiectelor și a programelor lor. Cu alte cuvinte, imaginea pe care aceste rapoarte o descriu nu este cu siguranță una care arată ineficacitatea ajutorului. Mosley a etichetat acest contrast în concluziile făcute între studiile macro și micro drept „paradoxul micro-macro”.

Autorii C. Burnside și D. Dollar [131] au conferit o rezoluție inteligentă a paradoxului micro-macro. Folosind un set de date extinse ce acoperă 56 de țări în perioada 1970-1993, acești autori au produs un set de regresii ale raportului dintre asistență și creștere, ceea ce sugerează că asistența este, în general, ineficientă în promovarea creșterii economice. Cu toate acestea, atunci când divizează țările – cele cu politici bune și cele cu politici proaste – se constată că impactul asistenței asupra creșterii a fost pozitiv în țările cu „politici bune”. Politicile bune sunt utilizate pentru a evidenția politicile care influențează un mediu macroeconomic solid, adică un mediu care produce excedent bugetar, inflație scăzută și deschidere comercială. De la publicarea sa, lucrarea autorilor Burnside-Dollar a dobândit aproape imediat statutul de filozofie convențională în acest domeniu. Cercetarea își datorează succesul enorm celor trei trăsături atractive. *În primul rând*, oferă o justificare pentru acordarea asistenței țărilor sărace. *În al doilea rând*, reprezintă o metodă de prioritizare a asistenței externe, astfel încât țările care promovează politici mai bune beneficiază de întâietate. *În al treilea rând*, măsurarea eficienței asistenței de dezvoltare se face pe baza unui indice macroeconomic, în funcție de care politicile sunt calificate ca fiind mai mult sau mai puțin solide. Indicele, cunoscut și sub numele de indicele Burnside-Dollar, poate fi monitorizat, verificat și măsurat și corespunde pachetului de directive – cunoscute drept „consensul de la Washington”. Totodată, acesta oferă o justificare economică suplimentară pentru furnizarea de ajutor țărilor sărace, vulnerabile din punct de vedere economic și sensibile la alte tipuri de șocuri externe. Lucrarea autorilor C. Burnside și D. Dollar a impulsionat interesul în cercetări privind eficacitatea ajutorului.

Analiza literaturii recente dezvăluie alte trei rezultate interesante, care au o influență importantă asupra problemelor de dezvoltare a eficienței asistenței de dezvoltare. *În primul rând*, o serie de autori, cum ar fi H. Hansen și F. Tarp [164], R. Durbarry, N. Gemmell și D. Greenaway [146], R. Lensink și H. White [173], M. Clemens, S. Radelet și R. Bhavnani [134] au arătat că, în o mare varietate de medii de politică, asistența contribuie în mod pozitiv la creșterea economică, dar contribuția sa marginală este supusă diminuării la întoarcere (probabil, din cauza barierelor în capacitatea de absorbție). Cu toate acestea, spre deosebire de teoria lui C. Burnside și D. Dollar despre eficacitatea ajutorului, acest rezultat s-a dovedit a fi unul fiabil. *În al doilea rând*, cercetătorii P. Guillaumont și L. Chauvet [163] au constatat că vulnerabilitatea structurală a unei

țări (la șocurile externe) are un impact semnificativ asupra eficacității ajutorului: un ajutor este mai eficient atunci când vulnerabilitatea structurală este mare. Fluxurile de ajutoare contribuie la promovarea creșterii economice în țările care sunt structural vulnerabile la șocurile externe. Autorii P. Collier și J. Dehn [137] au preluat acest rezultat și l-au cercetat mai departe, descoperind că regresiile lor de creștere indică faptul că vulnerabilitatea economică (fiind inclusă în termenul de interacțiune, care implică modificarea ajutorului și modificarea prețurilor de export) are un impact semnificativ asupra creșterii economice. Acest rezultat oferă o argumentare economică adăugată pentru furnizarea de ajutor pentru țările sărace, care trec prin greutăți din punct de vedere comercial și prin alte tipuri de șocuri externe. În al treilea rând, cercetătorul C. Dalgaard [138] a constatat că factorii structurali de bază non-economiци au o influență importantă asupra eficacității ajutorului. În special, autorul a constatat că factorii geografici și climaterici au un impact extrem de semnificativ atât direct, cât și indirect, asupra creșterii economice. C. Dalgaard susține că țările defavorizate din punct de vedere al factorilor geografici ar prezenta un nivel mai scăzut al eficacității, fapt ce ar trebui să fie luat în calcul la intenția de alocare a ajutorului.

Conceptul de impact al asistenței externe este puțin reflectat de către autorii din Republica Moldova. Totuși, identificăm lucrări ale mai multor cercetători care au încercat să analizeze impactul asistenței externe: T. Șaptefrați [105], A. Popovici [63], T. Savca [96], O. Tăriță [107], V. Lozovanu [177]. O preocupare științifică perpetuă pentru sistemul administrației publice din Republica Moldova reprezintă buna guvernare și eficientizarea proceselor organizațional-funcționale ale autorităților administrative, aspecte elucidate de către autoarea T. Șaptefrați. În „Corelația dintre guvernarea eficientă și dezvoltarea umană durabilă” [103], autoarea accentuează faptul că realizarea unei guvernări eficiente cere implicarea unor factori-cheie cum ar fi: deschidere și transparență, responsabilitate, implicarea cetățenilor și instituțiilor societăților civile în afacerile publice. În articolul „Rolul asistenței externe în consolidarea capacității administrației publice”, autoarea consideră că „asistența externă oferită de către partenerii de dezvoltare este esențială în procesul de modernizare a sectorului public” [105].

Cercetătorii A. Popovici și C. Popovici, în articolul „Contribuția asistenței externe la consolidarea administrației publice” [66], elucidează o serie de aspecte ce țin de contribuția asistenței externe la consolidarea administrației publice în Republica Moldova. Potrivit autorilor, „asistența europeană reprezintă o fereastră de oportunitate pentru consolidarea și modernizarea administrației publice”. Totuși, ei consideră că „asistența acordată de UE a contribuit doar parțial la consolidarea administrației publice în Republica Moldova, înregistrându-se progrese modeste în sectoarele către care a fost direcționat sprijinul financiar, aceasta având, la rândul său, un impact limitat asupra consolidării administrației publice” [66].

Cercetătorul V. Lozovanu, în lucrarea sa „Foreign aid and development: Success or failure in promoting Moldova's development?”, consideră că „creșterea eficienței AOD nu este la fel de evidentă precum creșterea volumelor de ajutor” [177]. În ciuda eforturilor pentru a îmbunătăți coordonarea ajutorului, acesta continuă să fie deficitar, în special în ceea ce ține de centralizarea excesivă a managementului ajutorului, fragmentarea asistenței din partea donatorilor, gradul scăzut de aliniere cu prioritățile de dezvoltare ale țării precum și predictibilitatea fluxurilor AOD.

Considerăm importante lucrările empirice elaborate de către think-tank-urile Expert Grup și IDIS Viitorul cu referire la impactul AOD în Republica Moldova și capacitatea de absorbție a asistenței externe acordate Republicii Moldova. Totodată, Comisia Europeană, Banca Mondială și alții instituții donatoare elaborează sistematic rapoarte cu privire la intervențiile efectuate pe teritoriul Republicii Moldova, însă aceste rapoarte se referă doar la intervențiile unui donator și nu sinergizează toată asistența pentru dezvoltare.

În cercetarea „Economic Models of Aid Effectiveness in Moldova”, autorii Th. Grigoriadis și S. Gaibu ajung la concluzia că „sprijinul direct pentru dezvoltare și descentralizarea ajutorului către nivelurile regionale, locale și comunitare tind să genereze niveluri mai ridicate de dezvoltare socio-economică”, dar această abordare trebuie să fie „combinată cu noi instrumente de monitorizare” [162] din partea societății civile.

Autorii C. Gaibu, L. Litra, V. Lozovanu și V. Gîrbu examinează în cadrul studiului „Evaluarea capacității de absorbție a asistenței externe acordate Republicii Moldova” structura și mecanismele gestionării AOD în Republica Moldova și „propun măsuri sustenabile de consolidare a capacităților naționale de absorbție a asistenței externe”, considerând că „este crucial să existe instituții puternice cu un personal bine calificat și motivat” [48]. Totodată, autorii consideră că „angajarea resurselor umane calificate și instruirea acestora rămâne o problemă critică în procesul de gestionare a programelor/proiectelor” [48], iar personalul administrației publice necesită a fi permanent evaluat, instruit și consolidat prin programe de dezvoltare a capacităților.

În contextul tezei noastre, devine imperativă studiul bibliografic dedicat noțiunii de „politici publice” și „politica publică de dezvoltare regională”. Cercetătorii care s-au dedicat domeniului politicilor publice au alocat mult timp formulării unei definiții acceptate de majoritatea comunității științifice. Cercetătorul B. Guy Peters, în lucrarea sa „American Public Policy”, definește politica publică ca fiind „suma activităților guvernamentale care afectează în mod direct sau indirect cetățenii”, operând la 3 niveluri: alegeri politice, rezultate politice și impacturi politice [191, p. 4]. W. Dunn sugerează că analiza politicilor este „o disciplină aplicată în domeniul științei sociale care utilizează metode multidisciplinare de cercetare și argumentare pentru a produce și transforma informații relevante din punct de vedere al politicilor care pot fi utilizate în setările

politice pentru a rezolva problemele publice” [145, p. 35]. În introducerea Enciclopediei de Studii Politice, S. Nagel definește studiile de politici publice ca „studiul naturii, cauzelor și efectelor politicilor publice alternative” [56]. În lucrările sale influente, Ch. Lindblom sugerează că actorii guvernamentali sunt, în mare parte, „funcționari”: „Politicile publice se fac printr-un sistem politic complex și nu pot fi înțelese în primul rând prin analizarea acțiunilor ... oficialilor guvernamentali de top” [56, p. 3]. Definiția cea mai simplă este probabil cea dată de T. Dye, potrivit căreia politicile publice sunt „tot ceea ce o administrație decide să facă sau nu” [147, p. 2].

Conceptul de politică publică a fost reflectat în lucrările mai multor cercetători din Republica Moldova și România. M. Platon definește în lucrarea sa [63, pp. 53-59] noțiunea de politică publică drept „forma de activitate socială organizată de instituțiile statului pentru reglarea raporturilor cu cetățenii conform deciziilor politice, principiilor și formelor democratice de participare a cetățenilor la conducere”, considerând că administrarea „este un proces în care sunt implicate ființe umane angajate într-o activitate, cu scopuri comune și înglobează multe activități ce caracterizează o societate umană”. Autorul F. Bondar consideră că politica publică „– este „rezultatul unei intervenții guvernamentale” și „implicarea unei autorități care are capacitatea și legitimitatea de a iniția, promova, implementa, susține respectiva politică” [38]. În percepția autorului M. Profîroiu, nu există o definiție clară și precisă a noțiunii de politică publică. Ca rezultat al analizei diverselor abordări conceptuale, autorul ajunge la concluzia că „o politică publică reprezintă un ansamblu de măsuri luate de o autoritate legală și responsabilă care vizează îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor sau conceperea unor măsuri de stimulare a creșterii economice” [76].

Politica publică de dezvoltare reprezintă una dintre cele mai cuprinzătoare și compuse politici publice, ce implică un set complex de activități, organizate în scopul schimbării societății și îmbunătățirii condițiilor vieții umane. În acest sens, politica de dezvoltare poate fi considerată o macropolitică ce sinergizează numeroase politici publice sectoriale, derulate în anumite domenii economice, sociale, politice sau culturale [71].

Dezvoltarea este definită prin creștere economică și indicatori precum Produsul Intern Brut și nivelul Investițiilor Străine Directe. Totuși, studiile privind dezvoltarea au evoluat de la abordări simpliste concentrate pe creștere economică, la unele mai cuprinzătoare, care iau în considerare aspecte legate de repartitia bogăției, inegalități sociale și de pragul de sărăcie. Astfel, în noile abordări, dezvoltarea este prezentată și înțeleasă în termeni mai cuprinzători, producând schimbări sociale, legate de evoluție și progres. Prin prisma acestui scop cuprinzător, au fost adoptate numeroase perspective aliniate politicilor publice de dezvoltare. Lucrările remarcabile laureatului Premiului Nobel pentru Economie, cercetătorul A. Sen, au influențat în mod semnificativ gândirea

contemporană privind dezvoltarea [209]. Cercetătorul a poziționat dezvoltarea într-un context mai extins decât simpla calitate a vieții umane sau a dezvoltării umane. Autorul consideră că „dezvoltarea reprezintă un scop, iar valorile libertății sunt calificate drept un obiectiv final al activității umane. Dezvoltarea este un proces de extindere a libertăților reale de care se bucură oamenii” [209]. În acest sens, el argumentează că dezvoltarea implică înlăturarea „surselor de non-libertate”: dictatura, sărăcia, precaritatea oportunităților economice, precum și privațiunile sociale sistemice, neglijarea elementelor de infrastructură publice, și controlul excesiv sau statele autoritare.

În vederea identificării problemei de cercetare, s-a recurs și la examinarea surselor bibliografice ale autorilor autohtoni ce vizează evaluarea politicilor publice. O contribuție valoroasă în acest sens, o reprezintă cea a cercetătorilor O. Tărăță și M. Iașco. În lucrarea „Evaluarea politicilor publice în condițiile integrării europene” [107], autorii consideră că evaluarea reprezintă un element indispensabil în cadrul elaborării politicilor publice și o cerință pentru procesul de integrare europeană. În contextul modernizării administrației publice din Republica Moldova, în special prin reformarea acesteia, devine imperioasă folosirea instrumentelor de gestiune publică mai flexibile. Iar „posibilitatea de a beneficia de fondurile structurale europene impune exigențe în aplicarea corectă a acestora” [107]. Obiectivul evaluării, în acest sens, este de a „produce mecanisme necesare pentru continuarea procesului de reformare a administrației publice către o gestiune mai eficientă și eficientă într-o societate democratică” [107], care solicită transparența în gestiunea resurselor publice, îndeosebi în contextul descentralizării politico-administrative din Republica Moldova.

Autorii A. Popovici și C. Popovici în cercetarea „Evaluarea politicilor publice ca parte integrantă a procesului democratic modern” consideră că „evaluarea influențează indirect deciziile politice pe termen lung, deoarece facilitează un management informat al politicii publice și adoptarea deciziilor pe bază de dovezi” [67]. Astfel, prin evaluarea politicilor pot fi furnizate informații utile pentru actorii implicați în gestionarea intervențiilor, atât din resurse naționale, cât și din AOD.

În concluzie, putem afirma că literatura de specialitate ce abordează conceptul de asistență oficială pentru dezvoltare în raport cu politicile publice de dezvoltare tratează acest fenomen în mod diferențiat, în funcție de prisma științifică și teoretică prin care este cercetat acest fenomen. Vrem să remarcăm caracterul deficitar al bibliografiei privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova. Acest fapt, precum și absența unei analize sistematice a acestui domeniu în Republica Moldova a determinat alegerea acestei teme de cercetare.

1.3. Cadrul metodologic de studiere a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională

Impactul asistenței externe pentru dezvoltare asupra politicilor publice și, subsecvent, asupra dezvoltării a devenit o temă recurentă în discursul cercetătorilor de astăzi. Expresia se referă în mare parte la eficiența asistenței externe în stimularea dezvoltării. Pe măsură ce prioritățile dezvoltării au evoluat, la fel a evaluat și sensul noțiunii de „eficacitate/impact al dezvoltării”, pe care agențiile internaționale de dezvoltare încearcă să le atingă. În acest context, Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management definește noțiunea de impact drept „efecte pozitive și negative, primare și secundare pe termen lung produse de o intervenție de dezvoltare, direct sau indirect, intenționat sau neintenționat” [160, p. 24]. Glosarul clasifică impactul drept o formă de evaluare care are drept obiectiv determinarea relevanței și a gradului de atingere a obiectivelor scontate în cadrul unei „intervenții de dezvoltare”. Conform cercetătorului M. Profiroiu, „eficacitatea reprezintă raportul dintre rezultatul obținut și obiectivul care trebuie atins, iar eficiența – raportul dintre rezultatele obținute și mijloacele angajate” [76, p.89-91].

În literatura de specialitate există mai multe abordări privind evaluarea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare. Diferențele dintre abordări sunt cauzate atât de scopul evaluării, cât și de metodologia de evaluare aplicată. O problemă principală a furnizării asistenței însă nu constă în randamentul scăzut al fluxurilor de asistență externă, ci în absența unei transformări sistemice reale, adică a unei schimbări a paradigmei de dezvoltare. În procesul de realizarea a unei evaluări de impact, cele mai dificile întrebări care apar sunt următoarele: Ce constituie obiectul evaluării? De ce au apărut modificări sistemice? Cum ar putea fi măsurat impactul asistenței externe? În acest sens, cercetătorul I. Munteanu consideră că „majoritatea problemelor de interes public pot fi explicate pe baza factorilor de cauză și efect, adică a unor variabile care atestă schimbări între unul și mai multe fenomene interdependente”, iar în orice „metodă de analiză a unei intervenții publice va trebui să corelăm variabila dependentă de un număr de variabile independente” [60].

Noțiunea de impact este interconexă noțiunilor de eficiență și eficacitate în raport cu asistența externă. În linii generale, principiul eficienței privește raportul optim între rezultatele obținute și resursele utilizate, pe când principiul eficacității privește îndeplinirea obiectivelor specifice stabilite și obținerea rezultatelor scontate. Potrivit cercetătorului P. F. Drucker, „nu se poate vorbi de eficiență fără eficacitate pentru că este mult mai important să realizezi bine ceea ce ți-ai propus – eficacitatea, decât să realizezi bine altceva – eficiența”. [45, p. 30-85]. De asemenea,

se relevă faptul că relația dintre eficacitate și eficiență este una de parte-întreg, eficiența fiind influențată în mod direct de eficacitate, fiind chiar o componentă inseparabilă a acesteia.

În raport cu asistența externă de dezvoltare, definiția oferită de OCDE/DAC se concentrează pe ceea ce intervenția încearcă să realizeze. Eficiența este definită drept: „măsura în care obiectivele de dezvoltare ale intervenției au fost atinse, sau urmează să fie atinse, luându-se în considerare importanța relativă a acestora” [159]. Ținând cont de toate aceste elemente, o posibilă definiție a eficacității ajutorului ar fi următoarea: „Măsura în care planificarea, gestionarea și implementarea eficientă a asistenței de dezvoltare reduce costurile de tranzacție și este orientată spre rezultate de dezvoltare, inclusiv eradicarea sărăciei” [159].

Declarația de la Paris cu privire la eficacitatea ajutorului pentru dezvoltare din 2005 ne oferă câteva elemente evidente în definirea eficacității asistenței. Înseși principiile și angajamentele Declarației de la Paris au devenit pentru mulți definiția eficienței asistenței. Acest lucru ar putea fi declarat ca o ipoteză: „În cazul în care principiile și angajamentele Declarației sunt puse în aplicare, ajutorul este mai probabil să fie efice” [189]. În Declarația de la Paris, cea mai apropiată definiție a eficienței asistenței externe privește, mai degrabă, eficiența decât eficacitatea ajutorului. Acesta este cazul paragrafului 31 – cu referire la alocarea ajutorului – și la paragraful 33 – cu referire la realizarea unei mai bune diviziuni a muncii între donatori, ambele fiind privite ca un mijloc de reducere a costurilor de tranzacție. Reducerea costurilor de tranzacție este, cu siguranță, una dintre principalele justificări ale Declarației de la Paris per ansamblu.

În cercetare, eticheta de „eficacitatea ajutorului” s-a remarcat prin studiile inițiate de P. Boone și D. Dollar la mijlocul anilor 1990, care au încercat să răspundă la întrebarea: „Determină ajutorul extern creșterea economică?”. În acest sens, P. Burnside și D. Dollar au oferit o concluzie cu privire la paradoxul micro-macro, demonstrând că asistența externă este eficientă doar în cazul țărilor cu „politici bune”. Astfel, cercetarea acestor autori justifică acordarea asistenței financiare țărilor sărace, oferind o strategie de alocare a AOD pe principiul selectivității.

Literatura de specialitate autohtonă acoperă numeroase trăsături caracteristice ale funcției și obiectivelor de evaluare a impactului. Problemele actuale privind metodologia evaluării impactului politicilor publice în Republica Moldova au fost abordate în lucrările semnate de T. Șaptefrați: „Corelația dintre guvernarea eficientă și dezvoltarea umană durabilă” [103], „Buna guvernare prin prisma participării cetățenilor la procesul decizional” [102], „Eficiența administrației publice: criterii de apreciere și factori de influență” [104]. Potrivit autoarei, evaluarea politicilor publice constituie un domeniu specific nu doar din punct de vedere conceptual, dar, inclusiv, disciplinar și metodologic. Totodată, autoarea accentuează faptul că realizarea unei guvernări eficiente necesită implicarea unor factori-cheie, cum ar fi: deschidere și

transparență, responsabilitate, implicarea cetățenilor și instituțiilor societăților civile în afacerile publice [70].

Studiul amplu „Premisele managementului public”, semnat de I. Paladi [61] trece în revistă modelele teoretice de analiză a politicilor publice (instituționalismul, modelul procesual, teoria grupurilor, teoria elitelor, raționalismul, incrementalismul, „public choice”, teoria sistemelor).

Considerăm necesar de a remarca și eforturile cercetătorului T. Savca în domeniul evaluării politicilor publice. În articolele „Evaluarea performanțelor politicilor publice” [98], „Teorii și modele în procesul de elaborare a politicilor publice” [96] autoarea supune analizei metodele și tehnicile de evaluare a performanțelor unei politici publice.

I. Munteanu, în lucrarea „Politici publice complexe” analizează principalele metode și tehnici în procesul decizional, subliniind că „analiza de impact”, ca metodă de evaluare a politicilor publice, „își propune să examineze în mod sistematic efectele pe care le poate produce cursul unei acțiuni” [60]. Totodată, cercetătorul consideră că „utilizarea analizei de impact este adeseori strict limitată de resursele inadecvate la nivelul administrației publice, astfel încât acest tip de evaluare apare mult mai des ca urmare a resurselor alocate de către donatori, parteneri de dezvoltare” [60].

Factorii care au contribuit la dezvoltarea metodologiei evaluării impactului politicilor publice au fost multipli. *În primul rând*, presiunea pentru reducerea cheltuielilor bugetare a dus la cererea de identificare a unor măsuri de optimizare a alocărilor bugetare atât înainte de inițierea unui nou program, cât și pe parcursul implementării acestuia. *În al doilea rând*, contractarea unor servicii publice către sectorul privat în baza unor contracte a impus nevoia de evaluare a modului în care firmele private își îndeplinesc sarcinile contractuale. *În al treilea rând*, poziția cetățeanului în raport cu administrația publică s-a schimbat. Acesta nu mai este un simplu beneficiar al serviciilor publice, ci este un client în raport cu administrația publică care dorește să fie implicat în procesul de luare a deciziei cu privire la modul în care instituțiile publice utilizează resursele financiare. *În final*, există presiunea pentru raționalizarea procesului de luare a deciziilor în sectorul public, pentru ca deciziile să se bazeze pe date statistice credibile, astfel încât programele și politicile să atingă efectul scontat [70].

Una dintre justificările de bază pentru utilizarea extinsă a evaluării de impact este că ea poate servi drept un instrument vital de învățare pentru îmbunătățirea politicilor și programelor publice [154]. Abilitatea de a evalua și de a trage învățăminte cu privire la impactul AOD și utilitatea politicilor publice a fost prioritizată ca parte a mișcării spre raționalizare și gestionare orientată spre performanță în cadrul modelelor New Public Management și New Public Governance [168]. În contextul actual al crizei financiare și a bugetelor de cheltuieli publice limitate, oportunitățile de învățare oferite de studiile de evaluare rămân un instrument crucial

pentru factorii de decizie politică. În vederea evaluării politicilor și stabilirea unor noi obiective de dezvoltare, au fost elaborate o serie de metodologii de evaluare a impactului. Dintre cele mai populare metodologii folosite la evaluarea impactului sunt: (1) metoda statistică cantitativă, întemeiată „pe studii clasice, care stabilesc condiții precise și identificabile ale obiectului măsurat, stabilirea obiectivului și scopurilor de cercetare, în vederea estimării modului în care politica dezirabilă poate avea impactul așteptat în materie de indicatori cantitativi” [60] și (2) metoda calitativă „adecvată pentru investigarea unor subiecte de interes public, relevante sub aspect politic” [60]. Datele colectate în urma unor discuții cu actorii relevanți vor fi supuse interpretărilor calitative și vor fi folosite în scopul estimării cauzelor de impact.

Evaluările de impact cantitativ au o serie de avantaje incontestabile: a) utilizarea de date statistice; b) posibilitatea de a efectua o analiză mai detaliată cu ajutorul instrumentelor matematice; 3) posibilitatea de a înțelege empiric comportamentul grupurilor țintă [93].

La rândul său, evaluările calitative, care se realizează prin sondaje și interviuri, ajută la identificarea mecanismelor prin care programele de asistență externă ar putea atinge impactul scontat. De asemenea, sondajele pot identifica factorii de decizie sau actorii locali implicați în determinarea modului de implementare a programelor, contribuind astfel la o evaluare operațională. Metodele calitative pot fi mai eficiente în analiza comportamentului principalelor părți interesate și a beneficiarilor direcți ai ajutorului extern. Evaluările calitative sunt flexibile, pot fi adaptate în mod specific nevoilor evaluării folosind abordări deschise, pot fi realizate rapid folosind tehnici rapide și pot îmbunătăți considerabil rezultatele unei evaluări de impact, oferind o mai bună înțelegere a percepțiilor și priorităților părților interesate și a condițiilor și proceselor care ar fi putut afecta impactul programului. Totodată, o evaluare calitativă independentă nu poate măsura rezultatele relevante alternative sau rezultatele contrafăcute. Nu se poate identifica cu adevărat ce s-ar putea întâmpla în absența derulării programului.

Prin urmare, o îmbinare de metode calitative și cantitative (o abordare cu metode mixte) a fost considerată metoda optimă pentru a obține o viziune cuprinzătoare a eficienței politicii publice de dezvoltare regională [93].

În vederea prezentării unei abordări complexe a conceptului analizat în lucrare, în procesul de realizare a cercetării au fost aplicate următoarele principii, abordări și metode de cercetare științifică:

- *Principiul științific* a permis cercetarea proceselor administrative conexe mecanismului de coordonare a asistenței externe în Republica Moldova.
- *Principiul istorismului* a presupus o analiză comprehensivă din punct de vedere al genezei asistenței externe și al rolului ei asupra dezvoltării. Evenimentele și fenomenele corelate

cu AOD au fost analizate în procesul apariției și dezvoltării lor istorice prin studierea problemelor într-o succesiune logică a evenimentelor care s-au produs în timp.

- *Principiul interdisciplinarității* a presupus trecerea hotarelor dintre discipline și îmbinarea metodelor de cercetare a acestora, în vederea realizării unui obiectiv comun, și a permis să observăm diversitatea sferelor de interferență a asistenței externe pe de o parte și a politicii de dezvoltare regională, pe de alta, fiind studiați atât de cercetători din domeniul administrativ, politologic, sociologic, dar și economic.
- *Principiul complementarității* a fost relevant în procesul de studiere a impactului asistenței externe asupra politicii de dezvoltare regională prin prisma definițiilor, a cadrului legal și instituțional din Republica Moldova.
- *Principiul obiectivității* a stat la baza elucidării echidistante și imparțiale a trăsăturilor specifice ale asistenței oficiale pentru dezvoltare din Republica Moldova.

Totodată, teza prezintă o *abordare sistemică* a temei studiate, cercetând mecanismul administrativ cu referire la dezvoltare regională din Republica Moldova, ca un sistem integrat, constituit din părți componente, interconectate între ele.

Metodologia de cercetare utilizată în cadrul studiului impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională are drept punct de plecare problema de cercetare, scopul, obiectivele și ipotezele tezei de doctorat. Tehnologia cercetării și evaluărilor tematice, în acest sens, se bazează pe o schemă logică formată din cinci etape de bază:

1. Stabilirea bazei conceptuale pentru evaluare. Această etapă a inclus definirea problemei și alegerea temei de cercetare (studierea direcțiilor prioritare de cercetare la nivel național și internațional, stabilirea scopului metodologic); trecerea în revistă a cadrului legal/normativ și analiza bibliografiei naționale și internaționale; clarificarea problemei prin formularea ipotezelor ce necesită a fi testate și confirmate sau infirmate; selectarea metodelor de cercetare.

2. Revizuirea datelor administrative: financiare și fizice. Această metodă a implicat stabilirea variabilelor, analiza relațiilor dintre variabile și a informațiilor agregate privind produsele și rezultatele AOD.

3. Studiul de caz. Pentru a aprofunda în detaliu anumite aspecte, a fost abordat studiul de caz pentru Regiunea de Dezvoltare Nord. Metodele utilizate în cadrul studiului de caz au inclus cercetări și analize detaliate ale documentelor, interviuri cu părțile interesate, focus grupuri, sondaje, vizite la proiecte, etc.

4. Analiza și interpretarea datelor. După încheierea culegerii de date, acestea au fost analizate, centralizate și verificate, a fost testată ipoteza. În efectuarea cercetării au fost utilizate

atât metode calitative, cât și metode cantitative, astfel încât rezultatele datorate metodelor cantitative să fie îmbogățite cu ajutorul metodei calitative.

5. Concluzii și recomandări: Provocarea finală a evaluării a constat în sumarea tuturor analizelor și trasarea concluziilor privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice.

Metodele de cercetare și colectare a datelor în cadrul tezei au fost variate și au presupus documentarea bibliografică (cercetarea materialului bibliografic, studiul documentelor legislative), metode cantitative (analiza statistică și chestionarul), metode calitative (observarea, studiul de caz și interviul). Totodată, pentru elaborarea tezei de doctorat a fost elaborată o bază de date a proiectelor de asistență externă în domeniul dezvoltării regionale în perioada 2009-2021.

Documentarea bibliografică a presupus analiza în profunzime a datelor existente: studiul bibliografic și studiul documentelor legislative, determinând astfel contextul, scopul și obiectivele cercetării. Investigarea resurselor bibliografice a inclus elaborarea unui catalog cu lucrări semnificative în domeniul asistenței oficiale pentru dezvoltare. Folosind metoda istorică, s-au identificat inițiatorii studiului asistenței externe, dar și evoluția teoriilor de dezvoltare. Studiul literaturii de specialitate a fost ofertant pentru analiza evoluției gradului de cunoaștere în domeniul impactului asistenței oficiale pentru dezvoltare asupra politicilor publice de dezvoltare. De asemenea, s-au definit termenii folosiți, s-au identificat tipurile de AOD, s-au stabilit strategiile utilizate pentru oferirea de asistență și s-au determinat motivațiile de oferire a ajutorului de dezvoltare.

Studiul actelor legislative a contribuit la cunoașterea evoluției problematicei eficienței AOD și a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională, precum și reglementările naționale privind managementul suportului financiar extern.

Principalele metode cantitative utilizate au fost analiza statistică și chestionarul. Utilizând analiza statistică, s-a observat: evoluția ponderii debursărilor din asistența financiară în PIB/BPN/BS, structura și evoluția debursărilor în funcție de principalii parteneri de dezvoltare. Analiza respectivă a oferit răspunsuri la următoarele întrebări: Care sunt sectoarele cele mai finanțate? Care sunt costurile asistenței externe pentru implementarea politicii de dezvoltare regională în RM? Care este fluctuația investițiilor în sectorul respectiv? Care este evoluția principalilor indicatori în domeniul dezvoltării regionale?

O altă metodă importantă, pe larg întrebuințată în prezenta cercetare constituie chestionarul, „listă de întrebări alcătuită cu scopul de a obține, pe baza răspunsurilor date, informații asupra unei persoane sau a unei probleme” [5], utilizat atât în cadrul studiului de caz pentru Regiunea de Dezvoltare Nord, cât și pentru evaluarea impactului asistenței în domeniul dezvoltării regionale de către experții în domeniu. În acest sens, au fost elaborate 2 tipuri de chestionare. Primul a vizat

domeniile diferitor programe de finanțare care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională, descentralizarea și modernizarea serviciilor publice locale în RDN. Chestionarul a fost expediat către 100 de specialiști din cadrul a 12 APL de nivelul II (CR și municipiul Bălți), peste 20 APL I (orașe și comune) și 3 ONG regionale, membri ai Consiliului Regional pentru Dezvoltare Nord. Cel de-al doilea chestionar a vizat impactul AOD la nivel de țară cu implicarea a 42 de experți în diverse domenii de intervenție ale dezvoltării regionale pentru a înțelege experiența acestora față de procesul de implementare a politicilor publice de dezvoltare regională sprijinite de asistența externă.

Metoda cercetării calitative reprezintă o colectare de informații bazată pe observare (participativă sau nonparticipativă), interviuri și studii de caz, care analizează subiecții în funcție de contextul cultural, ideologic și sociologic. Metoda observării a fost utilizată pentru a studia mai multe aspecte legate de impactul proiectelor de dezvoltare regională finanțate din surse externe.

În vederea evaluării impactului asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale a fost realizat un studiu de impact la nivel de RDN. Acest studiu de caz a contribuit la:

- Identificarea nivelului de satisfacție al populației cu privire la rezultatele proiectelor derulate în domeniile vizate;
- Identificarea nevoilor beneficiarilor în domeniile menționate;
- Identificarea gradului de participare a mai multor actori locali în procesul de planificare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice de dezvoltare;
- Estimarea impactului finanțării primite la nivelul grupului țintă în următoarele domenii: dezvoltare economică locală/regională, dezvoltarea turismului local/regional, dezvoltarea infrastructurii fizice, îmbunătățirea serviciilor publice, consolidarea capacităților actorilor regionali.
- Identificarea concluziilor și recomandărilor relevante pentru a spori impactul asistenței externe [75].

În vederea cercetării teoriilor, conceptelor, definițiilor și mecanismului de funcționare a AOD au fost puse în aplicare metodele structural-funcționale, metoda comprehensivă, inducția și deducția, analiza și sinteza. La fel, prin intermediul metodelor menționate au fost identificate teoriile și modelele decizionale care stau la baza deciziilor de oferire a asistenței externe în vederea modernizării și dezvoltării regiunilor.

Analiza, sinteza, metoda comprehensivă și metoda funcțională au fost aplicate pentru cercetarea Capitolului 3 al tezei - „Aspecte practice de evaluare a impactului asistenței externe

asupra politicilor publice de dezvoltare regională”. În final, sunt sintetizate metodele de îmbunătățire a calității AOD din RM, în funcție de deficiențele identificate în cadrul cercetării.

Totodată, în baza principiului interdisciplinarității, cercetarea a adoptat metode și tehnici de analiză, pe bază de costuri și beneficii, cercetând evaluarea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională prin metode econometrice [93]. Această abordare s-a realizat prin utilizarea funcției de producție Cobb-Douglas [49] pentru cercetarea dinamicii a mai multor indicatori și estimarea statistică a coeficienților unei regresii.

În acest sens s-a cercetat relația:

$$Y_t = F(A_t, P_t) = c A_t^\alpha P_t^\beta,$$

unde: t este indicele perioadei (anul) $t=1, 2, \dots, T$; Y_t - valoarea PIB în anul t ; A_t - valoarea asistenței externe, acordate în perioada t , iar P_t - valoarea unui indicator de rezultat al politicii în perioada t , α și β - coeficienți.

Astfel, utilizând logaritmul s-a obținut:

$$\ln Y_t = \ln c + \alpha \ln A_t + \beta \ln P_t$$

sau sub forma de rate de creștere

$$y_t = \alpha a_t + \beta p_t + \varepsilon,$$

unde y_t , a_t , p_t - reprezintă rata de creștere a PIB-ului, a asistenței externe și a indicatorilor de rezultat ai politicilor, ε - constantă.

Astfel, punând în practică funcția Cobb – Douglas a fost posibilă evaluarea impactului asistenței asupra creșterii economice, inclusiv prin influența politicilor aplicate. În acest sens, cunoscând „efectul” unui procent de asistență (α), a unui procent al indicatorilor de rezultat ai politicilor (β), pot fi adoptate decizii ce vor asigura o creștere maximă a produsului finit. După cum se cunoaște, $\alpha+\beta=1$ pentru dezvoltarea extensivă și $\alpha+\beta>1$ – pentru dezvoltarea intensivă.

Cercetarea a utilizat metoda statistică cu referire la datele despre PIB și AOD începând cu 1995 în Republica Moldova. Prin intermediul corelației date s-a demonstrat dependența clară între valoarea produsului intern brut și valoarea asistenței externe pentru perioada 1996-2020.

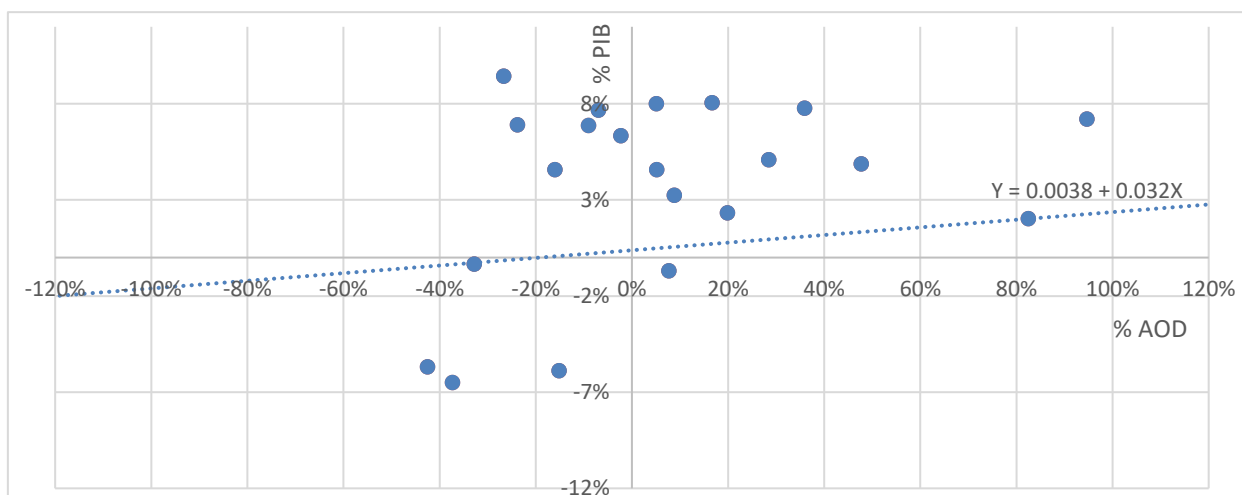

Figura 1.4 Relația între rata de creștere pe locuitor PIB și AOD pe locuitor

Sursa: Calculele autorului în baza datelor OECD, 2020.

Pentru evaluarea politicilor publice de dezvoltare regională s-au utilizat indicatorii de impact stabiliți în Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2016-2020 în raport cu asistența externă debursată (Anexa 7). Totodată, luând în considerare faptul că unul din obiectivele politicii regionale este „reducerea dezechilibrelor nivelurilor de dezvoltare a regiunilor și din interiorul lor” [20], impactul acestei politici a putut fi măsurat prin indicele disparității:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^k (\ln x_i - \ln x_m)^2 \cdot d_i} \text{ , unde } \sigma, x_m, x_i, d_i \text{ – reprezintă respectiv indicele}$$

disparității, produsul regional brut pe angajat mediu și în regiunea i , ponderea forței de muncă a regiunii i din total.

Tabelul 1.3 Indicele disparității regionale

Indicator	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Indicele disparității regionale	0.154	0.146	0.160	0.166	0.185	0.197	0.213
Indicele disparității regionale (fără Mun. Chișinău)	0.155	0.138	0.134	0.137	0.142	0.144	0.141

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Rezultatele cercetării au demonstrat că indicatorul disparității a crescut și, implicit, diferențele dintre regiuni s-au accentuat. Totuși, indicele disparității are tendința de reducere în cazul în care scoatem din calcul mun. Chișinău. Prin intermediul acestei metode, s-a putut conchide că politicile de dezvoltare regională au condus la reducerea diferențelor dintre regiunile Nord, Centru, Sud și UTAG, însă diferența nivelului de dezvoltare a tuturor regiunilor față de municipiul Chișinău a continuat să se mărească.

Luând în considerare că măsurarea impactului implementării politicilor de dezvoltare regională se reflectă printr-un set de indicatori, (de diferite unități de măsură) în cercetare se propune o metodă care permite evaluarea agregată a indicatorilor de impact [92].

Noțiunea de politică publică de dezvoltare regională este una destul de complexă și care poate fi cuantificată doar prin luarea în considerare concomitent a mai multor aspecte specifice ale acesteia. Combinarea mai multor indicatori selectați într-un singur indicator agregat permite evaluarea comparativă a nivelului atins în dezvoltare de către fiecare regiune în parte, precum și gruparea acestora în cadrul unor grupe calitative (regiuni de dezvoltare, zone defavorizate, etc.).

În acest context, pornind de la discrepanțele teritoriale în dezvoltare, în cercetare se propune o metodologie nouă de evaluare prin calcularea pentru fiecare raion (regiune) a unui Indicator (sintetic) al Dezvoltării Economico-Sociale (IDES) în a cărei bază se stabilește nivelul de dezvoltare (subdezvoltare) și care ar putea servi drept instrument de monitorizare a impactului politicilor publice [94]. Principalii pași în determinarea indicatorului agregat sunt:

1. Selectarea caracteristicilor ce urmează a fi luate în calcul pentru determinarea nivelului de dezvoltare economico-socială a unităților administrativ-teritoriale (sau a regiunilor);
2. Transformarea caracteristicilor, astfel încât acestea să devină adimensionale și să poată fi supuse ulterior operațiunilor de însumare;
3. Calculul indicatorilor sintetici parțiali pentru fiecare domeniu;
4. Calculul indicatorului sintetic global al dezvoltării economico-sociale.

Cea mai complexă și dificilă etapă în construirea indicatorului agregat, care să cuantifice cât mai exact procesul de dezvoltare economico-socială, o reprezintă selectarea indicatorilor inițiali. La selectarea indicatorilor necesari calculării IDES trebuie de avut în vedere următoarele aspecte importante:

- Indicatorii luați în calcul trebuie să fie cât se poate de independenți, pentru a evita redundanța datelor și, implicit, creșterea importanței unui anumit domeniu al dezvoltării economico-sociale în cadrul indicatorului agregat;
- Indicatorii trebuie să fie reprezentativi pentru toate unitățile administrativ-teritoriale luate în calcul, în scopul asigurării posibilității de comparare necesare;
- Pentru reflectarea mărimii regiunilor indicatorii absoluți trebuie transformați în mărimi relative de intensitate.

De asemenea, trebuie de ținut cont și de faptul că unii indicatori au sens obiectiv de creștere, iar alții de descreștere. Din acest considerent, combinarea lor într-un indicator agregat

trebuie făcută cu multă precauție, pentru cei cu sens obiectiv de descreștere utilizându-se diferite tehnici de transformare [94].

Reieșind din cele expuse mai sus și din datele disponibile în profil teritorial, au fost selectați 15 indicatori grupați pe trei domenii importante – economic, social și infrastructură.

Tabelul 1.4 Indicatorii pentru calcularea IDES

Domenii	Indicatori	Unitatea de măsură
Economic	1. Vânzările întreprinderilor (cifra de afaceri) pe locuitor (Produsul regional brut pe locuitor pentru regiune)	Lei %
	2. Ponderea salariaților în total populație	Număr
	3. Salariul mediu brut lunar	Număr
	4. Număr de IMM-uri la 1000 locuitori	
	5. Camere de cazare în structuri turistice pe localități	
Social	6. Rata mortalității (decese la 1000 locuitori)	Număr
	7. Gradul de încărcare al unui cadru didactic	Cadru didactic/ elevi
	8. Număr medici ce revin la 10000 locuitori	Număr medici
	9. Rata criminalității (infrațiuni la 1000 locuitori)	Număr infrațiuni
	10. Număr computere la 100 locuitori	
Infrastructură	11. Investiții în active imobilizate	Mii lei/locuitor
	12. Densitatea drumurilor publice modernizate	Km/100 km ²
	13. Sisteme de alimentare cu apă funcționale pe localități	Posturi telefonice Număr/localități
	14. Sisteme de canalizare dotate cu stații de epurare pe localități	Număr/localități
	15. Construcții sportive pe localități	

Sursa: Roșcovan M., Hirbu E., Prisacari M. Caracterizarea nivelului de dezvoltare socială și economică a localităților din Republica Moldova cu ajutorul IDES, ASEM, 2016

Literatura de specialitate prezintă mai multe metode de calcul a unui indicator agregat pe baza unui set finit de caracteristici. Una dintre metodele cu cele mai bune rezultate este metoda abaterilor standardizate, care constă în calcularea pentru fiecare regiune și fiecare indicator a abaterilor standardizate, după care, cu ajutorul mediei aritmetice, se calculează indicatorul agregat IDES [94].

Pentru a elimina distorsionarea realității, a fost necesară eliminarea din calcule a municipiilor Chișinău și Bălți, ele situându-se la mare distanță în ceea ce privește nivelul de dezvoltare social-economică față de celelalte unități administrativ-teritoriale/raioane, valorile indicatorilor pentru ele comportându-se, implicit, ca niște valori exagerate (Anexa 6) [94].

Ca rezultat al cercetării, calculele efectuate demonstrează că, în anul 2020, din punct de vedere al dezvoltării social-economice, cel mai bine s-au poziționat raioanele Ialoveni, UTAG, Cahul, Anenii Noi și Orhei. La polul opus, la un nivel de subdezvoltare s-au poziționat raioanele Cantemir, Sângerei, Leova și Fălești. Totodată, raioanele din sudul țării (Cimișlia și Taraclia), la

fel ca și cele din nord (Edineț, Soroca, Dondușeni și Drochia), se mențin la nivelul mediu de dezvoltare socio-economică (Anexa 6).

Concluzionăm că metodele și tehnicile de evaluare a impactului AOD utilizează studiile și analizele socio-economice, pentru a căuta un răspuns la întrebarea: ce se poate face pentru a se îmbunătăți implementarea intervențiilor financiare publice (proiecte, programe, strategii, politici)? Studiile de evaluare și analiză a politicilor publice de dezvoltare vizează furnizarea de informații fiabile, care sunt utilizate ulterior în procesul de luare a deciziilor cheie în vederea optimizării cheltuielilor resurselor financiare [120]. Acestea pot fi realizate la fiecare etapă a implementării politicilor publice de dezvoltare regională (evaluarea ex-ante, evaluarea în curs și evaluarea ex-post). Ideea esențială reprezintă căutarea răspunsurilor la întrebările de evaluare formulate anterior, ce se referă la efectele acțiunilor desfășurate de autoritățile publice și evaluarea acestora prin aplicarea criteriilor de evaluare relevante (eficiența, eficacitatea, acuratețea, utilitatea, durabilitatea intervențiilor publice). Fiecare studiu de evaluare ar trebui să conducă la concluzii și la recomandări utile și aplicabile, adresate autorităților publice.

Cerința Uniunii Europene de intervenții cofinanțate din bugetul acesteia este considerată drept factorul ce a contribuit semnificativ la apariția unui „boom” de evaluări de impact în ultimul deceniu. Pe lângă perioadele de programare succesive, Comisia Europeană a introdus abordări mai sofisticate, riguroase și mult mai cuprinzătoare a evaluării politicilor și programelor sale [194]. O motivație explicită în spatele acestui lucru este generarea de cunoștințe și informațiile care pot fi utilizate în proiectarea și implementarea diferitor programe ale politicilor publice. Utilizate eficient, rezultatele evaluării impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională pot oferi o gamă largă de oportunități de învățare în vederea îmbunătățirii programării și livrării programelor; utilizării mai eficiente a resurselor; îmbunătățirii managementului și implementării programelor; o mai bună înțelegere a „cauzalității” sau a factorilor ce determină succesul programelor; estimării valorii și costurilor intervențiilor. De fapt, evaluarea de impact este văzută ca unul dintre cele mai clare exemple de învățare a politicilor publice de dezvoltare regională.

Concluzii la capitolul 1

Problema coraportului dintre politicile publice de dezvoltare regională și asistența externă este una cât se poate de actuală. Istoria în carouri a asistenței pentru dezvoltare a condus deja la îmbunătățiri în domeniul ajutorului extern, existând posibilitatea continuării reformelor. În acest context, apare o întrebare stringentă: cum poate fi eficientizată asistența externă în dezvoltarea socio-economică a unei regiuni/țări?

Există o serie de studii complexe cu privire la impactul asistenței externe pentru dezvoltare. Cu toate acestea, există două motive importante pentru a revedea acest teritoriu explorat. *În primul rând*, schimbările globale recente în mediul economic și politic au afectat peisajul asistenței pentru dezvoltare într-un mod care a lăsat multe semne de întrebare asupra înseși existenței asistenței externe, Republica Moldova fiind direct afectată de aceste circumstanțe. *În al doilea rând*, a existat o schimbare în paradigma strategiei de dezvoltare a asistenței externe, ceea ce necesită o nouă abordare a asistenței de dezvoltare.

Sintetizând studiul bibliografic, teoretic și esențializând algoritmul metodologic al impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare și, subsecvent, dezvoltării regiunilor/țării, relevăm următoarele concluzii:

1. Analiza definițiilor, a genezei teoriilor referențiale, a viziunilor științifice și a rapoartelor de cercetare privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională a permis să constatăm că acestea reprezintă dimensiuni complementare, care interacționează și sunt în proces de dezvoltare. Astfel, putem remarca faptul că evaluarea efectelor AOD asupra dezvoltării socio-economice este o problemă de cercetare intens valorificată la nivel internațional. Abordarea ce ține de impactul evaluării ajutorului extern asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova este mai puțin studiată, ceea ce justifică inovația cercetării și a efortului investigativ de a elucida acest aspect.

2. Asistența oficială pentru dezvoltare reprezintă o dimensiune specifică a cooperării internaționale. Cu toate acestea, cercetările privind delimitarea terminologică a asistenței pentru dezvoltare sunt încă în plină desfășurare. Ca rezultat al studiului teoretic și ținând cont de experiența acumulată în studierea impactului asistenței externe, relevăm că asistența pentru dezvoltare presupune un raport de asistență între țările donatoare dezvoltate și țările în curs de dezvoltare, iar pentru a putea evalua impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională este necesară o înțelegere a conceptului prin prisma istorică a teoriilor explicative privind modul prin care anumite mecanisme economice permit dezvoltarea unui stat subdezvoltat [115].

3. Geneza asistenței externe este strâns legată de cele trei paradigme conflictuale – teorii generale ale dezvoltării în domeniul relațiilor internaționale, care încearcă să înțeleagă motivațiile donatorilor și principiile asistenței externe: paradigma clasică, paradigma liberală și paradigma radicală. În timp ce se poate argumenta că fiecare paradigmă are punctele sale forte, s-a decis ca această cercetare să nu fie ghidată de oricare dintre ele, în mod special.

4. Examinând referențialul bibliografic existent, concluzionăm că literatura de specialitate ce abordează impactul asistenței oficiale pentru dezvoltare asupra politicilor publice de dezvoltare

tratează acest proces diferit, în dependență de perspectiva științifică și teoretică analizată. În acest context, se evidențiază două presupuneri contradictorii în ceea ce privește impactul ajutorului extern. Prezumția optimistă consideră ajutorul „exogen” drept o cumulare pentru stocul de capital al țării și, prin urmare, observându-se o creștere esențială pentru fiecare dolar/euro alocat în economii și investiții. Prezumția pesimistă presupune că ajutorul extern marginalizează economiile și investițiile interne și conduce la o scădere a acestora. Cu toate acestea, nici una dintre aceste prezumții nu a fost pe deplin validate empiric. Dovezile din literatura empirică sugerează că ajutorul extern duce la o creștere a economiilor totale, dar nu la aceeași magnitudine ca și valoarea ajutorului.

5. Referențialul bibliografic din Republica Moldova referitor la cercetarea impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare, în complexitatea conceptui respectiv, este relativ redus. Majoritatea cercetărilor cu referire la impactului asistenței externe sunt doar articole sau analize empirice pe anumite subiecte conexe cu AOD.

6. Cadrul teoretico-metodologic cuprinzător cercetat la analizarea impactului AOD ne-a oferit suport pentru identificarea metodelor și principiilor de cercetare științifică, prin care a fost stabilită contribuția asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în RM.

2. DINAMICI ȘI DIMENSIUNI ALE IMPACTULUI ASISTENȚEI EXTERNE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Mecanismul de coordonare a asistenței externe în Republica Moldova

Asistența externă oferită de comunitatea internațională continuă să joace un rol important în dezvoltarea socială și economică a Republicii Moldova, contribuind la realizarea obiectivelor prioritare prevăzute în documentele strategice naționale. În acest sens, pentru o mai „bună coordonare a asistenței externe acordate Republicii Moldova, Guvernul Republicii Moldova a întreprins o serie de acțiuni pozitive și decisive” [81]. În același timp, comunitatea donatorilor și-a unit eforturile pentru a asigura prin intermediul asistenței oferite satisfacerea nevoilor și aspirațiilor țării.

Conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 377 din 25 aprilie 2018 „*Cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe*”, autoritatea națională de coordonare a asistenței externe este Ministerul Finanțelor, care e responsabil de coordonarea și managementul asistenței externe. Mai exact, Secția Cooperare Sectorială și Secția Cooperare Regională din cadrul Direcției asistență externă sunt responsabile de mecanismul de coordonare și management al asistenței externe (Figura 6).

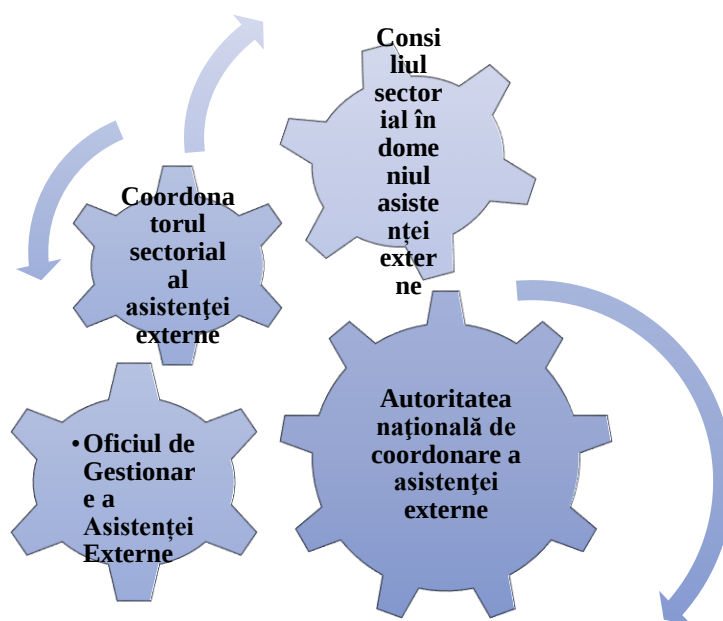

Figura 2.1 Mecanismul de coordonare și management al asistenței externe

Sursa: Elaborat de autor.

În acest context, Ministerului Finanțelor are următoarele atribuții:

- „identifică necesitățile de asistență externă și examinează propunerile de proiecte/programe de asistență externă prin prisma priorităților sectoriale aprobate de către

Guvern și angajamentelor asumate în fața comunității internaționale și, în special, în fața Uniunii Europene;

- coordonează elaborarea, negocierea și încheierea acordurilor în domeniul asistenței externe;
- întreține un dialog transparent și productiv cu comunitatea donatorilor/creditorilor;
- coordonează la nivel național procesul de monitorizare a implementării proiectelor/programelor de asistență financiară externă;
- conlucrează cu autoritățile publice centrale responsabile de politica în sector și/sau cu alte autorități publice, beneficiarii, cu comunitatea donatorilor/creditorilor pentru soluționarea eventualelor probleme apărute în procesul de implementare a asistenței financiare externe la nivel național, precum și asigură coordonarea intersectorială a proiectelor/programelor de asistență financiară externă” [12].

Totodată, cadrul instituțional de coordonare a asistenței externe la nivel național este reprezentat de Coordonatorul sectorial al asistenței externe – „autoritatea publică centrală responsabilă de politica în sector sau autoritatea publică, în cazul în care sectorul din care face parte nu dispune de autoritate publică centrală de specialitate, responsabilă de politica în sector”[12]. Principalele atribuții ale Coordonatorului sectorial sunt negocierea „acordului pentru proiectul/programul sectorial de asistență externă, cu excepția programelor de susținere a bugetului”; asigurarea „bunei funcționări a procesului de implementare și monitorizare a proiectelor/programelor lansate în sectorul coordonat”[12]. De asemenea, Coordonatorul sectorial este responsabil de instituirea și asigurarea funcționării eficiente a consiliilor sectoriale.

Consiliul sectorial în domeniul asistenței externe reprezintă o structură consultativă, constituită în baza conceptului de colaborare, fiind autorizată cu atribuții de planificare și monitorizare a programelor de asistență externă în diverse domenii de intervenție. În componența Consiliilor sectoriale intră șefi ai subdiviziunilor responsabile de formularea, monitorizarea și evaluarea politicilor în sector, reprezentanți ai comunității donatorilor, reprezentanți ai Ministerului Finanțelor, reprezentanți ai altor instituții relevante. Consiliul sectorial analizează propunerile de proiecte noi de asistență externă și, în baza principiului priorității și maturității proiectelor, le înaintează grupurilor sectoriale de lucru pentru elaborarea Cadrului bugetar pe termen mediu, în scopul includerii acestora în strategiile sectoriale de cheltuieli ce vor fi prezentate ulterior Ministerului Finanțelor în conformitate cu calendarul bugetar [12].

În anul 2020, prin Hotărârea de Guvern nr. 338, a fost creat Oficiul de Gestionare a Asistenței Externe, care a absorbit Directoratul Liniei de Credit. Noul oficiu are mandatul de a

programa inițiativele direcționate spre implementarea politicilor publice conform atribuțiilor prevăzute de lege, și anume:

- „contribuirea, pe baza experienței relevante, la formularea propunerilor în procesul de programare aferent programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională;
- asigurarea suportului instituțiilor naționale în întreprinderea acțiunilor necesare pentru desemnarea și punerea în aplicare, la toate etapele, a sistemului național de management și control aferent programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională;
- asigurarea suportului beneficiarilor naționali în procesul de depunere a cererii de finanțare în cadrul apelurilor de proiecte din programele de cooperare transfrontalieră și transnațională, dar și la etapa de implementare și monitorizare;
- asigurarea organizării instruirilor pentru beneficiari, auditori/controlori și instituțiile naționale privind regulile programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională;
- implementarea proiectelor/programelor de asistență externă conform prevederilor actelor normative sau acordurilor de asistență externă încheiate cu partenerii externi de dezvoltare” [10].

Acest sistem vizează consolidarea unui cadru instituțional, al cărui scop este constituirea unui mecanism centralizat de administrare, de către instituțiile publice centrale relevante, a asistenței externe furnizate de donatori în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională.

Mecanismul de coordonare și management al asistenței externe la nivel național reprezintă un ciclu ce cuprinde mai multe etape, și anume: programarea, implementarea, monitorizarea, raportarea și evaluarea. În procesul de planificare a fondurilor externe, Ministerul Finanțelor promovează valorificarea granturilor, iar programarea asistenței externe se exercită potrivit calendarului bugetar. La etapa de programare, Guvernul coordonează alinierea asistenței externe, la prioritățile sectoriale stabilite și la calendarul bugetar aprobat conform prevederilor Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale.

Beneficiarul primar sub conducerea coordonatorului sectorial este responsabil de implementarea proiectului/programului de asistență externă. În vederea evaluării eficienței, impactului și durabilității investițiilor finanțate din asistența externă, aceste proiecte și programe sunt supuse monitorizării și raportării conform Ghidului operațional privind coordonarea și managementul asistenței externe. Totodată, reprezentanții instituțiilor beneficiare sunt intervievați și monitorizați prin intermediul vizitelor în teren și prin realizarea sondajelor de opinie privind

impactul proiectelor/programelor de asistență externă finalizate. Ministerul Finanțelor poate solicita, în dependență de situație, evaluarea proiectelor/programelor de asistență externă.

În vederea creșterii eficienței și transparenței asistenței externe, responsabilității în gestionarea și valorificarea resurselor financiare de care beneficiază Republica Moldova, precum și asigurării unei mai bune informări a societății privind modul în care sunt cheltuite, Ministerul Finanțelor administrează, cu suportul Instituției Publice Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe, Platforma pentru gestionarea asistenței externe – AMP, accesibilă online pe portalul www.amp.gov.md. Platforma a fost lansată oficial în ianuarie 2014, de către Cancelaria de Stat, cu suportul financiar al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). În acest sens, se acordă o atenție sporită creșterii permanente a capacităților de absorbție a asistenței externe oferite de partenerii de dezvoltare, precum și asigurării transparenței în procesul de coordonare a asistenței externe.

Totodată, Hotărârea Nr. 377 din 25.04.2018 și anume Regulamentul cu privire la cadrul instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe stipulează în mod expres apartenența la angajamentele pe plan internațional în domeniul eficientizării asistenței externe, precum Declarația de la Paris (2005) [189], Agenda de acțiuni de la Accra (2008) [114], Angajamentele de la Bussan (2011) [132] și Comunicatul de la Mexico (2014).

Trebuie menționat faptul că în afara acestui tip de asistență, Republica Moldova beneficiază și de alte categorii de ajutor, inclusiv umanitar, precum și de alte forme de asistență externă, care nu sunt coordonate de către Ministerul Finanțelor. Aceasta include asistența oferită de către ONG-uri internaționale exclusiv organizațiilor societății civile din Moldova. Respectiv, Regulamentul cu privire la cadrul instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe nu se aplică pentru:

1. „asistența externă primită sub formă de donații, ajutoare umanitare, mijloace filantropice și sponsorizări;
2. asistența externă acordată direct sectorului privat, asistența externă acordată de asociațiile obștești internaționale, precum și asistența externă primită de asociațiile obștești înregistrate în Republica Moldova, cu excepția programelor negociate la nivel de Republica Moldova/Guvern, destinate asociațiilor obștești și sectorului privat sau programelor care urmează a fi implementate cu suportul acestora;
3. cadrul de cooperare a autorităților publice centrale cu organizațiile internaționale care presupune protejarea reciprocă a intereselor de securitate;
4. asistența externă acordată direct Băncii Naționale a Moldovei, cu excepția proiectelor/programelor negociate la nivel de Guvern în vederea dezvoltării

capacităților instituționale și/sau îmbunătățirii dotării tehnico-materiale a Băncii Naționale a Moldovei”[12].

Cadrul normativ în domeniul asistenței externe, în Republica Moldova include și alte acte normative precum Legea nr. 595 din 24 septembrie 1999 privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, Hotărârea de Guvern nr. 442 din 17 iulie 2015 „Pentru aprobarea Regulamentului privind mecanismul de încheiere, aplicare și încetare a tratatelor internaționale”, Hotărârea de Guvern nr. 576 din 19.07.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională finanțate de Uniunea Europeană și Hotărârea de Guvern nr. 246 din 08.04.2010 cu privire la modul de aplicare a facilităților fiscale și vamale aferente realizării proiectelor de asistență tehnică și investițională în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte”. Descrierea detaliată a cadrului legislativ AOD este prezentată în Tabelul 6.

Tabelul 2.1 Cadrul legislativ al AOD

Cadrul legislativ	Prevederi
Hotărârea de Guvern nr. 377 din 25 aprilie 2018 „Cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe”	prevede regulamentul cu privire la cadrul instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe și regulamentul cu privire la Modulul Platformei pentru gestionarea asistenței externe „Date privind asistența financiară disponibilă pentru lansarea și dezvoltarea afacerilor”[12].
Hotărârea de Guvern nr. 338 din 03 iunie 2020 cu privire la Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă	prevede crearea Oficiului de Gestionare a Programelor de Asistență Externă cu misiunea de a coordona și de a organiza activitățile orientate spre asigurarea implementării politicilor publice în domeniile de competență stabilite [10].
Legea nr. 595 din 24 septembrie 1999 privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova	se aplică tratatelor internaționale ale RM, inclusiv celor din domeniul asistenței externe, și determină modul de inițiere, negociere, semnare, intrare în vigoare, aplicare, suspendare, denunțare sau stingere a acestora [19].
Hotărârea de Guvern nr. 442 din 17 iulie 2015 „Pentru aprobarea Regulamentului privind mecanismul de încheiere, aplicare și încetare a tratatelor internaționale”	determină procedurile de inițiere a negocierilor, negocierea, semnarea, intrarea în vigoare, punerea în aplicare, suspendarea, denunțarea sau stingerea tratatelor internaționale (inclusiv celor în domeniul asistenței externe), reglementează procedura de aderare la tratate internaționale, de acceptare, aprobare și ratificare a acestora, stabilește modul de acordare a deplinelor puteri, de formulare și retragere a declarațiilor, rezervelor și obiecțiilor [14].
Hotărârea de Guvern nr. 576 din 19.07.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională finanțate de Uniunea Europeană	stabilește norme privind cadrul instituțional și normativ pentru implementarea eficientă a programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională finanțate de UE și asigură valorificarea eficientă a fondurilor disponibile pentru Republica Moldova în cadrul Programelor, inclusiv consolidarea cadrului instituțional național pentru valorificarea fondurilor Uniunii Europene, precum și crearea condițiilor necesare pentru accesarea altor instrumente de finanțare ale UE [15].
Hotărârea de Guvern nr. 246 din 08.04.2010 cu privire la modul de aplicare a facilităților fiscale și	aprobă lista proiectelor de asistență tehnică în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale, pentru aplicarea scutirilor la impozitul pe venit, accize, taxe vamale, precum și aplicarea

vamale aferente realizării proiectelor de asistență tehnică și investițională în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte	cotei zero a TVA pentru mărfurile și serviciile destinate acestora [9]. Hotărârea se modifică de către Ministerul Finanțelor doar după înregistrarea proiectului/programului în AMP, iar la fiecare proiect se atașează: copia extrasului din contractul de prestare a serviciilor și/sau a lucrărilor, care conține denumirea contractorului, a donatorului și termenul de valabilitate a contractului, precum și termenele de referință aprobate [16].
---	--

Sursă: Elaborat de autor.

Ministerul Finanțelor, în calitate de autoritate națională de coordonare a asistenței externe, este responsabil de fortificarea și perfecționarea mecanismului de coordonare a asistenței externe prin modificarea/completarea cadrului normativ în domeniu. În acest sens, în anul 2018 au fost puse bazele unui amplu proces de tranziție în acest domeniu și au fost abordate o serie de provocări complexe. Procesul de coordonare a asistenței externe la nivel național a cunoscut un progres important, sesizat de majoritatea părților implicate, fiind susținut prin responsabilizarea coordonatorilor sectoriali și consolidarea dialogului cu partenerii externi, pe diferite dimensiuni ale cooperării. Astfel, în anul 2020, a fost creată, prin Hotărârea de Guvern Nr. 338, Instituția Publică „Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă”, care exercită funcția de „*one stop shop*” în raport cu donatorii externi și autoritățile publice privind recomandările de proiecte/programe de asistență externă.

La nivel regional, Agențiile de Dezvoltare Regională dețin atribuții și competențe de atragere a fondurilor externe în vederea dezvoltării socio-economice a regiunilor de dezvoltare. În acest sens, conform Legii Nr. 438 din 28-12-2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova „ADR atrage mijloace nebugetare pentru implementarea programelor operaționale regionale, a programelor și proiectelor de dezvoltare regională” [20]. Totodată, Hotărârea de Guvern Nr. 127 din 08-02-2008 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova prevede ADR-urilor responsabilități direct conexe absorbției asistenței externe. Agenția „atrage mijloace nebugetare pentru implementarea Strategiei de dezvoltare regională, a programelor și a proiectelor conexe”, „cooperează cu comunitatea donatorilor activi în regiunea de dezvoltare respectivă” și „atrage investitori locali și străini” [17]. O atribuție importantă a ADR-urilor constituie consolidarea „capacităților actorilor dezvoltării regionale în domeniul colectării de fonduri” [17], respectiv ADR-urile organizează sesiuni anuale pentru APL-uri în vederea sporirii abilităților de atragere a asistenței externe.

Deși cadrul legal prevede oportunități pentru agenții în acest domeniu, competențele de atragere a asistenței externe ale ADR-urilor nu sunt pe deplin valorificate. Statutul ADR-urilor de structuri în subordinea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale le restricționează

competențele funcționale și financiare. În acest sens, o sporire a atribuțiilor Agenției de Dezvoltare Regională în procesul de absorbție a asistenței externe pentru proiectele de dezvoltare regională necesită a fi luată în considerare. Totodată, este necesară evaluarea capacității ADR-urilor de a se afirma în calitate de instituții de sprijin pentru dezvoltare la nivel regional.

La nivel local, autoritățile administrației publice locale sunt principalii actori ai dezvoltării. În realizarea propriilor competențe, APL-urile dispun de autonomie, garantată prin Constituția Republicii Moldova, Carta Europeană a Autonomiei Locale și prin alte tratate la care Republica Moldova este parte. Conform Legii Nr. 436 din 28-12-2006 privind administrația publică locală, autoritățile locale sunt abilitate în „stabilirea de legături de colaborare, cooperare, inclusiv transfrontalieră, și de înfrățire cu localități din străinătate”, primarul având atribuții de a sprijini inițiative de „colaborare cu localități din alte țări și contribui la extinderea cooperării și a legăturilor directe cu acestea” [23]. De asemenea, la nivelul APL de nivelul II, Consiliul raional este împuternicit să decidă asupra asocierii cu alte autorități ale administrației publice locale, inclusiv cooperarea transfrontalieră, pentru realizarea unor lucrări și servicii de interes public, promovarea și protejarea intereselor autorităților administrației publice locale, precum și colaborarea cu agenți economici și asociații obștești din țară și din străinătate, în scopul realizării unor acțiuni sau lucrări de interes comun.

Deși s-a depus un efort considerabil pentru perfecționarea mecanismului de coordonare a asistenței externe, acesta prezintă carențe legate în special de aspectele privind centralizarea excesivă a sistemului de management al AOD, inconsecvența eforturilor donatorilor, slaba coordonare a intervențiilor donatorilor, condiționarea asistenței de achiziționarea serviciilor și produselor donatorilor, sistemul ineficient de monitorizare și evaluare, responsabilitatea redusă și predictibilitatea scăzută a fluxurilor de asistență externă. O altă constrângere a mecanismului de coordonare a AOD se manifestă la etapa de planificare a asistenței externe, care este, de asemenea, centralizată. Ținând cont de faptul că o parte din AOD nu este reflectată în bugetul public național, aceasta face dificilă monitorizarea politicilor publice în conformitate cu prioritățile SND, SNDR și a altor strategii sectoriale/obiective naționale. Autoritățile naționale nu pot monitoriza eficient asistența tehnică acordată prin intermediul unui număr mare de proiecte în vederea asigurării unei abordări consolidate pentru acest tip de asistență. Asistența rămâne a fi foarte dispersată, ceea ce complică evaluarea impactului real al acesteia și subminează, într-o anumită măsură, eforturile de fortificare a capacităților naționale. O lacună semnificativă reprezintă faptul că instituțiile administrației publice antrenate în gestionarea proiectelor și programelor de asistență externă nu reușesc să estimeze exact măsura în care proiectele și programele puse în aplicare și-au atins obiectivele setate în politicile publice naționale. Deși autoritatea de management elaborează

rapoarte anuale cu privire la asistența externă, acestea nu includ toate tipurile de asistență oferite Republicii Moldova (de exemplu, o serie de programe comunitare UE – Orizont 2020, Europa Creativă, Cosme etc., ce nu sunt administrate de Cancelaria de Stat, ci de ministerele de profil). Evaluările respective se referă, în special, la impactul asistenței externe oferite Guvernului și APC, și mai puțin APL-urilor. De asemenea, se atestă iregularități și la nivelul ministerelor implicate în realizarea proiectelor finanțate din resurse externe. Rapoartele de monitorizare întocmite sunt adesea deficitare, fiind simple rapoarte de progres, în care sunt prezentate sumar unele realizări în implementarea proiectelor. În acest sens, nu se evaluează măsura în care proiectele produc rezultatele scontate sau modul în care acestea și-au atins obiectivele conform priorităților setate în politicile publice de dezvoltare. Eforturile de coordonare și monitorizare a implementării acestor proiecte impun costuri tranzacționale pentru donatori și presiuni mai mari asupra capacităților Guvernului, decât în cazul asistenței financiare. În acest sens, sistemul de coordonare a ajutorului extern necesită un sistem mai sofisticat de management al asistenței.

Alte impedimente care fac dificilă absorbția asistenței externe sunt reprezentate de neîndeplinirea condiționalităților de debursare stipulate în acordurile de împrumut/grant, extinderea nejustificată în timp a procesului de implementare a proiectelor de infrastructură, restructurarea unor proiecte/programe, întârzierea și duplicarea unor proceduri privind achizițiile publice, amânarea procesului de adoptare actelor legislative corespunzătoare, precum și a unor procese de implementare a activităților cauzată de COVID-19 [88].

Referindu-se la neajunsurile pe care coordonatorii sectoriali le-au constatat în procesul de implementare a proiectelor de asistență externă pentru dezvoltare, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova a reliefat dificultăți în corelarea activităților cu obiectivele și rezultatele scontate; în evaluarea eronată a necesităților în etapa de elaborare a proiectului/programului; insuficienta centrare a activităților din cadrul proiectelor pe cerințele beneficiarilor etc. [88]. Provocări semnificative privind absorbția AOD au fost cauzate de precaritatea dialogului de politici și slaba coordonare la nivelul consiliilor sectoriale; de neconcordanța între ciclurile de programare proprii din calendarul național al Republicii Moldova și cele ale partenerilor de dezvoltare externi, precum și actualizarea limitată a informațiilor aferente proiectelor de asistență externă pe platforma AMP de către beneficiari.

Chiar dacă barierele privind eficientizarea asistenței externe au fost ilucidate, nu se atestă avansări importante în devansarea acestora. Un factor esențial pentru eficientizarea asistenței externe pentru dezvoltare îl constituie implementarea reformei administrativ-teritorială, o reformă care continuă a fi amânată din considerente non-economice, respectiv politice. O mai bună transparentizare a procesului de alocare a resurselor externe oficiale și a modului de utilizare a

acestora este o altă condiție critică. Pentru a spori transparența modului de utilizare a fondurilor oferite de organisme internaționale și țările donatoare, autoritatea națională de management al asistenței externe a adoptat o serie de acțiuni cum ar fi sesiuni de informare a personalului autorităților publice beneficiare, diseminarea către toți factorii vizați a materialelor informative privind procesul de coordonare și gestionare a AOD, prezentarea donatorilor cheie pentru Republica Moldova, instrumentele și programele relevante, precum și crearea bazei de date centralizate privind asistența externă. Necătând la acțiunile întreprinse, APL-urile și alte instituții beneficiare nu cunosc toate oportunitățile de finanțare existente, iar capacitatea lor de absorbție a fondurilor rămâne a fi scăzută. Problemele capacităților și nevoilor autorităților locale reprezintă un subiect important, întrucât în prezent majoritatea donatorilor încearcă să găsească un echilibru echitabil în privința intervențiilor lor de dezvoltare la nivel de administrație locală și centrală. Lipsa unui management autonom sistematic și robust al finanțelor locale reduce, în mod inevitabil, capacitatea autorităților locale și regionale de a-și asuma responsabilitatea deplină pentru gestionarea fondurilor europene, care necesită capacități administrative și de planificare adecvate și fonduri suficiente pentru a acoperi contribuția financiară locală.

La nivel național, Guvernul trebuie să ofere o mai bună coordonare a asistenței externe, să consolideze sistemele de evidență și de planificare, să impulsioneze agenda de armonizare. Deși cadrul instituțional în domeniul coordonării asistenței donatorilor este în proces de consolidare, Guvernul Republicii Moldova încă necesită să depună eforturi considerabile în vederea integrării europene. Or coordonarea asistenței externe nu poate fi efectuată fără o dezvoltare corectă a politicilor publice și o planificare strategică de dezvoltare a țării bine gândită. Dezvoltarea politicilor publice de dezvoltare regională este critică pentru menținerea sustenabilității de dezvoltare socio-economică a țării. În vederea realizării unor indicatori tangibili în implementarea reformelor sectoriale, ce ar conduce la o dezvoltare armonioasă a Republicii Moldova, este imperios ca mijloacele financiare debursate, de altfel insuficiente, să fie orientate către domeniile prioritare.

Donatorii, în pofida intențiilor pozitive, nu reușesc să asigure o coordonare suficientă a asistenței doar la nivelul lor. Mulți dintre donatori „intervin în zone similare și ... nu există o coordonare eficientă între ariile de intervenție iar unele domenii precum asistența tehnică pentru administrația centrală au tendința de a fi aglomerate” [86]. Acest lucru denotă dorința tuturor donatorilor de a interveni la nivelul cel mai înalt de decizie și de a crește vizibilitatea rezultatelor produse de fondurile alocate. În același timp, se conturează tot mai mult tendința de centralizare excesivă a funcțiilor de coordonare a asistenței externe. Însă, pentru ca sistemul să funcționeze, sporirea rolului și capacităților ministerelor este indispensabilă. La nivel ministerial trebuie să se

asigure o mai bună coordonare cu politicile sectoriale și, cel mai important, trebuie să se asigure monitorizarea implementării proiectelor și evaluarea impactului acestora. APL-urile și organizațiile non-guvernamentale trebuie să fie antrenate pe deplin în procesul de estimare a impactului asistenței externe atât în cazul proiectelor implementate din surse externe, cât și a celor finanțate din buget. Totodată, partenerii de dezvoltare trebuie să prezinte public evaluările pe care le produc pentru uz intern. Este necesar ca toate aceste cerințe semnificative ale procesului de valorificare a asistenței externe să fie tratate în strânsă coordonare între donatori și beneficiarii finali.

2.2. Evoluția asistenței financiare externe acordate Republicii Moldova

Odată cu schimbarea guvernării și a vectorului extern al Republicii Moldova din 2009, volumul asistenței contractate și oferite țării de către partenerii de dezvoltare a crescut considerabil. Asistența financiară externă acordată Republicii Moldova include sprijin financiar cu titlu de împrumuturi, donații nerambursabile, granturi, bunuri și lucrări de construcție-montaj pentru implementarea proiectelor/programelor de asistență externă pentru dezvoltare [94].

Fiind o țară cu un Venit Național Brut de 4525 USD pe cap de locuitor (2020), cu o populație de 2 603 813 (2022, excluzând regiunea transnistreană) și o rată a sărăciei de 24,5% (2021), Republica Moldova se recuperează încet de la o scădere dramatică a PIB-ului real și a nivelului de trai după destrămarea URSS. Moldova se concentrează pe implementarea reformelor pentru a-și alinia sistemele naționale la standardele necesare pentru integrarea ulterioară cu UE. Totuși, aceste reforme sunt mereu îngreunate de crizele economice și financiare mondiale, precum și de crizele politice continue din țară. Analiza dinamicii Republicii Moldova în clasamentele Indicelui Dezvoltării Umane reflectă etapele de evoluție parcurse, progresele și obstacolele în calea dezvoltării umane și reducerea sărăciei. Deși clasamentul Republicii Moldova se îmbunătățește treptat, țara reușind să-și crească scorul cu 0,1 de la 0,653 în 1990 la 0,75 în 2020, progresul este destul de lent [181]. În acest context, asistența externă pentru dezvoltare rămâne a fi crucială pentru bugetul și economia Republicii Moldova.

Conform datelor statistice ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Republica Moldova se plasează printre primele zece țări din Europa beneficiare de asistență externă (locul 6), cu o medie pentru anii 2010-2021 de peste 5.41% din totalul asistenței pe regiune, depășind Macedonia de Nord, Muntenegro și Republica Belarus.

Tabelul 2.2 Top 10 AOD țări recipiente din Europa, (mil. USD)

Ani	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Europa, Total	5748,1	8252,51	7897,63	7024,93	8010,91	7299,16	8785,58	8837,01	6476,76	5324,51	7577,55	7134,76
Albania	353,24	345,48	335,14	254,46	262,73	333,8	180,79	176,21	344,22	28,54	309,44	595,21
Belarus	138,55	110,01	100,88	102,12	112,12	112,84	-22,15	-263,36	119,08	218	825,8	-245,21
Bosnia și Herțegovina	498,62	574,27	547,61	484,05	579,1	375,88	471,52	460,68	358,59	468,85	438,4	536,15
Kosovo	510,77	529,66	555,01	539,83	544,82	469,97	396,31	411,14	345,25	355,28	543,99	426,38
Moldova	471,8	430,62	464,89	339,65	503,78	339,11	282	255,07	258,97	351,48	523,96	562,25
Montenegro	75,47	116,48	100,09	106,45	92,17	108,01	91,28	123,63	155,55	98,79	205,01	124,16
Macedonia de Nord	178,84	177,47	141,54	184,7	196,15	222,86	175,74	154,99	170,2	143,66	282,44	317,78
Serbia	656,69	1269,02	1064,02	722,86	338,67	338,56	686,07	1779,23	1072,33	580,5	488,11	509,16
Turcia	951,54	3025,01	3053,64	2687,34	3231,07	2350,12	3945,19	3341,61	1189,16	719,71	538,14	991,29
Ucraina	670,93	720,05	762,64	760,87	1328,24	1555,69	1632,89	1241,61	1226,77	1154,66	2337,34	2086,53

Sursa: OCDE date statistice.

Totuși, este necesar de menționat că, pentru anul 2021, locul Republicii Moldova în context regional este mai modest, chiar și în comparație cu țările cu venituri mici recipiente de asistență externe din Europa, ceea ce este de 6,6 ori mai puțin decât Ucraina și de 1,1 ori mai puțin decât Albania.

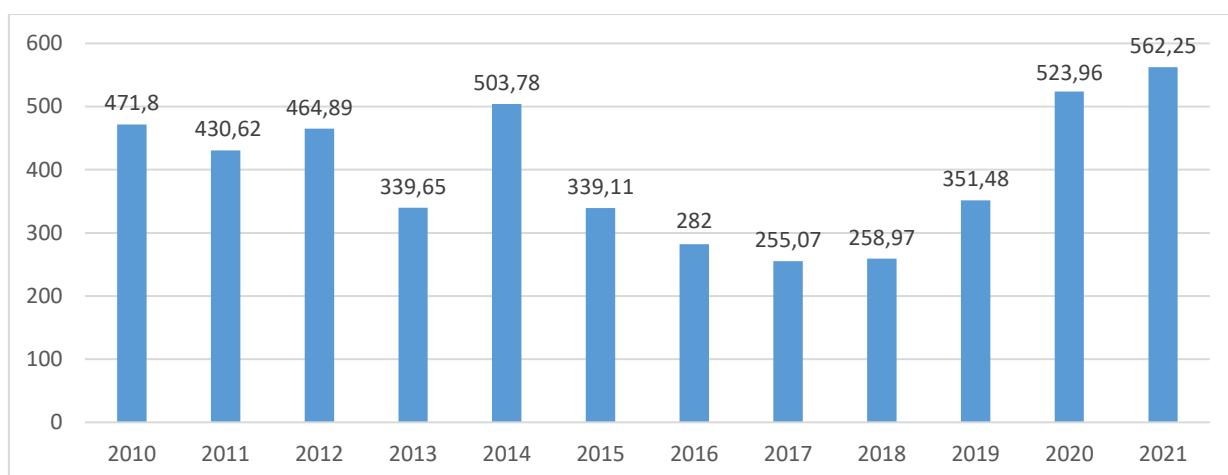

Figura 2.2 AOD net debursate pentru Republica Moldova în perioada 2010-2021, Mln USD

Sursa: OCDE, 2022.

În conformitate cu datele OCDE, Republica Moldova a primit AOD în perioada 2010 - 2021 circa 5 miliarde USD, volumul AOD per capita urcând de la circa 34 USD în 2001 la 145

USD în 2014 și 2020. În anii 2014, 2020 și 2021 a fost atinsă cota maximă de sume contractate sub formă de asistență externă de la independența Republicii Moldova până în prezent. Valoarea debursărilor în 2015, comparativ cu anul precedent, a avut tendință de scădere și anume valoarea totală AOD a scăzut cu 32,6%. Reducerea respectivă a finanțării externe în 2015 a fost cauzată de suspendarea programelor de suport bugetar oferite de către UE și BM, în contextul instabilității politice, crizei financiar-bancare din Republica Moldova, dar și nerespectării condițiilor și obligațiilor negociate cu partenerii de dezvoltare pentru debursarea asistenței externe. Valoarea debursărilor în 2016 a continuat tendința de descreștere, Republica Moldova beneficiind de AOD în valoare de 282 milioane USD. Anii 2017 și 2018 au înregistrat debursări din asistență financiară constante în valoare de peste 255 milioane de USD, amploarea asistenței scăzând semnificativ din cauza creșterii dezamăgirii partenerilor internaționali față de politica dusă de autoritățile RM. În acest sens, în perioada 2015-2018, AOD netă a ajuns la 93 USD pe cap de locuitor [181].

Valoarea asistenței externe debursate pentru anul 2019, conform datelor OCDE constituie 351,48 mln USD. Prin comparație, valoarea totală a angajamentelor de resurse de asistență financiară externă pentru anul 2019 a constituit 331,47 mln. USD. Această evoluție s-a datorat inclusiv reluării finanțării externe, în special, a programelor de suport bugetar și a semnării angajamentelor de finanțare cu FMI. O altă cauză a constituit-o criza în domeniul sănătății, care a evidențiat faptul că provocările globale necesită solidaritate, parteneriate sustenabile și un angajament puternic din partea donatorilor. Abordarea acestor provocări complexe a implicat un angajament politic, cooperare și coordonare la toate nivelurile pentru a absorbi la maxim asistența externă.

În perioada anului 2020, volumul asistenței externe acordate Republicii Moldova a totalizat peste 523,96 mln. USD cu o rată de absorbție la nivel național de 39,2 % [88]. Conform Raportului privind asistența externă acordată RM în anul 2020, elaborat de Ministerul Finanțelor, în perioada vizată, în conformitate cu datele prezentate de către partenerii externi de dezvoltare, au fost în plin proces de derulare 644 proiecte de asistență externă. Bugetul Public Național (BPN) a cuprins debursări din proiecte de asistență externă în valoare de 10,4 mlrd MDL, ce au asigurat cca 27% din cheltuielile BPN în anul 2020 [88].

Potrivit OCDE, în anul 2021, Asistența Oficială pentru Dezvoltare (AOD) a crescut la 562,25 USD, în creștere cu 6,8% în termeni reali față de anul 2020, resurse adiționale fiind targetate spre combaterea pandemiei COVID-19. Rata de valorificare la nivel național a asistenței

externe în anul 2021 a constituit 55,3%, fiind în creștere față de anul precedent.

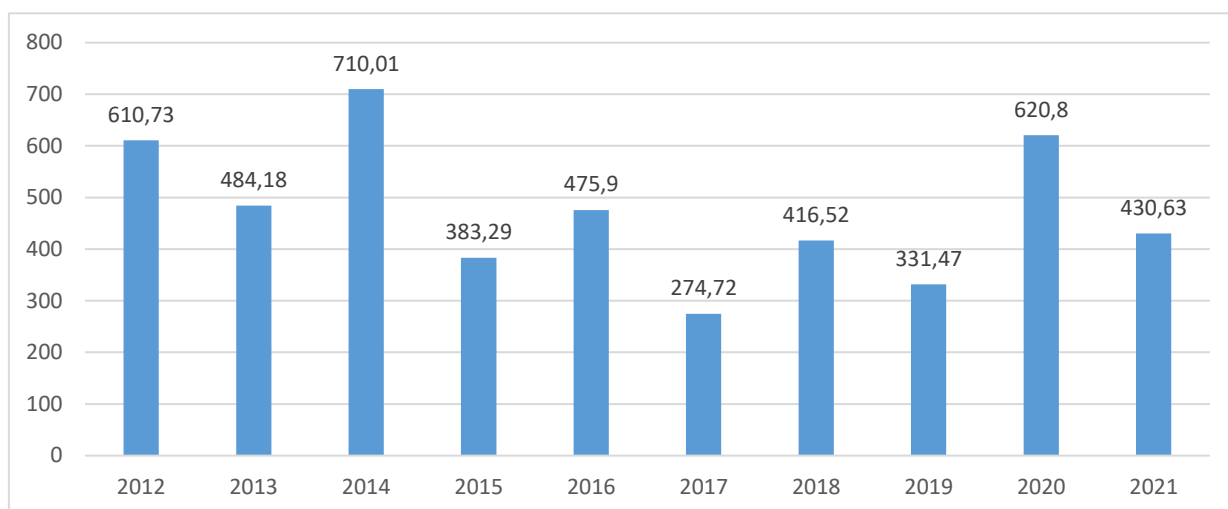

Figura 2.3 Evoluția angajamentelor AOD net pentru Republica Moldova (mln USD)

Sursa: OCDE, date statistice.

Totuși, dacă e să contrapunem evoluția AOD debursate cu angajamentele donatorilor, este de remarcat capacitatea scăzută de absorbție a autorităților administrației publice la nivel național și local a resurselor financiare alocate. Totodată, gradul redus de previzibilitate a fluxului de asistență externă „afectează sustenabilitatea procesului de planificare bugetară pe termen mediu” [89]. Analizând predictibilitatea asistenței conform Informației oferite de AMP [62], constatăm că în perioada 2010 - 2021, strategia Guvernului de negocieri cu partenerii de dezvoltare a fost schimbată, punându-se accent pe sporirea predictibilității asistenței pentru dezvoltare. Astfel, în 2011, 32.1% au constituit resursele planificate din cele debursate păstrând tendința de creștere până în 2015, când proporția asistenței planificate a constituit 47,6% din debursările curente. Din 2015 și până în 2019 cota asistenței planificate a fost în continuă descreștere, constituind în 2017 – 17.45%, în 2018 – 9.5%, în 2019 - 21 0%. Printre factorii care au generat această tendință negativă, se enumeră instabilitatea și crizele politice care au afectat procesul de negociere a planurilor de asistență de lungă durată pentru obiectivele de dezvoltare durabilă. Anii 2020, 2021 datorită schimbărilor pe arena politică au cunoscut o poziție ascendentă la capitolul evoluția angajamentelor AOD.

Conform informațiilor prezentate de Banca Mondială pe toată perioada de activitate în Republica Moldova, 46% din resursele împrumutate au fost direcționate pentru dezvoltarea politicilor publice, în timp ce sectorul financiar și privat au achiziționat doar 8% din total [218].

Comunitatea donatorilor activi în Republica Moldova reunește circa 30 de țări și organizații și include atât cooperarea multilaterală, cât și cea bilaterală. Prioritățile AOD în RM diferă în funcție de gradul de specializare, mandatul de activitate sau interesele de politică externă

a donatorilor (în special, cei bilaterali). Astfel, în prezent, majoritatea partenerilor de dezvoltare internaționali acționează în Republica Moldova pe zone de intervenție prioritare, iar o scurtă analiză indică următoarele domenii:

- dezvoltarea democrației (UE; Statele Unite; Fundația Soros; BM)
- ameliorarea serviciilor sociale (UE; PNUD; Suedia)
- îmbunătățirea capacității administrative (UE; PNUD; BM; Statele Unite; Suedia; Danemarca ; Olanda)
- creșterea economică (UE; BERD; Statele Unite)
- reducerea corupției (UE; Statele Unite)
- dezvoltarea regională și locală (PNUD, UE, Guvernul Germaniei)
- reducerea sărăciei (UE; BM; Suedia)
- infrastructura publică (BERD; UE; Statele Unite; Suedia).

În acest context, sunt prezente diverse agenții și instituții, multilaterale așa ca FMI, BM, ONU, UE, băncile europene (BEI, BERD), Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă sau actori bilaterali ca România, Sida, USAID, Fondul Provocările Mileniului, China, și alții.

În perioada 2009 – 2021, cei mai importanți parteneri cu care Republica Moldova a cooperat pe linia implementării agendei de dezvoltare au fost UE, BM și SUA, aceștia fiind totodată și cei mai mari și importanți donatori după volumul debursărilor. În funcție de specificul proiectelor și durata de implementare a acestora, clasamentul partenerilor de dezvoltare se schimbă de la an la an. În acest sens, pentru perioada 2000-2021, Platforma pentru Gestionarea Asistenței Externe prezintă principalele grupări de finanțatori conform angajamentelor curente, după cum urmează:

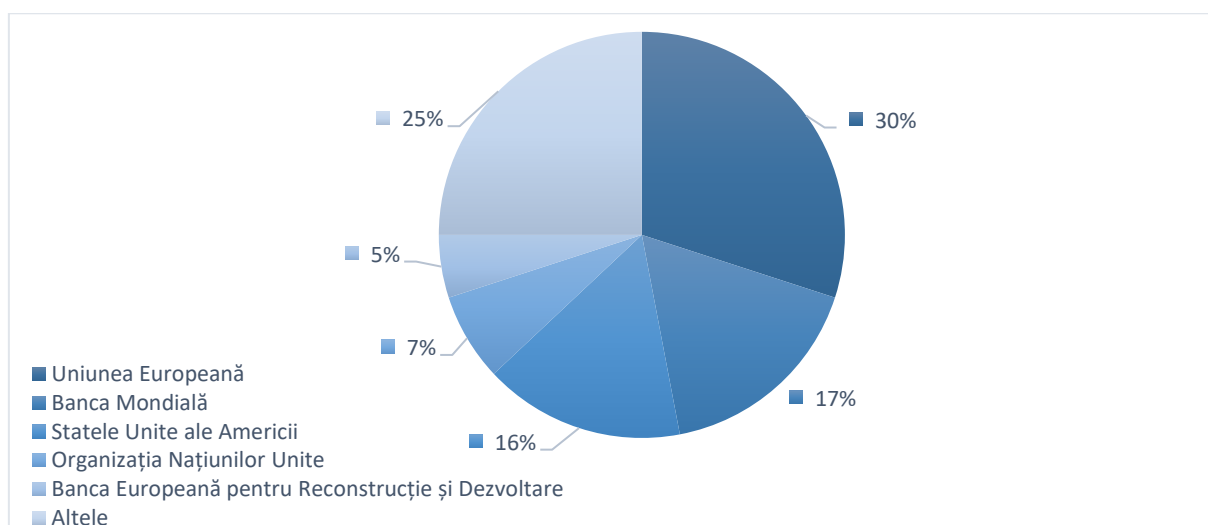

Figura 2.4 Top grupări de finanțatori 2000-2021

Sursa: AMP.

Potrivit datelor statistice ale OCDE, top 10 donatori pentru Republica Moldova în perioada 2018-2021, după volumul AOD brute debursate, se prezintă după cum urmează:

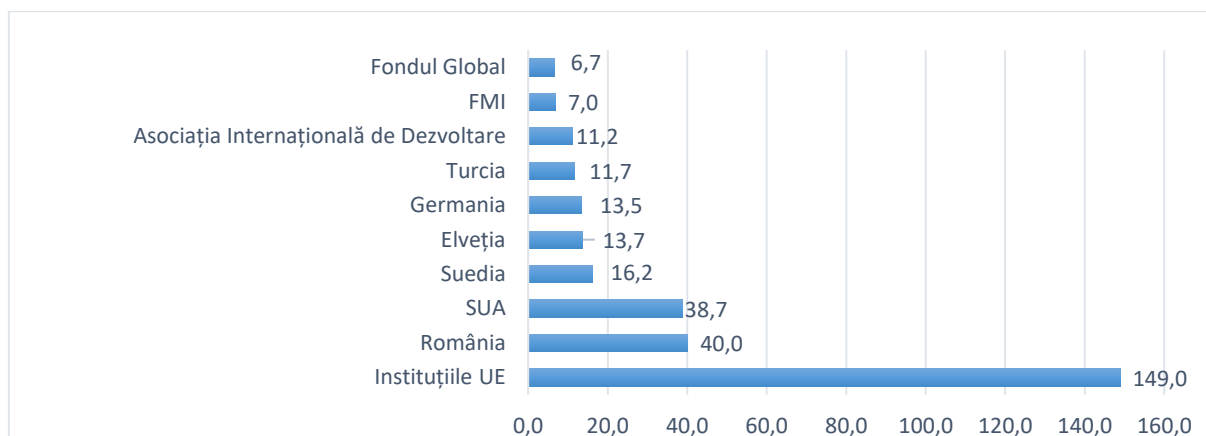

Figura 2.5 Top 10 donatori AOD brut pentru Republica Moldova pentru perioada 2018-2021 (mln USD)
Sursa: OECD.

Astfel, se atestă o diferență între datele rapoartelor oferite de donatori și cele înregistrate în Platforma pentru Gestionarea Asistenței Externe, ceea ce se explică prin insuficiența controlului calității datelor și sinergiei între instituțiile care gestionează AOD. Alte motive privind discrepanța datelor oferite de donatori și cele de pe platforma AMP ar fi:

- „coordonatorii sectoriali nu dețin informația deplină din cauza beneficiarilor/donatorilor ce nu partajează informația;
- proiectele sunt implementate prin management direct și indirect al donatorilor;
- lipsa responsabilității beneficiarilor în actualizarea informației pe AMP ” [88].

Potrivit Raportului privind asistența externă acordată Republicii Moldova în anul 2021, elaborat de Ministerul Finanțelor, printre lideri la capitolul debursări în anul 2021, se remarcă: Fondul Monetar Internațional (echivalentul a 263.1 mil. EUR), urmat de Comisia Europeană (218,6 mil. EUR), Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (111,9 mil. EUR), Banca Mondială (79,3 mil. EUR), Banca Europeană de Investiții (73,4 mil. EUR), Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei (42,1 mil. EUR).

În perioada 2009 – 2021 principalele canale de distribuție a asistenței externe au constituit sectorul public, sectorul privat și cel non-guvernamental, suportul financiar fiind distribuit în profil sectorial conform diagramei de mai jos.

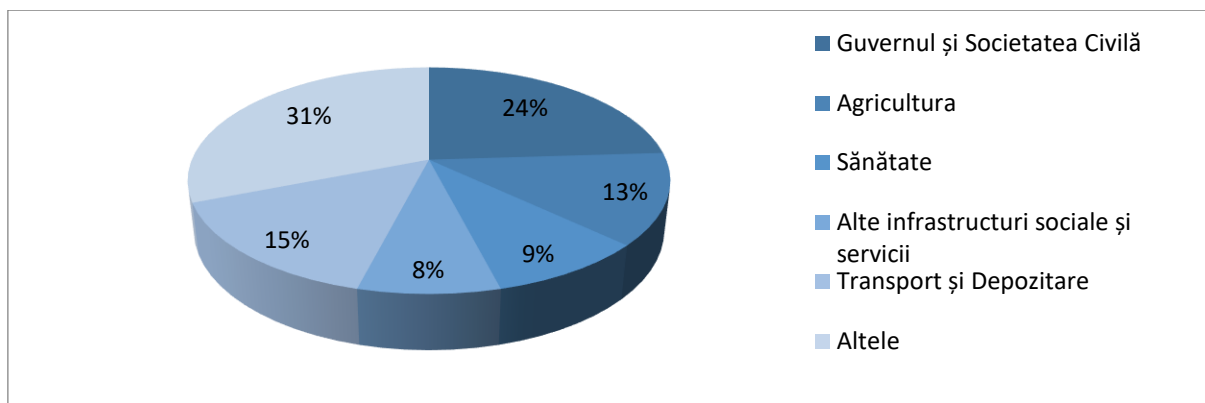

Figura 2.6 Top sectoare debursări curente în perioada 2009-2021

Sursa: AMP.

Chiar dacă Republica Moldova a beneficiat de alocări impunătoare de asistență externă, eficiența acestor resurse financiare în implementarea politicilor de dezvoltare reprezintă o provocare. Autoritățile administrației publice încă se confruntă cu probleme serioase în utilizarea eficientă a sprijinului extern. Asistența rămâne foarte dependentă de stabilitatea politică și de reforme, fiind în multe cazuri utilizată greșit sau ineficient. Conform Raportului de țară pentru anul 2022, Indicele de transformare BTI, la domeniul guvernării, oferă Republicii Moldova 6 puncte din 10 pentru utilizarea eficientă a resurselor externe. Concluzia raportului e că „multe proiecte au fost întrerupte în ultimii ani din cauza eșecurilor reformei”, iar dezamăgirea față de autoritățile Republicii Moldova constituie „un alt motiv pentru reducerea cuantumului ajutorului acordat Republicii Moldova” [181].

Credibilitatea autorităților administrației publice din Republica Moldova în cadrul comunității internaționale este la fel de importantă pentru a beneficia de resurse de finanțare. Deși credibilitatea Republicii Moldova a scăzut constant din 2014, aceasta s-a îmbunătățit temporar după ce prim-ministrul Sandu a venit la putere în iunie 2019. Totodată, victoria Maiei Sandu la alegerile prezidențiale din noiembrie 2020 a avut un efect pozitiv asupra imaginii Republicii Moldova în Occident [181]. În acest sens, indicele de transformare BTI oferă Republicii Moldova 5 din 10 puncte pentru credibilitate. Constatăm astfel necesitatea continuării reformelor de modernizare și democratizare a țării.

Reformarea și consolidarea administrației publice reprezintă unul dintre obiectivele fundamentale ale asistenței externe oferite Republicii Moldova. În acest sens, au fost alocate resurse importante dezvoltării capacităților sectorului public pentru o bună guvernare; pentru elaborarea politicilor publice în domeniul sistemului educațional, a sistemului de sănătate necesară elaborării și implementării de politici și programe, care asigură accesul universal la servicii medicale specializate; pentru prevenirea și combaterea corupției; pentru sistemul de asigurare a

ordinii publice cu scopul aplicării mecanismului poliției comunitare; pentru protecția Copilului, precum și pentru asigurarea egalității de gen etc [68].

Provocările majore în procesul de absorbție a fondurilor externe au fost generate de: instabilitate politică care a afectat implementarea acordurilor de asistență externă; nerespectarea graficului debursărilor și, ulterior, restructurarea, extinderea proiectelor în derulare; incertitudinea și stagnarea reformelor administrației publice și, în mod special a reformei administrativ teritoriale; evaluarea necorespunzătoare a necesităților la etapa de pregătire a proiectului; lipsa anumitor date la nivel național care ar furniza informație veridică necesară implementării proiectelor; capacitățile limitate ale coordonatorilor sectoriali, cât și ai beneficiarilor naționali în analiza studiilor de fezabilitate, elaborate de consultanți naționali și internaționali, pentru implementarea proiectelor investiționale, fapt ce afectează sustenabilitatea proiectelor și costurile estimate de implementare etc. Chiar și în aceste condiții resurse considerabile cu impact major au fost alocate de partenerii de dezvoltare pentru dezvoltarea capacităților și planificării strategice. Anume consolidarea capacităților în planificarea, elaborarea și implementarea politicilor publice a fost considerată o premiză importantă în valorificare asistenței externe [68].

Deși partenerii de dezvoltare au diferite priorități, există o particularitate care face abordarea lor să aibă ceva în comun. Asistența externă din partea donatorilor (în special, suportul direct al bugetului/sectorial) este condiționată de adoptarea a trei documente: un program cu FMI (Memorandum cu privire la politicile financiare și economice), un document de strategie al BM pentru reducerea sărăciei și Acordul de Asociere (care ghidează asistența instituțiilor, băncilor și țărilor membre UE).

Procesul de internaționalizare constituie una dintre axele prioritare ale Guvernului Republicii Moldova și se concentrează asupra consolidării, extinderii și valorificării relațiilor cu donatorii/parteneri de dezvoltare, în scopul dezvoltării cooperării interguvernamentale și al asigurării eficacității și eficienței asistenței externe. Domeniile prioritare ale asistenței externe, au fost, în mare parte, aliniate principalelor documente strategice ale țării și determinate de angajamentele asumate conform Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE, semnat pe 27 iunie 2014 la Bruxelles, Belgia. Mai mult decât atât, eforturile întreprinse în comun cu partenerii externi au pus accent pe dezvoltarea economică durabilă și incluzivă, aliniindu-se inițiativei „Parteneriatul Estic:20 Rezultate pentru 2020” [78] la care Republica Moldova este parte, cât și altor programe internaționale de cooperare în domeniul dezvoltării durabile cum ar fi Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare, Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă și Cooperarea Sud-Sud/Triunghiulară.

Republica Moldova s-a alăturat liderilor celor 193 state membre ale ONU la Summit-ul privind dezvoltarea din septembrie 2015, adoptând *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*, un program de acțiune globală în domeniul dezvoltării, cu un caracter universal ce ghidează politicile publice și finanțarea lor în următorii 15 ani, în vederea eradicării sărăciei. Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 este foarte complexă, cuprinzând 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă care includ toate aspectele-cheie ale dezvoltării: (1) economice, (2) sociale și (3) de mediu. Republica Moldova a naționalizat o parte din obiective, creând *Consiliul Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă*, al cărui scop este coordonarea și monitorizarea procesului de adaptare și integrare la nivel național a Obiectivelor Agendei pentru Dezvoltare Durabilă 2030 [11].

În vederea susținerii și monitorizării asistenței externe de dezvoltare, precum și odată cu sporirea considerabilă a volumului asistenței de dezvoltare, Republica Moldova a aderat la *Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Cooperării pentru Dezvoltare*, care se bazează pe un acord semnat în cadrul celui de-al patrulea Forum la Nivel Înalt privind Eficacitatea Asistenței de la Busan (Republica Coreea, 2011). Prin mandatul său, Parteneriatul Global oferă o platformă unică de sporire a eficacității și eficienței procesului de cooperare pentru dezvoltare, de furnizare a rezultatelor durabile, contribuind la realizarea strategiilor de dezvoltare durabilă. Parteneriatul global urmărește progresele înregistrate în implementarea angajamentelor de la Busan pentru o cooperare mai eficientă în domeniul dezvoltării, prin intermediul cadrului de monitorizare alcătuit dintr-un set de 10 indicatori. Acești indicatori se concentrează pe consolidarea instituțiilor administrației publice din țările în curs de dezvoltare, creșterea transparenței și previzibilității asistenței externe, consolidarea egalității de gen, precum și sprijinirea unei implicări mai mari a societății civile, a parlamentelor și a sectorului privat în eforturile de dezvoltare.

Parteneriatul pentru o Guvernare Deschisă (Open Government Partnership) este un alt acord internațional la care Republica Moldova a aderat, ce vizează angajarea guvernelor în promovarea transparenței, combaterea corupției și utilizarea noilor tehnologii pentru a consolida actul de guvernare, moderniza instituțiile administrației publice și dialogul cu cetățenii, în special prin elaborarea și implementarea de politici în domeniul datelor publice deschise. Aderând la PGD, Republica Moldova și-a exprimat dorința de a promova politici necesare pentru un executiv mai deschis și mai transparent, mai responsabil și mai eficient [18]. Aceste obiective au fost incluse în condiționalitățile asumate de Guvernul Republicii Moldova în cadrul celor patru planuri de acțiuni transpuse în practică din 2012 și până în prezent și s-au conturat prin adoptarea acțiunilor de transparentizare a datelor publice, de modernizare a serviciilor publice, de valorizare a capacităților tehnologice și inovaționale, de intensificare a dialogului și coordonare permanentă între instituțiile publice și societatea civilă [112]. În acest context, pentru a asigura o guvernare

deschisă, administrația publică din Republica Moldova s-a focusat pe următoarele domenii: - „consolidarea integrității publice prin asigurarea unui proces decizional participativ/ implicarea cetățenilor și creșterea transparenței în procesul de guvernare; îmbunătățirea calității prestării serviciilor publice; - gestionarea eficientă a resurselor publice prin sporirea transparenței cheltuielilor publice”[18].

Cooperarea Sud-Sud și Triunghiulară joacă un rol-cheie în punerea în aplicare a Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, fiind definită ca o colaborare între două sau mai multe țări în curs de dezvoltare, susținută adesea de parteneri tradiționali, ghidată de principiile solidarității și non-condiționalității, care vizează implementarea unor modele de dezvoltare incluzive și distributive. Cooperarea Sud-Sud și Triunghiulară oferă posibilitate țărilor mai puțin dezvoltate și cu economii în tranziție să-și atingă „obiectivele privind creșterea economică și dezvoltarea durabilă” [78]. Începând cu anul 2012, Republica Moldova este membru partener la *Inițiativa internațională privind transparența asistenței*, inițiată în cadrul celui de-al treilea Forum la nivel înalt privind eficacitatea asistenței din Accra din 2008.

Participarea Republicii Moldova în cadrul acestor parteneriate și programe este foarte importantă în vederea absorbției AOD, dar și sporirii eficienței și eficacității procesului de cooperare pentru dezvoltare și de furnizare a rezultatelor durabile. Aceste parteneriate au încurajat desfășurarea de către autoritatea națională de coordonare a asistenței externe a unui amplu proces de consultare a partenerilor de dezvoltare, fiind reflectate două aspecte importante: „1. Nivelul de utilizare al cadrelor de rezultate și instrumentelor de planificare ale țării de către furnizorii de cooperare pentru dezvoltare și 2. Raportarea progreselor asupra aplicării cadrului de monitorizare a eficienței dezvoltării cu participarea mai multor parteneri, care acordă suport în atingerea de către țară a ODD-urilor” [89]. Totodată, aceste programe de dezvoltare, prin intermediul platformelor sale multipartite, oferă sprijin practic și îndrumări, împărtășind cunoștințe pentru a stimula impactul dezvoltării, concentrându-se puternic asupra implementării principiilor eficacității convenite la nivel național și internațional, promovând parteneriate favorabile incluziunii, transparența și responsabilitatea reciprocă.

Pentru consolidarea relațiilor cu donatorii, Republica Moldova a adoptat Declarația de la Paris, astfel revitalizând eforturile de eficientizare a asistenței externe prin semnarea noilor „Principii de Parteneriat” (PP) în scopul armonizării și coordonării AOD de către Guvern și partenerii de dezvoltare. Totodată, în conformitate cu Declarația de la Paris cu privire la Eficacitatea Ajutorului pentru Dezvoltare, donatorii întreprind acțiuni cuprinzătoare și monitorizabile pentru a îmbunătăți modalitățile de livrare și administrare a ajutorului pentru dezvoltare, fiind prevăzute cinci angajamente parteneriale bazate pe lecții învățate: Apartenență,

Armonizare, Coordonare, Rezultate și Responsabilitate Reciprocă. În acest sens, Raportul de monitorizare al Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare din 2018 se referă la Planificarea dezvoltării la nivel național și orientarea spre rezultate, Implicarea mai multor părți interesate, Calitatea și utilizarea sistemului de finanțe publice, Predictibilitate și Mecanisme de responsabilitate reciprocă. Principalele provocări și acțiuni prioritare pentru Republica Moldova sunt summarize mai jos.

Tabelul 2.3 Provocări și acțiuni prioritare pentru Republica Moldova

Dimensiuni	Linii de bază	Provocări	Acțiuni prioritare
Apartenență	Moderată	Fragmentare între ministere	Revizuirea și consolidarea Planului de Acțiuni între UE și RM, precum și a documentul strategic pentru creștere economică și reducerea sărăciei
Coordonare	Scăzută	Sisteme naționale slabe	Creșterea asistenței tehnice, menținerea sprijinului pentru dezvoltarea capacităților și utilizarea treptată a sistemelor naționale
Armonizare	Moderată	Utilizare limitată a procedurilor comune	Implementarea și monitorizarea îndeaproape a acțiunilor propuse în cadrul Parteneriatului pentru Dezvoltare.
Managementul rezultatelor	Scăzut	Calitate slabă și acces limitat la informația privind eradicarea sărăciei	Utilizarea sistemului de monitorizare a datelor/indicatorilor din ODD și cele din documentul strategic al țării pentru creștere economică și reducerea sărăciei
Responsabilitate reciprocă	Moderată	Evaluare mutuală a progresului de implementare a angajamentelor agreate privind eficacitatea ajutorului	Asigurarea colaborării între Grupul de Armonizare și Cadrul de Parteneriat pentru Dezvoltare pentru a furniza evaluări reciproce

Sursa: Survey on Monitoring The Paris Declaration Country Chapters MOLDOVA.//[on-line]: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/39004713.pdf>

Partenerii de dezvoltare și-au asumat suportul pentru consolidarea capacităților țărilor în curs de dezvoltare, oferind cooperare tehnică prin programe coordonate, în concordanță cu strategiile naționale de dezvoltare a țărilor partenere. Din totalul AOD oferite Republicii Moldova în perioada 2010 – 2021 (5 miliarde USD), 20,2 % (965,71 milioane USD) a constituit asistența tehnică [217]. Cu toate acestea, în Republica Moldova, doar 26% din cooperarea tehnică a fost asigurată în mod coordonat. O explicație pentru aceasta este faptul că, cooperarea tehnică a donatorilor este încă, în mare măsură, axată pe furnizarea de consultanță, asistență tehnică și know-how pentru proiecte specifice individuale [215].

Guvernul Republicii Moldova depune efort pentru o mai bună coordonare a asistenței externe prin îmbunătățirea calității politicilor publice ale țării, dezvoltarea strategiilor sectoriale, cartografierea prezenței donatorilor, facilitarea acordurilor comune și asigurarea leadership-ului guvernamental în grupurile de coordonare ale diverselor sectoare. Declarația de la Paris îndeamnă donatorii să evite, în măsura maximă posibilă, crearea de structuri sau unități de implementare ale proiectelor pentru gestionarea de zi cu zi a proiectelor și programelor finanțate de ajutor. Totuși, donatorii preferă crearea acestor unități, care rămân în cea mai mare parte în afara structurilor guvernamentale. În timp ce integrarea unităților de implementare în cadrul ministerelor este un pas către direcția corectă, dacă donatorii păstrează controlul final asupra salariilor personalului și a termenilor de referință, integrarea va rămâne parțială.

Politicile publice de înaltă calitate, incluzive și orientate spre rezultate sunt esențiale, pentru dezvoltarea țării. Conform raportului de monitorizare a Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare din 2018, calitatea dezvoltării planificării la nivel național în Republica Moldova este de nivel mediu (64%), iar partenerii de dezvoltare se aliniază priorităților de dezvoltare a țării, de asemenea, în măsură medie (60% - indicator SDG 17.15.1) [158].

Declarația de la Paris și Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare încearcă să îmbunătățească nu numai predictibilitatea plăților efective, ci și precizia modului în care acestea sunt înregistrate în sistemele guvernamentale - o caracteristică importantă a dreptului de proprietate, responsabilitate și transparență. Informarea la timp și cu privire la cooperarea pentru dezvoltare ajută guvernele în planificarea și gestionarea resurselor pentru rezultate și poate ghida partenerii de dezvoltare în coordonarea sprijinului lor cu alți furnizori, pentru a evita fragmentarea și duplicarea eforturilor. În Republica Moldova previzibilitatea anuală a cooperării de dezvoltare este scăzută, cu 54% din cooperare fiind debursată ca programată. Previzibilitatea pe termen mediu este și mai scăzută, 0% din cooperare fiind disponibilă în cheltuielile planificate pentru următorii trei ani.

Sistemele puternice de management financiar public sunt un element esențial al bunei guvernări și esențiale pentru modernizarea instituțiilor administrației publice. Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în sporirea calității sistemului de management financiar public, utilizarea acestuia crescând de la 10% în 2016 la 64% în 2018.

Managementul rezultatelor este esențial pentru îmbunătățirea eficacității ajutorului. Donatorii sunt încurajați să lucreze alături de țările partenere, pentru a gestiona resursele în baza rezultatelor dorite și să utilizeze informații în mod eficient, pentru a îmbunătăți luarea deciziilor. Aceasta implică progrese atât pe partea de ofertă, consolidarea capacității țării de gestionare bazată pe rezultate, cât și pe partea de cerere, consolidarea cererii pentru concentrarea pe rezultate.

Angajamentele date implică donatorii și țările partenere în responsabilitatea reciprocă pentru utilizarea resurselor de dezvoltare, și într-un mod care tinde să consolideze sprijinul public pentru politicile naționale și asistență pentru dezvoltare. Responsabilitatea reciprocă stă la baza eforturilor actorilor de dezvoltare pentru a-și îndeplini angajamentele comune, pentru a îmbunătăți modul de colaborare și de a crește eficacitatea asistenței de dezvoltare. Mecanismele de răspundere reciprocă sunt formate din mai multe componente de consolidare, care pot ajuta la îmbunătățirea acestora, transparență și responsabilitate la nivel de țară. Monitorizarea Parteneriatului Global definește și evaluează răspunderea reciprocă față de cinci componente. Din păcate, Republica Moldova nu și-a evaluat mecanismele de răspundere reciprocă în runda de monitorizare din 2018. Totuși, există deja exemple de evaluare reciprocă a progreselor în implementarea angajamente convenite. Anual, Banca Mondială organizează o revizuire comună a programului de țară a Guvernului-BM. Națiunile Unite și guvernul Moldovei, de asemenea, realizează evaluări comune ale țărilor și stabilesc în comun priorități. În fiecare an, ONU lucrează împreună cu guvernul, pentru a revizui programele de dezvoltare și a evalua rezultatele, impactul și lecțiile învățate.

În concluzie, în contextul beneficiilor de AOD, pentru a aprofunda coordonarea, eficacitatea și a spori impactul asistenței externe este nevoie de armonizare. În contextul relațiilor donator-țară beneficiară, armonizarea înseamnă stabilirea și utilizarea unor aranjamente comune în cadrul abordării bazate pe program, efectuând schimb de informații și analiză, efectuând misiuni comune și proceduri de simplificare pentru actorii locali. Este crucial să existe instituții puternice, cu un personal bine calificat și motivat, fără de care nicio reformă nu este posibilă. În același timp, se recomandă ca donatorii să perceapă autoritățile și societatea civilă ca pe niște parteneri siguri, care trebuie să fie consultați, dar să nu impună anumite direcții în privința priorităților de dezvoltare.

2.3. Rolul asistenței UE în consolidarea politicilor și instituțiilor publice din Republica Moldova

Uniunea Europeană rămâne a fi lider absolut la capitolul asistență financiară nerambursabilă, oferind de la începutul cooperării cu RM peste 2 miliarde euro sub formă de grant. În perioada anilor 2009-2021, valoarea asistenței contractate a cunoscut atât evoluții pozitive, cât și negative, fiind influențată de instabilitatea politică și economică.

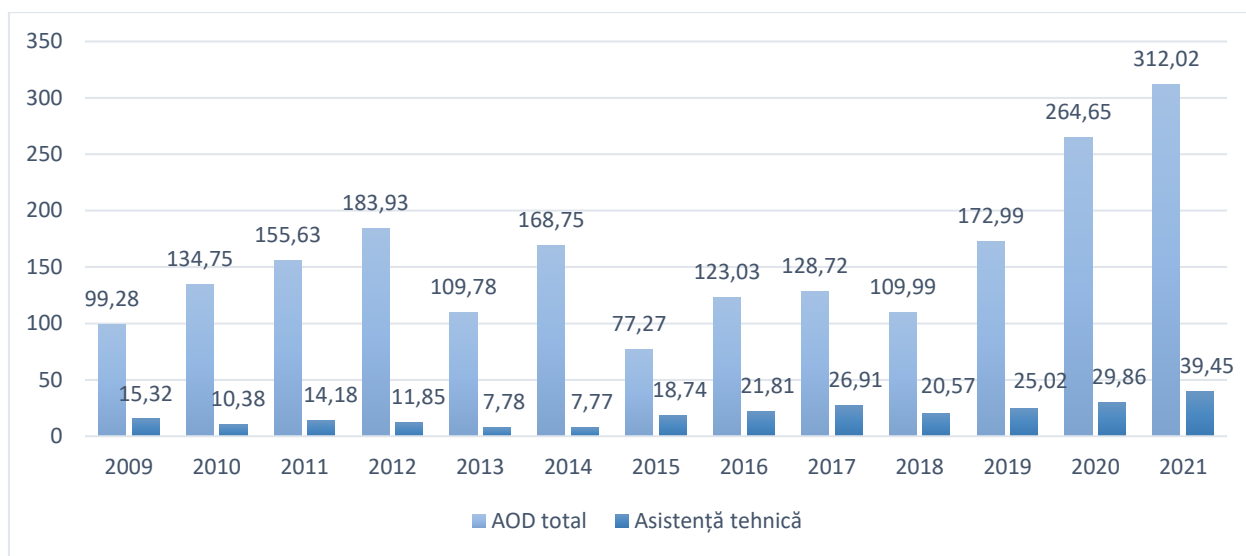

Figura 2.7 Dinamica AOD UE pentru Republica Moldova în perioada 2009-2021 (mln USD)

Sursa: OCDE date statistice.

În 1994, Republica Moldova și UE au semnat Acordul pentru parteneriat și cooperare, care a intrat în vigoare abia în 1998, punându-se astfel bazele relațiilor de cooperare între cele două părți. În baza acordului respectiv, în 2005, a fost adoptat Planul de Acțiune inclus în programul de vecinătate pentru o perioadă de trei ani, fiind extins ulterior, în 2008. Începând cu decembrie 2009, Planul de Acțiune a fost supus unei logici de verificare și evaluare anuală. Astfel, rapoartele anuale elaborate de Comisia Europeană au indicat progrese semnificative în domeniul modernizării administrației publice, pe linia armonizării cu aquis-ul european și, în general, a dezvoltării socio-economice a Republicii Moldova. În acest cadru, în perioada 2007-2010, prin Instrumentul de Vecinătate și Parteneriat European, UE a alocat Republicii Moldova „peste 209,7 milioane de euro, având ca obiective principale susținerea dezvoltării democratice și buna guvernare, susținerea reformelor instituționale ale administrației publice și reducerea sărăciei” [6]. În mod subsecvent, pentru perioada 2011-2013, Comisia Europeană a debursat peste 273,1 milioane de euro pentru modernizarea infrastructurii fizice din Moldova, cu prioritate pe domeniul aprovizionare cu apă și sanitație. Totodată, Republica Moldova a fost eligibilă în cadrul a două programe transfrontaliere

- bazinul Mării Negre și parteneriatul România-Moldova-Ucraina cu posibilitatea de alocări financiare de 17,6 milioane de euro, respectiv 126 milioane de euro pentru perioada 2007-2013.

Dacă în trecut relațiile dintre UE și Moldova au fost ghidate de Acordul de Parteneriat și Cooperare și de Planul de Acțiuni al Politicii de Vecinătate, în prezent, acestea sunt înlocuite de Acordul de Asociere UE-Moldova (AA), inclusiv DCFTA (Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv) și Agenda de Asociere. Fiind aplicat din 1 septembrie 2014, Acordul setează data de referință de la care a fost dat startul termenelor stabilite pentru acele capitole ce au intrat deja în vigoare. Titlul VI al AA stabilește rormele și regulamentul aplicat în domeniul asistenței financiare și este format din două capitole: unul ce reglementează asistența financiară și al doilea – dispozițiile antifraudă și control. În acest sens, în vederea prevenirii fraudării fondurilor Uniunii Europene, dar și pentru crearea pârgghiilor de control asupra modului de gestionare a fondurilor, Acordul de Asociere reglementează: măsurile de prevenire și combatere a fraudei, a corupției și a altor activități ilegale; modul în care are loc schimbul de informații și comunicarea la nivel operațional; modul de efectuare a cercetării și urmăririi penale; modalitatea în care se efectuează auditul și controalele la fața locului [1]. În eventualitatea comiterii abaterilor de la legislație și comiterea unor fraude asupra fondurilor Uniunii Europene, Acordul prevede modalitatea de recuperare a fondurilor plătite în mod necuvenit. Astfel, în cazul în care autorităților administrației publice din Republica Moldova li se încredințează execuția unor fonduri ale UE, Comisia Europeană are dreptul să ramburseze asistența externă valorificată fraudulos, deciziile executorii luate de UE fiind reglementate de normele de procedură civilă ale Republicii Moldova [1]. Totodată, capitolul 1, 22 din Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, specifică faptul că „cooperarea se axează pe dezvoltarea unei administrații publice eficiente și responsabile în Republica Moldova”, „gestionarea eficientă și profesionistă a resurselor” și promovarea „dezvoltării armonioase ale relațiilor dintre Republica Moldova și partenerii săi” [1].

În vederea realizării obiectivelor prevăzute în acord, Republicii Moldova i se alocă asistență financiară din partea UE prin intermediul unor mecanisme și instrumente financiare specifice comunității europene. Totodată, Republica Moldova poate beneficia de împrumuturi de la Banca Europeană pentru Investiții (BEI), de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și de la alte instituții financiare internaționale.

Domeniile pentru intervenție financiară din partea Uniunii Europene sunt stabilite de comun acord între părți în „programele anuale de acțiuni, bazate pe cadre multianuale, care reflectă prioritățile de politică convenite” [1]. Pentru perioada 2017-2020, documentul care a reflectat prioritățile stabilite a fost *Cadrul Strategic Unic pentru acordarea suportului UE Republicii Moldova* [210], care a reprezentat unul dintre instrumentele UE pentru susținerea implementării

Agendei de Asociere. SSF 2017-2020 a prevăzut sprijin financiar între 284 și 348 de milioane de euro, iar suma finală a depins de capacitatea de absorbție a autorităților administrației publice a Republicii Moldova. Prioritățile și alocările indicative pentru asistența financiară incluse în Cadrul Strategic Unic au fost conectate pe acțiunile prioritare stabilite de agenda de asociere 2017-2020, iar defalcarea pe sectoare a fost următoarea:

Tabelul 2.4 Bugetul estimativ al Cadrului Strategic Unic pentru acordarea suportului UE Republicii Moldova 2017-2020

Domeniile prioritare	Valoarea estimativă a alocărilor, %
Dezvoltare economică și oportunități de piață, inclusiv creșterea economică durabilă și incluzivă	35%
Consolidarea instituțiilor și buna guvernare, inclusiv statul de drept și securitatea	15%
Conectivitate, eficiență energetică, mediu și schimbări climaterice	25%
Mobilitate și contacte interumane, inclusiv sprijin pentru implementarea Planului de acțiune privind liberalizarea vizelor și pentru educație, formare și cercetare	10%
Suport complementar pentru dezvoltarea capacității și consolidarea instituțiilor	5%
Mobilitate și contacte interumane, inclusiv sprijin pentru implementarea Planului de acțiune privind liberalizarea vizelor și pentru educație, formare și cercetare	10%
Suport complementar pentru dezvoltarea capacității și consolidarea instituțiilor	5%
Suport complementar pentru dezvoltarea societății civile	5%
Suport complementar pentru comunicarea strategică	55

Sursă: Sistematizat de autor în baza datelor.

În perioada 2017-2020, Republica Moldova a beneficiat de două programe de asistență macro-financiară:

1. Programul 2017-2020 de 100 de milioane de euro (40 de milioane de euro sub formă de granturi și 60 de milioane de euro în împrumuturi pe termen mediu în condiții de finanțare favorabile). Prima tranșă de 30 de milioane EUR a fost eliberată în octombrie 2019 iar cea de-a doua tranșă de 30 de milioane EUR în iulie 2020. A treia și ultima tranșă a programului a fost anulată, deoarece perioada de disponibilitate a programului s-a încheiat în iulie 2020.
2. Programul de asistență macro-financiară de urgență de 100 de milioane EUR în contextul pandemiei de COVID-19, aprobat în august 2020, ca parte a unui pachet mai larg pentru 10 parteneri de extindere și vecinătate. Prima debursare de 50 de milioane EUR a fost efectuată la 25 noiembrie 2020 și, în urma progreselor semnificative înregistrate în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor politicii, Comisia a plătit cea de-a doua tranșă de 50 de milioane EUR sub formă de împrumuturi la 7 octombrie 2021 [88].

Toate plățile în cadrul asistenței macro-financiare au fost legate de condițiile politice privind respectarea mecanismelor democratice, statul de drept și drepturile omului, precum și de bilanțul Moldovei în cadrul programului FMI și de îndeplinirea condițiilor specifice de politică (de exemplu domenii precum guvernanta publică, guvernanta sectorului financiar, reformele sectorului energetic și combaterea corupției) prevăzute în memorandumul de înțelegere respectiv.

Pe 2 iunie 2021, Comisia Europeană a anunțat un Plan de Redresare Economică pentru Republica Moldova, cu o mobilizare de până la 600 milioane de euro în următorii trei ani, pentru a promova investițiile în Republica Moldova și a sprijini redresarea în urma crizei COVID-19 în țară, în schimbul unor reforme structurale. Fiind supus unor condiționalități stricte, Planul se bazează pe cinci piloni: managementul finanțelor publice și guvernanta economică; economie competitivă, comerț și IMM-uri; infrastructură; educație și angajare; și reforma statului de drept și justiției. Investițiile urmează a fi efectuate în baza unei abordări de tipul „mai mult pentru mai mult”, progresul în domeniul reformelor structurale, al justiției și al luptei împotriva corupției constituind o condiție prealabilă pentru debursarea asistenței financiare.

Sprijinul bugetar sectorial, ce însumează aproximativ 70% din anvelopele financiare anuale, reprezintă principalul mecanism pe care Uniunea Europeană îl aplică în furnizarea asistenței externe Republicii Moldova. Suportul bugetar reprezintă alocări financiare către țara beneficiară, în cazul îndeplinirii de către aceasta a condiționalităților privind debursarea plăților. Îndeplinirea acestor condiționalități reprezintă o prevedere esențială pentru oferirea de suport bugetar. Chiar dacă prezintă o serie de beneficii, cum ar fi o mai mare antrenare în proces a țării beneficiare, costuri tranzacționale scăzute și o mai bună aliniere a partenerilor de dezvoltare, suportul bugetar se definește, de asemenea, printr-un număr de „riscuri inerente naturii sale” [90]. Potrivit Raportului Curții de Conturi Europene, „profilul de risc specific sprijinului bugetar este caracterizat de faptul că acesta utilizează sistemele țării căreia îi este acordat, deoarece implică un transfer de resurse financiare către trezoreria națională a țării beneficiare. Având în vedere că fondurile alocate în cadrul sprijinului bugetar sunt contopite cu resursele bugetare ale țării beneficiare, ele vor cunoaște aceleași deficiențe care afectează gestiunea financiară a țării respective” [90]. Respectiv, UE a oferit un interes sporit sinergizării suportului bugetar sectorial și proiectelor ce se refereau la același domeniu, prin alinierea programelor de Twinning și asistență tehnică pentru suplimentarea programelor de suport bugetar sectorial.

Suplimentar asistenței macro-financiare, Republica Moldova poate beneficia de alocări furnizate în cadrul programelor umbrelă. Astfel de alocări suplimentare sunt acordate în baza progreselor în direcția unei democrații profunde și durabile și a punerii în aplicare a măsurilor de reformă a politicilor publice convenite care contribuie la atingerea acestui obiectiv. Moldova este,

de asemenea, eligibilă pentru sprijin financiar în cadrul mai multor instrumente ale UE, cum ar fi Instrumentul care contribuie la stabilitate și pace, ajutor umanitar, instrumentul de parteneriat, instrumentul european pentru democrație și drepturile omului, instrumentul de cooperare în domeniul securității nucleare, asistență macrofinanciară, facilitatea de parteneriat pentru mobilitate, instrumentul de cooperare pentru dezvoltare, programe tematice și acțiuni externe în cadrul programelor interne ale UE, de exemplu cercetare și inovare, energie, transport, educație și tineret (Erasmus +) și cultură (Europa creativă) [153]. Fonduri substanțiale au fost utilizate pentru a susține implementarea AA în Moldova și DCFTA.

Pe lângă sprijinul bugetar oferit de UE, AOD este suplinită de asistența tehnică, care constituie o metodă eficientă pentru consiliere în elaborarea și implementarea politicilor și modernizarea administrației publice. În acest sens, un aport substanțial AOD oferită de UE este susținerea în domeniul consolidării capacităților instituționale a administrației publice și a actului de guvernare [68]. Pentru realizarea acestui obiectiv, UE sprijină în continuare reformele, în vederea consolidării unei administrări publice transparente, responsabile și eficiente, la nivel central și local. În procesul de susținere a reformelor, un accent semnificativ este pus pe dezvoltarea capacității, astfel încât Republica Moldova să poată gestiona de sine stătător atât procesele decizionale, cât și implementarea reformelor. Suportul este acordat pentru dezvoltarea mecanismelor menite să asigure transparența și participarea în procesul decizional ca parte a respectului sporit față de valorile de bază ale Uniunii Europene, inclusiv față de drepturile fundamentale ale omului.

Administrarea publică inteligentă, dezvoltarea capitalului uman și tehnologia informației și a comunicațiilor aplicate în sfera serviciilor publice sunt văzute ca o condiție esențială pentru dezvoltarea socio-economică a țării. Ca urmare a necesităților, în perioada 2009-2021, capacitatea instituțiilor administrației publice a devenit un imperativ al politicii UE. Sprijinul a fost destinat să depășească asistența tehnică pentru o mai bună gestionare a fondurilor UE și să asiste reformele administrative în curs de desfășurare. Conform datelor statistice oferite de OCDE, din totalul asistentei externe oferite de UE în perioada 2009-2021, circa 12 % constituie asistența tehnică. Cooperarea tehnică include servicii de consultanță din partea specialiștilor, dezvoltare de competențe ale autorităților, finanțarea serviciilor de consultanță, oferirea echipamentelor și materialelor pentru dotarea instituțiilor asistate, precum și elaborarea studiilor și expertizelor. Acest lucru a fost realizat, în special, prin Programul Comprehensiv de Consolidare Instituțională, prin programul Twinning, prin TAIEX, prin asistența în domeniul politicilor a Consultanților UE la Nivel Înalt (în sectoare precum Dezvoltarea Regională, Agricultură și Industria Alimentară, Comerțul și Impozitarea), dar și prin intermediul asistenței bugetare pentru susținerea stimulării

economice a întreprinderilor mici și mijlocii din mediul rural și prin dezvoltare regională. Toate aceste instrumente de asistență tehnică au fost pe larg întrebuințate în vederea promovării reformelor în administrația publică din Republica Moldova.

Buna guvernare și, implicit, înalta calitate a administrației publice reprezintă una dintre valorile fundamentale ale UE ce are scopul central de a produce o valoare maximă din fondurile financiare existente și de a dezvolta o interacțiune public-privată menită să sporească ocuparea forței de muncă și dezvoltarea țării. Buna guvernare pe mai multe niveluri reprezintă un model de gestionare a procesului de elaborare a politicilor publice bazat pe acțiuni coordonate, pentru a implica, în mod eficient, părțile interesate din sectorul public și privat. În acest sens, un instrument al UE de cooperare administrativă utilizat între RM și statele membre ale UE este Twinning-ul. Proiectele de înfrățire instituțională (Twinning Projects) vizează fortificarea capacităților instituțiilor publice, având termen de implementare un an sau mai mult, perioadă în care experți din sectorul public din statele UE oferă suport autorităților beneficiare din Republica Moldova în vederea realizării obiectivelor de dezvoltare.

Instituțiile administrației publice au beneficiat de o serie de proiecte twinning, cum ar fi: Consolidarea supravegherii, guvernantei corporative și gestionării riscurilor în sectorul financiar, Sprijin pentru dezvoltarea unui control intern eficient și mediul de audit în sectorul public din Moldova, Reforma formării inițiale și continue a poliției sistem din Republica Moldova, Consolidarea sistemului de prevenire și combatere a banilor spălarea și finanțarea terorismului în Republica Moldova, Consolidarea supravegherii, guvernantei corporative și riscului management în sectorul financiar, etc. Un proiect Twinning important a reprezentat proiectul „Suport pentru modernizarea serviciului public din Republica Moldova, în corespundere cu cele mai bune practici ale Uniunii Europene”. Obiectivul general al proiectului a fost de a contribui la consolidarea capacităților funcționarilor publici din Republica Moldova în corespundere cu standardele Uniunii Europene,

Un alt instrument de asistență tehnică al UE, care vizează sprijinirea modernizării administrației publice, este TAIEX (Technical Assistance and Information Exchange). Obiectivul principal al TAIEX este acela de a oferi suport autorităților în efortul de armonizare a legislației naționale cu acquis-ul european și de punerea în aplicare a legislației armonizate, precum și de a facilita transpunerea în practică a bunelor exemple din UE. Prin intermediul instrumentului dat, o serie de politici publice au beneficiat de expertiză, cum ar fi: justiția, combaterea corupției, lupta contra spălării banilor, managementul integrat al frontierei, amenințări de securitate în contextul criminalității cibernetice, COVID-19, e-guvernare, etc.

Începând cu anul 2009, Programul SIGMA (Susținerea Îmbunătățirii Sistemului de Guvernare și Management) a acordat suport Republicii Moldova în vederea reformării instituțiilor administrației publice. În baza acestui program, a fost derulată o amplă verificare și determinare a eficienței administrației publice din Republica Moldova, fiind utilizată metoda „măsurării de referință”, inițiată în baza standardelor UE privind administrația publică în vederea evaluării statelor semnatare ale Instrumentului de Asistență pentru Preaderare (IPA). Obiectivul central al acestei estimări l-a reprezentat relevarea celor mai bune modalități de reformare și fortificare a capacităților operaționale ale sectorului public din Republica Moldova. În acest sens, raportul final al programului, întocmit de experții SIGMA, pentru administrația publică din Republica Moldova a stat la baza elaborării Strategiei naționale pentru reforma administrației publice pentru perioada 2016–2020 (Hotărârea Guvernului nr. 911 din 25 iulie 2016) și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru perioada 2016–2020. Ca urmare a adoptării Strategiei de reformă a administrației publice, Guvernul s-a angajat să reformeze sistemul de guvernare în Moldova la toate nivelurile, în creștere accesibilitate, transparență, receptivitate și responsabilitate și îmbunătățirea gamei și calității servicii oferite cetățenilor. Prima etapă a constituit reforma Guvernului (aprobată de Parlamentul din iulie 2017), fiind urmată de etapa reformării și optimizării structurilor și instituțiilor în subordinea Guvernului. După alegerile din iulie 2021, Parlamentul a aprobat o nouă componență a Guvernului, fiind adoptate regulamentele de organizare și funcționare a celor 13 ministere. Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022 prevede acțiuni legate de reforma administrației publice centrale, inclusiv măsurarea performanțelor în elaborarea de politici publice. Cea de-a treia etapă – reforma administrației publice locale, prevăzută inițial pentru anul 2019, rămâne a fi abandonată până în prezent.

Sprijinirea autorităților publice în perfecționarea cadrului normativ aferent reformei administrației publice a reprezentat principalul obiectiv al proiectului „Sprijin în procesul de reformă a administrației publice” (2018 - 2020). Proiectul, cu o valoare de peste 3 milioane de lei, a vizat consolidarea capacităților instituționale și dezvoltarea profesională a administrației publice.

Un alt proiect care a avut drept scop sporirea eficienței și eficacității autorităților administrației publice centrale și locale dar și sprijinirea reformei administrației publice reprezintă proiectul „Suport în dezvoltarea capacităților profesionale și motivarea angajaților în cadrul administrației publice în Republica Moldova” (2018 - 2020) cu o valoare de circa 2 milioane de euro. Activitățile proiectului au fost organizate pentru a furniza expertiza tehnică și a consolida capacitățile specialiștilor din cadrul administrației publice, precum și a moderniza sistemele de gestionare și management administrativ.

Proiectul finanțat de UE „Suport la implementarea Misiunii Înălților Consilieri ai Uniunii Europene”, implementat în perioada 2019-2023, acordă sprijin important Guvernului Republicii Moldova în implementarea agendei sale de reforme și ajută autoritățile în consolidarea capacităților necesare pentru implementarea Acordului de Asociere (AA), inclusiv Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), asigurând acțiunile post-liberalizare a regimului de vize. La momentul actual, proiectul însumează 10 Consilieri de nivel înalt – profesioniști din statele membre ale Uniunii Europene cu experiență vastă în sectoarele lor: anticorupție; lupta contra spălării banilor și recuperarea bunurilor infracționale; măsuri de promovare a încrederii; politica vamală și fiscală; educație și cercetare; energie; servicii financiare; tranziția verde; justiție și procuratură; reforma administrației publice locale, inclusiv descentralizarea și fuzionarea voluntară. De asemenea, proiectul pune la dispoziție experți pe termen scurt într-un șir de sectoare, unde este necesară asistență promptă pentru a progresa în anumite acțiuni sau reforme ale Guvernului.

Un program important finanțat de către Uniunea Europeană îl reprezintă Programul pentru Consolidarea Capacităților Instituționale, cu un buget de 41 mln Euro, destinat instituțiilor responsabile de implementarea Acordului de Asociere și implicit a Acordului de Liber Schimb. Totuși, chiar dacă cea mai mare parte dintre bani a fost absorbită și expertiza a fost livrată rezultatele implementării programului dat sunt destul de modeste, în contextul în care multe acțiuni prevăzute în cadrul Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană rămân a fi nerealizate.

În contextul celor relatate, menționăm că, în ultimii ani, UE susține o nouă paradigmă în ceea ce privește furnizarea de asistență tehnică. Această nouă abordare se bazează pe ideea că puterea și politica sunt adesea cauza eșecului instituțional, mai degrabă decât a decalajelor de capacitate. Temele cheie ale acestei noi abordări includ: 1. Căutarea soluțiilor locale, contextualizate; 2. Începerea cu probleme mai degrabă decât cu soluțiile și adoptarea unei abordări de rezolvare a problemelor; 3. Îmbunătățirea progresivă a capacității, mai degrabă decât implementarea reformelor cuprinzătoare; și, 4. Asigurarea faptului că actorii locali participă în primul rând în identificarea problemelor și găsirea soluțiilor. Prin aplicarea acestor instrumente, UE oferă suport considerabil consolidării și reformării administrației publice din Republica Moldova [201].

Totodată, instituțiile administrației publice din RM sunt implicate plener în programele de cooperare transfrontalieră, susținute de Uniunea Europeană, prevăzute să sprijine dezvoltarea și coeziunea statelor beneficiare. Începând cu anul 2007, Uniunea Europeană a demarat o serie de programe de cooperare transfrontalieră în cadrul Instrumentului European de Parteneriat și

Vecinătate 2007-2013. În acest context, autoritățile administrației publice au fost eligibile pentru participarea în Programul Operațional Comun România–Ucraina–RM 2007–2013, Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007–2013 și Programul de Cooperare Transnațională pentru Europa de Sud-Est 2007–2013 [39]. În cadrul acestor programe, instituțiile publice din RM au participat în cadrul a 180 de proiecte și au reușit să absoarbă în jur de 40 mln euro. În anul 2016, a fost elaborat proiectul Hotărârii Guvernului „Privind aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea Programelor de Cooperare Transfrontalieră și Transnațională pentru perioada 2014–2020”, care a fost aprobat în anul 2017. De asemenea, în perioada de programare 2014-2020, instituțiile publice din Republica Moldova au participat în următoarele programe de cooperare transfrontalieră și transnațională, finanțate din fondurile UE [153]:

1. *Program Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre*, finanțat din Instrumentul European de Vecinătate. Obiectivul global al programului este de a sprijini dezvoltarea economică și socială susținută în regiunile din bazinul Mării Negre, bazată pe parteneriate regionale solide și strânsă cooperare. În cadrul acestui program au fost lansate 2 apeluri de propuneri de proiecte cu o valoare de cca 49 mln Euro [88].

2. *Program Operațional Comun România – Republica Moldova*, finanțat din Instrumentul European de Vecinătate. Programul susține, în special, proiecte investiționale cu impact transfrontalier. Principalele obiective tematice sunt sprijin pentru educație, cercetare, dezvoltare tehnologică și inovare; îmbunătățirea accesibilității regiunii, dezvoltarea de rețele și sisteme de transport și comunicații; acțiuni comune în domeniul siguranței și securității. Pentru acest program UE oferă aproximativ 80 mln. Euro [88].

3. *Programul Dunărean pentru Cooperare Transfrontalieră*, finanțat din Instrumentul European de Vecinătate. Obiectivele tematice ale Programului Dunărean sunt definite în conformitate cu reglementările politicii de coeziune și prioritățile naționale ale țărilor partenere, ținând cont de nevoile zonei programului. Programul susține proiecte de dezvoltare cu impact transnațional, având ca obiective tematice următoarele domenii: cercetare, dezvoltarea tehnologiilor, inovare, protecția mediului, eficiența utilizării resurselor, promovarea transportului și infrastructurii durabile, sporirea capacităților instituționale și administrare publică eficientă. Buget total per întreg program: 262.989.835 euro [88].

4. *Program pentru Cooperarea Teritorială Republica Moldova - Ucraina*, finanțat din Instrumentul Parteneriatului Estic. Obiectivul principal al programului constituie consolidarea cooperării teritoriale între Republica Moldova și regiunile limitrofe ale Ucrainei menite să elaboreze și să implementeze în comun proiecte transfrontaliere. În cadrul acestui program au fost

implementate 12 proiecte din partea RM și 4 din partea Ucrainei. Prin intermediul celor 12 proiecte implementate în cadrul Programului RM a beneficiat de 1,5 mln. EUR [88].

În februarie 2018, a fost aprobată Strategia Europeană Comună de Cooperare pentru Dezvoltare (Document de Programare Comună) pentru Republica Moldova ce reconfirmă suportul continuu al partenerilor europeni de dezvoltare în abordarea provocărilor sale cheie. Strategia Comună a reflectat Politica Europeană de Vecinătate revăzută, Agenda de Asociere 2017-2020 și prioritățile Parteneriatului Estic. Fiind structurată în conformitate cu Cadrul Unic de Suport al Uniunii Europene 2017-2020, aceasta a fost aliniată Strategiei Naționale de Dezvoltare a Moldovei „Moldova 2020”. Consensul European de Dezvoltare a reprezentat răspunsul UE la Agenda ONU 2030 și a recunoscut valoarea abordării de Programare Comună cu potențial de consolidare a coordonării și a vizibilității asistenței acordate.

Strategia a integrat prioritățile de programare ale UE și ale Statelor Membre, în baza angajamentului lor de a consolida eficiența, coerența, transparența, predictibilitatea și vizibilitatea asistenței externe a UE și a Statelor Membre.

Conform documentului strategic, principalele provocări identificate de parteneri în domeniul asistenței oficiale pentru dezvoltare au fost următoarele:

- Necesitatea de proiecte, care să obțină rezultate tangibile pentru cetățeni și care să ofere vizibilitate ridicată a statelor UE;
- Necesitatea programării asistenței în cadrul unor strategii sectoriale naționale clare, susținute de planuri de acțiune ale Guvernului;
- Importanța capacității guvernamentale de a coordona elaborarea și implementarea politicilor publice și a legislației, precum și asistența externă, asigurarea coerenței între procesele bugetare și agenda de politici și de monitorizare a implementării AA / DCFTA;
- Necesitatea asigurării coerenței între intervențiile finanțate prin intermediul tematicii naționale, anvelope transfrontaliere și regionale;
- Dezirabilitatea de a urmări o abordare comună de programare cu statele membre ale UE și partenerii dispuși și de a asigura sinergia cu donatorii bilaterali și multilaterali, instituțiile financiare internaționale și organizațiile internaționale.

Ținând cont că perioada de implementare a Strategiei de cooperare pentru dezvoltare a UE pentru Republica Moldova a expirat, în perioada anului 2020, Ministerul Finanțelor coordonează dialogul la nivel național aferent priorităților pentru noii Strategii de cooperare cu UE.

Una dintre provocările primordiale ale Republicii Moldova rezidă în prezența deficiențelor în administrarea publică. Instituțiile administrației publice sunt afectate de birocrație excesivă,

atenție insuficientă față de atribuțiile de bază și de fluctuație ridicată a personalului, ceea ce face ca eficiența lor să fie diminuată. Indicele de transformare BTI la capitolul guvernare plasează RM pe locul 60, alături de țări ca Liberia, Irak, Namibia și Armenia [181]. În acest context, concluzionăm, că autoritățile RM nu sunt interesate de consolidarea autoguvernării, care (în timp ce este subordonată guvernului central) reprezintă, printre altele, un instrument foarte convenabil pentru campaniile electorale din diferite regiuni ale țării. Problema fundamentală, care afectează negativ independența autorităților locale, reprezintă fragmentarea unităților administrației publice locale precum și dimensiunea redusă a acestora. Eficiența administrației locale este, în plus, îngreunată de presiunea politică puternică din partea autorităților centrale sau a persoanelor asociate cu grupurile de conducere.

Totodată, corupția reprezintă în continuare o provocare, Republica Moldova plasându-se pe locul 105 din 180, conform Indicelui de percepție a corupției calculat pentru anul 2021 de Transparency International. Acțiunile de consolidare a capacității administrației publice sunt împiedicate de salariile mici pentru funcționarii de nivel de execuție și de conducere, de lipsa de profesionalism și de nepotism. Mai mult, salariile mici îi fac foarte susceptibili la acte coruptive. În timp ce funcțiile de nivel inferior din serviciul public sunt depolitizate, afilierea politică și loialitatea sunt considerate necesare pentru a accede la funcțiile de nivel superior. Deși există proceduri de recrutare competitive, acestea sunt rareori aplicate corect și, prin urmare, nu protejează instituțiile statului de politizare. Administrarea transparentă și eficientă a bugetului de stat rămâne a fi problematică. Oficial, coordonarea politicilor este condusă de diferite instituții ale statului, comisii și grupuri operative specializate, iar Cancelaria de Stat este responsabilă de soluționarea eventualelor dificultăți în procesul de coordonare a politicilor. În practică, totuși, sistemul actual de coordonare a politicilor poate fi descris ca fiind personalizat și, în mare măsură, se bazează pe rețele informale. Acordurile neoficiale și, de obicei, opace încheiate între membrii cercurilor politice și de afaceri, sunt adesea de o importanță critică pentru direcția politicii [181].

În acest context, sprijinirea calității politicilor publice și modernizarea administrației publice din Republica Moldova a reprezentat un element important în cadrul cooperării din toate sectoarele. Acest aspect a beneficiat însă de o atenție sporită din partea UE, fiind unul dintre domeniile prioritare acoperite de AOD UE. O parte semnificativă din ajutor s-a acordat sub formă de sprijin bugetar, restul asistenței fiind canalizată prin intermediul proiectelor de dezvoltare. În acest context, Curtea de Conturi Europeană a efectuat un audit în vederea evaluării impactului asistenței externe asupra politicilor publice ce vizau consolidarea administrației publice din Republica Moldova. Eșantionul de audit al Curții a fost constituit din patru programe de sprijin bugetar acordat în următoarele sectoare: justiție, finanțe publice, sănătate și aprovizionare cu apă.

În eșantion au fost incluse, de asemenea, douăzeci de proiecte implementate în cadrul a diferite autorități publice. Ca rezultat al cercetării, Curtea a remarcat că „asistența acordată de UE a contribuit doar parțial la consolidarea administrației publice”. O parte dintre „deficiențele observate se pot explica prin acțiunea unor factori externi. Alte deficiențe pot fi imputate neajunsurilor existente la nivelul concepției și al implementării programelor și a proiectelor care au făcut obiectul auditului” [90]. Totuși, Raportul Curții de Conturi Europene relevă faptul că s-au înregistrat progrese, deși parțiale, în două din cele patru sectoare auditate care au beneficiat de sprijin bugetar (sectorul apei și cel al sănătății). Se subliniază că sprijinul bugetar, conceput ca o modalitate de ajutor, constă într-un pachet cuprinzător de măsuri, inclusiv în acțiuni de finanțare, activități de consolidare a capacităților, dialog politic și indicatori de performanță. Alte constatări țin de calitatea și eficiența rezultatelor obținute în urma implementării proiectelor și necesitatea coordonării asistenței tehnice, a proiectelor de înfrățire (twinning) și a sprijinului bugetar.

În ceea ce privește impactul (îmbunătățirile/modificările reale) generate de sprijinul UE asupra politicilor publice din Republica Moldova, concluzionăm că finanțarea AOD a fost esențială atât pentru inițiativele de reformă „de lansare” și de „declanșare”, cât și pentru implementarea și susținerea activității de reformă pe termen lung, fără un model specific în ceea ce privește dimensiunile, nivelurile sau tipul de sprijin oferit. Fondurile UE au fost utilizate pe scară largă și pentru formarea funcționarilor publici. Deși numărul de beneficiari ai asistenței tehnice este impunător, nu este clară măsura în care respectivele cursuri au contribuit la crearea unei administrații publice eficiente, capabilă să ofere servicii publice de calitate. O dificultate cu privire la rezultatele activităților de consolidare a capacităților de îmbunătățire a eficienței și eficacității politicilor publice ține de mediul, procesele și cultura organizațională a instituțiilor administrației publice. Rezultatele obținute depind, în mare măsură, de factori contextuali, de impulsul politic și, nu în ultimul rând, de planificarea strategică și de viziunea pe termen lung a Republicii Moldova. Lipsa acestor factori esențiali tinde să blocheze procesul de reformare și modernizare a administrației publice [203].

O altă constatare a cercetării este că sprijinul acordat administrațiilor publice din Republica Moldova a fost absorbit predominant la nivel național, doar o mică parte fiind destinată nivelului regional și local. Uniunea Europeană a acordat un suport consistent pentru perfecționarea capacității administrative și de management a autorităților publice centrale din Republica Moldova, în domeniul gestionării asistenței financiare. Acest sprijin a fost direcționat, în special, către Cancelaria de Stat (ulterior către Ministerul Finanțelor), care avea calitatea de unitate națională de coordonare pentru fondurile UE. În timp ce mandatul pentru reforme și multe funcții de bază se află la nivel național, prestarea serviciilor este descentralizată atât la nivel regional, cât

și la nivel local. Astfel, devine discutabil dacă echilibrul actual al finanțării către diferite niveluri reflectă corect locul în care are loc performanța reală a serviciilor pentru cetățeni și întreprinderi. În acest context, devine relevantă descentralizarea AOD către autorităților publice locale, luând în considerare constrângerile cu care se confruntă autoritățile din Republica Moldova în privința managementului asistenței externe.

De asemenea, ponderea sprijinului acordat organizațiilor societății civile este, de asemenea, destul de mică. Chiar dacă societatea civilă nu este văzută ca un motor major de reformă, ea are totuși un rol important în ceea ce privește responsabilitatea, transparența și participarea în procesul decizional și elaborarea/implementarea politicilor publice.

Intervenția UE pentru impulsionarea reformelor este atenuată, în mare măsură, de inconsecvența politică și macroeconomică, de administrarea deficitară și de competențe scăzute ale administrației publice [66]. Astfel, în urma asistenței acordate de UE, administrația publică și politicile publice au fost consolidate și îmbunătățite parțial. Totodată, au fost înregistrate progrese modeste în sectoarele către care a fost direcționat sprijinul financiar, acesta din urmă înregistrând un impact minim asupra consolidării administrației publice. Prin urmare, partenerii europeni condiționează sprijinul financiar prin elaborarea și implementarea unei strategii naționale de reformă bine structurată. De asemenea, partenerii europeni pun accentul pe o agendă națională de reformă bine definită, a cărei relevanță și credibilitate să fie evaluată în raport cu resursele financiare și instituționale disponibile.

Contribuția și suportul UE în reforma administrației publice în Republica Moldova și consolidarea capacităților administrative ale țării sunt considerabile. Cu toate acestea, în contextul analizei asistenței externe oferite de UE, relevăm că politicile publice și modernizarea administrației publice, reieșind din problematica impactului asistenței europene asupra acestora, nu se bucură de o abordare sistemică și coerentă. În timp ce la nivel central autoritățile beneficiază de consolidare de capacități și reformare, autoritățile publice locale de nivelul I și II se confruntă cu lipsa specialiștilor responsabili de atragerea investițiilor și de cooperarea cu partenerii de dezvoltare.

Concluzii la capitolul 2

Rezultatele studiului cu privire la dinamici și dimensiuni administrative ale asistenței externe în Republica Moldova desfășurat în acest capitol implică următoarele concluzii:

1. Mecanismul de coordonare și management al asistenței externe reprezintă un ciclu complex ce cuprinde mai multe etape: programarea, implementarea, monitorizarea, raportarea și evaluarea. Deși procesul de coordonare a asistenței externe la nivel național a

cunoscut un progres important, acesta continuă să fie deficient, în aspectele ce țin de centralizarea excesivă a managementului AOD, fragmentarea lucrului donatorilor, misiunile și lucrul necoordonat al donatorilor, legarea asistenței de serviciile sau produsele donatorilor, sistemele de monitorizare și evaluare slabe, responsabilitatea reciprocă și predictibilitatea fluxurilor de asistență. Problemele capacităților și nevoilor autorităților locale reprezintă un subiect important, întrucât în prezent majoritatea donatorilor încearcă să găsească un echilibru echitabil în privința intervențiilor lor de dezvoltare la nivel de administrație locală și centrală.

2. Domeniile prioritare ale asistenței externe oferite RM sunt aliniate principalelor documente strategice ale țării și determinate de angajamentele asumate conform Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE, semnat pe 27 iunie 2014 la Bruxelles, Belgia. Mai mult decât atât, eforturile întreprinse de comun cu partenerii externi au pus accent pe dezvoltarea economică durabilă și incluzivă, aliniindu-se inițiativei „Parteneriatul Estic: 20 Rezultate pentru 2020” [78] la care RM este parte, cât și altor programe internaționale de cooperare în domeniul dezvoltării durabile cum ar fi Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, Parteneriatul Global pentru Eficientizarea Dezvoltării pentru Cooperare, Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă și Cooperarea Sud-Sud/Triunghiulară.
3. Odată cu schimbarea vectorului extern al Republicii Moldova din 2009, volumul asistenței contractate și oferite țării de către partenerii de dezvoltare a crescut considerabil, Republica Moldova plasându-se printre primele zece țări din Europa beneficiare de asistență externă (locul 6), cu o medie pentru anii 2009-2021 de peste 5,41% din totalul asistenței pe regiune. Totuși, dacă e să contrapunem evoluția AOD debursate cu angajamentele donatorilor, este de remarcat capacitatea scăzută de absorbție la nivel național a resurselor financiare alocate. Totodată, coordonarea procesului de asistență pentru dezvoltare necesită intervenții majore pentru a fi dezvoltat în direcția monitorizării clare a investițiilor și impactul lor în elaborarea și implementarea politicilor de dezvoltare regională, care, în final să permită măsurarea eficienței și impactului investiției și a gradului de atingere a rezultatelor de dezvoltare. Lider la capitolul AOD oferită pentru implementarea politicilor și modernizarea administrației publice rămâne a fi indiscutabil UE.
4. În acest context, este imperios de a spori capacitățile naționale de negociere și dezvoltare a parteneriatelor atât cu actorii internaționali, cât și cu cei naționali pentru atragerea fondurilor orientate spre dezvoltarea durabilă și realizarea Agendei 2030. În același timp sunt necesare a fi întreprinse acțiuni de creștere a capacităților de absorbție și valorificare

eficientă a asistenței oferită de partenerii de dezvoltare în raport cu politicile publice de dezvoltare regională elaborate.

3. ASPECTE PRACTICE DE EVALUARE A IMPACTULUI ASISTENȚEI EXTERNE ASUPRA POLITICII PUBLICE DE DEZVOLTARE REGIONALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Caracteristicile politicii publice de dezvoltare regională din perspectiva impactului asistenței externe

O parte importantă a asistenței externe acordată Republicii Moldova de comunitatea donatorilor o reprezintă asistența destinată susținerii politicilor publice de dezvoltare regională. Dat fiind faptul că cercetarea presupune analiza impactului asistenței externe asupra politicilor publice în Republica Moldova, în calitate de politică publică se propune Politica de dezvoltare regională, pentru care există rapoarte de evaluare, inclusiv un anumit număr de indicatori care evaluează gradul de realizare a politicilor pe regiuni de dezvoltare.

Dezvoltarea regională este un concept relativ nou de politici publice, care urmărește îmbunătățirea nivelului de trai și a calității vieții cetățenilor într-o regiune/teritoriu anume, precum și a țării în general [36]. Acest tip de politici publice este implementat în Uniunea Europeană de mai multe decenii, fiind acceptate principiile de respectare a autoadministrării locale, încurajarea parteneriatelor dintre actorii implicați în dezvoltarea regională, la diferite nivele de administrare publică; stimularea și utilizarea eficientă a inițiativelor din regiuni; susținerea dezvoltării continue a potențialului regiunilor [101]. Fiind unul dintre obiectivele fundamentale ale UE, politica de dezvoltare regională este necesară pentru promovarea „dezvoltării armonioase generale”, scopul global constând în „reducerea disparităților existente între nivelele de dezvoltare ale diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor mai puțin dezvoltate, sau a insulelor, inclusiv a regiunilor rurale” [36].

Actualmente, societatea din Republica Moldova este dominată de o polarizare socio-economică accentuată, suprapusă unor discrepanțe inter-regionale și unui decalaj enorm de dezvoltare între mediul urban și cel rural. Toate acestea sunt declanșate, în principal, de axarea disproporționată a activității economice și a personalului calificat în zona capitalei, de dezvoltarea socio-economică neuniformă a regiunilor, de ponderea excesivă a sectorului agricol în zonele rurale, de lipsa activităților alternative în alte domenii și sectoare economice în rezultatul emigrării personalului calificat, precum și de blocajul continuu al reformelor. În consecință, rata sărăciei [43] în regiuni se situează la niveluri mult mai ridicate prin comparație cu capitala (8,6), variind între 25,2-39,6 la sută în regiunile Nord, Centru și Sud (2021). La nivelul anului 2021, venitul mediu individual în mediul rural a fost cu 31 la sută mai mic decât cel din mediul urban. Această disparitate se transpune în acces limitat la servicii de bază, cum ar fi aprovizionarea cu apă potabilă

de calitate și sanitație, sănătate și educație, având efecte negative asupra bunăstării și a oportunităților de dezvoltare ale locuitorilor din zonele rurale.

Administrațiile publice locale din Republica Moldova se confruntă cu dificultăți ce țin de „fragmentarea excesivă și subfinanțare”, ceea ce nu le permite să ofere un spectru larg de servicii. Mărimea redusă a localităților urmată de un potențial economic limitat perturbă competențele instituționale, financiare, administrative și operaționale ale administrațiilor publice locale în realizarea atribuțiilor, multe dintre ele având doar un „rol reprezentativ” [55]. Aceasta stare de lucruri negativă îi afectează pe cei mai vulnerabili, care nu pot profita de servicii publice de bază. Necătând la existența unui cadru de politici cu privire la descentralizare și dezvoltare regională, se menține rezistență în fața reformării administrației publice locale și a dezvoltării regionale. Tergiversarea clarificării competențelor, a descentralizării fiscale și a modernizării administrativ-teritoriale constituie principalele cauze ce întârzie procesul de reformă.

Indicatorii macroeconomici ai Republicii Moldova ne arată diferențe majore ale PIB-ului regional per capita între regiuni de dezvoltare. În conformitate cu datele Băncii Mondiale, PIB/capita în Republica Moldova a continuat să se situeze la cel mai scăzut nivel în raport cu alte state din centrul și din estul Europei. Analizând situația la nivel național, pe baza primelor calcule ale PIB-ului pe criteriul regional, se observă că, în perioada 2015-2019, contribuțiile regiunilor la PIB-ul național au înregistrat creșteri constante [43].

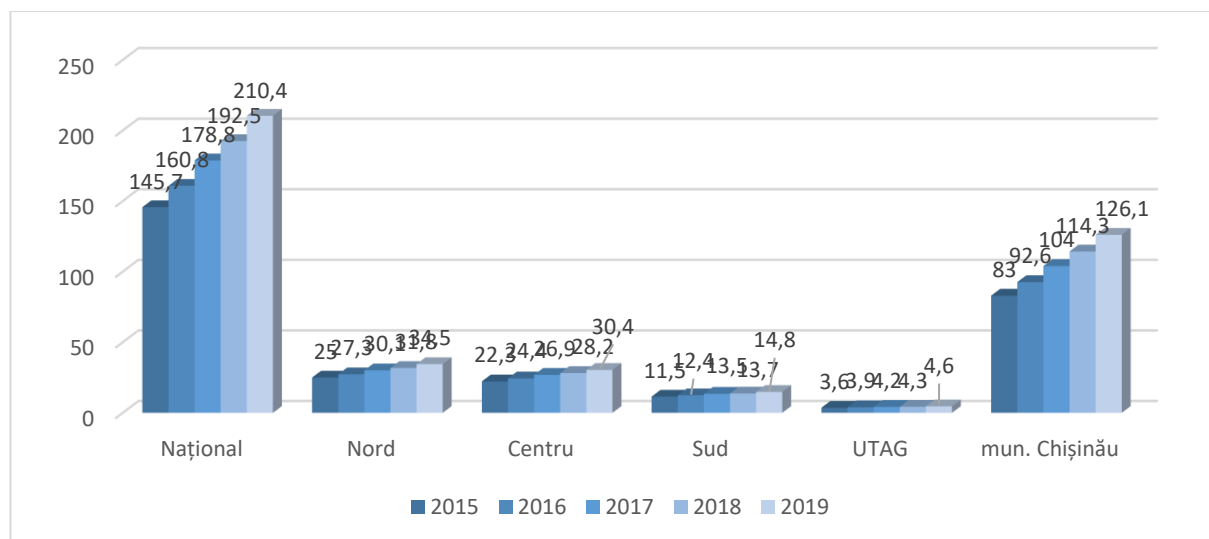

Figura 3.1 PIB pe regiuni de dezvoltare, prețuri curente, mld, lei
Sursa: BNS.

Totuși, raportat la regiuni de dezvoltare, municipiul Chișinău contribuie cel mai mult (cca 60%) la valoarea PIB-ului național, devansând detașat celelalte regiuni. Această situație relevă că activitatea economică a țării este centrată pe zona capitalei, iar cel mai mare decalaj se atestă între Chișinău și celelalte regiuni de dezvoltare [43].

Tabelul 3.1 Evoluția indicelui disparității PIBR pe locuitor (2015-2019) pe regiuni de dezvoltare, %

Anul	RDN	RDC	RDS	UTA Găgăuzia
2015	61,92	51,51	54,72	58,77
2016	60,72	51,21	53,77	54,18
2017	60,01	51,00	52,95	55,09
2018	58,86	50,33	50,40	50,71
2019	58,27	50,06	50,23	48,22

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS (raportat la populație cu reședință obișnuită).

Creșterea economică durabilă nu poate fi atinsă fără o dezvoltare regională echilibrată. În acest sens, în Republica Moldova politica publică de dezvoltare regională este una de importanță majoră, având rolul de a asigura eliminarea dezechilibrelor de dezvoltare între zonele urbane și cele rurale, pe de o parte, și între capitală și celelalte regiuni ale țării, pe de altă parte. Totodată, se atestă discrepanțe majore între regiunile țării în ceea ce privește nivelul de dezvoltare socio-economică. Autoritățile centrale au depus eforturi susținute în ultimii ani în sensul impulsivării dezvoltării economice echilibrate și eliminării decalajelor majore, inclusiv prin crearea unor noi mecanisme instituționale și ajustarea bazei legale și normative în domeniul dezvoltării regionale.

Astfel, dezvoltarea regională vizează impulsivarea și diversificarea economică a regiunilor, stimularea alocărilor financiare în mediul privat, înființarea locurilor de muncă și îmbunătățirea standardelor de viață la nivelul întregii țări [55]. Politicile publice de dezvoltare regională definesc un set de acțiuni întreprinse și promovate de administrația publică centrală și locală, colaborarea între acestea luând diverse forme și incluzând sectorul privat și societatea civilă. În centrul acestor politici ori practici regionale se află valorificarea potențialului fiecărei regiuni de dezvoltare, acțiunea ce vizează mediul privat, promovarea pieței forței de muncă și a investițiilor, sporirea calității mediului înconjurător, sănătății, educației și culturii [71].

Obiectivul tradițional al politicilor de dezvoltare regională este reducerea disparităților teritoriale, pentru a atinge un echilibru relativ între nivele de dezvoltare economică și socială în diferite regiuni într-un anumit teritoriu național [71]. Efectul multiplicator este unul din principalele mecanisme urmărite în procesul de dezvoltare regională, care are loc atunci când un tip de activitate economică influențează alta. Efectul multiplicator este generat, în primul rând, de forțele pieței. O creștere (sau descreștere) a unui tip de activitate economică într-o anumită regiune determină o creștere (sau descreștere) a cererii de bunuri și servicii, care declanșează dezvoltarea altor tipuri de activitate economică în aceeași regiuni sau în alte regiuni [36].

Deși Legea nr. 438 cu privire la dezvoltarea regională a fost adoptată la 28.12.2006 totuși, din perspectiva termenelor de implementare, abia începând cu anul 2009, cu suportul partenerilor de dezvoltare, a demarat procesul de dezvoltare instituțională și finanțare a proiectelor de dezvoltare regională. Devenind un angajament asumat al Guvernului Republicii Moldova, dezvoltarea regională se realizează în contextul integrării europene, descentralizării, distribuirii echitabile a șanselor de dezvoltare a comunităților pe întreg teritoriul țării, modificării paradigmei în elaborarea politicilor publice în acest domeniu. În această ordine de idei, dezvoltarea regională, descentralizarea și asigurarea autonomiei locale necesită o reformă complexă, profundă și multisectorială, care vizează majoritatea sferelor vieții sociale și economice.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2016 - 2020 a constituit principalul document de politici de planificare a dezvoltării regionale în Republica Moldova pentru perioada 2016-2021, urmărind asigurarea dezvoltării echilibrate a teritoriului național, în particular din punct de vedere economic [30]. Documentul strategic a reflectat politica publică națională în domeniu și a introdus mecanismele naționale ale acestei dezvoltări, iar obiectivele activităților întreprinse în domeniul dezvoltării regionale au reieșit din prevederile Legii privind dezvoltarea regională, SNDR a Republicii Moldova, Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova. De altfel, Strategia Națională de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020” a identificat dezvoltarea regională ca una din cele cinci priorități naționale, cu scopul general de realizare a unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul Republicii Moldova prin corelarea eforturilor în cadrul regiunilor de dezvoltare. Altfel spus, o politică coerentă de dezvoltare regională ar fi în mare parte ansamblul politicilor guvernamentale, îndreptate spre asigurarea creșterii economice și dezvoltării sociale ale unor spații geografice, care sunt constituite în regiuni de dezvoltare, prin reducerea decalajelor economice și sociale dintre Moldova și țările UE, în particular.

Începând cu anul 2014, politicile publice de dezvoltare regională la nivel național au început să fie aliniate la prevederile Acordului de Asociere, Titlul IV, Capitolul 20 „Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional” [1], prin care Republica Moldova și Uniunea Europeană au convenit să promoveze înțelegerea reciprocă și cooperarea bilaterală în domeniul politicii regionale, inclusiv metode de formulare și de implementare a politicilor regionale, buna guvernare și parteneriatul pe mai multe niveluri, focusându-se pe dezvoltarea zonelor dezavantajate și pe cooperarea teritorială și având ca scop consolidarea schimburilor de informații și de bune practici între autoritățile naționale, regionale și locale, mediul privat și societatea civilă. În special, părțile colaborează în vederea armonizării practicilor Republicii Moldova conform următoarelor principii: „(a) descentralizarea procesului de luare a deciziilor de

la nivelul central la nivelul comunităților regionale; (b) consolidarea parteneriatului dintre toate părțile implicate în dezvoltarea regională și (c) cofinanțarea prin intermediul contribuției financiare a părților implicate în implementarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională” [1]. În Republica Moldova, implementarea efectivă a obiectivelor politicilor de dezvoltare regională și administrarea proceselor de dezvoltare sunt asigurate de un mecanism instituțional bine definit, format din autorități, structuri și instituții atât naționale, cât și regionale.

La nivel național, funcțiile de coordonare, implementare, monitorizare și evaluare a politicii de dezvoltare regională sunt atribuite Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale și Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale „este o instituție fără personalitate juridică, fiind creat în scopul aprobării, promovării și coordonării la nivel național a obiectivelor politicii de dezvoltare regională” [20]. Consiliul, a cărui componență este decisă prin Hotărâre de Guvern, are drept atribuții sprijinirea politicii de dezvoltare regională, avizarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională și aprobarea resurselor financiare din FNDRL. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale este autoritatea publică centrală, care în contextul dezvoltării regionale are scopul principal de a implementa și coordona politica statului în acest domeniu. Pe lângă aceste atribuții, MIDR gestionează FNDRL.

Consiliile Regionale pentru Dezvoltare și Agențiile de Dezvoltare Regională completează cadrul instituțional pentru realizarea politicii de dezvoltare regională, la nivel de regiuni. Consiliul Regional pentru Dezvoltare este o structură deliberativă, având misiunea de promovare și coordonare a obiectivelor politicii de dezvoltare regională la nivel regional. Conform Legii Nr. 438 din 28-12-2006 privind dezvoltarea regională, „Consiliul regional este alcătuit din președinții de raioane, primarii, reprezentanții sectorului privat și ai societății civile. Președintele și vicepreședintele consiliului regional sunt aleși dintre membrii consiliului reprezentanți ai autorităților administrației publice locale” [20]. În acest sens, o parte indispensabilă a cadrului instituțional al dezvoltării regionale este reprezentat de administrațiile publice locale de ambele niveluri, care sprijină procesul de dezvoltare la nivel local, atât prin intermediul CRD, cât și în mod individual, în procesul implementării proiectelor de dezvoltare regională și creării de parteneriate cu instituții publice și private, în vederea realizării obiectivelor de dezvoltare regională.

La rândul său, Agenția de Dezvoltare Regională este o structură cu statut juridic propriu, instituită la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, având în responsabilitate stimularea dezvoltării socio-economice regionale. Fiind una dintre instituțiile-cheie, printre cele mai importante sarcini ale ADR se relevă: planificarea intervențiilor pentru dezvoltarea durabilă a regiunii; coordonarea

procesului de implementare a strategiei și proiectelor de dezvoltare regională; monitorizarea și evaluarea sistematică a implementării strategiei și proiectelor de dezvoltare regională; atragerea investițiilor; acordarea sprijinului metodologic CRD și APL în vederea dezvoltării socio-economice a regiunii [20].

Politica regională este o politică de investiții, care își propune să susțină competitivitatea și creșterea economică, îmbunătățirea calității vieții, crearea de locuri de muncă și dezvoltarea durabilă. Drept instrument cheie pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare regională a fost constituit Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (începând cu 2022, Fondul Național pentru Dezvoltarea Regională și Locală), care se formează din alocațiile anuale de la bugetul de stat (până în anul 2018 FNDR reprezenta 1% din bugetul de stat), ca poziție distinctă pentru politica de dezvoltare regională, precum și din alte resurse ce nu contravin legislației [20]. Defalcările din bugetul național în Fond pentru fiecare an financiar sunt aprobate de Parlament, la propunerea Guvernului, odată cu adoptarea legii bugetului de stat pentru anul respectiv. În acest sens, rolul asistenței externe și a partenerilor de dezvoltare în dezvoltarea și implementarea politicilor publice de dezvoltare regională și locală este unul semnificativ. La nivel național, MIDR a semnat Acorduri de parteneriat/ Memorandumuri de înțelegere cu alte Ministere din UE. Acorduri de parteneriat sunt semnate și la nivel de regiuni de dezvoltare. Acest fapt permite intensificarea cooperării transfrontaliere și transnaționale în scopul realizării obiectivelor de dezvoltare regională prin dezvoltarea și implementarea, în comun a proiectelor pentru accesarea fondurilor UE.

Potrivit SNDR și a cadrului legislativ, pentru Republica Moldova sunt stabilite convențional 6 regiuni de dezvoltare. Respectiv, acestea vizează RDN, RDC, RDS, RD mun. Chișinău, RD UTA Găgăuzia și RD Transnistria [20]. Totuși, funcționalitatea lor se pliază, în mare parte, pe activitatea celor 4 ADR-uri, adică Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia, care a fost constituită în 2016 [86]. Respectiv, Republica Moldova este divizată administrativ în 32 de raioane, care la rândul cuprind 6 regiuni de dezvoltare.

Divizare pe regiuni de dezvoltare în Republica Moldova vizează asigurarea unei mai bune și mai coerente administrări teritoriale pentru obținerea și dezvoltarea statisticilor regionale, adaptate la standardele UE. De asemenea, din perspectivă economică, acest principiu va garanta posibilitatea obținerii de asistență externă din partea UE prin fondurile ce vizează politica de coeziune.

Tabelul 3.2 Divizarea regională în Republica Moldova

Regiuni de dezvoltare	Unitățile teritorial-administrative	Populația, mii locuitori, 2022	Suprafața
-----------------------	-------------------------------------	--------------------------------	-----------

Nord	Mun.Bălți, Briceni, Dondușeni, Drochia, Edineț, Fălești, Florești, Glodeni, Ocnîța, Râșcani, Sângerei, Soroca	718 696	10 015 km2
Centru	Anenii Noi, Călărași, Criuleni, Dubăsari, Hâncești, Ialoveni, Nisporeni, Orhei, Rezina, Strășeni, Șoldănești, Telenești, Ungheni	731 543	10 636 km2
Sud	Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Ștefan Vodă, Taraclia	354 387	7379 km2
UTA Găgăuzia	Comrat, Ciadîr-Lunga, Vulcănești	121 734	1848 km2
Mun.Chișinău		677 453	568 km2

Sursa: BNS.

În vederea sprijinirii Guvernului în asigurarea dezvoltării socio-economice echilibrate și sustenabile a teritoriului Republicii Moldova o serie de donatori și-au consolidat efortul în vederea atingerii obiectivelor dezvoltării regionale [86]. Corelația dintre evoluția politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova și asistența externă în acest domeniu este detaliată în Anexa 2. Printre principalii donatori în domeniul dezvoltării regionale enumerăm UE, Guvernul Germaniei, Guvernul Suediei, Departamentul Federal pentru Afaceri Externe al Elveției, Departamentul pentru Dezvoltare Internațională al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională și Polonia. Totodată, la capitolul împrumuturi se evidențiază BEI și BM. Deși în art. 6 alin. (3) al Legii nr. 438 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova este stipulat că „În Fond pot fi atrase și alte mijloace financiare din sectorul public și cel privat la nivel local, regional, național și internațional, precum și mijloacele oferite prin programele de asistență ale Uniunii Europene” [20], donatorii externi preferă să finanțeze proiectele de dezvoltare regională direct, și nu prin intermediul Fondului.

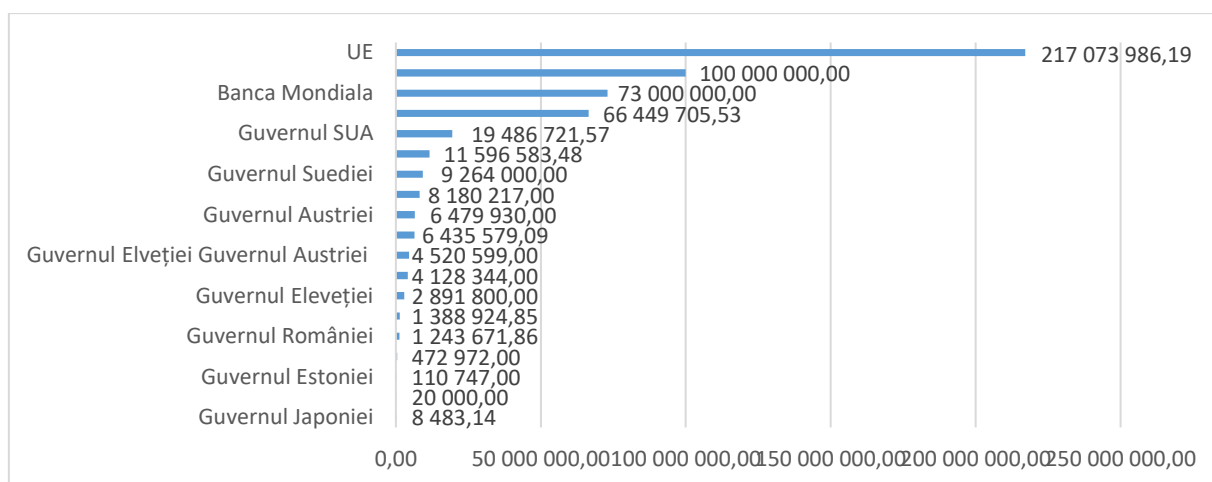

Figura 3.2 Donatorii principali în domeniul dezvoltării regionale (EUR)

Sursa: Sistematizat de autor în baza rapoartelor MIDR, ADR.

Per total, în perioada 2010-2021, partenerii de dezvoltare au oferit asistență financiară externă în domeniul dezvoltării regionale în valoare de peste 500 milioane de euro, resursele financiare fiind canalizate, în special, spre modernizarea serviciilor publice locale și buna guvernare.

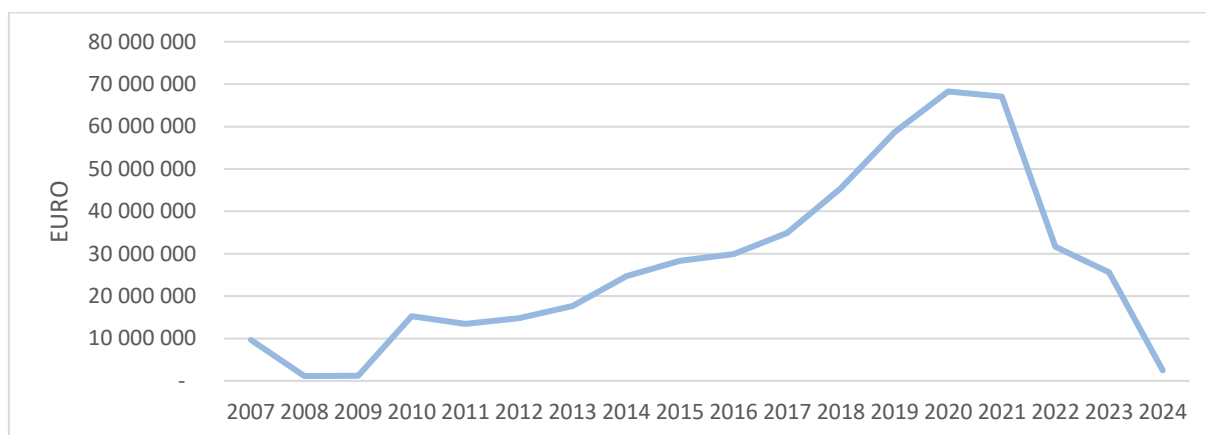

Figura 3.3 Fluctuația investițiilor în proiecte DR (EUR)

Sursa: Sistematizat de autor în baza rapoartelor MIDR, ADR.

Retrospectiv, referindu-ne la aportul partenerilor de dezvoltare, relevăm că impulsul dezvoltării regionale în Republica Moldova a rezultat și din dialogul politic cu UE, inițiat la începutul anilor 2000. Atunci, prin Planul de Acțiuni al Politicii Europene de Vecinătate (EU-MAP), Republica Moldova dezvoltă o relație din ce în ce mai strânsă cu UE, care mergea dincolo de cooperare, implicând dialogul privind integrarea economică și aprofundarea cooperării politice. Colaborarea a acoperit o serie de inițiative economice, sociale și politice, incluzând drept obiectiv promovarea unei dezvoltări regionale echilibrate și reducerea disparităților economice și sociale în întreaga țară. În general, accentul pus de UE asupra dezvoltării regionale a apărut din

preocuparea că o piață unică lipsită de bariere protecționiste ar accentua inegalitățile regionale. Acest lucru, la rândul său, poate duce la instabilitate politică, socială și economică. Pentru UE, aplicarea conceptului de dezvoltare regională a implicat direcționarea unor investiții publice majore către regiunile mai puțin dezvoltate, canalizate prin programe regionale integrate și gestionate în parteneriat cu guvernele regionale, locale, întreprinderi private și organizații ale societății civile. În acest sens, în mai multe țări din vecinătatea sa, UE a susținut constant implementarea unui model de dezvoltare regională.

Primele proiecte de asistență externă pentru dezvoltarea regională au venit din partea UE în anii 2000, în special sub forma a trei proiecte TACIS consecutive. Aceste proiecte aveau drept scop de a ajuta Guvernul Republicii Moldova în dezvoltarea unui concept de dezvoltare regională, elaborarea cadrului legal și sprijinirea Guvernului Republicii Moldova în înființarea instituțiilor relevante. Ultimul dintre aceste trei proiecte a fost proiectul „Sprijin pentru organismele de implementare a dezvoltării regionale” (EU RDIB), implementat în perioada 2005-2007. În acest context, un succes major al acestei asistențe a fost elaborarea și adoptarea Legii-cadru privind dezvoltarea regională la sfârșitul anului 2006. Deși au fost elaborate reglementări secundare privind crearea Agențiilor de Dezvoltare Regională, a Consiliilor pentru Dezvoltare Regională, a Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și a Consiliului Național de Coordonare pentru Dezvoltare Regională, acestea nu au fost aprobate de Guvern. Mai mult, nici una dintre noile instituții definite în legea DR nu a fost înființată până la sfârșitul asistenței TACIS.

La scurt timp după încheierea proiectului final TACIS RD, a început o nouă perioadă de asistență tehnică pentru dezvoltarea regională, finanțată de DFID (Marea Britanie) și Sida (Suedia). Scopul proiectului „Moldova: Cooperare în Dezvoltare Regională” a fost de a analiza situația și de a asista Ministerul Administrației Publice Locale să înființeze instituțiile subnaționale, prevăzute în Legea cu privire la dezvoltarea regională. În plus, proiectul urma să direcționeze 1,5 de milioane de lire sterline din asistența bugetară pentru proiecte investiționale finanțate prin intermediul FNDR. Totuși, instabilitatea politică a împiedicat progresul în fondarea instituțiilor de dezvoltare regională. După alegerile parlamentare din 2009, responsabilitatea pentru domeniul dezvoltării regionale trece de la Ministerul Administrației Publice Locale la noul Minister al Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC), iar politica de dezvoltare regională capătă un nou impuls. În mod semnificativ, principalul partener de dezvoltare devine GIZ, și anume proiectul „Modernizarea Serviciilor Publice Locale”. GIZ a profitat de această schimbare și a început cooperarea pe termen lung în domeniul dezvoltării regionale cu nou-creatul MDRC. Guvernul Federal al Germaniei devine astfel principalul donator în sprijinirea și coordonarea asistenței pentru dezvoltarea regională.

Asistența financiară și tehnică oferită de Guvernul Germaniei a pus în aplicare obiectivele politicii de dezvoltare regională, prin suportul instituțional oferit Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (ulterior Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului/MIDR), ADR-urilor și primăriilor, precum și prin implementarea unor proiecte pilot în regiuni în domeniile: aprovizionarea cu apă și canalizare, eficientizarea energetică a clădirilor publice și perfecționarea managementului deșeurilor solide [113].

În perioada 2010 - 2015, GIZ a implementat proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” (MSPL) (faza 1) sub coordonarea Ministerului German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare. Bugetul total al proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” a constituit 23,8 milioane de Euro: cu finanțare din partea următorilor donatori: Guvernul Germaniei - 12,6 milioane de Euro, Guvernul Suediei - 5,5 milioane de Euro, Guvernul României - 0,7 milioane de Euro, UE - 5,0 milioane de Euro [113].

Proiectul a vizat trei domenii de intervenție: modernizarea serviciilor publice locale (investiții în infrastructură și tehnologii inovatoare, capacități sporite și management modernizat al prestatorilor de servicii, cooperarea intercomunitară și participare locală îmbunătățită), planificare și programare regională (coordonare consolidată între instituții la nivel local, regional și central prin planificare și programare coerentă a investițiilor; planificare regională în domeniul apă și canalizare, managementul deșeurilor solide, eficiența energetică în clădirile publice; flux de proiecte prioritizate și gata de implementare) și suport German pentru investiții. În prima fază a proiectului MSPL, a demarat proiectul „Fondul German pentru Dezvoltarea Regională”, care a oferit surse financiare pentru a sprijini implementarea unui număr de proiecte-pilot de îmbunătățire a prestării serviciilor publice locale în diferite sectoare – AAC, EE și MDS. Bugetul proiectului respectiv a fost de 7,3 milioane [113].

De asemenea, partenerii germani au oferit asistență în dezvoltarea capacităților colaboratorilor ADR, precum și Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (în prezent MIDR) în domeniul dezvoltării locale și regionale. În acest sens, au fost elaborate programe regionale sectoriale în următoarele domenii: (1) managementul deșeurilor solide, (2) asigurarea cu apă și canalizare, (3) eficiență energetică a clădirilor publice și (4) infrastructura drumurilor locale și regionale. Dezvoltarea capacităților prin intermediul MSPL a devenit astfel vitală pentru dezvoltarea cu succes a instituțiilor de dezvoltare regională. Este demn de remarcat relevanța Programelor Regionale Sectoriale, ale căror efecte s-au concretizat în elaborarea unor ample portofolii de proiecte (12 pentru alimentare cu apă și canalizare, 12 pentru eficientizarea energetică a clădirilor publice, 19 pentru dezvoltarea infrastructurii și a rețelei drumurilor regionale și locale și 3 pentru managementul deșeurilor solide). Aceste intervenții s-au materializat în semnarea a

numeroase angajamente de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională. Un astfel de acord a fost semnat cu BM, în baza căruia Republica Moldova a primit un împrumut de 80 de milioane USD pentru modernizarea infrastructurii rutiere regionale și locale. Proiectul „Îmbunătățirea drumurilor locale” are drept obiectiv reabilitarea și modernizarea aproximativ 300 de km de drumuri locale. În același sens, la începutul anului 2016, a fost lansată faza a II-a a proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova”. Proiectul se bazează pe rezultatele primei faze, perioada de implementare a fazei a doua a proiectului fiind 01/2016 - 12/2023. Obiectivul general al proiectului este de a îmbunătăți condițiile-cadru pentru o implementare orientată către cetățeni a politicii de dezvoltare regională în sectoarele prioritare de prestare a serviciilor publice locale [113]. Proiectul include 4 domenii de intervenție: Consultanță și suport în promovarea și implementarea politicii de dezvoltare regională, Îmbunătățirea coordonării și monitorizării strategiilor de dezvoltare regională, Îmbunătățirea dezvoltării și implementării strategiilor de dezvoltare regională, Instituționalizarea modulelor de instruire și a măsurilor de dezvoltare a capacităților. Bugetul total al proiectului pentru faza a II-a de implementare este de 62,501,774,96 Euro [113].

Tabelul 3.3 Finanțatorii proiectului MSPL pentru faza a 2-a

BMZ/Guvernul Germaniei	6,351,889.86 Euro
Guvernul Suediei	3,700,000 Euro (finisată în 2018)
Guvernul României	179,636.86 Euro (finisată în 2018)
Confederația Elvețiană	3,698,149.66 Euro
Uniunea Europeană	48,371,198.53 Euro (4 acorduri): • 171.198,53 Euro pentru Planificare regională și liste de proiecte pentru regiunile de dezvoltare Nord, Sud, Centru din Republica Moldova (finisată în 2017); • 3.500.000 Euro pentru pregătirea proiectării tehnice și a documentației de licitație pentru lucrările de construcție ale 10 proiecte selectate de aprovizionare cu apă și canalizare (ACC) și 8 proiecte eficiență energetică (EE) în regiunile de dezvoltare din Republica Moldova (acțiune finalizată în 2019); • 39.800.000,00 Euro pentru construcția infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare, precum și eficiență energetică în clădirile publice (începând cu 2020); • 4.900.000,00 Euro pentru abilitarea cetățenilor în Republica Moldova (2019-2021).

Sursa: [114].

Totodată, UE a oferit suport în vederea stabilirii priorităților de dezvoltare a sectorului turistic în regiunea UTA Găgăuzia în cadrul proiectului UE „Integrarea UTA Găgăuzia în cadrul național de dezvoltare regională a Republicii Moldova”. În acest sens, a fost elaborat „Programul Regional Sectorial în domeniul sporirii atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare UTA

Găgăuzia 2019-2025” [87]. Obiectivul general al Programului Regional Sectorial constituie asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea durabilă a turismului în Găgăuzia în vederea majorării contribuției directe a sectorului turistic în structura PIB-ului regional până la 1 % până în anul 2025, prin intermediul atragerii investițiilor în dezvoltarea și creșterea calității serviciilor turistice, crearea locurilor de muncă și valorificarea eficientă a resurselor turistice din regiune.

Sprijinul GIZ pentru coordonarea politicilor de dezvoltare regională a fost vital. Luând în considerare numeroasele schimbări de guvernare în ultimul deceniu, precum și schimbări în structura ministerului de resort, GIZ/MSPL trebuia să intervină cu abilitate în acest cadru politic în continuă schimbare. Înțelegerea slabă a politicii de dezvoltare regională în Moldova în rândul autorităților publice naționale și locale, în cadrul parlamentului și în rândul donatorilor a necesitat intervenții și suport GIZ/ MSPL pentru a promova politica DR atât la nivel național, cât și la nivel local.

De asemenea, în 2018 a fost semnat un Acord de finanțare cu Banca de Dezvoltare din Germania, în valoare de 23,5 mln. euro, pentru implementarea proiectului „Aprovizionarea cu apă și canalizare în raionul Cahul”, iar în 2020 – un alt acord, pentru implementarea proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală”, susținut financiar de Guvernul Federal German, prin intermediul KfW, cu o valoare totală de 27,65 milioane de euro, dintre care 25 milioane de euro reprezintă grantul acordat de Guvernul Germaniei [86].

Uniunea Europeană are o contribuție substanțială în reformarea și consolidarea structurilor administrației publice locale. În acest context, relevăm inițiativa „Primarii pentru creștere economică”, care a fost lansată în anul 2016 și se află în proces de implementare. Inițiativa „Primarii pentru Creștere Economică”, finanțată de Uniunea Europeană, se axează pe dezvoltarea economică locală durabilă [77]. Scopul ei este să susțină primarii și comunitățile la nivel local să devină facilitatori activi ai creșterii economice și creării locurilor de muncă, prin intermediul dezvoltării capacităților și abilităților tehnice ale acestora și parteneriatului cu sectorul privat și societatea civilă. În acest sens, în perioada 2016-2019 UE a oferit suport în cadrul inițiativei în valoare de 1,5 milioane. de euro.

Un alt program important al UE destinat sprijinirii dezvoltării regionale constituie proiectul „Regiuni-țintă UE: Cahul și Ungheni, abilitarea economică inclusivă a regiunilor-țintă din Republica Moldova”, în valoare de peste 23 milioane euro. Programul are ca scop de a consolida coeziunea economică, teritorială și socială din Republica Moldova, prin facilitarea creșterii socio-economice locale inclusive, durabile și integrate și îmbunătățirea nivelului de viață al cetățenilor în zona așa-numitele „microregiuni” Ungheni și Cahul. Programul a fost lansat în februarie 2020 și este implementat în perioada 2019-2025 [122]. Întru realizarea acestui obiectiv, Programul

abordează decalajul urban-rural din regiunile-cheie și disparitățile regionale, stimulează creșterea economică și crearea locurilor de muncă, îmbunătățește accesul cetățenilor la servicii publice și utilități de calitate, ținând cont de schimbările climatice, recesiunea economică provocată de pandemie și factorii de risc naturali, și perspectiva de gen în activitățile Programului. Regiunile țintă Ungheni și Cahul au definit o viziune pentru e-transformare și dezvoltare SMART, reflectată într-un concept și o foaie de parcurs cu obiective, direcții prioritare și acțiuni concrete. Totodată, a fost lansat un program de subvenții pentru sprijinirea firmelor locale, a întreprinderilor noi și a inițiativelor de antreprenariat social atât din regiunile țintă Cahul, cât și din Ungheni. În rezultat, 28 de companii din regiuni au beneficiat de subvenții cuprinse între 15.000 și 30.000 euro fiecare, pentru extinderea afacerilor, crearea de noi locuri de muncă și creșterea atractivității regiunilor cheie pentru noi investiții [122]. Au fost selectate patru proiecte prioritare de dezvoltare locală și s-a inițiat implementarea lor (reconstrucție pe scară largă/înfrumusețarea centrelor urbane; aprovizionare cu apă și salubritate în Ungheni; renovarea parcului central și dezvoltarea proiectului tehnic pentru sistemul de iluminat stradal SMART din Cahul. Totodată, UE susține dezvoltarea urbană în cadrul unui alt proiect de dezvoltare regională „Edineț – oraș cu perspectivă de viitor” cu o valoare de peste 4 milioane de euro, al cărui scope constituie îmbunătățirea calității dezvoltării urbane, serviciilor publice și satisfacției cetățenilor din mun. Edineț în perioada anilor 2021-2025 [87].

În vederea implementării Strategiei de gestionare a deșeurilor 2013-2027 din Republica Moldova și a Programelor Regionale Sectoriale în domeniul Managementul Deșeurilor Solide din regiuni, BEI a oferit Guvernului Republicii Moldova un împrumut de 100 milioane de euro pentru îmbunătățirea serviciilor de gestionare a deșeurilor solide în țară. Împrumutul BEI va ajuta la implementarea proiectelor ce vizează modernizarea și dezvoltarea sistemelor și instalațiilor de gestionare a deșeurilor solide în opt zone de management al deșeurilor din țară [86]

Pentru a contribui la dezvoltarea durabilă și echitabilă a regiunilor din RM, urmărind reducerea decalajelor de dezvoltare a diferitor zone în favoarea locuitorilor ei, precum și accelerarea procesului de dezvoltare regională prin implementarea calitativă a proiectelor regionale, este inevitabil ca RM să-și fortifice capacitatea instituțională și umană. În acest sens, în perioada 2010 - 2018 s-au aflat în derulare proiecte Twinning, TAIEX și SIGMA, implementate prin intermediul asistenței UE. În vederea impulsivării unei dezvoltări locale și regionale armonioase, cu susținerea UE, prin proiectul Twinning „Consolidarea capacităților în domeniul dezvoltării regionale în Republica Moldova”, a fost elaborat proiectul de Lege privind dezvoltarea regională. Totodată, a fost elaborat proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională, Ghidul metodologic de elaborare a SNDR și a fost analizat cadrul normativ al planificării spațiale și

dezvoltării urbane. Totodată, prin intermediul Programului „Misiunea Înaltilor Consilieri ai Uniunii Europene pentru Republica Moldova 2016-2018”, domeniul dezvoltării regionale a primit suport tehnic de la Înaltul consilier al UE în domeniul dezvoltării regionale [86].

Guvernul Poloniei este un partener constant în dezvoltarea regională. Pe parcursul a 10 ani, cu suportul experților din Polonia, a fost îmbunătățit cadrul legal strategic din domeniul dezvoltării regionale, s-a făcut schimb de experiență și au fost fortificate capacitățile funcționarilor și autorităților publice locale. Colaborarea cu Polonia a început la 18 februarie 2010, când la Varșovia a fost semnat Memorandumul de Înțelegere privind cooperarea în domeniul dezvoltării regionale între Ministerul Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova și Ministerul Dezvoltării Regionale al Republicii Polonia. În perioada 2012-2022, Ministerul responsabil de domeniul dezvoltării regionale a beneficiat de proiecte de sprijinire a dezvoltării regionale în valoare totală de peste 1 milion de euro. Principalele proiecte sunt: „Consolidarea capacității administrației publice în Republica Moldova în domeniul pregătirii documentelor strategice și a proiectelor de infrastructură”, „Consolidarea capacităților administrației publice din Republica Moldova în domeniul pregătirii realizării proiectelor care contribuie la creșterea competitivității și potențialului de dezvoltare al regiunilor”, „Consolidarea capacităților administrației publice a Republicii Moldova în elaborarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Moldovei pentru 2016-2020”, „Suport pentru Guvernul Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin prisma dezvoltării urbane integrate și durabile pentru anii 2017-2019”. În acest sens, au fost elaborate Liniile directoare privind revitalizarea urbană în Republica Moldova, s-a oferit suport tehnic pentru 28 de orașe și municipii în procesul de elaborare a Programelor de Revitalizare Urbană și au fost finanțate proiecte de revitalizare urbană [86].

Totodată, a fost creat în 2012 Centrul de Informare pentru Administrațiile Publice Locale (în prezent transformat în Solidarity Fund Moldova), în scopul consolidării administrației publice locale din Moldova și a instituțiilor neguvernamentale. De asemenea, voievodatul Wielkopolska a oferit asistență tehnică și financiară RDN în consolidarea capacităților ADR și APL în dezvoltarea regională [87].

Pe parcursul anului 2013, Ministerul de resort a beneficiat de asistență tehnică din partea proiectului UE – Stimularea Economică a Zonelor Rurale. Au fost elaborate profilele investiționale pentru Regiunile de Dezvoltare Nord și Centru.

Agenția Austriacă pentru Dezvoltare (ADA) a oferit suport financiar în cadrul proiectului „Dunărea Unește” în scopul asigurării funcționalității și promovării Strategiei Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării în Republica Moldova și crearea Unității de Implementare. Scopul

proiectului este fortificarea capacităților de coordonare și promovare a Strategiei Uniunii Europene pentru regiunea Dunării în Republica Moldova, inclusiv a programelor transfrontaliere și transnaționale [86].

În perioada 2008-2019, ApaSan – Proiectul Elveției de Apă și Sanitație în Moldova, finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare și ADA, a oferit suport în influențarea politicilor, consolidarea instituțională și dezvoltarea infrastructurii pentru a permite instituțiilor Republicii Moldova de toate nivele să răspundă mai bine necesităților populației din mediul rural în materie de servicii de aprovizionare cu apă și sanitație, inclusiv necesităților celor mai vulnerabile pături sociale. Costul fazei III a proiectului ApaSan constituie circa 7,3 mln. euro, din care 1 mln euro constituie contribuția ADA, iar costul total depășind 20 mln. euro.

În anul 2018, a fost inițiată implementarea primei etape a proiectului „Construcția apeductului magistral Cahul – Lebedenco – Pelinei – Găvănoasa – Vulcănești (satele) - Alexandru Ioan Cuza și a rețelilor interioare ale satelor Lebedenco, Hutulu, Ursoaia, Pelinei, Sătuc, Găvănoasa, Vladimirovca și Nicolaevca din r-nul Cahul”, cu un cost de cca 2,89 mln. euro, grant oferit de către Guvernul Elveției [86].

Agenția Cehă pentru Dezvoltare a oferit resurse financiare pentru implementarea proiectelor de asistență tehnică și de infrastructură. În acest sens, APL-urile au fost instruite în elaborarea analizelor cost-beneficiu, a studiilor de fezabilitate și a managementului proiectelor. Tot cu suportul guvernului Republicii Ceha a fost creat un sistem GIS pentru gestionarea datelor din domeniul dezvoltării regionale. În cadrul proiectului „Un nou impuls pentru dezvoltarea afacerilor în RDN”, finanțat de Guvernul Cehiei, a fost creat un Centru de Informare și Consiliere în Afaceri în cadrul ADR Nord, o platformă pentru promovarea investițiilor în RDN – www.investnorth.md și s-au oferit granturi IMM-urilor în valoare de peste 130 000 euro. [87].

Guvernul SUA este un susținător relativ nou al dezvoltării regionale. Programul „Comunitatea Mea”, finanțat de USAID, consolidează administrația publică locală din Republica Moldova pentru a deveni mai eficientă, transparentă și mai responsabilă. Cu un buget de 20,5 milioane de dolari, programul este implementat în perioada 2018- 2023. Programul facilitează procesul de descentralizare, consolidând capacitatea administrației locale de a răspunde nevoilor cetățenilor și abilitând încrederea cetățenilor în instituțiile statului [223].

Proiectul „Integrarea Migrației în Dezvoltarea Locală” (MiDL) (etapa 1) finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, în perioada 2015-2018, a presupus abilitarea și mobilizarea migranților pentru o dezvoltare locală durabilă. MiDL a avut drept obiectiv principal asistarea comunităților afectate de migrație în vederea îmbunătățirii serviciilor locale (aprovizionarea cu apă și sanitație, servicii sociale, educație și sănătate), precum și a accesului la

oportunități generatoare de venituri (reîncadrarea în câmpul muncii, susținerea dezvoltării afacerilor). Costul total al proiectului a constituit 1 941 385 USD. În perioada 2019-2022, are loc implementarea fazei a II-a a proiectului în valoare totală de 6.400.000 USD.

Luând în considerare slaba înțelegere a politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova în rândul autorităților publice naționale și locale, sprijinul partenerilor de dezvoltare pentru a promova politica de dezvoltare regională atât la nivel național, cât și la nivel local devine imperioasă. Numeroasele încercări de-a lungul deceniului de a introduce reforme administrative și teritoriale, care, printre altele, ar fi susținut instituții regionale mai puternice, au eșuat. În acest sens, colaborarea eficientă a instituțiilor responsabile de domeniul vizat cu partenerii de dezvoltare constituie veriga principală în vederea dezvoltării regionale, descentralizării și dezvoltării capacităților administrațiilor publice locale. Totuși, alocările financiare pentru programele și proiectele de dezvoltare regională reprezintă una dintre cele mai semnificative probleme care trebuie soluționate în vederea atingerii obiectivelor politicii de dezvoltare regională. Astfel, se atestă volumul deficitar atât al defalcărilor bugetare de stat pentru implementarea măsurilor de intervenție ale politicii regionale, cât și al celor din partea donatorilor în raport cu cerințele și necesitățile de dezvoltare socio-economică ale regiunilor. În timp ce dezvoltarea regională pare a fi o prioritate a Guvernului, există încă un decalaj destul de mare între angajamentele și sumele debursate datorită procedurilor interne atât ale donatorului, cât și ale destinatarului central.

3.2. Analiza impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională

În prezent, dezvoltarea regională este una din cele mai dinamice domenii ale politicilor publice din țările în tranziție. Fiind ignorată la etapa inițială a reformelor, în ultimii 10 ani domeniul politicilor de dezvoltare regională atrage un deosebit interes și importanță politică. Parțial, aceasta se datorează nemijlocit procesului de tranziție. Reformele micro și macroeconomice, într-o măsură mai mare sau mai mică, s-au realizat în multe țări. Totodată, tranziția la economia de piață a condus și la apariția discrepanțelor teritoriale în dezvoltarea socio-economică, ceea ce necesită implicarea guvernului [55].

Dezvoltarea regională este supusă unui continuu proces de tranziție în Republica Moldova. Pe parcursul acestei perioade, decalajul în dezvoltarea regiunilor de dezvoltare a țării a continuat să se adâncească, drept consecință, deteriorându-se procesele de interacțiune economică. Dezechilibrele în dezvoltarea socio-economică a regiunilor de dezvoltare sunt cauzate atât de motive obiective, cât și subiective, de factori naturali, politici, sociali, tehnologici, economici și

conjuncturali. Condiția înlăturării acestor cauze și factori a devenit fundamentală în vederea dezvoltării uniforme și echilibrate a regiunilor.

Scopul final al politicii de dezvoltare regională este centrat pe asigurarea condițiilor pentru a stimula dezvoltarea uniformă în profil regional, a crea locuri de muncă, a asigura venituri suficiente și condiții de trai decent pentru cetățeni, a sprijini intervențiile locale, a atrage investiții, a dezvolta afaceri, a îmbunătăți infrastructura tehnico-edilitară, etc. Cu toate acestea, politica de dezvoltare regională nu este înțeleasă ca o politică de dezvoltare, gândită la nivel teritorial, care să asigure coeziune socială, economică și teritorială. Dezvoltarea regională este înțeleasă drept un sector distinct, responsabil de implementarea unor intervenții în infrastructură sau de dezvoltare a serviciilor publice și nu este percepută drept o politică inter-sectorială. De asemenea, nu există un model de coeziune economică, bine corelat cu dezvoltarea „teritorializată” specifică politicii de dezvoltare regională [55].

În scopul dezvoltării economice și sociale uniforme și sustenabile a regiunilor de dezvoltare, în perioada 2009-2021, structuri și instituții de diferite nivele și-au îndreptat eforturile spre implementarea unor proiecte complexe de dezvoltare intersectorială, cu utilizarea elementelor de inovație și eficiență. Realizarea politicilor în domeniu s-a efectuat prin implementarea proiectelor cu impact regional, finanțate, în general, din Fondul Național de Dezvoltare Regională. Volumul alocărilor a fost aprobat prin legea anuală a bugetului de stat și a constituit aproximativ 200 milioane lei anual.

În acest sens, în perioada 2011-2021, alocările anuale ale mijloacelor financiare din FNDR pentru implementarea proiectelor investiționale au fost următoarele [86]:

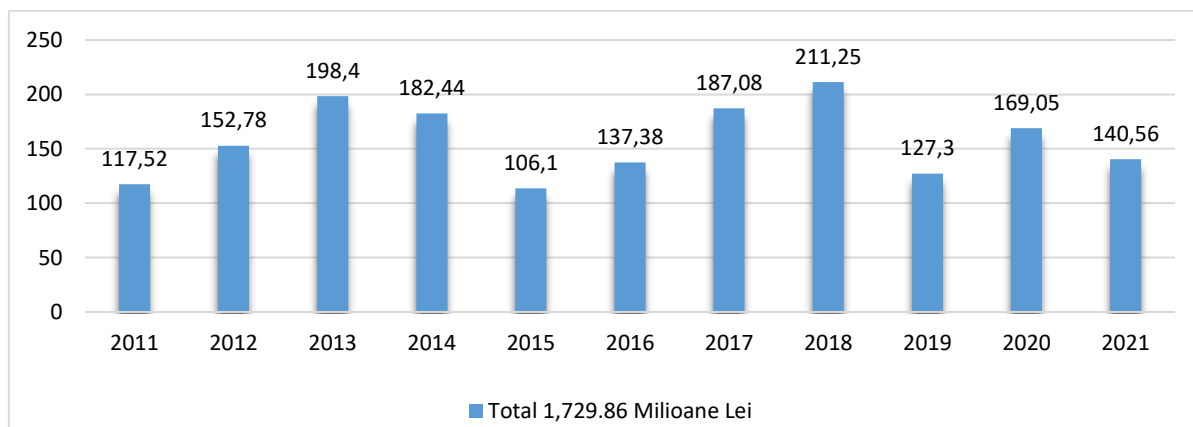

Figura 3.4 Utilizarea mijloacelor alocate din FNDR în anii 2011-2021 pentru implementarea proiectelor investiționale mln MDL

Sursă: Elaborat de autor în baza rapoartelor MIDR (MADRM, MDRC) și ADR.

Proiectele au fost implementate pe cele șase domenii de intervenție (Figura 17). Cele mai multe dintre proiectele aprobate au vizat infrastructura, utilitățile locale și regionale. Chiar dacă nu toate proiectele implementate au conținut elemente de dezvoltare a infrastructurii, acestea au avut beneficiat de alocări importante pentru stimularea creșterii economice.

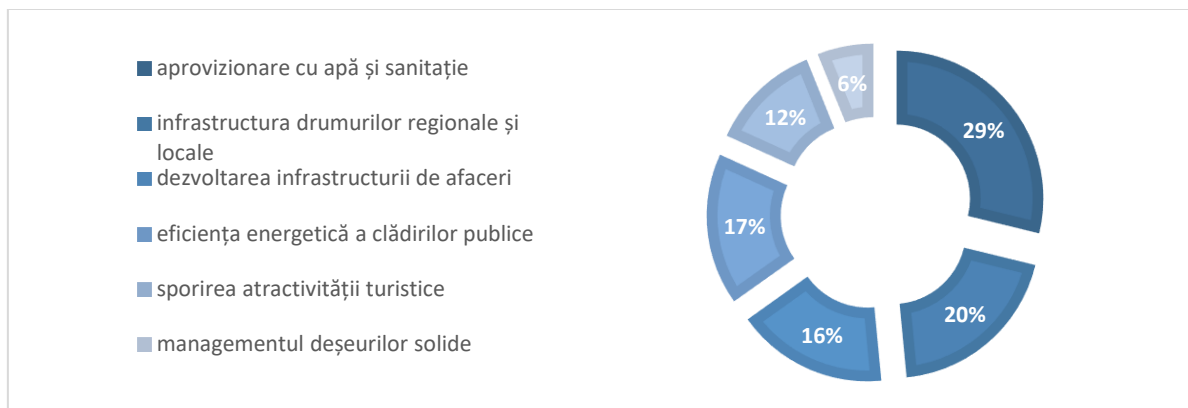

Figura 3.5 Repartizarea mijloacelor FNDR pe principalele domenii de intervenții
Sursa: Elaborat de autor în baza rapoartelor MIDR (MADRM, MDRC) și ADR.

În acest context, atragerea investițiilor internaționale și invitarea partenerilor de dezvoltare pentru co-finanțarea proiectelor din Documentul Unic de Program și Programele Operaționale Regionale, a reprezentat o prioritate pentru Autoritatea de implementare a politicii de dezvoltare regională. Respectiv, partenerii de dezvoltare sprijină continuu, prin suport financiar și tehnic, punerea în aplicare a politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova.

Astfel, în perioada 2010-2021, a continuat cooperarea cu principalii donatori, fiind implementate acțiuni de capacitate a actorilor locali, regionali și naționali în domeniul implementării politicii de dezvoltare regională. Totodată, a fost asigurată administrarea eficientă și transparentă a acțiunilor executate. În acest sens, în perioada 2009-2021, partenerii de dezvoltare au sprijinit financiar implementarea a cel puțin 115 proiecte în domeniul dezvoltării regionale, în valoare de peste 500 milioane de euro (circa 10 mld lei), resursele financiare fiind canalizate, în special, pe modernizarea serviciilor publice locale și buna guvernare.

Conform domeniului de intervenție, asistența externă a fost repartizată și valorificată după cum urmează: AAC/EE - 49 proiecte, Suport instituțional/Dezvoltarea capacităților – 29 proiecte, Business – 17 proiecte, MDS/Mediu – 10 proiecte, Dezvoltare urbană - 4 proiecte, Turism – 3 proiecte, Locuințe sociale – 2 proiecte și DLR – 1 proiect finanțat de BM. Totuși, dacă ne referim la repartiția conform valorii resurselor financiare pe domeniile de intervenție, observăm că domeniul AAC/EE a fost cel mai finanțat, urmând MDS, Business și Suport instituțional/Dezvoltarea capacităților.

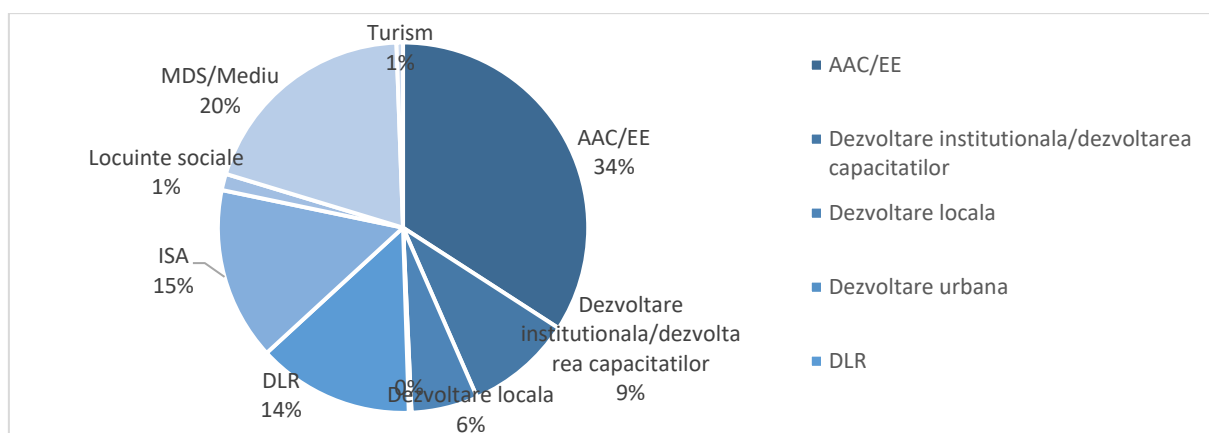

Figura 3.6 Repartiția resurselor financiare conform domeniilor de intervenție
Sursa: Baza de date elaborată de autor în baza rapoartelor MIDR (MADRM /MDRC) și ADR.

Este important de remarcat faptul că, în prezent, ministerul de resort nu duce o evidență exhaustivă privind costurile totale ale asistenței externe debursate pentru implementarea SNDR de către partenerii de dezvoltare, ceea ce face dificilă estimarea valorii totale destinate punerii în aplicare a strategiei. Toate datele cu privire la asistența externă în domeniul dezvoltării regionale au fost agregate de către autor în baza rapoartelor MIDR (și fostelor ministere responsabile de domeniul dat) și ADR, fiind incluse informații cu referire la AOD oferită Guvernului, APL-urilor dar și ONG-urilor.

În perioada de implementare a Legii privind dezvoltarea regională, au fost elaborate și aprobate 3 SNDR-uri, care cuprind perioadele 2010-2012, 2013-2015 și 2016-2020. Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru perioada 2010-2012 s-a axat, în linii mari, pe instituționalizarea dezvoltării regionale în Republica Moldova și pe consolidarea arhitecturii instituționale relevante, prin intermediul a 25 de acțiuni și 8 obiective specifice [39]. Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2013-2015 a asigurat succesiunea SNDR 2010-2012 și a stat la baza lansării intervențiilor politicilor și investițiilor financiare în proiecte de dezvoltare regională, precedate de o planificare integrată și participativă complexă la nivel regional. Strategia a definit obiectivul general ca dezvoltarea echilibrată și durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova, conținând 30 de acțiuni integrate în cele 5 obiective specifice [39]. Acțiunile din SNDR 2010-2012 au fost implementate practic integral, majoritatea dintre cele 25 de acțiuni stabilite au fost realizate sau preponderent realizate, și au pus bazele dezvoltării regionale prin definitivarea cadrului de reglementare și crearea cadrului instituțional. În cazul SNDR 2013-2015, 13 acțiuni au fost realizate și preponderent realizate și 17 acțiuni preponderent realizate. Cu toate acestea, nu se poate spune că obiectivul general al politicii de dezvoltare regională de asigurare a dezvoltării durabile și echilibrate a regiunilor din Republica Moldova a

fost atins. În perioada 2011-2015, majoritatea proiectelor implementate au vizat reabilitarea infrastructurii fizice (drumuri și sisteme AAC) și îmbunătățirea factorilor de mediu (în special, MDS) [39]. Acțiunile planificate și proiectele implementate au fost relevante pentru realizarea Obiectivului de diminuare a disparităților și s-au încadrat într-un cadru logic. Cu toate acestea, în lipsa unor date statistice regionale, lipsa a unei definiții și a identificării clare a disparităților în regiuni, dar și în condițiile unor surse financiare limitate, este dificil de demonstrat contribuția proiectelor de dezvoltare regională finanțate din surse externe la atingerea unui impact vizibil de diminuare a disparităților în regiuni.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020, aprobată prin Legea nr.239 din 13 octombrie 2016 și Planul de Acțiuni de implementare a SNDR pentru anii 2016-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.485 din 29 iunie 2017 au constituit principalele documente de politici de dezvoltare regională pentru perioada vizată [30]. Strategia a avut drept obiectiv continuarea investițiilor inițiate și promovarea principiului intersectorial al politicii de dezvoltare regională, având la bază trei elemente ale dezvoltării: competitivitatea, coeziunea și buna guvernare. Obiectivul general al SNDR 2016-2020 a constat în susținerea dezvoltării echilibrate și durabile în toate regiunile de dezvoltare, urmărindu-se în special reducerea decalajelor crescânde dintre mun. Chișinău și restul teritoriului Republicii Moldova. Pentru realizarea obiectivului respectiv, au fost implementate numeroase măsuri de către Ministerul de resort și de agențiile de dezvoltare regională, prin colaborarea productivă cu donatorii, în cooperare cu ministerele sectoriale și autoritățile publice locale. Astfel, activitățile au fost orientate spre realizarea următoarelor obiective specifice:

1. asigurarea accesului la servicii și utilități publice calitative;
2. asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni;
3. îmbunătățirea guvernantei în domeniul dezvoltării regionale [30].

Realizarea activităților prevăzute de obiectivele vizate au avut scopul de a atinge un nivel de trai al populației din regiuni îmbunătățit și a diminua disparitățile regionale. În vederea atingerii obiectivelor scontate, principalele domenii prioritare de intervenție ale politicii de dezvoltare regională au constituit: Aprovizionarea cu apă și canalizare; Drumuri regionale și locale; Gestionare deșeurilor solide; Eficiența energetică a clădirilor publice; Dezvoltarea infrastructurii de afaceri; Creșterea atractivității turistice.

Pentru evaluarea impactului politicii publice de dezvoltare regională s-au estimat următorii indicatori de impact prevăzuți în scopul SNDR 2016-2020 [28] și anume: PIB-ul regional, nivelul de sărăcie în regiuni și indicele de disparitate pentru PIB pe locuitor;

Produsul intern brut rămâne a fi indicatorul de bază care atestă tendințele dezvoltări economice. În conformitate cu datele BNS, din 1994 până în prezent rata de creștere medie anuală a PIB-ului a fost de circa 2,7%, astfel încât PIB/capita a crescut de la 400 de dolari SUA în anul 1995 la circa 4.512 de dolari SUA în 2021. Republica Moldova a avansat din grupul țărilor cu venituri mici în cel al țărilor cu venituri medii inferioare. Pe parcursul ultimilor ani, însă, creșterea PIB-ului a avut loc pe fondul erodării potențialului economic. Cu toate acestea, în conformitate cu datele BM, PIB/capita în Republica Moldova a rămas la cel mai scăzut nivel comparativ cu alte țări din Europa Centrală și de Est. Analiza structurii PIB-ului după resurse denotă că cea mai mare pondere o deține categoria „Servicii” care, în 2021, a contribuit la formarea PIB-ului cu 47,3% [43]. Sectorul agricol, în care activează circa o treime din forța de muncă, deține o pondere disproporționat de mică în PIB (10,4% în 2021), fapt ce denotă productivitatea și, respectiv, competitivitatea extrem de scăzută în acest sector. Respectiv, evoluția realizată este, deocamdată, relativ redusă și este important să fie fortificată în perioada următoare, pentru consolidarea trendului de dezvoltare durabilă.

Cu referire la Obiectivul Specific 1: *Acces asigurat la servicii și utilități publice calitative*, acesta a presupus realizarea unui complex vast de activități în vederea dezvoltării infrastructurii de importanță regională și locală pentru sporirea coeziunii teritoriale și diminuarea disparităților regionale, și anume: 1) Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare de importanță locală și regională și 2) Dezvoltarea principiilor de regionalizare a serviciilor publice în domeniile gestionării deșeurilor solide și alimentării cu apă și canalizare. Activitățile au fost axate pe 4 domenii de intervenție: dezvoltarea serviciilor de alimentare centralizată cu apă și canalizare, managementul deșeurilor solide, dezvoltarea infrastructurii drumurilor și eficiența energetică a clădirilor publice [30].

În acest context, au fost implementate o serie de măsuri ce țin de dezvoltarea infrastructurii de importanță regională și locală. În perioada vizată au fost implementate cel puțin 60 de proiecte de infrastructură și modernizare a serviciilor publice locale finanțate din asistența externă în valoare de 360648271,4 euro. Pentru realizarea măsurii 1.2. *Dezvoltarea principiilor de regionalizare a serviciilor publice în domeniile gestionării deșeurilor solide și alimentării cu apă și canalizare instituțiile responsabile de dezvoltarea regională*, a fost elaborată Instrucțiunea privind elaborarea secțiunii specializate „Apă și sanitație” a Planului de Amenajare a Teritoriului Național, aprobată prin Ordinul ministrului nr. 128 din 25.06.2020. Cu suportul partenerilor de dezvoltare GIZ, au fost desfășurate o serie de activități în domeniul Regionalizării serviciului de alimentare cu apă și canalizare, cum ar fi: organizarea seminarelor pentru autoritățile publice locale, în cadrul cărora participanții au fost informați cu privire la regionalizarea serviciului de

alimentare cu apă și de canalizare; organizarea atelierelor de lucru privind etapele implementării cadrului legal privind implementarea politicii naționale de dezvoltare a sectorului, precum și prezentarea documentelor care urmează a fi elaborate/aprobate de către autoritățile publice locale; acordarea asistenței operatorilor regionali în vederea întăririi capacităților instituționale și operaționale [86].

Prin aportul proiectelor finanțate din FNDR și din sursele asistenței externe, în această perioadă s-a înregistrat o evoluție pozitivă a principalilor indicatori de dezvoltare, aferenți fiecărui domeniu de intervenție [31]:

Tabelul 3.4 Sinteza indicatorilor de impact în implementarea acțiunilor Obiectivului Specific 1 (2016-2021)

Domenii de intervenție	Evoluție națională 2016-2020	Contribuția proiectelor finanțate prin intermediul SNDR
Alimentarea centralizată cu apă și canalizare	+1505 km apeducte în regiuni, inclusiv + 6% în RDN +6%, +17% în RDC, +12% în RDS și +15% în RDUTAG +113 km rețele de canalizare, inclusiv +1.3% în RDN, +4,8% în RDC, +3,1% în RDS și +3% în RDUTAG.	+324,8 km rețele apeduct în regiunile din afara mun. Chișinău. + 101,6 km de rețele de canalizare în regiunile din afara mun. Chișinău.
Managementul deșeurilor solide	+60,343 de gospodării casnice care beneficiază de serviciu de colectare a deșeurilor municipale (în afara Chișinăului)	+40,000 de gospodării casnice care beneficiază de serviciu de colectare a deșeurilor municipale în 17 localități.
Infrastructura drumurilor	+ 2481.3 km drumuri naționale construite/reabilitate în regiuni + 90 km drumuri regionale construite/reabilitate	+78,73 km drumuri reabilitate/construite în regiuni.
Eficiența energetică în clădirile publice	n/a	Circa 168 mii de cetățeni au obținut acces la condiții îmbunătățite de acces la servicii publice rezultate din reabilitarea clădirilor publice

Sursa: Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028.

Obiectivul specific 2: *Asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni* și-a propus să contribuie la asigurarea coeziunii economice și valorificarea potențialului economic al regiunilor, care în prezent este la un nivel insuficient de dezvoltare. Realizarea acestui obiectiv a urmărit 3 măsuri: Conceptualizarea rețelei de centre urbane; Consolidarea și dezvoltarea economiei regionale și Consolidarea și dezvoltarea infrastructurii turistice în regiunile de dezvoltare [30]. Obiectivul respectiv a urmărit crearea unui mecanism prin care orice regiune de dezvoltare va putea dispune de o specializare economică, luându-se în considerare resursele tehnice și financiare proprii și cele oferite de partenerii de dezvoltare. În acest sens, cu suportul partenerilor de dezvoltare au fost implementate 26 proiecte în valoare de 89460824,06 euro.

În scopul consolidării și dezvoltării economiei regionale, MIDR (MADRM) și ADR-urile și-au concentrat eforturile spre asigurarea unei programări strategice sectoriale în domeniul dezvoltării economice regionale și implementarea unor proiecte în acest sens. În urma aprobării celor 4 Programe regionale sectoriale în domeniul dezvoltării infrastructurii de sprijin a afacerilor, cu suportul partenerilor de dezvoltare au fost identificate și elaborate 20 de concepte de proiecte de dezvoltare viabile, iar pentru 4 dintre acestea deja au fost obținute surse de finanțare. Cu suportul Guvernului Ceh, a fost înființat Centrul de Informare și Consiliere în Afaceri pentru IMM, au fost organizate instruirii și expoziții, au fost elaborate ghiduri investiționale și organizate diverse evenimente de promovare a potențialului investițional. În vederea implementării planului de acțiuni al *Strategiei în domeniul specializării regionale din Regiunea Nord, Moldova*, elaborată în anul 2018 cu suportul partenerilor cehi, a fost elaborat, cu suportul HELVETAS, studiul de identificare a lanțurilor valorice pentru dezvoltarea sectorului fructelor în RDN. Sectorul fructelor a fost identificat ca unul prioritar pentru economia regională, a cărui dezvoltare ar putea crea avantaje competitive regiunii și premise pentru o bună dezvoltare a structurilor asociative în RDN [87].

O măsură importantă a acestui obiectiv strategic a constituit conceptualizarea rețelei de centre urbane. În scopul asigurării implementării acestor măsuri, pe parcursul acestei perioade, cu suportul GIZ, a fost elaborat în baza politicii publice „Dezvoltarea Urbană în Republica Moldova”, „Programul Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova”, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 916/2020. În cadrul Programului, 6 orașe (Edineț, Soroca, Ungheni, Orhei, Cahul și Comrat) au fost desemnate ca poli de creștere. Politica respectivă își propune atingerea Obiectivului general: *Crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creștere, ocupare a forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente* [86].

În acest sens, în vederea dezvoltării orașelor, Guvernul Poloniei a oferit asistență externă pentru implementarea proiectelor investiționale de revitalizare urbană. Concomitent, 22 orașe au fost selectate competitiv și transparent de către ADR în cadrul apelurilor deschise la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, pentru acordarea suportului metodologic și informațional în elaborarea Programelor de Revitalizare Urbană. Totodată, Solidarity Fund precum și alți parteneri de dezvoltare au susținut financiar implementarea proiectelor investiționale de revitalizare urbană, direcționate pentru cele 22 de orașe și municipii [73]. Astfel, Solidarity Fund PL în Moldova și-a asumat rolul de facilitator al procesului de creare a Rețelei Naționale de Revitalizare Urbană din Republica Moldova, cu participarea orașelor Bălți, Căușeni, Cimișlia, Edineț, Ialoveni, Ocnița,

Soroca, Ungheni, Ceadâr-Lunga, Drochia, Rezina, Sângerei, Strășeni, Vulcănești, Comrat, Florești, Fălești, Nisporeni, Cahul, Hâncești, Ștefan Vodă, Călărași [86].

Implementarea proiectelor de dezvoltare regională specifice domeniilor de intervenție ale Obiectivului 2 a condus la fortificarea indicatorilor de impact la nivel național, aferenți domeniului respectiv [31].

Tabelul 3.5 Sinteza indicatorilor de impact în implementarea acțiunilor Obiectivului Specific 2

Indicatori de impact	Evoluție națională 2016-2021
Numărul total de salariați în afara mun. Chișinău	+ 4.2% (+ 15 333 salariați)
Investiții totale în active imobilizate, în afara mun. Chișinău (2017-2021)	+33.9% (+ 3027,2 mln MDL)
Numărul de întreprinderi mici și mijlocii per 1000 de locuitori, în afara mun. Chișinău	+39.9% (de la 8.43 la 11.79)
Numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colectivă	- 41.8% (- 128 111 turiști)
Indicele volumului producției industriale	+ 11.2p.p. (de la 100,9% la 112,1%)

Sursa: Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028/ BNS.

Obiectivul strategic 3: *Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale* a ținut îmbunătățirea procesului de coordonare interministerială, precum și a implementării politicii de dezvoltare regională la nivel național și regional. Realizarea celui de-al III-lea obiectiv specific s-a bazat pe următoarele măsuri: (1) îmbunătățirea cadrului legal și instituțional în domeniul dezvoltării regionale, (2) reformarea și dezvoltarea potențialului administrativ, (3) eficientizarea sistemului de monitorizare și evaluare a implementării Strategiei. Principalele obiective au vizat extinderea ariei de intervenție a politicii de dezvoltare regională, eficientizarea cooperării interministeriale, dezvoltarea capacităților APL-urilor în gestionarea proiectelor regionale, precum și perfecționarea mecanismului de finanțare a proiectelor [30].

Cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, pentru atingerea acestui obiectiv au fost implementate 29 de proiecte finanțate din asistența externă în valoare de 49.761.288,97 euro. În rezultat, a fost îmbunătățit cadrul legislativ și mecanismul instituțional în scopul creării condițiilor necesare pentru tranziția la o nouă paradigmă de dezvoltare regională în Republica Moldova. Pentru a asigura implementarea politicii în domeniu în volum deplin a fost creată ADR UTA Găgăuzia.

În perioada cercetată au fost realizate un șir de reforme administrative la nivel central, în rezultatul cărora, în anul 2017, au fost comasate mai multe ministere (Ministerului Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare și a Ministerului Mediului), fiind creată o nouă structură responsabilă de politica în domeniul dezvoltării regionale

- Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului [86]. Totodată, în iulie 2021, a avut loc o nouă reformă a APC care s-a soldat cu crearea unei noi autorități naționale responsabile de dezvoltarea regională – Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Toate aceste modificări au avut efecte nemijlocit asupra debursării asistenței externe pentru proiectele și programele de dezvoltare regională, dar și asupra implementării unor activități prevăzute în SNDR, fiind promovată cooperarea interministerială, pentru a prioritiza și sinergiza implementarea proiectelor de dezvoltare regională.

Pentru ca procesul decizional să fie transparent și participativ, a fost asigurată activitatea Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, în cadrul cărora s-au aprobat Strategiile de dezvoltare ale regiunilor, la fel au fost asigurate participarea la selectarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională, dezbateră și aprobarea Planurilor Operaționale Regionale. Pentru identificarea necesităților de dezvoltare a regiunilor, în fiecare regiune au fost elaborate Programe regionale sectoriale în următoarele domenii: drumuri regionale și locale, eficiență energetică, apă și sanitație, managementul deșeurilor solide, creșterea atractivității turistice și dezvoltarea infrastructurii de afaceri. În baza acestor documente, în comun cu autoritățile locale, sectorul privat și societatea civilă, au fost dezvoltate portofolii de proiecte, o parte din acestea fiind deja finanțate prin intermediul Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova [87].

De asemenea, în cadrul Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare au fost constituite, în scop de pilotare, câte două Comisii regionale sectoriale, al căror rol este examinarea oportunităților de dezvoltare a regiunilor în două domenii: alimentare cu apă și sanitație și managementul deșeurilor solide. Scopul acestor comitete, asistate de către experți angajați de către Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei, este înaintarea propunerilor și inițiativelor ce urmează a fi prioritizate de către Consiliul Regional [86].

Pentru consolidarea capacităților actorilor implicați în implementarea politicii de dezvoltare regională, în concordanță cu analiza necesităților de instruire și în baza propunerilor identificate și înaintate de către ADR-uri, au fost desfășurate sesiuni de instruire, conferințe, ateliere de lucru și vizite de studiu pentru APL-uri.

A fost elaborat noul proiect de lege privind dezvoltarea regională. În același timp, luând în considerare reorganizarea organelor administrației publice centrale și reformarea Guvernului Republicii Moldova din anul 2017, avizarea proiectului respectiv a fost amânată. Totuși, dat fiind faptul că angajamentul respectiv a fost asumat în Planul de Asociere RM-UE, precum și ca urmare a unei noi reforme APC, în data de 4 noiembrie 2021 au fost aprobate noi modificări ale Legii cu privire la dezvoltarea regională.

Pentru eficientizarea politicii publice de dezvoltare regională, cu suportul partenerilor GIZ din cadrul proiectului MSPL, a fost elaborat conceptul noii paradigme a politicii de dezvoltare regională, care stă la baza elaborării noii legislații în domeniu. Însă alegerile parlamentare și alegerile locale din 2019 au condiționat apariția unei perioade de instabilitate politică, fapt ce a afectat considerabil activitatea autorității decizionale la nivel central (Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale), precum și a autorității decizionale la nivel regional și local (Consiliilor Regionale pentru Dezvoltare, APL) [86]. Procesul de transformare a instituțiilor guvernamentale din ultima perioada a limitat posibilitățile de promovare și adoptare a unor propuneri menite să îmbunătățească cadrul de funcționare a politicii de dezvoltare regională și sinergizarea acțiunilor în acest domeniu. Totuși în februarie 2020, în cadrul ședinței CNCDR, a fost aprobată noua paradigmă a dezvoltării regionale și conceptul de politică publică urbană, acestea fiind încorporate în noua SNDR.

Cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, au fost înregistrate și alte realizări, având drept scop îmbunătățirea mecanismului de planificare a politicii de dezvoltare regională, astfel:

- Elaborarea unui nou mecanism de organizare a apelurilor de propuneri de proiecte conform noii paradigme de dezvoltare regională.
- Crearea FNDRL și elaborarea Manualului Operațional privind modul de utilizare a resurselor financiare FNDRL.
- Actualizarea și amendarea Instrucțiunilor pentru monitorizarea și evaluarea politicii și proiectelor de dezvoltare regională. Actualizarea modului de raportare a ADR-urilor pentru a transparentiza și eficientiza procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională [86].

Domeniul dezvoltării regionale constituie o parte componentă a Acordului de Asociere dintre UE și Republica Moldova, la secțiunea „Cooperare sectorială”, părțile setându-și obiectivele de colaborare în domeniul dezvoltării regionale, cu scopul de a dezvolta socio-economic teritoriul RM, prin reducerea decalajelor de dezvoltare economică în interiorul regiunilor și între regiuni de dezvoltare [1]. Conform Raportului privind realizarea Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – UE în anii 2017-2020, din totalul de 27 de acțiuni prevăzute în titlul IV Capitolul 20 „Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional”, 21 au fost realizate, iar 6 au rămas nerealizate, rata de realizare constituind 77,77% [122]. Printre acțiunile restante fiind:

- Elaborarea și aprobarea unui Plan de acțiuni privind regionalizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și sanitație;

- Aprobarea proiectului HG cu privire la elaborarea Conceptului Planului (Schemei) de amenajare a teritoriului național;
- Adoptarea proiectului de lege cu privire la aprobarea Planului (Schemei) de amenajare a teritoriului național;
- Aprobarea proiectului HG cu privire la elaborarea a trei planuri (scheme) regionale de amenajare a teritoriului;
- Facilitarea comunicării coordonatorilor pe priorități cu experții naționali [122].

Analizând indicatorii de performanță și rezultatele implementării celor trei SNDR-uri, este necesar de menționat că, pe parcursul implementării politicii de dezvoltare regională, toate regiunile Republicii Moldova au obținut rezultate nesemnificative de dezvoltare, confruntându-se cu probleme socio-economice considerabile, menținându-se tendința de creștere a diferențelor și decalajelor între două grupuri de regiuni:

- Cu performante peste media națională: RDC și RD UTA Găgăuzia.
- Cu performante sub media națională: RDS și RDN [31].

Tabelul 3.6 Dinamica evoluției indicatorilor de dezvoltare pe regiuni în perioada anilor 2010-2021 %

Nr. d/o	Indicatori	Media pe RM (fără Chișinău)	Peste media națională		Sub media națională	
			UTA Găgăuzia	Centru	Nord	Sud
1	Populație prezentă (2010-2020)	-5.6%	-4,3%	-34,7%	-6,2%	-6,5%
2	Populația cu reședință obișnuită (2014-2022)	-12.2%	-1.1%	-14.6%	-9.6%	-15.3%
3	Număr de agenți economici	+47.4%	+49%	+54%	+41%	+42%
4	Cifra de afaceri a agenților economici (în preturi curente)	+127.1%	+162%	+150%	+88%	+116%
5	Număr de salariați	+18.2%	+33%	+29%	+12%	+8%
6	Volumul comerțului cu amănuntul (în preturi curente)	+39.5%	+53%	+82%	+4%	+19%
7	Investiții în capital fix (în preturi curente)	+195.4%	+340%	+255%	+154%	+152%
8	Valoarea producției industriale livrate (în preturi curente)	+188.1%	+199%	+220%	+168%	+166%

Sursa: BNS.

Astfel, se remarcă performanțe importante a RD UTA Găgăuzia pe întreaga durată a

ultimelor decenii, devenind una dintre cele mai ritmice regiuni de dezvoltare din RM. Totuși, evoluțiile înregistrate sunt încă destul de modeste pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Ca urmare a punerii în aplicare a politicii naționale de dezvoltare regională prin intermediul SNDR, în asociere cu acțiunile întreprinse în cadrul altor programe de politici publice, s-a realizat o „încetinire a tendințelor de concentrare disproporționată a resurselor în mun. Chișinău în detrimentul restului teritoriului național, inclusiv:

- Cu două puncte procentuale a crescut ponderea agenților economici înregistrați în afara mun. Chișinău.
- Cu un punct procentual a crescut ponderea regiunilor din afara mun. Chișinău în cifra totală de afaceri a agenților economici din Republica Moldova.
- Cu șase puncte procentuale a crescut ponderea regiunilor din afara mun. Chișinău în volumul total al producției industriale din țară.
- Cu două puncte procentuale a crescut ponderea regiunilor din afara mun. Chișinău în volumul total al investițiilor capitale (din toate sursele) și cu patru puncte procentuale în volumul total al lucrărilor de construcție” [31].

De asemenea, în perioada cercetată se relevă o evoluție pozitivă, preponderent în progresul regiunilor de dezvoltare din afara mun. Chișinău. Astfel, „s-au încetinit ritmurile de reducere a ponderii regiunilor în numărul total de salariați pe țară (0,1% în perioada 2015-2019 față de – 2,6% în perioada 2010-2015 și – 7,2% în perioada 2005-2020) și s-au încetinit ritmurile de descreștere a ponderii regiunilor în totalul populației țării (de două ori față de perioada 2010-2015)” [29]. Ameliorarea tendințelor negative în dezvoltare a fost obținută atât prin canalizarea resurselor financiare din FNDR, cât și datorită asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale.

În încercarea de a evalua impactul asistenței externe asupra politicii de dezvoltare regionale pentru perioada 2010-2019, a fost utilizată metodologia propusă de estimare a dinamicii IDES (Anexa 6) [92].

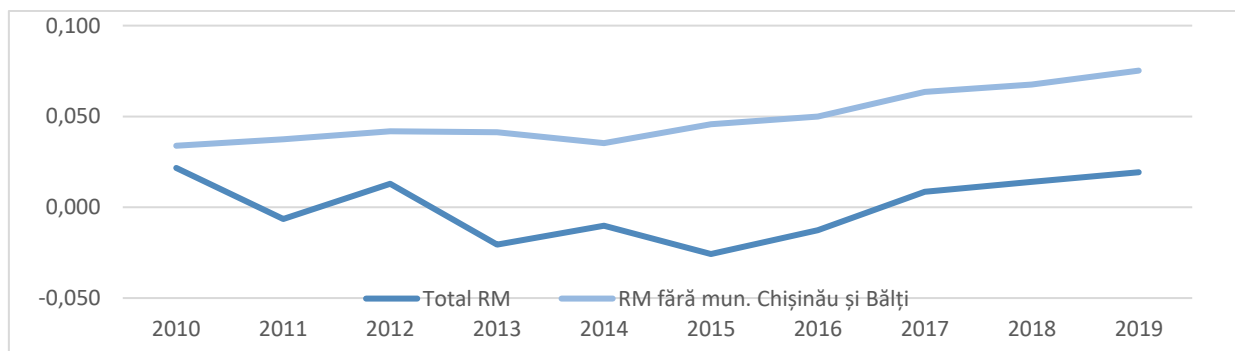

Figura 3.7 Dinamica IDES pentru perioada 2010-2019

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS.

Astfel, din Figura 18 se poate constata că până în 2015, politicile de dezvoltare regională promovate de Guvern nu au influențat semnificativ eliminarea disparităților în dezvoltarea socio-economică a regiunilor. Dimpotrivă, diferențele între raioane s-au acutizat. O explicație a acestei situații este că în perioada respectivă a fost adoptat cadru regulatoriu, s-a constituit FNDR, dar proiectele de dezvoltare regională s-au aflat în faza inițială de implementare. După 2015, în special, odată cu adoptarea SNDR 2016-2020 și în rezultatul implementării proiectelor de infrastructură (câte 200 milioane lei anual), regiunile și-au îmbunătățit indicatorii economico-financiari. Iar impactul pozitiv este vizibil pentru dezvoltarea raioanelor.

Totodată, în vederea evaluării impactului asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale în Republica Moldova a fost utilizată cercetarea calitativă, realizată prin aplicarea unui ghid de interviu de 13 întrebări elaborat de către autor, administrate la 42 experți în perioada ianuarie - iunie 2020. Chestionarul a vizat domeniile diferitelor programe de finanțare care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională, descentralizarea și modernizarea serviciilor publice locale (Anexa 4) și a inclus întrebări privind relevanța măsurilor de intervenție AOD în politica publică de dezvoltare regională, alinierea priorităților donatorilor la prioritățile de dezvoltare ale țării, precum și alte aspecte ce țin de domeniile de intervenție finanțate din AOD. În calitate de intervievați au fost identificați experți naționali și analiști politici în competența cărora intră domeniile conexe dezvoltării regionale. Dintre aceștia, 66,6% au reprezentat femei implicate în implementarea politicilor de dezvoltare regională. Toți experții dețin o experiență de activitate în domeniu bogată fiind implicați la diferite etape în implementarea/evaluarea proiectelor finanțate din asistența externă. Distribuția răspunsurilor la chestionar este prezentată în Anexa 4.

După părerea experților chestionați, reabilitarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și sanitație, reabilitarea infrastructurii de drumuri, susținerea domeniului economic și managementul deșeurilor solide reprezintă serviciile finanțate din surse externe ce au influențat cel mai mult calitatea vieții populației.

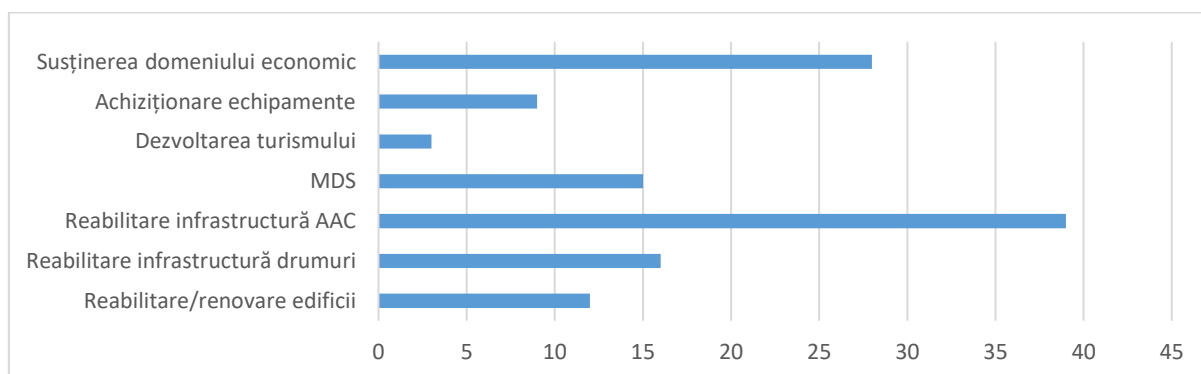

Figura 3.8 Serviciile finanțate din surse externe care au influențat cel mai mult calitatea vieții populației

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

Referindu-se la impactul AOD în dezvoltarea ulterioară a Republicii Moldova, 36% dintre experții chestionați au apreciat drept mediu impactul AOD în dezvoltarea țării, 21% consideră că asistența impactează puternic, pe când 19% dintre respondenți evaluează negativ impactul AOD.

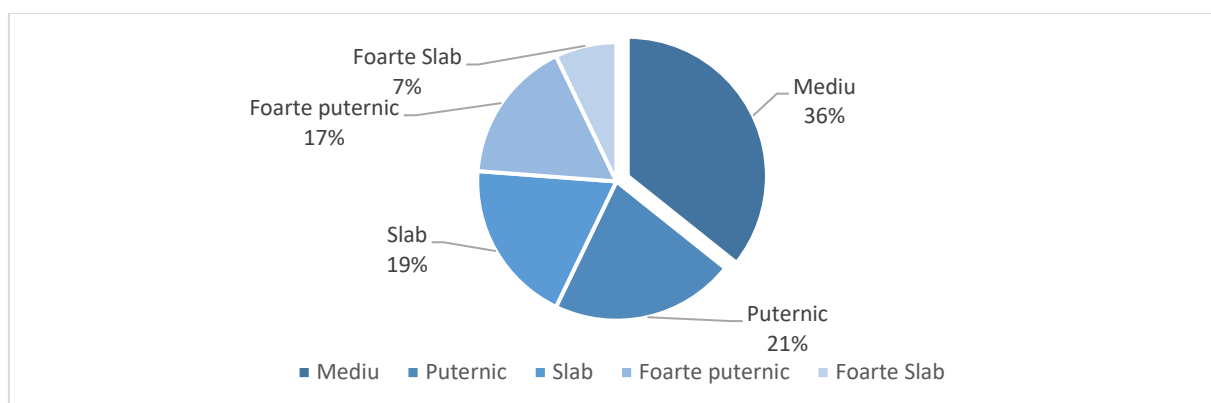

Figura 3.9 Impactul asistenței externe în dezvoltarea ulterioară a RM

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

În opinia experților intervievați, principalii factori care au diminuat efectele asistenței externe sunt capacitatea administrativă scăzută pentru dezvoltarea/ implementarea politicilor publice și proiectelor de dezvoltare (16%), corupția (15%) și lipsa voinței politice (14%). De asemenea, lipsa coordonării dintre instituțiile implicate în derularea asistenței externe (12%) și asigurarea limitată cu resurse umane calitative (11%) sunt văzute ca impedimente în sporirea impactului AOD în Republica Moldova.

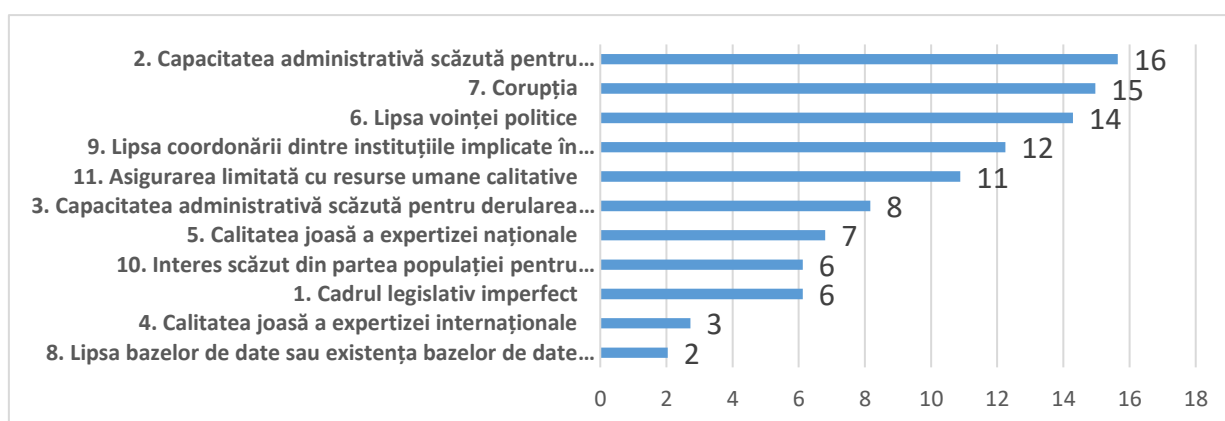

Figura 3.10 Factorii care au restricționat efectele asistenței externe

Sursa: Sondajul efectuat de autor

Lipsa finanțărilor ulterioare este văzută ca o cauză importantă pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării, dar motivul principal al stagnării reprezintă anume lipsa angajamentului din partea instituției locale/naționale.

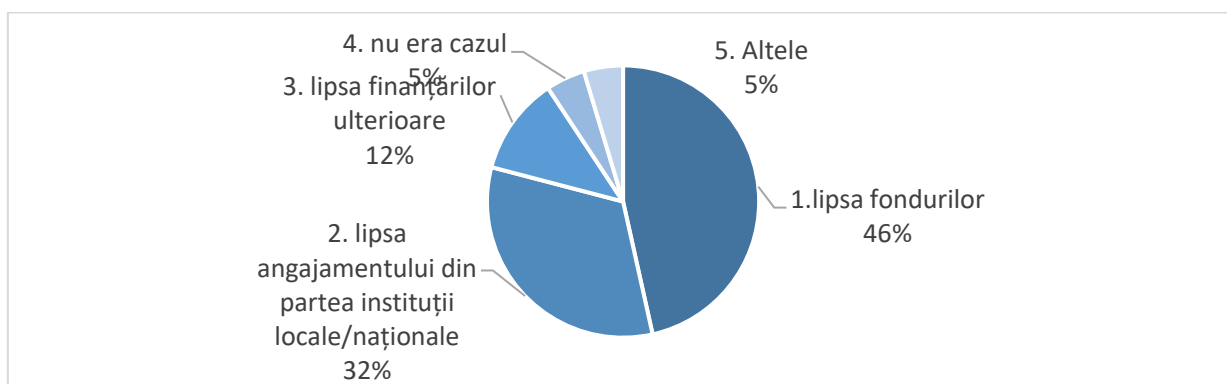

Figura 3.11 Cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

O altă problemă care a fost identificată ca rezultat al chestionării se referă la modul în care donatorii se aliniază la prioritățile de dezvoltare ale țării. În acest context, 48% din experții în domeniu consideră că prioritățile donatorilor nu corespund în totalitate cu prioritățile de dezvoltare a țării, iar 50 % din respondenți consideră că există doar „parțial” sinergie între donatori.

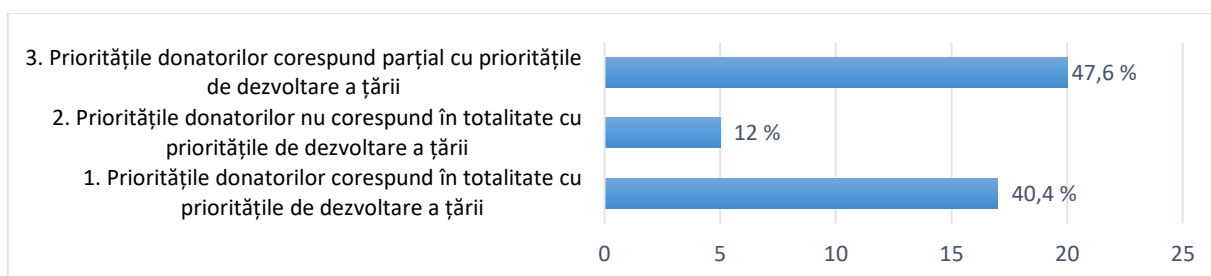

Figura 3.12 Corelația dintre prioritățile donatorilor și prioritățile de dezvoltare ale țării

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

Chestionarea experților ne-a permis să conchidem că asistența externă pentru dezvoltare a adus un aport relativ mediu în implementarea politicii de dezvoltare regională. Totodată, aceasta a evidențiat o serie de deficiențe ce țin de alinierea donatorilor, de sinergia fondurilor, dar și de voința politică și capacitățile reduse ale beneficiarilor de suport financiar.

În vederea identificării punctelor slabe și forte, oportunităților și riscurilor pentru viitor au fost extrase informații din conținutul chestionarelor și sintetizate într-o analiză SWOT privind impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională (Anexa 2). Analiza SWOT scoate în evidență rolul important în realizarea unui program complex de consolidare a

capacităților instituționale a structurilor regionale și locale în atragerea resurselor de asistență externă și consolidarea cooperării cu partenerii de dezvoltare.

Potrivit raportului Curții de Conturi Europene nr. 13 din 2016 cu privire la Asistența acordată de UE pentru consolidarea administrației publice, beneficiarii finali ai proiectelor de dezvoltare regională în Republica Moldova, Curtea a concluzionat că „asistența acordată de UE a contribuit doar parțial la consolidarea administrației publice” [90 p. 5]. În acest scop, Curtea a analizat modalitatea în care Comisia a stabilit și a pus în aplicare asistența externă acordată fie prin intermeniu programelor de sprijin bugetar sectorial, fie prin proiecte tradiționale. Auditul s-a referit inclusiv și la proiectele din aria de intervenție a dezvoltării regionale, precum și la suportul bugetar oferit în domeniile unde s-a alocat cel mai considerabil suport financiar UE. În baza activităților de audit efectuate, Curtea prezintă că „o parte dintre deficiențele observate se pot explica prin acțiunea unor factori externi” [90, p. 32], pe când celelalte „pot fi imputate neajunsurilor existente la nivelul concepției și al programelor și proiectelor care au făcut obiectul auditului” [90, p. 32]. Întrucât s-au înregistrat puține progrese în sectoarele către care a fost direcționat sprijinul bugetar, concluzia Curții a fost că „acesta a avut un impact limitat asupra consolidării administrației publice”.

În concluzie, în rezultatul analizei SNDR, constatăm că lipsa rezultatelor scontate și a indicatorilor clari la nivel de obiective și rezultate, a unor indicatori de rezultat pentru monitorizarea și evaluarea SNDR 2010-2012, 2013-2015, cât și a unor valori inițiale (baseline) pentru SNDR 2016-2020 au constituit constrângerile principale care au complicat procesul de evaluare și au afectat într-o anumită măsură evaluarea exactă a unor rezultate anticipate. Din aceste motive, gradul de estimare a atingerii rezultatelor are, uneori, un caracter vag și mai puțin obiectiv. De asemenea, SNDR și Planul de acțiuni nu conțin un buget planificat pentru implementarea fiecărei acțiuni. Astfel, în lipsa datelor cu privire la bugetul destinat implementării SNDR, evaluarea cost-beneficiu a implementării Strategiilor și a Planului de acțiuni aferent lor în raport cu rezultatele atinse este destul de complicată.

Principala carență în realizarea politicii de dezvoltare regională a reprezentat-o întârzierea sistemică a tranziției spre o nouă paradigmă de dezvoltare regională [83]. În același timp, amânările în procesul instituirii Agenției de Dezvoltare Regională Chișinău, precum și avizarea tardivă a modificărilor la Legea nr. 438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova reprezintă cauze suplimentare ce au limitat impactul scontat al strategiei.

Deși MIDR are stabilit un sistem de monitorizare și evaluare funcțional, care oferă informații oportune și importante cu privire la finanțarea proiectelor regionale, progresul înregistrat în procesul de implementare a acestora și statutul indicatorilor stabiliți este destul de

mic. Cu toate acestea, nu există un sistem eficient de evaluare a impactului SNDR și SDR, precum și o legătură dintre sistemul de monitorizare și evaluare la nivel de proiecte regionale cu un sistem de monitorizare și evaluare bazat pe rezultate a implementării SNDR și SDR. De asemenea, statistica regională este slab dezvoltată și nu e în concordanță cu cerințele UE cu privire la NUTS.

Pe lângă realizările atinse în domeniul de referință, au fost întâmpinate și provocări de ordin politic, economic și operațional. În lipsa unei clarități cu privire la reforma teritorial-administrativă, s-au atestat tergiversări semnificative în definitivarea/aprobarea noului proiect de lege cu privire la dezvoltarea regională în Republica Moldova, precum și a cadrului normativ aferent, inclusiv regulamentul și compoziția Consiliilor de dezvoltare regională, clarificarea statutul regiunilor de dezvoltare (statistic, de planificare și administrativ), precum și crearea Agenției de dezvoltare Chișinău și altele [86]. Demararea procesului de dezvoltare regională în Transnistria, rămâne a fi imposibilă.

Asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională este o provocare continuă. Insuficiența resurselor financiare atât din partea APL în asigurarea contribuției de finanțare a proiectelor, cât și a cetățenilor din regiunile de dezvoltare pentru achitarea tarifelor la serviciile de AAC și MDS rămâne a fi o provocare.

Pentru realizarea obiectivelor SNDR nu sunt suficiente mijloacele financiare naționale, volumul fondurilor alocate dezvoltării regionale fiind nesemnificativ comparativ cu nevoile și cerințele de dezvoltare ale Republicii Moldova (necesarul doar pentru programul pe țară de apă/sanitație se ridică la 2 miliarde EURO, la fel pentru drumuri peste 2 miliarde de EURO pentru drumurile incluse în strategia de transport și logistică 2013-2022) [31]. Respectiv, este necesară mobilizarea inclusiv a mijloacelor din partea partenerilor de dezvoltare. În acest sens sunt necesare eforturi pentru implicarea APL în activități de instruire privind identificarea surselor alternative de finanțare.

La nivel operațional, identificarea și contractarea companiilor pentru elaborare documentației tehnice și implementarea proiectelor de infrastructură de anvergură în conformitate cu exigențele donatorilor continuă să fie anevoioasă, deseori cauzând repetarea licitațiilor și tergiversarea implementării proiectelor. De asemenea, standardele de construcție depășite au necesitat anumite modificări intermediare pentru a asigura implementarea proiectelor cu finanțare externă [87].

Este important de menționat că până în prezent politica de dezvoltare regională s-a axat mai mult pe implementarea inițiativelor, programelor și proiectelor ce contribuie la diminuarea disparităților. Cu toate că aceasta reprezintă o direcție importantă, totuși, fără intervenții mai substanțiale de stimulare a creșterii economice și a competitivității regiunilor, atingerea

obiectivului general al politicii de dezvoltare regională al Republicii Moldova ar putea fi imposibilă. În acest sens, paradigma politicii de dezvoltare a necesitat o revizuire, care a fost posibilă abia spre finalul anului 2021. Insuficiența unor indicatori statistici regionali, precum și a unei subdiviziuni structurale cu competențe în statistica regională (observatorul teritorial), limitează posibilitatea de a efectua o analiză dinamică și calitativă a proceselor de dezvoltare în regiuni. Deși Hotărârea Guvernului nr. 570 din 19.07.2017 a adoptat Nomenclatorul unităților teritoriale de statistică al Republicii Moldova pentru a fi utilizat în producerea și diseminarea datelor statistice în profil regional, aceasta necesită a fi revizuită pentru a fi adaptată procedural [83]. Insuficiența datelor statistice la nivel de regiuni de dezvoltare crează impedimente în evaluarea impactului investițiilor efectuate, dar și în analiza comparativă a dezvoltării socio-economice a regiunilor. În acest context, accesibilitatea datelor statistice în profil regional va îmbunătăți, în mod semnificativ, procesul de programare și cel decizional. O lacună persistentă o constituie și reglementarea insuficientă a modului de gestionare a proiectelor de infrastructură de către autoritățile locale și cofinanțării din partea partenerilor din sectorul privat și cel asociativ.

În rezultatul evaluării SNDR 2010-2012, SNDR 2013-2015, SNDR 2016-2020, precum și a Planului de acțiuni aferent acestora, oferim următoarele recomandări generale pentru a fi luate în considerare în următoarea perioadă de programare, în vederea eficientizării asistenței externe în implementarea politicii de dezvoltare regională:

Recomandări de ordin conceptual

- Ajustarea SNDR în calitate de politică intersectorială pentru a asigura implementarea angajamentelor prevăzute la Capitolul 20, Titlul IV din Acordul de Asociere UE-RM – Dezvoltarea regională, cooperarea transfrontalieră și regională. În acest context, se recomandă asigurarea sinergiei dintre politica de dezvoltare regională și alte politici publice sectoriale atât la nivel de planificare strategică, cât și de implementare, prin care să fie definit un model de dezvoltare gândit teritorial.
- Asigurarea sinergiei dintre politica de dezvoltare regională și alte politici publice sectoriale, la nivel de planificare strategică și de implementare, prin care să fie definit un model de dezvoltare gândit teritorial, ale căror impact constă în creșterea bunăstării și îmbunătățirea nivelului de viață, precum și în generarea și menținerea avantajelor competitive regionale. SNDR trebuie să fie bine corelată cu Strategia „Moldova 2030” și cu alte documente strategice naționale relevante. De asemenea, e necesar de asigurat o corelare eficientă și o abordare sistemică între obiectivele și rezultatele Programelor Operaționale Regionale ale regiunilor cu cele ale SNDR.

Recomandări de ordin legislativ

- Îmbunătățirea cadrului legal și normativ, precum și a guvernanței în domeniul dezvoltării regionale la toate nivelele, precum și consolidarea continuă a instituțiilor regionale (CRD și ADR), pentru a servi drept platformă în coordonarea implementării în teritoriu și altor politici sectoriale.

Recomandări de ordin instituțional

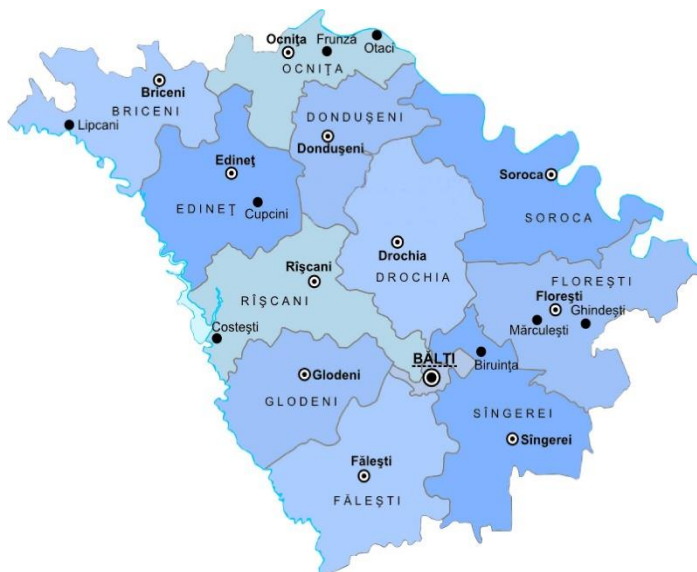
- Organizarea sistematică a Consiliului de asistență externă în domeniul dezvoltării regionale, în vederea alinierii asistenței externe la domeniile de intervenție a dezvoltării regionale.
- Crearea unui mecanism de evidență integrală a investițiilor realizate din sursele FNDRL și din asistență externă pentru atingerea obiectivelor strategice reflectate în SNDR.
- Îmbunătățirea procesului de programare a SNDR, în vederea alinierii investițiilor din FNDRL la suportul financiar oferit de partenerii de dezvoltare pentru a spori predictibilitatea investițiilor și impulsiona implementarea indicatorilor de impact din SNDR.
- Consolidarea capacităților autorităților publice centrale și locale de a implementa proiecte de dezvoltare regională.
- Asigurarea implementării eficiente a reformei administrativ-teritoriale.
- Stabilirea unui mecanism eficient de coordonare (politici și finanțare) între ministerele de resort și alte instituții publice implicate în DR.
- Consolidarea capacităților Consiliilor DR, ADR și a administrațiilor publice în implementarea politicilor de dezvoltare regională; sensibilizarea privind diferite probleme legate de descentralizare și DR. Transformarea ADR din instituție de implementare a proiectelor în motor de dezvoltare a regiunii și atragerea investițiilor.
- Operaționalizarea platformei de statistică regională la nivel național și regional.
- Stimularea dezvoltării sistemice a capacităților instituțiilor publice responsabile de domeniul dezvoltării regionale.

Totodată, a devenit evident faptul că, în Republica Moldova cooperarea pentru dezvoltare trebuie să evolueze dincolo de parteneriatele guvern-donator, prin implicarea directă a cetățenilor. Cetățenii trebuie să simtă beneficiile reformelor și o îmbunătățire a calității vieții, măsurată în servicii publice îmbunătățite (sănătate, educație, transport public, servicii sociale), oportunități de

angajare și venit disponibil mai mare. Aceasta presupune ca programarea să se focalizeze pe beneficii tangibile prin construirea de coaliții între cetățeni, societatea civilă, sectorul privat și funcționarii publici.

3.3. Consolidarea capacităților actorilor regionali – catalizator în dezvoltarea Regiunii de Dezvoltare Nord

Regiunea de Dezvoltare Nord este una din cele 4 regiuni de dezvoltare funcționale din Republica Moldova. Fiind situată în partea de sud-est a Europei, învecinându-se cu România la vest, cu Ucraina la nord și est, regiunea este alăturată Regiunii de Dezvoltare Centru (raioanele Ungheni, Telenești și Șoldănești) la sud și cu Transnistria la sud-est (raionul Camenca). RDN are o suprafață de 10.014 km² reprezentând

29,6% din suprafața totală a țării. Din punct de vedere administrativ-teritorial RDN include 3 municipii (Bălți, Edineț, Soroca) și 11 raioane (Briceni, Edineț, Dondușeni, Drochia, Fălești, Florești, Glodeni, Ocnîța, Rîșcani, Sîngerei, Soroca), cu o populație de 718 696 locuitori, situându-se din acest punct de vedere, pe locul doi între cele 4 regiuni funcționale ale țării (27,6% din populația totală al RM) [75]. Populația regiunii este concentrată în 20 de centre urbane și 552 localități rurale, din care 13 sunt localități din componența orașelor. Ponderea populației urbane din populația totală constituie 36,6%. Cel mai mare și important oraș al regiunii este municipiul Bălți, care este al doilea oraș al Republicii Moldova după numărul de locuitori (peste 100.000 locuitori).

Fiind o regiune de planificare, actorii principali în procesul de dezvoltare regională și absorbție a asistenței externe sunt reprezentați de Consiliul Regional pentru Dezvoltare Nord, Agenția de Dezvoltare Regională Nord, APL-urile de nivelul 1 și 2, dar și de alți actori regionali importanți cum ar fi organizațiile societății civile. Este de menționat că sporirea impactului AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională necesită consolidarea tuturor actorilor instituționali implicați în procesul dezvoltării regionale, astfel încât să fie asigurată o abordare

unică și integrată de planificare, coordonare și evaluare a investițiilor sectoriale direcționate spre dezvoltarea regiunii de Nord. Acest fapt presupune o comunicare și colaborare eficientă între actorii regionali pentru conjugarea eforturilor comune, necesare implementării proiectelor de dezvoltare regională. Reprezentând o structură funcțional deliberativă la nivelul regiunii de nord, CRD Nord are drept obiectiv promovarea politicii de dezvoltare regională la nivel local. În componența CRD Nord intră 48 membri, incluzând câte 4 reprezentanți ai fiecărui raion: președinte de raion, un primar delegat de asociația primarilor, un reprezentant al societății civile și un reprezentant al sectorului privat. Conform cadrului normativ CRD Nord are atribuții ce țin nemijlocit de asistența externă. În acest sens, CRD Nord „promovează proiectele regionale în mediul potențialilor donatori și investitori, cooperează cu autoritățile administrației publice locale și reprezentanții societății civile, precum și colaborează cu organizațiile regionale din alte state, precum și cu organizațiile internaționale în problemele ce țin de dezvoltarea regională” [17].

Agenția de Dezvoltare Regională Nord (ADR Nord) este o structură publică non-comercială, cu personalitate juridică și responsabilități în domeniul coordonării dezvoltării economice și sociale la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord. În vederea dezvoltării armonioase și sustenabile a regiunii, ADR colaborează cu instituțiile administrației publice locale, mediul privat și civil, precum și cu donatori și partenerii de dezvoltare. În virtutea atribuțiilor și competențelor, ADR Nord este antrenată în elaborarea și implementarea politicilor specifice dezvoltării socio-economice în zona de responsabilitate, stimularea investițiilor, parteneriatelor naționale și internaționale la nivelul RDN. În acest sens, ADR Nord este mandată să atragă mijloace nebugetare pentru implementarea Strategiei de dezvoltare regională Nord, a programelor și a proiectelor conexe, să „coopereze cu comunitatea donatorilor activi în regiunea de dezvoltare, să consolideze capacitățile actorilor dezvoltării regionale în domeniul colectării de fonduri în domeniul cooperării intraregionale și interregionale, precum și internaționale” [17]. Începând cu anul 2010, ADR Nord a implementat peste 28 de proiecte finanțate de comunitatea donatorilor, toate proiectele fiind transmise la balanța APL-urilor.

Autoritățile publice locale din RDN dețin un rol important în absorbția de AOD, atât în calitate de membri ai CRD Nord, cât și în mod individual. Fiind principalul trigger al dezvoltării la nivel local, APL-urile sunt acele entități care cunosc cel mai bine problemele cu care se confruntă comunitățile și pot mobiliza resursele necesare (umane, materiale și financiare) pentru aplicare la concursurile organizate de comunitatea donatorilor. Totuși, în raport cu celelalte regiuni de dezvoltare, se constată o pasivitate accentuată a autorităților publice locale din RDN de a valorifica proiecte de asistență externă. În acest sens, analiza apelurilor de proiecte organizate de

partenerii de dezvoltare pentru identificarea beneficiarilor demonstrează că RDN a avut cea mai mică cotă de participare [31].

Organizațiile Societății Civile din regiune sunt caracterizate printr-o mobilitate mai mare în ceea ce privește modul și direcțiile de aplicare la asistența externă. Această mobilitate reprezintă condiția lor de supraviețuire, atâta vreme cât funcționarea lor este dependentă de o identificare corectă a nevoilor în comunitate și de atragerea resurselor necesare pentru abordarea acestor nevoi.

În vederea evaluării impactului asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale a fost realizat un studiu de impact la nivel de Regiunea de Dezvoltare Nord [75]. Studiul de caz realizat reprezintă o evaluare în baza analizelor de date colectate, utilizând metode calitative și cantitative cu colectarea datelor primare (chestionarele completate și interviuri). Totodată, etapa cercetării documentare a presupus evaluarea documentelor de politici de dezvoltare regională elaborate și aplicate la nivel național, dar și regional, precum și estimarea minuțioasă a documentelor elaborate de autoritățile publice locale, a datelor secundare în baza rapoartelor tehnice și financiare ale instituțiilor naționale și internaționale; a datelor Biroului National de Statistică, rapoartelor anuale ale ONG-urilor, instituțiilor membre ale Consiliului Regional pentru Dezvoltare Nord, privind implementarea programelor de stat în domeniul dezvoltării regionale. Elaborarea studiului a fost dictată de necesitatea confirmării sau a infirmării ipotezelor de lucru inițial înaintate, precum și a transunerii în practică a aspectelor teoretice cercetate în capitolele lucrării.

Obiectivul general al studiului de caz constituie evaluarea impactului asistenței externe în domeniul politicii de dezvoltării regionale, a serviciilor publice locale și descentralizării în RDN.

Obiectivele specifice au constituit:

- Identificarea nivelului de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor derulate în domeniile vizate;
- Identificarea nevoilor beneficiarilor în domeniile menționate;
- Identificarea gradului de participare a mai multor actori locali în procesul de planificare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice de dezvoltare;
- Estimarea impactului finanțării primite la nivelul grupului țintă în următoarele domenii: dezvoltare economică locală/regională, dezvoltarea turismului local/regional, dezvoltarea infrastructurii fizice, îmbunătățirea serviciilor publice, consolidarea capacităților actorilor regionali.
- Formularea concluziilor și recomandărilor relevante, pentru a spori impactul asistenței externe [75].

Cercetarea a fost realizată în baza priorităților principalelor documente de politici publice ale Republicii Moldova: Strategia de Dezvoltare Moldova 2020, SNDR 2016-2020, precum și Strategia de Dezvoltare Regională Nord. Datele obținute în urma cercetării au servit drept bază pentru actualizarea acestor documente de politici, pentru planificarea mai eficientă a dezvoltării regiunilor prin atragerea investițiilor, cu scopul de a omogeniza dezvoltarea entităților din unitățile administrativ-teritoriale.

În procesul colectării datelor empirice, au fost îmbinate tehnicile calitative cu cele cantitative. Referitor la dimensiunea calitativă a studiului, remarcăm faptul că impactul asistenței externe asupra politicilor publice în domeniul dezvoltării regionale și descentralizării în RDN a fost estimat prin intermediul realizării a 3 interviuri focusate (colaboratorii ADR Nord, membrii CRD Nord, specialiști APL), completate de interviurile individuale în profunzime cu reprezentanții ONG.

În ceea ce privește dimensiunea cantitativă a studiului, menționăm că activitatea în domeniul dezvoltării regionale a fost măsurată prin aplicarea anchete sociologice, la care au participat manageri superiori și specialiști din cadrul Consiliilor Raionale, primăriilor orașelor și ONG-urilor din RDN. În acest sens, pentru ancheta sociologică a fost elaborat un chestionar sociologic din 18 de întrebări (Anexa 5). Blocurile de întrebări au inclus următoarele aspecte: aprecierea impactului finanțării din surse externe asupra procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională; cauzele de stopare a activităților, principalele activități planificate pentru viitor. Chestionarul a fost aplicat în perioada septembrie - noiembrie 2021, pe un eșantion reprezentativ de 100 de persoane din APL II și APL I din RDN ale Republicii Moldova, ONG-uri - toți membri sau reprezentanți ai instituțiilor ce intră în componența CRD Nord. În acest sens, eșantionul a fost aplicat ținând cont de faptul că membrii intervievați să reprezinte fie direct Consiliul Regional pentru Dezvoltare Nord, fie să activeze în instituțiile publice membre CRD Nord, majoritatea respondenților având o experiență de activitate conexasă dezvoltării regionale ceea ce le-a permis să dea o apreciere obiectivă a procesului de evaluare. Totodată, la calcularea eșantionului s-a ținut cont de numărul populației din raionale din care provin membrii CRD Nord, respectându-se indicatorii statistici ale unităților administrativ-teritoriale. Prin acest chestionar au fost vizate domeniile diferitelor programe de finanțare, care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională, descentralizarea și modernizarea serviciilor publice locale.

Beneficiarul direct al cercetării reprezintă Agenția de Dezvoltare Regională Nord, printre beneficiarii indirecți putem menționa: APL I, II (primari, secretari ai consiliilor locale, contabilii șefi ai APL, consilieri locali); societatea civilă (lideri ai grupurilor de inițiativă, ONG-urilor din

localitate, membri ai comunității), instituții publice din regiune; antreprenorii. Beneficiarul final al proiectului este Regiunea de Dezvoltare Nord [75].

Evaluarea răspunsurilor recepționate din partea respondenților confirmă ipoteza potrivit căreia asistența externă are impact asupra politicilor publice de dezvoltare regională, doar că impactul său este condiționat de capacitatea autorităților administrației publice responsabile de implementarea acestor politici.

O necesitate inițială a cercetării a constituit identificarea numărului de proiecte cu finanțare externă, contractate în perioada 2010-2021 în domeniul dezvoltării regionale, descentralizării și serviciilor locale, precum și principalii donatori în aceste domenii. Dat fiind faptul că cooperarea regională și transfrontalieră servește drept platformă de abordare a provocărilor și nevoilor comune în domenii specifice, aplicabile în aria programelor și strategiilor, unde actorii naționali, regionali și locali vin să le enunțe și să contribuie la rezolvarea lor prin proiecte comune, APL-urile și ONG-urile au putut beneficia de proiecte transnaționale și transfrontaliere cu finanțare din următoarele programe: Programul Transnațional Dunărea, Programul Operațional Comun „Bazinul Mării Negre”, Programul Operațional Comun România-Republica Moldova și Programul pentru Cooperarea Teritorială Republica Moldova – Ucraina. Totodată, actorii regionale au putut participa la implementarea proiectelor și cooperării în formatul a 3 euroregiuni: Euroregiunea Euroregiunea „Siret–Prut–Nistru”, „Prutul de Sus” și Euroregiunea „Nistru”. Alte surse de finanțare au constituit granturile oferite de ambasadele statelor UE și USA.

Urmare a evaluării chestionarelor, s-a stabilit că, în perioada 2010-2021, au fost implementate peste 120 proiecte cu finanțare externă în valoare de circa – 1,2 miliard de euro, principalii donatori în regiune fiind România, Polonia, PNUD, UE, SIDA, Elveția, Japonia, BERD, SUA, Slovacia, BM. Printre cele mai importante proiecte de infrastructură finanțate din asistență externă, implementate în perioada 2010-2021 la nivelul RDN menționăm: „Îmbunătățirea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare în raionul Rîșcani”, „Iluminare stradală eficientă în comuna Tătărauca Veche”, „Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă în orașul Drochia”, „Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă în orașul Fălești”, „Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Dimitrie Cantemir” din municipiul Bălți”, „Sporirea eficienței energetice a Gimnaziului „Iurie Boghiu” din satul Flămânzeni, raionul Sângerei”, „Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă în orașul Edinet”, etc. Proiectele date de au fost implementate de ADR Nord, în baza acordurilor cu partenerii de dezvoltare. Totodată, prin intermediul programelor de cooperare transfrontalieră, APL-urile au implementat individual proiecte finanțate de UE, cum ar fi: „Bijuterii Medievale: Cetățile Hotin, Soroca, Suceava”, „Îmbunătățirea gestionării transfrontaliere a deșeurilor solide din Republica Moldova, România și Ucraina”, „Intensificarea activităților de

siguranță a vieții în valea râului Prut”, „Platforma virtuală pentru schimburi trans-frontaliere între tineri”, etc. Printre cele mai active autorități publice locale se evidențiază primăria municipiului Edineț, primăria municipiului Bălți și Consiliile Raional Florești și Soroca.

Pe lângă proiectele de infrastructură, actorii regionali au beneficiat de o serie de proiecte soft menite să consolideze capacitățile actorilor regionali în procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională: „Suport pentru Consiliul Regional pentru Dezvoltare Nord”, „Planificare SMART în domeniul managementului sectorului apei”, „Utilizarea benchmarking-ului strategic pentru dezvoltarea economică locală în Moldova”, „Importanța studiilor de fezabilitate în consolidarea procesului de dezvoltare regională în Republica Moldova”, „Consolidarea capacităților actorilor regionali privind managementul eficient al proiectelor regionale”, „Dezvoltarea planificării Strategice în RM (NORD)”, etc. Proiectul „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”,) cu o valoare de 1 milion de euro a vizat abilitarea cetățenilor prin participarea constructivă a organizațiilor societății civile la procesele decizionale locale, regionale și naționale.

Analizând opinia respondenților prin a aprecia impactul AOD la nivelul RDN, am constatat că, principalele activități desfășurate în domeniile vizate au constituit: achiziționare echipamente (25%), reabilitare/ renovare edificii (22%), reabilitare infrastructură servicii publice (aprovizionarea cu apă și sanitație) (19%), reabilitare infrastructură drumuri (17%) și reabilitare infrastructură servicii publice (eficiență energetică) (17%).

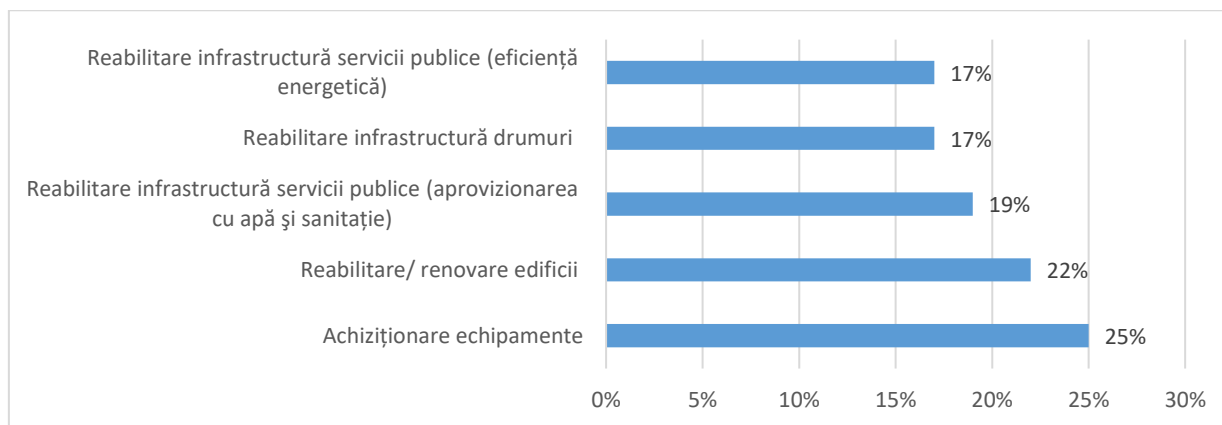

Figura 3.13 Activități desfășurate în domeniile vizate

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

În acest context, respondenții au estimat că dezvoltarea economică locală/regională, dezvoltarea infrastructurii regionale și consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă au un impact mare al finanțării primite la nivelul grupului țintă, iar îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație) - un impact mediu. Mai mult, datele colectate ne-au permis să evaluăm nivelul estimat de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor în

domeniile vizate. În acest context, respondenții au evaluat ca fiind mare nivelul de satisfacere în domeniul dezvoltării economice locale/regionale și reducerea costurilor energetice, la polul opus fiind dezvoltarea turismului local/regional.

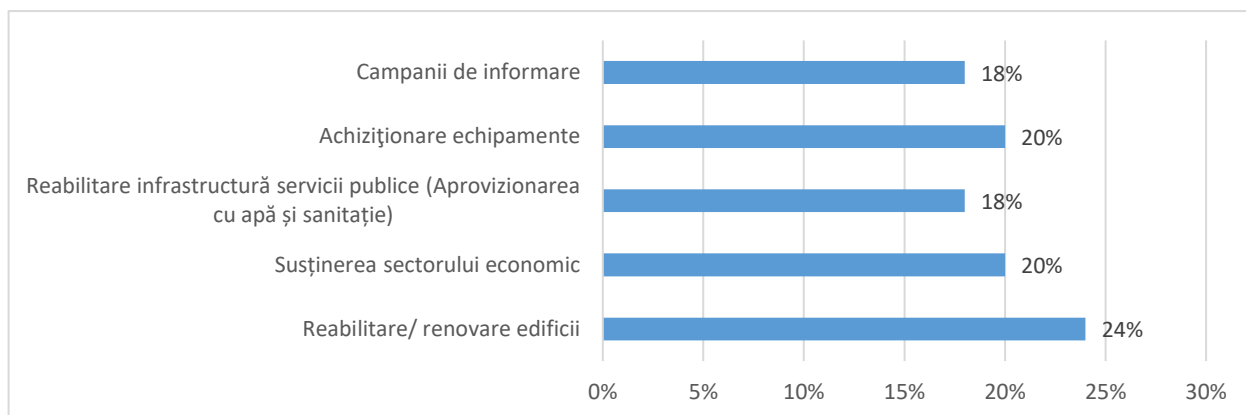

Figura 3.14 Serviciile care au influențat cel mai mult calitatea vieții populației

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

Totodată, după părerea respondenților serviciile care au influențat cel mai mult calitatea vieții populației sunt : reabilitare/ renovare edificii – 24%, susținerea sectorului economic -20%, achiziționare echipamente - 20%, campanii de informare și instruire – 18% și reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație) -18%. Per ansamblu, intervievații au apreciat drept mediu impactul proiectelor ținând cont de obiectivele dezvoltării regionale. În majoritatea cazurilor, principalele activitățile ce au continuat după încheierea finanțării externe au fost fie reabilitare/ renovare spații (21%), reabilitare servicii publice (20%), fie întreținere infrastructură investiții realizate (18%) și achiziționare echipamente (16%). Opiniile respondenților denotă interesul autorităților publice de a continua activitățile inițiate, totuși insuficiența resurselor financiare și umane fac ca intervențiile APL să reprezinte doar investiții de întreținere a bunurilor / proiectelor deja existente [75].

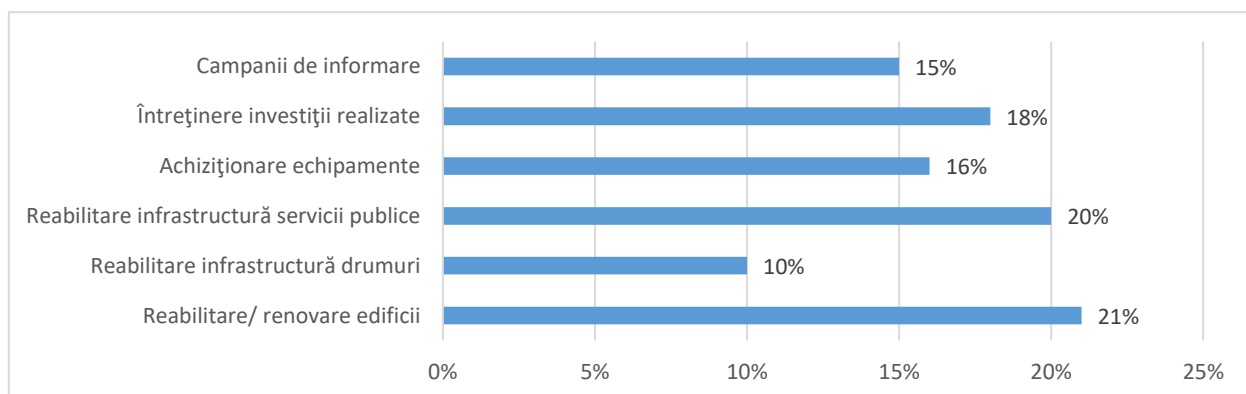

Figura 3.15 Principalele activități ce au continuat după încheierea finanțării externe

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

O atenție sporită este acordată și campaniilor de informare (15%), or respondenții consideră foarte importantă informarea beneficiarilor cu privire la investițiile făcute în regiune. Conform datelor colectate, principalele cauze pentru care nu au fost continuate activitățile în domeniile vizate după încheierea finanțării constituie lipsa fondurilor, dar și lipsa finanțărilor ulterioare.

Un obiectiv important al cercetării a constituit identificarea gradului de participare a mai multor actori locali în procesul de planificare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice de dezvoltare. În acest sens, s-a constatat că doar 36% din respondenți se consideră membri activi ai comunității, în timp ce 49% din intervievați sunt pasivi. Membrii APL/CRD Nord intervievați consideră că, pentru a spori gradul de participare a actorilor locali în procesul de planificare și atragere a investițiilor, sunt necesare următoarele acțiuni:

- angajarea prin concurs și sporirea interesului specialiștilor în domeniu;
- activități constante de consolidare a capacităților în domeniile vizate;
- asigurarea unei deschideri mai mari a administrațiilor locale către cetățeni, agenți economici, ONG-uri, mass-media și motivarea acestor entități în realizarea măsurilor de planificare și atragere a investițiilor;
- asigurarea descentralizării efective prin intermediul autogestionării financiare a proceselor orientate spre soluționarea problemelor comunității.

Datele obținute prin intermediul interviului semi-structurat cu membrii APL ne-a permis să măsurăm adecvat capacitatea APL de a planifica dezvoltarea social-economică a comunității, de a atrage și a gestiona mijloacele corespunzătoare. În vederea realizării acestor deziderate este nevoie de profesioniști în domeniu. Doar 61% din cei intervievați au afirmat că în localitate există specialiști pregătiți în domeniul planificării și dezvoltării socio-economice a localității (39% au răspuns negativ). 31% din membrii APL au apreciat capacitatea instituțională a administrației locale în atragerea investițiilor ca fiind „nici dezvoltată, nici nedezvoltată”, 10% „nedezvoltată”, 3% inexistentă [75].

Datele colectate ne demonstrează că atât membrii APL, cât și ceilalți actori conștientizează adecvat prioritatea problemelor ce urmează a fi soluționate în comunitate și, de asemenea, modalitățile, instrumentele cu ajutorul cărora poate fi atins acest deziderat. Astfel, dacă ar obține finanțare externă, autoritățile locale și-ar dori să continue și să dezvolte în viitor activități precum: dezvoltarea sectorului economic (26%), reabilitarea infrastructurii servicii publice (18%), reabilitarea infrastructurii de drumuri (16%), reabilitarea/ renovarea edificiilor (13%), achiziționarea echipamentelor (14%), întreținerea investițiilor realizate (13%).

În opinia respondenților, pentru a spori impactul asistenței externe, este necesară realizarea, în mod prioritar, a următoarelor 3 acțiuni: o selectare mai riguroasă a specialiștilor; organizarea formărilor profesionale adecvate și permanente; motivarea adecvată a activității specialiștilor, în special prin intermediul salarizării. Printre alte activități orientate spre atingerea obiectivului menționat se numără o deschidere mai largă a administrațiilor locale către cetățeni, agenții economici, ONG-uri și mass-media prin interesarea acestora în promovarea măsurilor de planificare și atragere a investițiilor. Printre acțiunile ce urmează să fie întreprinse se numără și descentralizarea reală a administrațiilor locale prin intermediul autogestionării, managementului financiar în soluționarea problemelor comunității.

Datele cantitative culese ne permit să conchidem că APL a acumulat o anumită experiență în ceea ce privește elaborarea și implementare proiectelor de dezvoltare regională. Majoritatea respondenților au afirmat că în comunitatea lor au fost implementate proiecte pentru rezolvarea anumitor probleme, iar obiectivele propuse, în cea mai mare parte, au fost atinse (63% confirmă reușita).

Ca rezultat al abordării sintetice a materialului empiric colectat în procesul investigației impact AOD la nivel de Regiunea de Dezvoltare Nord putem concluziona că cele mai relevante căi de eficientizare a impactului proiectelor cu finanțare externă, destinate soluționării problemelor comunității sunt următoarele:

- angajarea prin concurs și motivarea adecvată a specialiștilor/consolidarea capacităților specialiștilor din APL;
- deschiderea mai mare a administrațiilor locale către cetățeni, agenții economici, ONG-uri, mass-media și interesarea acestor entități în realizarea măsurilor de planificare și atragere a investițiilor;
- consolidarea colaborării cu instituțiile financiare și cu cele donatoare;
- creșterea gradului de transparență în managementul proiectelor;
- efectuarea descentralizării reale prin intermediul autogestionării financiare a proceselor orientate spre soluționarea problemelor comunității.

Un aspect important pentru sporirea impactului AOD asupra politicii de dezvoltare regională ține de dezvoltarea abilităților și capacităților tuturor actorilor regionali antrenați în implementarea acestei politici publice. Prin urmare, intervențiile necesită a fi axate pe identificarea necesităților de instruire ale actorilor implicați în procesul de dezvoltare regională, cu precădere APL-le din regiune, membri CRD Nord, specialiști din cadrul ADR Nord, precum și alți actori regionali. Acest fapt va determina APL, membrii CDR Nord și alți actori regionali, să devină mai

activi și participativi în procesul decizional al dezvoltării regionale, la fel va asigura inițierea colaborării între instituțiile implicate în acest proces, inclusiv cu partenerii de dezvoltare. Utilizarea eficientă a asistenței tehnice se va baza, în primul rând, pe analiza nevoilor de instruire și consultanță a celor interesați.

O concluzie a studiului este că potențialul APL-urilor din RDN de a atrage fonduri externe nu este valorificat integral din cauza percepției limitate a rolului și atribuțiilor CRD Nord în dezvoltarea socio-economică a regiunii de Nord, dar și a expertizei insuficiente a membrilor CRD în gestionarea provocărilor comune la nivel regional și local. În acest sens, în calitate de membri CRD Nord, APL-urile se dovedesc adesea interesate de rezolvarea propriilor probleme decât de identificarea soluțiilor comune pentru cele mai diverse provocări de dezvoltare regională (infrastructură, dezvoltare economică, turism). În consecință, atestăm puține proiecte aplicate la finanțatori externi în care mai multe APL-uri/actori regionali colaborează în vederea realizării obiectivelor de dezvoltare [75].

Cu suportul partenerilor de dezvoltare, au fost realizate mai multe acțiuni importante pentru consolidarea capacităților organizaționale și funcționale ale CRD Nord, în mod special, instruirii și consolidări de capacități organizate de către ADR Nord dar și cursuri de formare în cadrul fostei Academiei de Administrare Publică. Pentru a eficientiza operaționalizarea CRD Nord, au fost implementate o serie de inițiative cu susținerea financiară și tehnică din partea GIZ. În acest sens a fost creat un portal intranet dedicat îmbunătățirii accesului la informații, transparentizării și comunicării între membrii CRD Nord, a fost acordat suport pentru schimbul inter și intra regional precum și a fost facilitată crearea comisiilor consultative regionale pentru Consiliu.

O altă dificultate în absorbția AOD, constituie capacitatea limitată a APL-urilor de cofinanțare a proiectelor din surse externe. În acest sens, autonomia financiară mult limitată a APL-urilor diminuează capacitatea acestora de a implementa proiecte de asistență externă care necesită cofinanțare pe motiv că „majoritatea mijloacelor financiare de care dispun acestea, provin din contul transferurilor din bugetul de stat, și nu din încasări proprii” [48]. În acest caz, se recomandă descentralizarea financiară a unor categorii de venituri fiscale încasate la moment în bugetul de stat, astfel sporind impactul asupra capacităților APL-urilor de absorbție AOD. Un pas pentru soluționarea problemei legate de cofinanțare proiectelor de dezvoltare regională/locală constituie Programul anual „Satul European” recent lansat, în cadrul căruia prioritatea 3 reprezintă cofinanțarea proiectelor finanțate din surse externe.

Concluzionăm că armonizarea asistenței tehnice cu proiecte de investiții în infrastructură reprezintă o abordare eficientă din diverse aspecte, inclusiv în atragerea de fonduri. Combinarea serviciilor de consiliere, ca parte a asistenței tehnice, cu investiții în serviciile publice locale, va

permite o abordare de învățare prin practică, în jurul soluțiilor locale, care, la rândul lor, alimentează dialogul în jurul politicii de dezvoltare regională.

Concluzii la capitolul 3

Eficiența și durabilitatea reprezintă condiții esențiale pentru asigurarea impactului scontat al asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale. Acestea sunt interdependente în raport cu capacitatea instituțională a Republicii Moldova de a absorbi în mod eficient ajutorul financiar din partea donatorilor, precum și cu capacitatea donatorilor de a oferi asistență tehnică specifică și „adaptată” la realitățile țării.

În această ordine de idei, evaluarea politicii publice de dezvoltare regională s-a bucurat de o atenție sporită în cadrul Uniunii Europene, în principal datorită varietății largi de proiecte și programe cu finanțare europeană. Chiar dacă scopul asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale este clar definit, impactul real al acesteia este greu de apreciat, în ciuda eforturilor depuse până în prezent pentru a identifica metoda de evaluare cea mai adecvată.

Aplicarea metodelor de evaluare a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în cadrul capitolului 3, implică formularea următoarelor concluzii:

1. Cu suportul financiar al partenerilor de dezvoltare au fost realizate o serie de activități în domeniul implementării politicii publice de dezvoltare regională, a fost eficientizată și transparentizată gestionarea unui șir de intervenții în derulare.
2. Analizând indicatorii de performanță și rezultatele implementării celor trei SNDR-uri relevăm că toate regiunile de dezvoltare au înregistrat progrese nesemnificative, confruntându-se cu probleme mari de ordin economic și social, menținându-se trendul de sporire a dezechilibrelor între două grupuri de regiuni, și anume RDC și RD UTA Găgăuzia, pe de o parte, și RDS și RDN, pe de altă parte [31].
3. Utilizând metoda econometrică IDES (care vizează corelația dintre AOD și politicile publice de dezvoltare regională), s-a constatat, că până în 2015, politicile de dezvoltare regională promovate de Guvern nu au influențat semnificativ eliminarea disparităților în dezvoltarea socio-economică a regiunilor. Odată cu adoptarea SNDR 2016-2020 și ca rezultat al implementării proiectelor de infrastructură finanțate inclusiv cu suportul partenerilor de dezvoltare, regiunile și-au îmbunătățit indicatorii economico-financiar. Iar impactul pozitiv este vizibil pentru dezvoltarea raioanelor/regiunilor.
4. Totodată, în vederea evaluării impactului asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale în Republica Moldova a fost elaborat un chestionar ce a vizat domeniile

diferitelor programe de finanțare care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională. Acest sondaj ne-a permis să conchidem că asistența externă pentru dezvoltare a adus un aport relativ mediu în implementarea politicii de dezvoltare regională. Cu toate acestea, există o serie de deficiențe ce țin de alinierea donatorilor, de sinergia fondurilor, dar și de voința politică și capacitățile reduse ale beneficiarilor de suport financiar.

5. Lipsa rezultatelor scontate și a indicatorilor clari la nivel de obiective și rezultate, a unor indicatori de rezultat pentru monitorizarea și evaluarea SNDR 2010-2012, 2013-2015, cât și a unor valori inițiale (baseline) pentru SNDR 2016-2020 au constituit constrângerile principale care au complicat procesul de evaluare și au afectat într-o anumită măsură evaluarea exactă a unor rezultate anticipate. Din aceste motive, gradul de estimare a atingerii rezultatelor are, uneori, un caracter vag și mai puțin obiectiv.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetările efectuate în cadrul tezei de doctorat, care au vizat fundamentarea teoretico-empirică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională și determinarea modalităților de eficientizare a acestora din perspectiva reformării și îmbunătățirii managementului administrației publice au permis formularea următoarelor generalizări și concluzii:

1. Analiza cercetărilor istoriografice și teoretice cu privire la impactul asistenței externe asupra dezvoltării ne permite să constatăm că interesul față de studierea domeniului este actual și amplu studiat în literatura științifică internațională. Referențialul bibliografic național studiat denotă insuficiența unei baze conceptuale și caracterul deficient al aparatului științific privind impactul AOD asupra politicilor publice de dezvoltare regională.
2. Cercetarea literaturii de specialitate a confirmat că sprijinul direct pentru dezvoltare și descentralizarea ajutorului financiar către nivelul comunitar, local și regional tind să genereze un nivel mai înalt de dezvoltare socio-economică și să sporească impactul politicilor publice de dezvoltare regională. Dar această abordare trebuie să fie combinată cu noi instrumente de fortificare a autorităților publice și de monitorizare din partea organizațiilor civice.
3. Metodologia de cercetare a utilizat integrat metode teoretice și empirice pentru înțelegerea conceptelor, teoriilor și proceselor ce determină impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională. Totodată, în baza principiului interdisciplinarității, cercetarea a adoptat metode și tehnici de analiză pe bază de costuri și beneficii, evaluând impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională prin metode econometrice.
4. Studiul mecanismului de coordonare și management al asistenței externe la nivel național, regional și local a scos în evidență lacune ce țin de centralizarea excesivă a asistenței externe, ineficiența sistemelor de monitorizare și evaluare, precum și lipsa predictibilității fluxurilor de asistență și responsabilitatea scăzută a beneficiarilor.
5. Analiza impactului asistenței externe a constatat o eficiență și eficacitate reduse în raport cu politicile de dezvoltare. Chiar dacă Republica Moldova a beneficiat de volume considerabile de asistență externă pentru dezvoltare, creșterea eficienței utilizării resurselor financiare nu este la fel de evidentă. Prin urmare, pentru sporirea eficacității ajutorului extern este necesară efectuarea unor evaluări de impact asupra politicilor publice de

dezvoltare regională. Or politicile publice bine concepute ce vizează îmbunătățirea bunăstării populației pot deveni irelevante dacă sunt implementate inefficient.

6. Sprijinirea calității politicilor publice și modernizarea administrației publice din Republica Moldova au reprezentat elemente importante ale asistenței externe, beneficiind de o atenție sporită din partea UE, dar și din partea altor donatori. Totuși, deși rezultatele sunt uneori impresionante în ceea ce privește numărul de participanți, este incert în ce măsură cursurile s-au transpus într-o administrație publică mai puternică și eficientă, capabilă să implementeze politici publice calitative. O altă constatare a cercetării este că sprijinul acordat administrațiilor publice din Republica Moldova a fost absorbit predominant la nivel național, doar o mică parte fiind destinată nivelului regional și local.
7. Cercetarea empirică a impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională a constatat că asistența externă pentru dezvoltare are impact asupra politicilor publice de dezvoltare regională din Republica Moldova, doar că impactul ei este condiționat de calitatea acestor politici publice și al actului guvernării. O dificultate cu privire la rezultatele activităților de consolidare a capacităților de îmbunătățire a eficienței și eficacității politicilor publice ține de mediul, procesele și cultura organizațională a instituțiilor administrației publice. În acest sens, proiectele de ajutor ar trebui privite ca mecanisme de creștere a capacității, care implică autoritatea publică în procesul de dezvoltare și produc rezultate socio-economice în conformitate cu strategia economică și nevoile de bunăstare socială ale populației regiunii respective.
8. Rezultatele cercetării au evidențiat faptul că, deși politica publică de dezvoltare regională a beneficiat de un suport constant din partea partenerilor de dezvoltare, totuși regiunile Republicii Moldova au înregistrat performanțe modeste de dezvoltare, confruntându-se cu provocări majore de ordin economic și social. Prin aplicarea metodelor econometrice s-a constatat că politica publică de dezvoltare regională a condus la reducerea diferențelor dintre regiunile Nord, Centru, Sud și UTAG, însă diferența nivelului de dezvoltare a tuturor regiunilor față de mun. Chișinău a continuat să se mărească. Totodată, s-a constatat că asistența externă a avut un impact redus asupra creșterii economice, deși se evidențiază că impactul a fost direct proporțional calității politicilor publice de dezvoltare regională, precum și actului guvernării/ și capacității administrației publice.

Concluziile formulate ca rezultat al prezentei cercetări au contribuit la soluționarea problemei științifice care a constatat în fundamentarea din punct de vedere științific și metodologic a impactului ajutorului extern asupra politicilor publice de dezvoltare regională, consolidarea și asigurarea continuității procesului de dezvoltare a politicilor publice de dezvoltare regională prin

utilizarea eficientă a resurselor financiare externe. Rezolvarea problemei de cercetare propuse în cadrul tezei de doctorat a permis formularea următoarelor recomandări în vederea eficientizării asistenței externe în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională:

Pentru Guvern (național)

- Implicarea cetățenilor reprezintă o dimensiune definitorie în eficientizarea rezultatelor AOD. Experiența internațională demonstrează că implicarea cetățenilor în monitorizarea întregului ciclu al politicilor publice de dezvoltare regională (elaborare, implementare, monitorizare, evaluare) conduce la eficiența și relevanța acestora și sporește simțul de proprietate și responsabilitate al părților implicate.
- Provocările procesului de dezvoltare regională necesită o coordonare instituțională solidă și o abordare interministerială pentru a crea un mecanism eficient de coordonare a asistenței externe, în baza unei planificări strategice integrate și a optimizării resurselor programate.
- Republica Moldova necesită o administrație publică eficientă, pentru a realiza obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională și angajamentele AA. Deși Republica Moldova a modernizat unele aspecte legislative și procesele sale administrative în cadrul Reformei Administrației Publice Centrale, sunt necesare eforturi suplimentare pentru atingerea obiectivelor scontate.
- Aprobarea și aplicarea metodologiilor pentru evaluarea ex-ante a impactului și evaluarea ex-post a politicilor publice de dezvoltare regională.
- Dezvoltarea capacităților funcționarilor publici care activează în toate structurile guvernului pentru a elabora și implementa politici publice de dezvoltare regională.
- Crearea unui mecanism de monitorizare a gradului de satisfacție al cetățenilor față de calitatea serviciilor publice.
- Setarea țințelor în documentele de politici de dezvoltare regională și inițierea raportării publice privind rezultatele implementării politicilor și programelor de dezvoltare regională.
- Elaborarea unui rating național al proiectelor implementate (un website conceput pentru ca utilizatorii să voteze sau să evalueze impactul proiectelor).

Pentru CRD/ADR (regional)

- Reorganizarea structurii CRD, care prezintă, în prezent, disfuncționalități semnificative, cauzate în special de supradimensionarea structurală.

- Consolidarea atribuțiilor CRD în procesul de coordonare și programare cu privire la atragerea investițiilor în domeniul dezvoltării regionale, în calitate de principal actor decizional la nivel regional.
- Consolidarea și capacitatea ADR-urilor în calitate de instituții de sprijin pentru dezvoltare la nivel regional. Valorificarea potențialului ADR-urilor prin implicarea nemijlocită a acestora în atragerea asistenței externe pentru proiectele de dezvoltare regională. Asigurarea transparenței expertizei/auditului internațional al proiectelor implementate.
- Ajustarea rolului ADR-urilor pe dimensiunea monitorizării și evaluării procesului de implementare a proiectelor de dezvoltare, inclusiv finanțate din asistența externă.

Pentru APL (local)

- Consolidarea continuă a capacităților APL în implementarea politicii și proiectelor de dezvoltare regională.
- Transferarea atribuțiilor de implementare a proiectelor de dezvoltare regională, inclusiv cele finanțate din asistența externă, de la nivel regional la cel local.
- Implicarea APL de nivelurile II și I în încheierea acordurilor de colaborare cu alte instituții publice interesate și cu organizații private, atât la nivel național, cât și în plan internațional.

Pentru donatori

- Responsabilizarea reciprocă a actorilor de dezvoltare, pentru a-și îndeplini angajamentele comune, pentru a îmbunătăți modul de colaborare și pentru a crește eficiența asistenței de dezvoltare. Sinergizarea intervențiilor donatorilor în țară.
- Selectarea proiectelor cu rezultate tangibile pentru cetățeni, care să ofere vizibilitate ridicată pentru statele donatoare.
- Programarea asistenței în cadrul unor strategii sectoriale naționale clare, susținute de programe și planuri de acțiune guvernamentale.
- Monitorizarea eficientă din partea donatorilor a implementării AOD.

Cercetarea oferă noi dimensiuni științifice în dezvoltarea și investigarea problemei impactului asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională. În acest context, sunt necesare studii suplimentare cu privire la bunele practici ale țărilor ce prezintă un grad de absorbție ridicată a asistenței externe, precum și identificarea unor instrumente de monitorizare inovative pentru sporirea impactului politicilor de dezvoltare regională. Prin elaborarea prezentei teze de doctor, se creează perspective pentru dezvoltarea cercetărilor în domeniu, monitorizarea și

evaluarea impactului devenind, astfel, componente-cheie ale unui ciclu de succes al politicilor publice de dezvoltare regională.

În încheiere, menționăm că impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională este, fără îndoială, eterogen. Aceste concluzii sunt în concordanță cu aspectele semnificative relevate de literatura existentă în domeniu și aduc o pondere suplimentară la afirmația că, deși impactul asistenței externe pentru dezvoltare este mai redus decât cel prevăzut inițial, totuși asistența externă a înregistrat realizări semnificative contribuind la atingerea obiectivelor de dezvoltare regională.

BIBLIOGRAFIE

Cadrul legislativ, normativ și metodologic al RM cu privire la AOD

1. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 30.08.2014.
2. Cadrul de Parteneriat ONU - Republica Moldova pentru Dezvoltare Durabilă 2018-2022. Cadrul de Asistență ONU pentru Dezvoltare pentru Republica Moldova [online]. [citat 09.04.22]. Disponibil: <https://mf.gov.md/sites/default/files/ONU%20UNDAF%20Moldova%20RO%202018%202022.pdf>
3. Commission implementing decision on the Annual Action Programme 2021 in favour of the Republic of Moldova to be financed from the general budget of the European Union [online]. [citat 16.05.22]. Disponibil: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-12/C_2021_9348_F1_COMMISSION_IMPLEMENTING_DECISION.pdf
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 (cu modificările ulterioare, republicată). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.
5. Dicționarul Explicativ al Limbii Române. București: Univers enciclopedic, 1996. 1192 p. ISBN 973-9243-29-0.
6. *European neighbourhood and partnership instrument*, Republic of Moldova country strategy paper 2007-2013 [online]. Brussels, 2013 [citat 02.02.20]. Disponibil: <http://www.civilsocietylibrary.org/CSL/1943/Moldova-Country-Strategy-Paper-2007-2013>
7. *Ghidul metodologic cu privire la procesul decizional*. Cancelaria de Stat a Guvernului Republicii Moldova. Chișinău: 2009. 43 p.
8. *Ghidul metodologic pentru analiza ex-ante a impactului politicilor publice*. Cancelaria de Stat a Guvernului Republicii Moldova. Chișinău: 2009. 48 p.
9. *Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a politicilor publice*. Cancelaria de Stat a Guvernului Republicii Moldova. Chișinău: 2009. 84 p.
10. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Oficiului de Gestionare a Asistenței Externe. Nr.388 din 03.06.2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2020, nr.435.

11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Consiliului Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă. Nr. 912 din 25.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.07.2016, nr. 232-244 art. 989.
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismul de coordonare și management al asistenței externe. Nr. 377 din 25.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.04.2018, nr. 133-141 art. 419.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la unele măsuri de eficientizare a mecanismului de coordonare și management al asistenței externe și la modificarea unor hotărâri ale Guvernului. Nr. 458 din 25.09.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.09.2019, nr. 296-301 art. 657.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind mecanismul de încheiere, aplicare și încetare a tratatelor internaționale. Nr. 442 din 17.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.07.2015, nr. 190-196 art. 49.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la implementarea programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională finanțate de Uniunea Europeană. Nr. 576 din 19.07.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.07.2017, nr. 253-264 art. 669.
16. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la modul de aplicare a cotei zero a TVA la livrările de mărfuri, servicii efectuate pe teritoriul țării și de acordare a facilităților fiscale și vamale pentru proiectele de asistență tehnică și investițională în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Nr. 246 din 8.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2010, nr. 52-53 art. 308.
17. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la măsurile de realizare a Legii nr. 438-XVI din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova. Nr. 127 din 08.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.02.2008, nr. 34-36 art. 200.
18. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru o guvernare deschisă pentru anii 2019-2020. Nr. 1172 din 28.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.12.2018, nr. 448-460 art. 1264.
19. Legea Republicii Moldova privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova. Nr. 595 din 24.09.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.2000, nr. 24-26 art. 137.
20. Legea Republicii Moldova privind dezvoltarea regională în Republica Moldova. Nr. 438 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.02.2007, nr. 21-24 art. 68.

21. Legea Republicii Moldova privind administrația publică centrală de specialitate. Nr. 98 din 04.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.08.2012, nr.160-164, art. 537.
22. Legea Republicii Moldova cu privire la Guvern. Nr. 136 din 07.07.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.07.2017, nr. 252 art.412.
23. Legea Republicii Moldova cu privire la administrația publică locală. Nr.436 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr.32-35 art.116.
24. Legea Republicii Moldova privind transparența în procesul decizional. Nr.239, XVI din 13.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.12.2008, nr.21-217.
25. Legea Republicii Moldova privind actele normative ale guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. Nr.317-XV din 18.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.10.2003, nr.208-210.
26. Strategia Națională de Descentralizare, aprobată prin legea Nr. 68 din 05.04.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.07.2012, nr. 143-148 art. 465.
27. Strategia Națională de Dezvoltare ”Moldova Europeană 2030”, aprobată prin legea Nr. 315 din 17.11.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.12.22, nr. 409-410 art.758.
28. Strategia de reformă a administrației publice 2016-2020, aprobată prin HG Nr. 911 din 25.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.2016 în Monitorul Oficial, nr. 256-264 art. 1033.
29. Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2010-2015 aprobată prin HG Nr. 158 din 04.03.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2010, nr. 34 art. 212.
30. Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2016-2020, aprobată prin legea Nr. 239 din 13.10.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 3.02.2017, nr. 30-39 art. 65.
31. Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028, aprobată la 26.01.2022.
32. United Nations Development Assistance Framework for the Republic of Moldova , 2018 – 2022 [online]. [citat 24.04.22]. Disponibil: <https://moldova.un.org/sites/default/files/2019-10/UNDAF%20Moldova%20EN.pdf>
33. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2021-2025, Moldova vremurilor bune, 3.08.2021 [online]. [citat 20.06.22]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_de_activitate_al_guvernului_moldova_vremurilor_bune.pdf

Literatura de specialitate în limba română

34. *Adaptarea Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă la contextul Republicii Moldova* [online]. PNUD, Chișinău, 2017 [citat 16.07.20]. Disponibil: <https://moldova.un.org/ro/23601-adaptarea-agendei-2030-la-contextul-republicii-moldova>
35. ALEXANDRU, I. *Tratat de administrație publică*. București: Universul Juridic, 2008. 969 p. ISBN/Cod 978-973-127-080-7.
36. ANTONESCU, D. *Politica de dezvoltare regională a României în contextul integrării în structurile Uniunii Europene*. Teză de doctor. București: 2003. 201 p. [online]. [citat 15.07.22]. Disponibil: https://mpira.ub.uni-muenchen.de/57728/1/MPRA_paper_57114.pdf
37. BALOGH, M. *Politici publice*. Suport de curs Anul III. Cluj-Napoca: 2013-2014. 100 p. [online]. [citat 17.07.22]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/368458098/Politici-Publice-IDD-2013-2014>
38. BONDAR, F. *Politici publice și administrație publică*. Iași: Polirom, 2007. 286 p. ISBN: 9789734606542.
39. BUCATCA, A., CIOBU, S., PARLICOV, V., ȚUGUI, E. *Evaluarea intermediară a implementării SNDR 2010-2012, 2013-2015*. Chișinău: 2015. 94 p.
40. BULAT, V., ELSING, S., IOVU, A. *Studiu de evaluare a impactului programelor de cooperare transfrontalieră ale UE privind dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova*. Chișinău: 2018. 120 p.
41. *Cartea albă a bunei guvernări. Priorități de politici pentru următoarele 12 luni pentru Guvernul RM*. Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”, IPRE, CRJM. Chișinău: 2019. 28 p.
42. CĂPRIOARĂ, F. *Strategii și politici publice*. Iași: Institutul European, 2007. 198 p.
43. *Date statistice BNS* [online]. [citat 12.02.22]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/>
44. DRĂGAN, G. *Ghidul politicilor uniunii europene, broșura nr. 2. Politica de cooperare pentru dezvoltare și Politica de ajutor umanitar*. București: 2012. 47 p.
45. DRUCKER, P. *Eficiența factorului decizional*. București: Editura Destin, 1994, 236 p. ISBN 9739105149.
46. EMERSON, M., CENUȘĂ, D. *Aprofundarea relațiilor UE-RM. Actualizare și modernizare, ca urmare a pandemiei de COVID-19*. Bruxelles: CEPS, 2018. 380 p.
47. ERMURACHI, A. *Analiză tematică Privind asistența financiară a Uniunii Europene acordată Republicii Moldova*. Chișinău: IPRE, 26 septembrie 2015. 16 p.
48. GAIBU, C., LITRA, L., LOZOVANU, V., GÎRBU, V. *Evaluarea capacității de absorbție a asistenței externe acordate Republicii Moldova*. Chișinău: 2011. 54 p.

49. GAMEȚCHI, A., SOLOMON, D. *Modelarea matematică a proceselor economice*. Chișinău: Evrica, 1998. 640 p. ISBN 9975-941-39-7.
50. *Guvernul a demarat procesul de adaptare a Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 la contextul național* [online]. Moldpres, 2017 [citat: 11.11.19]. Disponibil: <https://www.moldpres.md/news/2017/07/04/17005179>
51. HÎNCU, D., ENE, N. *Metode și tehnici cantitative în administrația publică*. București: Lumina Lex, 2003. 352 p. ISBN 9735886707.
52. HOWLETT, M., RAMESH, M. *Studiul Politicilor Publice. Cicluri și Subsisteme ale Politicilor Publice*. Chișinău: Editura Epitaf, 2004. 63 p. ISBN 9975924131.
53. KAROLY, M., ȘANDOR, D.S., GÂRBOAN, R., COBÂRZAN, B. *Analiza politicilor publice și evaluarea programelor în Administrația publică*. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, Program postuniversitar în managementul administrației publice. 91p.
54. LOZOVANU, V. *Potențialul asistenței externe: mai poate mecanismul de condiționare promova reformele în Republica Moldova?*. Nr. 4. Chișinău: IDIS “Viitorul”, 2016. 24 p.
55. MAXIM, S., BUDEANSCHI, D. *Paradigma Dezvoltării Regionale în Republica Moldova focusată pe stimularea economică și creșterea competitivității regiunilor pentru perioada 2019-2030*. Chișinău: 2018, 65 p.
56. MIROIU, A., RĂDOI, M., ZAZULEAN, M. *Analiza politicilor publice*. București: 2002. 247 p.
57. *Monitorul Asistenței Externe nr. 1 Importanța finanțării externe în condiții de criză economică și de securitate*. Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”, IPIS. Chișinău: 2022. 10 p. [online]. [citat 1.04.22]. Disponibil: <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/2316-monitorul-asisten%C8%9Bei-externe-nr-1-importan%C8%9Ba-finan%C8%9B%C4%83rii-externe-%C3%AEEn-condi%C8%9Bii-de-criz%C4%83-economic%C4%83-%C8%99i-de-securitate&category=7>
58. MORGENTHAU, H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007. 735 p. ISBN 9789734605484.
59. MUNGIU-PIPPIDI, A., IONIȚĂ, S. *Politici publice: teorie și practică*. Iași: Polirom, 2002. 352 p. ISBN 973-683-950-8.
60. MUNTEANU, I. *Politici publice complexe, Tehnici și repere*. București: Editura Cartier, 2016. 715 p. ISBN 9789975860406.
61. PALADI, I. *Management public*. Chișinău: ASEM, 2009. 381 p. ISBN 978-9975-75-493-4.

62. *Platforma pentru gestionarea asistenței externe a RM* [online]. [citat 12.06.22] Disponibil: <http://amp.gov.md/portal/>
63. PLATON, M. *Introducere în știința administrației publice*. Chișinău: 1999. 376 p.
64. POPESCU, L.G. *Politici publice sectoriale: Suport de curs*. Școala națională de studii politice și administrative facultatea de administrație publică. București. 78 p.
65. POPOVICI, A. *Calitatea administrației publice ca factor determinant în asigurarea bunei guvernări*. În revista: *Administrarea Publică*. Chișinău: AAP, 2021, nr. 3 (111), p. 18-27. ISSN 1813-8489.
66. POPOVICI, A., POPOVICI, C. *Contribuția asistenței externe la consolidarea administrației publice*. În: *Revista Administrarea publică*. Chișinău: AAP, 2018, nr. 1, p. 35-46. ISSN 1813-8489.
67. POPOVICI, A., POPOVICI, C. *Evaluarea politicilor publice ca parte integrantă a procesului democratic modern*. În: *Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței științifice practice internaționale*. Chișinău: AAP, 2020, p. 52-55. ISBN 978-9975-3240-9-0.
68. PRISACARI, M. *Asistența externă și rolul acesteia în modernizarea administrației publice în Republica Moldova*. În: *Teoria și practica administrării publice. Materialele Conferinței științifice practice internaționale*. Chișinău: AAP, 2016, p. 90-92. ISBN 978-9975-3019-6-1.
69. PRISACARI, M. *Asistența pentru dezvoltare în teoriile relațiilor internaționale*. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale*. Chișinău: AAP, 24 februarie 2017, p. 41-45. ISBN 978-9975-136-26-6.
70. PRISACARI, M. *Evaluarea politicilor publice - instrument de stabilire a unui management public eficient*. În: *Revista Administrarea publică*. Chișinău: AAP, 2017, nr. 4, p. 153-157. ISSN 1813-8489.
71. PRISACARI, M. *Abordări teoretice ale politicilor de dezvoltare regională*. În *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională "Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective (ed. III)-a*. Bălți: Academia de Științe a Moldovei, 21-22 iunie 2019, p. 490-493. ISBN 978-9975-3316-1-6.
72. PRISACARI, M. *Abordări conceptuale ale asistenței externe*. În: *Revista Administrarea publică*, Chișinău: AAP, nr. 3/2019, p.118-124. ISSN 1813-8489.
73. PRISACARI, M. *Dezvoltarea urbană – o prioritate emergentă a domeniului dezvoltării regionale*. În: *Publicația periodică științifico-practică Moldoscopie*, Chișinău: Anul 26 (2022), nr. 1 (96) p. 34-40. ISSN 1812-2566.

74. **PRISACARI, M.** *Programul Operațional Regional Nord 2022-2024 – principalul document strategic pentru implementarea obiectivelor de dezvoltare regională în nordul Republicii Moldova.* În *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională ”Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective (ed. VI)-a.* Bălți: Academia de Științe a Moldovei, 20-21 mai 2022, p. 499-501. ISBN 978-9975-3465-5-9.
75. **PRISACARI, M.** *Impactul asistenței externe în domeniul dezvoltării regionale. Studiu de caz – Regiunea de dezvoltare Nord.* În *Materialele Conferinței științifice practice internaționale.* Chișinău: AAP, 2019, p. 12-16. ISBN 978-9975-136-26-6.
76. **PROFIROIU, M.** *Politici publice.* Editura Economica: 2006. 317 p. ISBN 978-973-709-219-8.
77. *Programe si politici europene de asistenta pentru RM* [online]. [citat 10.11.21]. Disponibil: <http://infoeuropa.md/programe-si-politici-europene-de-asistenta-pentru-rm/>
78. *Raport anual 2016 cu privire la Asistența Externă acordată Republicii Moldova.* Cancelaria de Stat, Cooperarea pentru dezvoltare. Chișinău: 2017, 68 p.
79. *Raport anual 2015 cu privire la Asistența Externă acordată Republicii Moldova.* Cancelaria de Stat, Cooperarea pentru dezvoltare. Chișinău: 2016, 64 p.
80. *Raport anual 2014 cu privire la Asistența Externă acordată Republicii Moldova.* Cancelaria de Stat, Cooperarea pentru dezvoltare. Chișinău: august 2015, 37 p.
81. *Raport anual 2013 cu privire la Asistența Externă acordată Republicii Moldova.* Cancelaria de Stat, Cooperarea pentru dezvoltare. Chișinău: 2014, 53 p.
82. *Raport anual 2012 cu privire la Asistența Externă acordată Republicii Moldova.* Cancelaria de Stat, Cooperarea pentru dezvoltare. Chișinău: iulie 2013, 64 p.
83. *Raportul auditului performanței implementării Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016–2020.* Curtea de Conturi a Republicii Moldova. Chișinău: 2021, 59 p.
84. *Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020.* Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”. Chișinău: 2017, 219 p.
85. *Raport final* (1 ianuarie 2013 – 31 decembrie 2015). Programul Comun de Dezvoltare Locală Integrată. Chișinău: 2016, 50 p.
86. *Raport de progres privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională.* Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului. Chișinău: decembrie 2020, 44 p.
87. *Raport de progres privind implementarea SDR Nord 2016-2020.* Agenția de Dezvoltare Regională Nord. Bălți: ianuarie 2022, 31 p.

88. *Raport privind Asistența Externă pentru Republica Moldova în 2019/2020*. Ministerul Finanțelor. Chișinău: 2021, 34 p.
89. *Raport privind asistența externă acordată Republicii Moldova, în perioada 2017-2018*. Ministerul Finanțelor. Chișinău: 2020, 62 p.
90. *Raportul special - Asistența acordată de UE pentru consolidarea administrației publice în Republica Moldova*. Nr. 13. Curtea de Conturi Europeană. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al UE: 2016, 54 p.
91. *Relația Republicii Moldova cu Fondul Monetar Internațional* [online]. [citat 09.09.21]. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/relatia-republicii-moldova-cu-fondul-monetar-international-fmi>
92. ROȘCOVAN, M., HIRBU, E., **PRISACARI, M.** *Caracterizarea nivelului de dezvoltare socială și economică a localităților din Republica Moldova cu ajutorul IDEs*. În: *Materialele Conferinței științifică internațională consacrată celei de-a 25-a aniversări a ASEM "25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic"*[în 6 vol.] / com. red.: Grigore Belostecinic [et al.]. Chișinău : ASEM, 2016, p. 160-163. ISBN 978-9975-75-842-0.
93. ROȘCOVAN, M., **PRISACARI, M.** *O abordare statistică privind evaluarea impactului asistenței externe*. În: *Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale*. Chișinău: AAP, 22 mai 2020, p. 340-342. ISBN 978-9975-3240-9-0.
94. ROȘCOVAN, M., **PRISACARI, M.** *Tehnici și metode de evaluare a impactului asistenței externe*. În: *Revista Administrarea publică*, Chișinău: AAP, 2-2020, p. 108-115. ISSN 1813-8489.
95. SANDU, M. *Asistența externă, în: Priorități de Guvernare*. ADEPT report. Chișinău: 2009. p. 311- 328.
96. SAVCA, T. *Teorii și modele în procesul de elaborare a politicilor publice*. În: *Administrare Publică*, 2009, nr.2(62), p.54-64. ISSN 1813-8489.
97. SAVCA, T. *Clarificări conceptuale ale politicilor publice (perspectivă complexă)*. În: *Revista Administrarea publică*, Chișinău: AAP, 3/2011, p. 31-40. ISSN 1813-8489.
98. SAVCA, T. *Evaluarea performanțelor politicilor publice*. În: *Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională*. Chișinău: AAP, 2011, p.159-161. ISBN 978-9975-4241-0-3.
99. SÎMBOTEANU, A. *Administrația publică: prin reformare spre modernizare*. Chișinău: CEP USM, 2013. 327 p.

100. SPĂTARU, T. *Dinamica Republicii Moldova în clasamentele Indicelui Dezvoltării Umane*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice nr. 1(182), 2020, p. 149-165. ISSN 1957-2294.
101. SPĂTARU, T. *Noile politici de coeziune europene orientate spre eliminarea disparităților regionale*. În revista: Administrarea Publică, 2021, p. 35-38. ISSN 1813-8489.
102. ȘAPTEFRAȚI, T. *Buna guvernare prin prisma participării cetățenilor la procesul decizional*. În revista: Administrarea Publică. Chișinău: AAP, 2020, nr. 1, p. 22-29. ISSN 1813-8489
103. ȘAPTEFRAȚI, T. *Corelația dintre guvernarea eficientă și dezvoltarea umană durabilă*. În: Academia de Administrare Publică pentru o guvernare transparentă, responsabilă și democratică. Tezele conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: AAP, 2005, p.67-69.
104. ȘAPTEFRAȚI, T. *Eficiența administrației publice: criterii de apreciere și factori de influență*. În: Administrare Publică, 2010, nr.1(65), p.23-29. ISSN 1813-8489.
105. ȘAPTEFRAȚI, T. *Rolul asistenței externe în consolidarea capacității administrației publice*. În: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău: AAP, 2019, p.48-52. ISBN 978-9975-3240-4-5.
106. ȘAPTEFRAȚI, T. *Metode de cercetare în Administrația Publică*. În: Teoria și practica administrației publice. Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău: AAP, 2014, p.16-18. ISBN 978-9975-4241-9-6.
107. TĂRÂȚĂ, O., IAȚCO, M. *Evaluarea politicilor publice în condițiile integrării europene*. În: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău: AAP, 2015, p.172-175. ISBN 978-9975-3019-3-0.
108. ȚAPOC, V., CAPCELEA, V. *Cercetarea științifică*. Chișinău: Arc, 2008. 312 p. ISBN 9789975614948.
109. WALTZ, K., *Teoria politicii internaționale*. Iași: Polirom, 2006, p. 47. ISBN 9789734604470.
110. ZAMAN, G., GEORGESCU, G., GOSCHIN, Z., ANTONESCU, D., POPA, F. *Dezvoltarea economică endogenă la nivel regional. Cazul României*. Expert Publishing House: 2015. 271 p. [online]. [citat 7.10.22]. Disponibil: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/70646/>

Literatura de specialitate în limba străină

111. *About International Cooperation and Development - DG DEVCO* [online]. European Commission, Brussels [citat 10.11.2021]. Disponibil: https://ec.europa.eu/europeaid/general_en
112. *About Open Government Partnership* [online]. OGP [citat 25.10.21]. Disponibil: <https://www.opengovpartnership.org/>
113. *About the project Modernisation of Local Public Services* [online]. MSPL, GIZ. [accesat 12.02.22]. Disponibil: <http://serviciilocale.md/>
114. *Accra Agenda for Action* [online]. OECD Publishing: 2008, 10 p. [citat 01.12.21]. Disponibil: https://read.oecd-ilibrary.org/development/accra-agenda-for-action_9789264098107-en#page1
115. ADDISON, T., MAVROTAS, G., MCGILLIVRAY, M. *Development assistance and development finance: Evidence and global policy agendas* [online]. United Nations University, 2005 [citat 24.04.22]. Disponibil: <https://www.wider.unu.edu/publication/development-assistance-and-development-finance-evidence-and-global-policy-agendas>
116. AKRAM, T. *The international foreign aid regime: who gets foreign aid and how much?* Applied Economics, vol.35: 2003, vol. 35. p.1351-1356.
117. ALVI, E., SENBETA, A. Does foreign aid reduce poverty?. *Journal of International Development* 24: 2021. 955-976 p.
118. *An Action Plan for Aid Effectiveness* [online]. In Development Co-operation Report 2002: Efforts and Policies of the Members of the Development Assistance Committee, OECD Publishing, 2002 [citat 14.01.22]. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/dcr-2002-3-en>
119. *Annual report on the European Union's development and external assistance policies and their implementation in 2014* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 22 p [citat 02.12.21]. Disponibil: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/annual-report-2015_en.pdf
120. ARNDT C., et al. *Assessing foreign aid's long run contribution to growth and development*. World Development: 2014. 44 p. [online]. [citat 13.05.22]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/264697261_Assessing_Foreign_Aid's_Long-Run_Contribution_to_Growth_and_Development
121. ASHLEY, R. *The Poverty of Neorealism*. In *International Organization*, 38(2): 1984. p. 226-286.
122. *Association Implementation Report on the Republic of Moldova* [online]. Brussels, 2021 [citat 31.01.22]. Joint staff working document. Disponibil:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_295_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1535649.pdf

123. AXELROD, R. *Theorie du comportement cooperatif*. Paris: Ed. Odile Jacob, 1992. 234 p.
124. BARKENBUS, J. *Expertise and the Policy Cycle*. University of Tennessee: September, 1998. 12 p.
125. BARTENEV, V., GLAZUNOVA, E. *International development cooperation. Set of lectures*. Moscow: World Bank, 2013. 340 p.
126. BASS, H. *Ragnar Nurkse's Development Theory: Influences and Perceptions*. [online]. 2009, 23 p. [citat 01.05.22]. Disponibil: file:///C:/Users/ADR%20Nord/Downloads/nurkse_book_2008_bass.pdf
127. BENFIELD, A., COMO, N. *Effectiveness to impact. Study on the application of the effectiveness principles* [online]. AECOM International Development Europe SL: 2018, 64 p [citat 24.12.21]. Disponibil: https://www.effectivecooperation.org/system/files/2019-07/2019_07_Impact_study_final.pdf
128. BERRIET-SOLLIEC, M., LABARTHE, P., LAURENT, C., BAUDRY, J. *Empirical validity of the evaluation of public policies: models of evaluation and quality of evidence*. Working Paper. France: 2011. 16 p.
129. BOONE, P. *Politics and the effectiveness of foreign aid*. European Economic Review 40 (2): 1996. p. 289 – 329.
130. BULMER, M., LEWIS, J., PIACHAUD, D. *The goals of Social Policy*. London: 1989. 330 p.
131. BURNSIDE, C., DOLLAR, D. *Aid, policies, and growth* [online]. The American Economic Review 90, 2000. p. 847–868 [citat 16.08.21]. Disponibil: https://fadep.org/wp-content/uploads/2016/10/D-18_AID_POLICIES_GROWTH.pdf
132. *Busan Partnership for Effective Development Co-operation* [online]. OECD Publishing: 2011, 12 p. [citat 01.12.21]. Disponibil: https://read.oecd-ilibrary.org/development/busan-partnership-for-effective-development-co-operation_54de7baa-en#page2
133. BUZAN, B. *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Harvester-Wheatsheaf: Hemel Hempstead, 2e ed., 1991. 213 p.
134. CLEMENS, M., RADELET, S., BHAVNANI, R. *Counting chickens when they hatch: the short-term effect of aid on growth* [online]. Working Paper No. 44. Center for Global Development: Washington DC, 2004. 76 p. [citat 6.09.21]. Disponibil: <https://econpapers.repec.org/paper/wpawuwpi/0407010.htm>

135. COHEN, S., *La Resistance des Etats--Les Democraties face a la Mondialisation*. Seuil, Paris: 2003. 264 p.
136. COLEBATCH, H.K. *Policy*. Buckingham: Open University Press, 2009. 172 p. ISBN 9780335235407.
137. COLLIER, P., DEHN, J. *Aid, shocks, and growth*. Policy Research Working Paper No. 2688. World Bank: Washington DC, 2001. 26 p.
138. DALGAARD, C., HANSEN, H., TARP, F. *On the empirics of foreign aid and growth* [online]. *Economic Journal* 114(496): 2004 [citat 12.02.22]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/4810058_On_The_Empirics_of_Foreign_Aid_and_Growth
139. DEUTSCH, K., BURREL, S.A. *Political Community and the North Atlantic Area*. Princeton: Princeton University Press, 1957. 5 p.
140. *Development Co-operation Report 2019: A Fairer, Greener, Safer Tomorrow* [online]. OECD Publishing, Paris, 2019 [citat 12.02.22]. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/9a58c83f-en>
141. *Development Co-operation Report 2020: Learning from Crises, Building Resilience* [online]. OECD Publishing, Paris, 2020 [citat 13.01.21]. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/f6d42aa5-en>
142. DOLLAR, D., PRITCHETT, L. *Assessing Aid: What Works, What Doesn't, and Why*. World Bank policy research report. Washington DC: The World Bank, 1998. 148 p.
143. DOUCOULIAGOS, H., PALDAM, M. *Finally a breakthrough? The recent rise in the size of the estimates of aid effectiveness*. In Mak Arvin, ed., *Handbook on the Economics of Foreign Aid*, 2015. p. 325–349.
144. DOYLE, M. *Kant, Liberal Legacy and Foreign Affairs*. In *Philosophy and Public Affairs*, Part I, vol. 12, no 3, 1983. p. 205-235.
145. DUNN, W. *Public Policy Analysis. An Introduction*. New Jersey: Pearson, 2008. 400 p., ISBN 978-0205677924.
146. DURBARRY, R., GEMMELL, N., GREENAWAY, D. *New evidence on the impact of foreign aid on economic growth*. CREDIT Research Paper No. 98/9. Centre for Research in Economic Development and International Trade, Nottingham: University of Nottingham, 1998. 47 p.
147. DYE, T.R. *Understanding Public Policy*. New Jersey: Prentice Hall, 1972. 305 p.
148. *Economic Growth in the 1990s: Learning from a Decade of Reform*. Washington, DC: the World Bank, 2005. 384 p.

149. *European Report on Development, Combining finance and policies to implement a transformative post-2015 development agenda*. Overseas Development Institute, European Centre for Development Policy Management, German Development Institute, University of Athens (Department of Economics, Division of International Economics and Development) and the Southern Voice Network. Brussels: 2015. 377p
150. *Evaluation Working Papers, Tools and Methods for Evaluating the Efficiency of Development Interventions*. BMZ Evaluation Division. Berlin: 2011. 117 p.
151. FISCHER, F., MILLER, G., SIDNEY, M. *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics and Methods*. CRC Press Taylor and Francis Group: 2007. 642 p.
152. *Foreign Aid Moldova* [online]. The Global Economy [citat 10.06.22]. Disponibil: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/foreign_aid/#Moldova
153. *Funding instruments* [online]. European Commission, Brussels [citat 12.11.2021]. Disponibil: https://ec.europa.eu/europeaid/funding/funding-instruments-programming/funding-instruments_en
154. FURUBO, J. E., RIST, R. C., SANDAHL, R. *International atlas of evaluation*. New Brunswick, U.S.A.: Transaction Publishers, 2002. 23 p.
155. GÄNZLE, S. *Coping with the 'Development-Security Nexus': the European Union and the Instrument for Stability*", In: Gänzle, S., Grimm, S., Makhan, D. (Eds.), *The European Union and Global Development. An 'Enlightened Superpower' in the Making?*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012. p. 116-135.
156. GILBERT, R. *The History of Development, From Western origins to global faith, 5th edition*, Zed Books Ltd. Bloomsbury Publishing, 2019. 302 p. ISBN 9781786997562.
157. GILPIN, R. *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press, 1987. 449 p. [online]. [citat 07.06.21]. Disponibil: <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1312&context=mjil>
158. *Global Partnership for Effective Development Co-operation. Moldova* [online]. GPEDC [citat 12.11.21]. Disponibil: <https://effectivecooperation.org/wp-content/uploads/2019/07/Moldova-online.pdf?s>
159. *Glossary of Statistical Terms* [on-line]. OECD [citat 10.11.21]. Disponibil: <http://stats.oecd.org/glossary/>
160. *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management* [online]. OECD Publishing, 2020. 16 p. [citat 03.12.21]. Disponibil:

<https://unsdg.un.org/sites/default/files/OECD-Glossary-of-Key-Terms-in-Evaluation-and-Results-based-Management-Terminology.pdf>

161. GRIGORIADIS, T. *Aid in Transition: EU Development Cooperation with Russia & Eurasia*. New York: Springer, 2015. 119 p.
162. GRIGORIADIS, T., GAIBU, S. *Economic Models of Aid Effectiveness in Moldova*. Chişinău: Expert Grup, 2019. 35 p. [online]. [citat 12.02.21]. Disponibil: <https://www.expert-grup.org/en/biblioteca/item/1746-estimari-empirice-ale-eficientei-asistentei-in-republica-moldova&category=184>
163. GUILLAUMONT, P., CHAUVET, L. *Aid and performance: a reassessment*. Journal of Development Studies 37(6) 2001. p 66–87.
164. HANSEN, H., TARP, F. *Aid and growth regressions* [online]. Journal of Development Economics 64(2), 2001. p 547–570 [citat 24.01.22]. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304387800001504>
165. HAVEMAN, R. *On Evaluating the Regional Impact of Public Policy*. University of Wisconsin. p.85-100.
166. HENDRYCH, D. *Basics of public administration*. Pragues: 1992. 63 p.
167. HOCHSTEIN, A. *The Harrod-Domar Model, the Money Market and the Elasticity of the Investment Demand Curve*. Montreal: International Atlantic Economic Society, 2020. 2 p.
168. HOOD, C. *A Public Management for All Seasons*: In Public Administration, London: 1991. p. 3 – 19.
169. JAYARAJ, S. *International Aid: A Critical Assessment of Official Development Assistance*. Journal of International Relations 9: 2015. 50 p.
170. JENKINS, W.I. *Policy Analysis: A Political and Organisational Perspective*. London: Martin Robertson, 1987. 288 p.
171. JONES, S., TARP, F. *Does foreign aid harm political institutions?*. Journal of Development Economics 118. 2016. p. 266-281
172. KHARAS, H., MAKINO, K., JUNG, W. *Overview: An Agenda for the Busan High-Level Forum on Aid Effectiveness* [online]. 2016. 37 p [citat 13.06.22]. Disponibil: https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/07/catalyzingdevelopment_chapter.pdf
173. LENSINK, R., WHITE, H. *Are there negative returns to aid?* Journal of Development Studies 37(6) 2001: p. 42–64.
174. LIN, Y. J., VU, K., HARTLEY, K. *A Modeling Framework for Enhancing Aid Effectiveness*. Journal of Economic Policy Reform. Forthcoming: 2020. P. 138-160.

175. LINDBLOM, CH., WOODHOUSE, E. *The policy-making process*. Inglewood Cliffs. N.J.: Prentice Hall, 1993. 176 p.
176. LOI, M., RODRIGUES, M. *A note on the impact evaluation of public policies: the counterfactual analysis*. European Union: 2012. 54 p.
177. LOZOVANU, V. *Foreign aid and development: Success or failure in promoting Moldova's development?*. Kassel: 2014. 82 p. [online]. [citat 02.12.21]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/228744265/Foreign-Aid-and-Development-Success-or-failure-in-promoting-Moldova-s-Development>
178. MANNHEIM, K. *Ideology and utopia*. Bratislava: 1991. 249 p. ISBN: 0710031238. [online]. [citat 01.01.21]. Disponibil: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4621877/mod_resource/content/1/MANNHEIM%2C%20KARL.%20Ideology%20and%20Utopia.pdf
179. MAVROTAS, G. (ed.). *Foreign Aid for Development: Issues, Challenges and the New Agenda*. Oxford University Press: Oxford, 2010. 366 p. ISBN / ISSN 9780199580934.
180. MCKINLEY, R. D., LITTLE, R. *The US aid relationship: a test of the recipient need and the donor interest models*. Political Studies 27 (2). US: 1979. p. 236–250.
181. *Moldova Country Report 2022* [online]. [citat 10.06.22]. Disponibil: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/MDA>
182. MORAVCSIK, A. *Preferences and Power in the European Community: a Liberal Intergovernmentalist Approach* [online]. In Journal of Common Market Studies. 31, 1993. p. 473 [citat 12.06.21]. Disponibil: <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/preferences1.pdf>
183. MORGENTHAU, H. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York NY: The Macat Library, 2017. 111 p. https://old.tsu.ge/data/file_db/anthim/31.eng.pdf
184. MORGENTHAU, H. *A Political Theory of Foreign Aid*. *The American Political Science Review*, Vol. 56, (2). American Political Science Review: 1962. p. 301-309.
185. MOSLEY, P., HUDSON, J., HORRELL, S. *Aid, the Public Sector and the Market in Less Developed Countries*. 1987, vol. 97, issue 387. p 616-41.
186. NYE, J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs: 2005. 191 p.
187. OLEJNICZAK, K., KOZAK, M., BIENIAS, S. *Evaluating the effects of regional interventions. A look beyond current Structural Funds' practice*. Warsaw: November 2011. 306 p.

188. OSBORNE, S. *The New Public Governance?*. Public Management Review 8(3): 2006. 26 p.
189. Paris Declaration on Aid Effectiveness [online]. OECD Publishing: 2005, 16 p. [citat 01.12.21]. Disponibil: https://read.oecd-ilibrary.org/development/paris-declaration-on-aid-effectiveness_9789264098084-en#page3
190. PASCUAL, P. *Regional Economic disparities and Decentralisation* [online]. Urban Studies, 2004 [citat 12.11.2021]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/248973582_Regional_Economic_Disparities_and_Decentralisation
191. PETERS, B. Guy. *American Public Policy*. Chatham, N.J.: Chatham House, 1993. 189 p.
192. PIETERSE, N. *Development Theory*, second edition. SAGE Publications Ltd: 2010. 245 p. ISBN 978-1-4129-4514-1.
193. POLVERARI, L., BACHTLER, J., VAN DER ZWET, A. *Evaluating the Effectiveness of Regional Policy*. United Kingdom: University of Strathclyde, March 2015. 36 p.
194. POLVERARI, L., MENDEZ, C., GROSS, F., BACHTLER, J. *Making Sense of European Cohesion Policy: Ongoing Evaluation and Monitoring Arrangements*, IQ-Net Thematic Paper, 21(2) EPRC. University of Strathclyde: Glasgow, 2007. 58 p.
195. POTUCEK, M., LELOUP LANCE, T. *Approaches to Public Policy in Central and Eastern Europe*. 2003. 15 p.
196. *Programming in the Republic of Moldova until 2020*. [online] Brussels, 2016 [citat 24.02.21]. European Union joint analysis. Disponibil: https://eba.md/uploaded/other%20publications/EU%20joint_analysis_on%20MD.pdf
197. RAJAN, R., SUBRAMANIAN, A. *Does aid affect governance?*. The American Economic Review 97 (2): 2007. p. 322-327.
198. RAPLEY, J. *Understanding development: Theory and practice in the third world*. Third edition. Linne Rienner: Boulder USA, 2007. 14 p. ISBN 978-1-58826-538-8 pb.
199. *Republic of Moldova staff report for the 2021 article iv consultation and requests for an arrangement under the extended fund facility and an arrangement under the extended credit facility—press release*. IMF Country Report No. 22/1, 2022. 129 p.
200. RIDDELL, R.C. *Does Foreign Aid Really Work?*. Canbera: 2014. 41 p. [online]. [citat 03.03.20]. Disponibil: <https://devpolicy.org/2014-Australasian-Aid-and-International-Development-Policy-Workshop/Roger-Riddell-Background-Paper.pdf>

201. RIMMER, M., DUMITRAȘCO, A. *Modernization of Local Public Services in the Republic of Moldova. What are the lessons learned and the best practices from a decade of support to regional development policy?*. Chișinău: 2021. 39 p.
202. RITTBERGER, V. et alii. *International Regimes in East-West Politics*. Londra/New York: Pinter Publishers, 1990. 3 p.
203. *Role and effect of external support to Public Administration*. European Commission. Brussels Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 32 p. ISBN 978-92-79-93600-5.
204. ROSENSTEIN-RODAN, P. N. Notes on the theory of the "Big Push". Cambridge: 1957. 17 p.
205. ROSENAU, J. *Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity*. Princeton: Princeton University Press, 1990. 504 p. ISBN 9780691023083.
206. ROȘCOVAN, M., HIRBU, E., **PRISACARI, M.** *The methodology for calculating the level of socio-economic development for communities in the Republic of Moldova*. In: Materialele Conferinței științifice practice internațională „Статистика как наука и практика - традиции и современные измерения, Свищев, Bulgaria”, 2018, p. 137-141. ISBN 978-954-23-1371-7.
207. SABATIER, P.A. *Theories of the Policy Process*. Colorado: Westview Press, 1999. 19 p. [online]. [citat 12.03.22]. Disponibil: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5894505/mod_resource/content/1/Sabatier_Welbel.pdf
208. SACHS, J. *The End of Poverty: Economic Possibilities for our Time*. New York: The Penguin Press, 2005. 413 p. ISBN 1-59420-045-9.
209. SEN, A., *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 384 p. ISBN 9780198297581.
210. *Single Support Framework for EU support to Moldova (2017-2020)*. Joint staff working document, Brussels: 2017. 29 p.
211. SCHRAEDER, P., HOOK, S., TAYLOR, B. *Clarifying the foreign aid puzzle: A comparison of American, Japanese, French, and Swedish aid flows*. World Politics 50 (02), 1998. p. 294–323.
212. SPRUDS, A., DANIELSONS, R., KONONENKO, V. *Policy Department External Policies, Analysis of the EU's assistance to Moldova*. Brussels: European Parliament, 2008, p. 25-27. [online]. [citat 13.03.20]. Disponibil:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2008/388970/EXPO-AFET_NT\(2008\)388970_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2008/388970/EXPO-AFET_NT(2008)388970_EN.pdf)

213. Support to the State Chancellery. *Strengthening the Capacities of the National Authorities to Programme, Manage, Report and Monitor External Assistanc* [online]. TTSIB, 2012 [citat 12.11.21]. Disponibil: <http://ncu.moldova.md/doc.php?l=en&id=1592&idc=525>
214. *Survey on Monitoring The Paris Declaration Country Chapters. Moldova* [online]. OECD, 2007. 21. P [citat 12.02.22]. Disponibil: <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/39112140.pdf>
215. *Survey on Monitoring The Paris Declaration Country Chapters Moldova* [online]. OECD, 2008. [citat 11.11.2021]. Disponibil: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/39004713.pdf>
216. *Sustainable Development Concept* [online]. [citat: 12.11.21]. Disponibil: <http://www.eco-logos.net/>
217. *Statistical data on development* [online]. OECD [accesat 24.01.22]. Disponibil: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?ThemeTreeId=3>
218. *Statistical data World Bank*. [on-line]. [citat 10.11.21]. Disponibil: <http://data.worldbank.org/>
219. STERN, E. *Thematic study on the Paris declaration, aid effectiveness and development effectiveness*. Ministry of Foreign Affairs of Denmark: November 2008. 70 p.
220. STIGLITZ, J. E. *Participation and Development: Perspectives from the Comprehensive Development Paradigm*. Review of Development Economics, Volume 6, Issue 2, 2002. p. 163–182.
221. STUART, N. *The Encyclopedia of Policy Studies*. CRC Press, 1994. 984 p. ISBN 9781003067207.
222. *The World Bank in Moldova* [online]. WB [citat 15.10.21]. Disponibil: <https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview#1>
223. *U.S. Relations with Moldova* [online]. U.S. Department of State [accesat 12.11.21]. Disponibil: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-moldova/>
224. WALLERSTEIN, I. *The Politics of World Economy: the States, the Movements and the Civilizations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984. 200 p. ISBN-10 0521277604.
225. ZANGER, S. C. *Good Governance and European Aid: The Impact of Political Conditionality*. European Union Politics 1(3): 2000. 293-317 p.

226. ZIMMERMAN, R. A. *The determinants of foreign aid. An inquiry into the consequences of welfare state institutions and public opinion*. University of Amsterdam, August 2007. 67. p. [online]. [citat 24.02.20]. Disponibil: <https://www.oecd.org/dev/40699467.pdf>

ANEXE

ANEXA 1

Studii privind asistența externă, cu aspecte de guvernanță

Impact pozitiv			
Autor	Legătura cu asistența	Context	Metode utilizate
Jones și Tarp 2016	Calitatea instituției politice (+)	103 țări beneficiare, 1983-2010	Secțiune transversală, analiză în dinamică, corectarea erorii sistematice a efectelor fixe
Masoud et al. 2015	Corupția (-)	42 țările ASS, 2000-2010	Regresie cuantică
Aronow et al. 2012	Calitatea guvernării (+)	115 țări beneficiare, 20 ani	Instrument de variabile; efecte fixe
Okada și Samreth 2011	Corupția (-)	120 țări în curs de dezvoltare, 1995-2009	Regresie cuantică
Wolf 2007	Calitatea serviciilor publice selectate (+)	Țări în curs de dezvoltare din Africa, 2002	Regresia
Dunning 2004	Democrația(+)	Țările ASS, 1975-1997	Instrumentul de variabile
Collier și Dollar 2001	Creșterea economică într-un mediu de politică „bună” (+)	Țările africane, 1990-1996	Suprapunerea generațiilor cadru
Tavares 2003	Corupția (-)	Destinatari ce nu fac parte din țările OCDE	Instrumentul de variabile
Dollar și Svensson 2000	Comportamentul donatorului(+); Variabilele politice și economice ale beneficiarului(+)	282 împrumuturi de ajustare a Băncii Mondiale	Regresia Probit
Hansen și Tarp 1999	Creșterea economică în pofida calității guvernării (+)	Variate	Modelele Harrod-Domar ; Forma redusă a modelului de creștere a asistenței; forma redusă a noii teorii de creștere
Impactu negativ			
Autor	Legătura cu asistența	Context	Metode utilizate

De la Croix și Delavalla de 2013	Corupția (+)	159 țări beneficiare a asistenței, 1996-2005	Instrumentul de variabile
Kangoye 2011	Corupția în sectorul public (+)	80 țări în curs de dezvoltare din Asia, Africa, Europa și America Latină, 1984-2004	Secțiune transversală și regresii de panou; instrumentul de imprevizibilitate a asistenței
Busse și Gröning 2009	Busse și Gröning 2009	106 țări beneficiare, 1984-2004	Estimarea dinamică
Arellano et al. 2008	Bunăstarea societății (-)	Țări dependente de asistență din Africa, 1990-2004	Model general de echilibru
Djankov et al. 2008	Democrație (-)	108 țări beneficiare a donatorului, 1960-1999	Instrumentul de regresie variabilă, Estimarea dinamică
Kharas 2008	Pierderi nerecuperabile (+)	177 țări, 1970-2005	Modelul prețurilor activelor de capital
Ear 2007	Statul de drept (-)	140+ beneficiare de asistență, 1996-2004	Modelul transversal
Rajan și Subramanian 2007	Calitatea guvernancei (-)	Toate țările în curs de dezvoltare din baza de date UNIDO, 1981-1990	Instrumentul de variabile
Knack 2004	Democrație (-)	105 țări, 1975-2000	Analiza multivariată
Bräutigam și Knack 2004	Calitatea guvernării; cota fiscală din PIB (-)	32 țări beneficiare din Africa, 1982-1997	Instrumentul de variabile
Bulir și Hamann 2003	Volatilitatea veniturilor fiscale(+)	72 țări, 1975-1997	Estimarea primelor diferențe
Knack 2000	Calitatea birocratică, statul de drept, severitatea corupției(-)	80 țări beneficiare, 1982-1995	Instrumentul de variabile

Impact neutru sau mixt

Autor	Legătura cu asistența	Context	Metode utilizate
Asongu și Nwachukwu 2016	Guvernare economică și instituțională (-); guvernare politică (0)	52 de țări africane, 1996-2010	Endonegitatea intensității Instrumentul de variabile
Asongu și Nwachukwu 2016	Calitatea reglementărilor, Efectivitatea guvernamentală, controlul corupției și statul de drept (-);	52 de țări africane, 1996-2010	Endonegitatea intensității Instrumentul de variabile

	stabilitate politică, voce și responsabilitate (0)		
Brazys 2016	Guvernare (+/-); Efectul de curbă a lui Laffer	122 țări în curs de dezvoltare, 1995- 2008	Regresie lineară
Anwar 2014	Corupție, deschidere economică (+); conflict, stabilitate politică (-)	Țări beneficiare din Asia, 1990-2011	Efecte aleatorii
Coviello și Islam 2006	Instituții economice (0)	Țări beneficiare, 1970-2000	Estimarea dinamică
Fleck și Kilby 2001	Modelele votului politic intern (0)	USAID: 1,000 contractori și 3,000 contracte	Analiza multivariată
Zanger 2000	Calitatea guvernării beneficiarului ca factor determinativ al alocării (0)	Țări beneficiare ale asistenței europene, 1980-1995	Regresii

Sursa: Lin Y. J., Vu K., Hartley K. A Modeling Framework for Enhancing Aid Effectiveness. Journal of Economic Policy Reform, Forthcoming. 36 p.

ANEXA 2

Analiza SWOT asupra utilizării AOD în implementarea politicilor publice de dezvoltare regională

Puncte forte

- Impulsionarea anumitor reforme fundamentale de politici publice conexe domeniului dezvoltării regionale (aprobarea SND și SNDR);
- Consolidarea mecanismului de finanțare a proiectelor de dezvoltare regională;
- Stabilirea unui instrument integrator de finanțare (FNDRL) a proiectelor de dezvoltare regională și asigurarea unei mai bune sinergii cu celelalte fonduri de dezvoltare (Fondul Național de dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural, Fondul Ecologic Național, Fondul Rutier, Fondul de Eficiență Energetică, ș.a.);
- Perfecționarea mecanismului de cofinanțare a proiectelor de dezvoltare regională și avansarea mecanismului de complementare a proiectelor în vederea extinderii numărului de parteneriate și asigurarea sinergizării eforturilor în domeniile cheie de intervenție;
- Conceptualizarea și aprobarea unui nou format al desfășurării apelurilor de propuneri de proiecte în conformitate cu prevederile noului concept (paradigme) de dezvoltare regională, definind un nou Regulament pentru desfășurarea apelurilor de propuneri de proiecte;
- Elaborarea și aprobarea Manualului Operațional privind modul de utilizare a mijloacelor Fondului Național pentru Dezvoltare Regională, integrând prevederile noului Regulament pentru desfășurarea apelurilor de propuneri de proiecte;
- Elaborarea și aprobarea unei versiuni actualizate a Instrucțiunilor pentru monitorizarea și evaluarea politicii de dezvoltare regională și asigurarea premiselor desfășurării acțiunilor prescrise de instrucțiuni;
- Elaborarea unei versiuni actualizate a Instrucțiunilor pentru monitorizarea proiectelor de dezvoltare regională și revizuirea cadrului de raportare în vederea asigurării transparenței și optimizării proceselor de monitorizare în cadrul ADR-urilor;
- Elaborarea Liniilor directe privind revitalizarea urbană în Republica Moldova;
- Experiență înmăbătătită de management și coordonator de proiect
- Transferul celor mai bune practici din țările donatoare;
- Creșterea transparenței și a răspunderii privind utilizarea resurselor financiare;
- Capacităților locale în managementul proiectelor relativ dezvoltate;

- Demararea implementării standardelor tehnice europene;
- Îmbunătățirea procedurilor de achiziții publice.

Puncte slabe

- Lipsa coerenței între documentele de politici publice elaborate la nivel național, sectorial și instituțional;
- Incapacitatea de a finanța proiecte mari;
- Lipsa sprijinului politic al autorităților centrale;
- Lipsa de calificări în domenii cheie (cunoștințe, competenței și expertiză);
- Birocrație ridicată;
- Intensitate scăzută a asistenței externe în domeniul cercetării și inovării;
- Posibilitatea implicării potențialilor donatori în procesul de guvernare prin impunerea unor condiționalități în reforme;
- Contribuție relativ mică la sporirea investițiilor și creștere economică;
- Costuri financiare și investiționale ridicate atât a cheltuielilor de personal, cât și a lucrărilor de construcție-montaj;
- În cazul unei guvernări ineficiente, poate crea dependență față de asistența externă;
- Corupție;
- Sustenabilitatea este o problemă majoră în perioada post-implementare;
- Funcționarea ineficientă a CRD, cauzată în special de componența supra-aglomerată;
- Carențe în organizarea proceselor de monitorizare și evaluare;
- Carențe în planificarea resurselor. Multe proiecte aprobate nu au fost finalizate în termenii planificați sau nici măcar nu au fost inițiate;
- Carențe în sinergizarea financiară a donatorilor;
- Carențe în managementul proiectelor. Există dificultăți sesizabile în privința eficienței managementului proiectelor investiționale, reflectate în special de restanțele de standardizare a proceselor manageriale și instituționalizarea încă nesatisfăcătoare a sistemului de atribuire a indicatorilor de performanță;
- Nivelul redus de implicare și responsabilizare a beneficiarilor, atât la etapa de implementare, cât și la etapa postimplementare (responsabilitățile de mentenanță adecvată a infrastructurii nou-create);
- Capacitatea foarte redusă a autorităților publice locale de cofinanțare a proiectelor mari de infrastructură;

- Fragmentarea, iar deseori chiar desincronizarea asistenței externe a diferitor donatori în domeniu;
- Capacitățile naționale deficitare în ceea ce privește implementarea eficientă și calitativă a volumelor de lucrări de proiectare și construcție a infrastructurii tehnico-edilitare;
- Decalajul foarte mare dintre resursele mobilizate și necesitățile reale de dezvoltare regională;
- Decalajului major de dezvoltare intra- și inter -regional, precum și din cauza restanțelor la realizarea obiectivelor strategice stabilite în perioadele programatice anterioare;
- Impunerea propriilor sisteme de achiziții ale donatorilor și crearea unităților de implementare, evitând sistemul național de achiziții și fortificarea structurilor naționale existente.

Oportunități

- Creșterea mobilității intra- și inter- regionale;
- Creșterea coeziunii sociale;
- Sprijinirea inițiativelor de jos în sus;
- Consolidarea relațiilor de colaborare între mediul academic și mediul de afaceri;
- Crearea stimulentei pentru investiții și dezvoltarea capacităților și competențelor locale;
- Existența Acordului de Asociere și statutul de țară candidat; accesul la programe cu finanțare europeană;
- Stimularea și crearea premizelor pentru forță de muncă competitivă și educată;
- Cooperarea regională a părților interesate, colaborare internațională de lungă durată;
- Dezvoltarea infrastructurii transfrontaliere;
- Utilizarea resurselor naturale ale regiunii;
- Valorificarea expertizei și inițiativei;
- Eficientizarea operațională a cadrului de implementare a politicii de dezvoltare regională;
- Promovarea specializării inteligente în regiuni - care ar facilita reorientarea economiei regionale de la piața internă (economie bazată de consum) la piața externă (economie bazată pe export servicii și mărfuri), producând un impact pozitiv asupra întregii economii naționale;
- Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor;
- Realizarea unui program complex de consolidare a capacităților instituționale a noilor structuri regionale;

- Implicarea sectorului privat în procesul de finanțare a intervențiilor de dezvoltare regională;
- Consolidarea cooperării interministeriale în vederea optimizării alocării mijloacelor financiare externe pentru atingerea unor rezultate conjugate și avansarea creării unei platforme de coordonare a intervențiilor financiare sectoriale la nivel regional.
- Optimizarea proceselor de gestionare a proiectelor în cadrul Agențiilor de Dezvoltare Regională (delegarea implementării proiectelor către APL);
- Consolidarea capacităților Agențiilor de Dezvoltare Regională și a APL-urilor în atragerea resurselor de asistență externă și consolidarea parteneriatelor cu alți parteneri de dezvoltare.

Amenințări

- Criză economică;
- Calitatea slabă a documentației tehnice pentru proiectele de infrastructură;
- Creșterea datoriei publice;
- Lipsa managementului inovării și capacitatea redusă a infrastructurii de suport (platforme industrializare);
- Rigiditatea ministerelor de resort în alinierea intervențiilor la politica de dezvoltare regională;
- Lipsa unei abordări integrate și limitarea abordării politicii de dezvoltare regională la intervenții sectoriale;
- Fluctuația personalului calificat din cadrul instituțiilor publice/lipsa memoriei Instituționale;
- Disponibilitatea și capacitatea de mobilizare a resurselor pentru cofinanțarea proiectelor de dezvoltare regională;
- Tergiversarea implementării reformelor (administrativ-teritorială, descentralizare);
- Impactul pandemiei COVID-19 asupra dezvoltării economice/Lipsa rezilienței economice;
- Agendă ascunsă a donatorilor, impunerea unor anumitor condiționalități guvernului;
- Asistența externă este în mare parte dictată de politicile internaționale/politicile de dezvoltare, de interesele donatorului și mai puțin de necesitățile de dezvoltare socio-economice ale țării;
- Programele de asistență tehnică utilizează asistența pentru a plăti experți și a achiziționa bunuri din țara donatoare (respectiv o parte din asistența raportată se întoarce înapoi la donatori);

- Prezența trupelor de ocupație ruse pe teritoriul Republicii Moldova și războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei;
- Scăderea continuă a populației; depopularea zonelor rurale și îmbătrânirea populației;
- Emigrația accentuată, inclusiv a unor persoane de înaltă calificare (brain drain).

Sursa: Elaborat de autor.

ANEXA 3. Corelația dintre evoluția politicii de dezvoltare regională în RM și asistența externă în DR

Perioada de planificare	Priorități - cheie	Evenimente - cheie	Principalii parteneri de dezvoltare
Perioada inițială 2003-10	• Agrearea conceptului și cadrului legal pentru dezvoltarea regională. • Aprobarea legislației primare și secundare în domeniul dezvoltării regionale. • Stabilirea unui mecanism de finanțare. • Crearea agențiilor de dezvoltare regională și începerea finanțării proiectelor regionale.	• 2004: Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei a RM a inclus politica de dezvoltare regională în vederea soluționării dezechilibrelor regionale. • 12/2006: Aprobarea legii cu privire la dezvoltare regională. • 12/2007: Aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare 2007-11 care a inclus o prioritate specifică pentru dezvoltarea regională. • 2008: Au fost create Consiliile pentru Dezvoltare Regională Nord, Centru și Sud. • 2009: Schimbarea guvernului dă un nou impuls DR. • 12/2009-03/2010: au fost lansate ADR Nord, Centru și Sud.	➤ Prin Acțiunea Politicii Europene de Vecinătate (PEV), Republica Moldova dezvoltă o relație din ce în ce mai strânsă cu UE. Această cooperare a implicat o serie de inițiative economice, sociale și politice incluse ca obiectiv: „Promovarea dezvoltării regionale echilibrate; reducerea disparităților economice și sociale în întreaga țară”. ➤ Sprijinul UE TACIS pentru dezvoltarea regională în Moldova 2003-2007 Sprijinul extern pentru dezvoltarea regională în anii 2000 a venit din partea UE, în special în forma a trei proiecte TACIS consecutive pentru a asista Guvernul în: dezvoltarea unui concept pentru dezvoltare regională; elaborarea cadrului legal; și sprijinirea Guvernului la înființarea instituțiilor relevante.
SNDR 2010-12	• Crearea instituțiilor prevăzute	• 03/2010: Strategia	• DFID - Sprijinul Sida pentru

Focus: stabilirea instituțiilor dezvoltării regionale și lansarea politicii de dezvoltare regională	în Legea DR (CNCDR, CRD, ADR-uri). • Dezvoltarea mecanismului de finanțare a dezvoltării regionale. • Operaționalizarea FNDR. • Elaborarea Strategiilor de Dezvoltare Regională Nord, Centru și Sud printr-un proces participativ. • Sprijinirea dezvoltării parteneriatelor și elaborarea unui portofoliu de proiecte regionale. • Dezvoltarea unor mecanisme de monitorizare și evaluare. • Dezvoltarea statisticii regionale. • Elaborarea strategiilor de comunicare națională și regionale pentru promovarea politicii de dezvoltare regională.	Națională pentru Dezvoltare Regională (SNDR) 2010-12 aprobată de CNCDR. • 04/2010: Primul „apel pentru propuneri de proiecte” din FNDR lansat. • 2012: Strategiile de Dezvoltare Regională Nord, Centru și Sud au fost actualizate și revizuite. • 2011-2020: Dezvoltarea unei abordări integrate a programării regionale (inițial în domeniul managementul deșeurilor solide și eficiența energetică a clădirilor publice).	dezvoltare regională 2008-2011 La scurt timp după încheierea proiectului final TACIS RD, o nouă perioadă de asistență tehnică în domeniul dezvoltării regionale a startat finanțată de FDCO (Marea Britanie) și Sida (Suedia). Scopul Proiectul „Moldova: Cooperare în Dezvoltare Regională” era să asiste Ministerul Administrației Publice Locale în înființarea instituțiilor subnaționale prevăzute în legea dezvoltării regionale. • Proiectul „Modernizarea Serviciilor Publice Locale” (MSPL)/GIZ a început dialogul cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (nou creat) în jurul cooperării pe termen lung în domeniul dezvoltării regionale.
SNDR 2013-15 Focus: Consolidarea instituțiilor și proceselor DR și consolidarea planificării și programării prin elaborarea unui	• Consolidarea și fortificarea instituțiilor DR, inclusiv instruirea ADR-urilor, APL-urilor, CDR-urilor, revizuirea cadrului legal și a reglementărilor în domeniul DR și conștientizarea generală cu privire la DR. • Introducerea unei noi abordări de planificare și	• 02/2014: Programe sectoriale regionale în MDS și EE elaborate. • 09/2014: Începe a fi aplicat Acordul de Asociere UE-Moldova. • 2015: Lansat al 3-lea apel de propuneri de proiecte.	• Suport GIZ/MSPL pentru politica DR, 2010-2021 Proiectul MSPL a fost conceput inițial ca un proiect de promovare a furnizării de servicii publice locale, motivul fiind că majoritatea orașelor și satelor din afara principalelor orașe nu dispun de servicii de bază. Accentul inițial a fost în trei domenii specifice de servicii: apă și

portofoliu de proiecte de dezvoltare regională	programare pentru elaborarea unor portofolii de proiecte investiționale care să includă următoarele sectoare: apă și canalizare, managementul deșeurilor solide, eficiența energetică a clădirilor publice. • Consolidarea strategiilor naționale și regionale, precum și a proiectelor individuale de DR		canalizare (AAC), managementul deșeurilor solide (MDS) și eficiență energetică (EE). Astfel, mai degrabă decât să lucreze direct cu APL-urile, MSPL a luat o decizie strategică importantă de a lucra prin sistemul DR nou creat. Acest lucru avea sens, deoarece ADR-urile erau responsabile pentru dezvoltarea planurilor sectoriale care să reflecte prioritățile APL, facilitarea investițiilor sectoriale și promovarea cooperării inter-municipale. Ca urmare a acestei decizii de a lucra prin sistemul DR și a închiderii proiectului finanțat de DFID, GIZ se concentrează tot mai mult pe suportul în DR.
SNDR 2016-20 Focus: Continuarea investițiilor pentru portofoliile de proiecte și tranziția spre o nouă paradigmă	• Continuarea implementării SNDR, dar abordarea sectorială restrânsă aplicată în trecut este modificată prin implicarea ministerelor sectoriale și alinierea la politicile naționale sectoriale. • SNDR devine un document de politici intersectorial integrat. • 2016 până în 2018 – perioada de tranziție. • 2018-2020 adoptarea unei noi abordări („noua paradigmă”) și necesitatea ajustării legislației și cadrului de	• 2016: Crearea RD ATU Găgăuzia și respectiv CRD și ADR. • 02/2020: „Noua paradigmă pentru Dezvoltare Regională” a fost aprobată de CNCDR. • 08/2020: Al patrulea „apel de propuneri de proiecte” din FNDR lansat folosind metoda revizuită, inclusiv apeluri competitive și pe listă (cu bugetul planificat de 660	• În această perioadă, proiectul MSPL a urmărit îmbunătățirea condițiilor-cadru pentru o implementare orientată către cetățean a politicii de dezvoltare regională în domeniile prioritare de furnizare a serviciilor locale. În această perioadă, proiectul a continuat să lucreze în trei sectoare prioritare: AAC, MDS și EE în clădirile publice. Proiectul a fost implementat cu sprijinul a două acțiuni UE: Construcția infrastructurii AAC și EE și Împuternicirea cetățenilor. Accentul în această fază a fost pus în mod

	reglementare a DR. • Introducerea unui sistem de monitorizare bazat pe rezultate pentru DR.	milioane MDL). • 09/2020: Modificarea legii DR aprobată prin hotărâre de guvern. • 12/2020: „Programul Național de Dezvoltare a orașelor poli de Creștere aprobat de către guvern.	specific pe: promovarea și implementarea politicii de dezvoltare regională; dezvoltarea capacităților părților interesate relevante; implementarea proiectelor de infrastructură/servicii publice; și, implicarea cetățenilor în activități de supraveghere de către OSC locale cu finanțare prin granturi.
SNDR 2022-28 Focus: noua paradigmă de DR	• Implementarea noii paradigme pentru DR. • Noua SNDR 2022-2028 va acționa ca o un document de politici umbrelă pentru planificarea strategică regională în dezvoltarea întregii țări.	• 12/2021 Modificări ale Legii cu privire la DR aprobate de Parlament.	• Proiectul MSPL a oferit sprijin pentru dezvoltarea noii politici publice de dezvoltare regională. Totuși proiectul MSPL se finalizează și apar noi parteneri de dezvoltare ca Solidarity Fund Pl în Moldova pe domeniul dezvoltării urbane dar și Banca Mondială pe servicii de aprovizionare cu apă și sanitație.

Sursa: Elaborat de autor.

ANEXA 4

Studiu de Impact Asistența Externă

CHESTIONAR NR. _____

EXPERTI ȘI ANALIȘTI POLITICI

În vederea evaluării impactului asistenței externe se realizează un studiu de impact al finanțărilor nerambursabile derulate în Republica Moldova în perioada 2010-2021.

În acest sens, pentru corectitudinea informațiilor care urmează a fi prelucrate a fost elaborat acest chestionar care vizează domeniile diferitelor programe de finanțare care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională, descentralizarea și modernizarea serviciilor publice locale.

Pe această cale dorim să vă asigurăm că toate **răspunsurile** furnizate de dumneavoastră **sunt confidențiale**, acestea fiindu-ne necesare doar în scopul prelucrării statistice. Vă rugăm să completați spațiile libere și să răspundeți notând un X în căsuțele care corespund punctului dumneavoastră de vedere. Timpul estimat de completare este de **10-15 minute**.

Q1. Vârstă ☐ 20 -30 ☐ 31 – 40 ☐ 41 – 60 ☐ 61 - 75

Q2. Sex ☐ M ☐ F

Q3. Domeniu de expertiză _____ de

Q4. Ați fost implicat în ☐ 1. Da ☐ 2. Nu
derularea/monitorizarea/evaluarea unui proiect
finanțat din asistența externă?

Q5. În opinia dvs., care este impactul finanțării primite în următoarele domenii?

	1.Deloc	2.Mic	3.Mediu	4.Mare	5.Foarte mare	6.Nu este cazul
1.Dezvoltare economică locală/regională	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2.Dezvoltarea turismului local/regional	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3.Dezvoltarea infrastructurii regionale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5.Îmbunătățirea traficului rutier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6.Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7.Reducerea costurilor energetice	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8.Altele: _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q6. Cum considerați care este nivelul de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor în următoarele domenii?

	1.Deloc	2.Mic	3.Mediu	4.Mare	5.Foarte mare	6.Nu este cazul
9. Dezvoltare economică locală/regională	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Dezvoltarea turismului local/regional	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Dezvoltarea infrastructurii regionale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Îmbunătățirea traficului rutier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Reducerea costurilor energetice	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Altele: _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q7. Cum considerați, care din serviciile respective finanțate din surse externe au influențat cel mai mult calitatea vieții populației?

1.Reabilitare/ renovare edificii	☐	5.Reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	9.Campanii de informare și instruire	☐
2. Susținerea sectorului economic	☐	6.Reabilitare infrastructură servicii publice (Eficiență energetică)	☐	10.Altele _____	☐
3.Reabilitare infrastructură drumuri	☐	7.Dezvoltarea turismului	☐		
4.Reabilitare infrastructură servicii publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	8.Achiziționare echipamente	☐		

Q8. Cum apreciați impactul proiectului/telor per ansamblu ținând cont de obiectivele dezvoltării regionale? Vă rugăm argumentați răspunsul.

1.Foarte slab ☐ 2.Slab ☐ 3.Mediu ☐ 4.Puternic ☐ 5.Foarte puternic ☐

Argumente:

Q9. Cum apreciați impactul asistenței financiare nerambursabile primite în dezvoltarea ulterioară a Republicii Moldova? Vă rugăm argumentați răspunsul.

1.Foarte slab ☐ 2.Slab ☐ 3.Mediu ☐ 4.Puternic ☐ 5.Foarte puternic ☐

Argumente: _____

Q10. În opinia dvs., care sunt factorii care au restricționat efectele asistenței externe? Posibilități de răspuns multiple

1. Cadrul legislativ imperfect	☐	5. Calitatea joasă a expertizei naționale	☐	9. Lipsa coordonării dintre instituțiile implicate în derularea asistenței externe	☐

2. Capacitatea administrativă scăzută pentru dezvoltarea/ implementarea politicilor publice și proiectelor de dezvoltare	☐	6. Lipsa voinței politice	☐	10. Interes scăzut din partea populației pentru susținerea reformelor	☐
3. Capacitatea administrativă scăzută pentru derularea procedurilor de achiziții publice	☐	7. Corupția	☐	11. Asigurarea limitată cu resurse umane calitative	☐
4. Calitatea joasă a expertizei internaționale	☐	8. Lipsa bazelor de date sau existența bazelor de date incorecte		12. Altele _____	

Q11. Cum considerați care au fost cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării? (posibil răspuns multiplu)

1. lipsa fondurilor	☐	3. lipsa finanțărilor ulterioare	☐	5. Altele _____	☐
2. lipsa angajamentului din partea instituțiilor locale/naționale	☐	4. nu era cazul	☐		

Q12. Cum considerați care este corelația dintre prioritățile donatorilor și prioritățile de dezvoltare a țării? Vă rugăm argumentați răspunsul.

1. Prioritățile donatorilor corespund în totalitate cu prioritățile de dezvoltare a țării	☐	Prioritățile donatorilor nu corespund în totalitate cu prioritățile de dezvoltare a țării	☐
3. Prioritățile donatorilor corespund parțial cu prioritățile de dezvoltare a țării	☐		

Argumente: _____

Q13. În opinia dvs, există o sinergie între donatori? Vă rugăm argumentați răspunsul.

Da	☐	Nu	☐	Parțial	☐

Argumente: _____

Vă rugăm să expediați chestionarul completat, până la data de _____.

VĂ MULȚUMIM PENTRU TIMPUL DUMNEAVOASTRĂ!

Sursa: Elaborat de autor.

**Distribuirea răspunsurilor la chestionarul sociologic pentru experți și analiști politici
„Studiu de Impact Asistența Externă” (42 experți)**

Q1 Vârsta

	N	%
20-30	2	4,76
31-40	9	21,42
41-60	29	69,04
Total	42	100

Q2 Sex

	N	%
Masculin	14	33,33
Feminin	28	66,66
Total	42	100

Q4 Ați fost implicat în derularea/monitorizarea/evaluarea unui proiect finanțat din asistența externă?

	N	%
Da	42	100,0
Nu	0	0
Total	42	100,0

Q5 În opinia dvs., care este impactul finanțării externe în următoarele domenii?

[1. Dezvoltare economică locală/regională]

	N	%
Mic	8	19,04
Mediu	16	38,09
Mare	10	23,80
Foarte mare	4	9,52
Nu este cazul	3	7,14
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[2. Dezvoltarea turismului local/regional]

	N	%
Mic	20	47,61
Mediu	9	21,42
Mare	5	11,90
Foarte mare	3	7,14
Nu este cazul	4	9,52
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[3. Dezvoltarea infrastructurii regionale]

	N	%
Mic	5	11,90
Mediu	9	21,42
Mare	16	38,09
Foarte mare	8	19,04
Nu este cazul	3	7,14
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[4. Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)]

	N	%
Mic	10	23,80
Mediu	9	21,42
Mare	13	30,95
Foarte mare	7	16,66
Nu este cazul	2	4,76
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[5. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)]

	N	%
Mic	2	4,76
Mediu	13	30,95
Mare	14	33,33
Foarte mare	10	23,80
Nu este cazul	2	4,76
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[6. Îmbunătățirea traficului rutier]

	N	%
Mic	9	21,42
Mediu	10	23,80
Mare	9	21,42
Foarte mare	7	16,66
Nu este cazul	5	11,90
S-au abținut	2	4,76
Total	42	100,0

[7. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă]

	N	%
Mic	4	9,52
Mediu	19	45,23
Mare	12	28,57
Foarte mare	4	9,52
Nu este cazul	2	4,76
S-au abținut	1	2,38

Total	42	100,0
-------	----	-------

[8. Reducerea costurilor energetice]

	N	%
Mic	14	33,33
Mediu	13	30,95
Mare	6	14,28
Foarte mare	5	11,90
Nu este cazul	3	7,14
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[9. Altele:_____]

Q6 Cum considerați care este nivelul de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor în următoarele domenii?

[1. Dezvoltare economică locală/regională]

	N	%
Mic	12	28,57
Mediu	16	38,09
Mare	6	14,28
Foarte mare	2	4,76
Nu este cazul	3	7,14
Deloc	2	4,76
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[2. Dezvoltarea turismului local/regional]

	N	%
Mic	22	52,38
Mediu	7	16,66
Mare	5	11,90
Foarte mare	2	4,76
Nu este cazul	4	9,52
Deloc	1	2,38
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[3. Dezvoltarea infrastructurii regionale]

	N	%
Mic	7	16,66
Mediu	15	35,71
Mare	10	23,80
Foarte mare	6	14,28
Nu este cazul	3	7,14
Deloc	0	0
S-au abținut	1	2,38

Total	42	100,0
-------	----	-------

[4. Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)]

	N	%
Mic	10	23,80
Mediu	16	38,09
Mare	8	19,04
Foarte mare	2	4,76
Nu este cazul	3	7,14
Deloc	2	4,76
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[5. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)]

	N	%
Mic	2	4,76
Mediu	19	45,23
Mare	14	33,33
Foarte mare	5	11,90
Nu este cazul	1	2,38
Deloc	0	0,0
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[6. Îmbunătățirea traficului rutier]

	N	%
Mic	16	38,09
Mediu	10	23,80
Mare	5	11,90
Foarte mare	5	11,90
Nu este cazul	5	11,90
Deloc	0	0,0
S-au abținut	1	2,38
Total	42	100,0

[7. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă]

	N	%
Mic	11	26,19
Mediu	21	50,0
Mare	4	9,52
Foarte mare	1	2,38
Nu este cazul	3	7,14
Deloc	0	0,0
S-au abținut	2	4,76
Total	42	100,0

[8. Reducerea costurilor energetice]

	N	%
Mic	17	40,47
Mediu	13	30,95
Mare	5	11,90
Foarte mare	2	4,76
Nu este cazul	2	4,76
Deloc	1	2,38
S-au abținut	2	4,76
Total	42	100,0

[9. Altele: _____]

-

Q7 Cum considerați, care din serviciile respective finanțate din surse externe au influențat cel mai mult calitatea vieții populației? Posibilități de răspuns multiple

	N	%
Reabilitare/ renovare edificii	12	28,57
Susținerea sectorului economic	16	38,09
Reabilitare infrastructură drumuri	27	64,28
Reabilitare infrastructură servicii publice (Managementul deșeurilor solide)	16	38,09
Reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	39	92,85
Reabilitare infrastructură servicii publice (Eficiență energetică)	15	35,71
Dezvoltarea turismului	3	7,14
Achiziționare echipamente	9	21,42
Campanii de informare și instruire	9	21,42
Altele	0	0,0
S-au abținut	1	2,38

Q8 Cum apreciați impactul proiectului/telor per ansamblu ținând cont de obiectivele dezvoltării regionale?

	N	%
Foarte puternic	2	4,76
Foarte Slab	3	7,14
Mediu	12	28,57
Puternic	16	38,09
Slab	9	21,42
Total	42	100,0

Q9 Cum apreciați impactul asistenței financiare nerambursabile primite în dezvoltarea ulterioară a Republicii Moldova?

	N	%
Foarte puternic	7	16,66
Foarte Slab	3	7,14
Mediu	15	35,71
Puternic	9	21,42
Slab	8	19,04
Total	42	100,0

Q10 În opinia dvs., care sunt factorii care au restricționat efectele asistenței externe? Posibilități de răspuns multiple

	N	%
Cadrul legislativ imperfect	9	21,42
Capacitatea administrativă scăzută pentru dezvoltarea/ implementarea politicilor publice și proiectelor de dezvoltare	33	78,57
Capacitatea administrativă scăzută pentru derularea procedurilor de achiziții publice	15	35,71
Calitatea joasă a expertizei internaționale	6	14,28
Calitatea joasă a expertizei naționale	10	23,80
Lipsa voinței politice	24	57,14
Corupția	27	64,28
Lipsa bazelor de date sau existența bazelor de date incorecte	4	9,52
Lipsa coordonării dintre instituțiile implicate în derularea asistenței externe	18	42,85
Interes scăzut din partea populației pentru susținerea reformelor	9	21,42
Asigurarea limitată cu resurse umane calitative	18	42,85
Altele	0	0

Q11 Cum considerați care are au fost cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării? Posibilități de răspuns multiple

	N	%
lipsa fondurilor	20	47,61
lipsa angajamentului din partea instituției locale/naționale	29	69,04
lipsa finanțărilor ulterioare	21	50,0
nu era cazul	3	7,14
altele	3	7,14

Q12 Cum considerați care este corelația dintre prioritățile donatorilor și prioritățile de dezvoltare a țării?

	N	%
1. Prioritățile donatorilor corespund în totalitate cu prioritățile de dezvoltare a țării	17	40,47
2. Prioritățile donatorilor nu corespund în totalitate cu prioritățile de dezvoltare a țării	5	11,90
3. Prioritățile donatorilor corespund parțial cu prioritățile de dezvoltare a țării	20	47,61
Total	42	100,0

Q13 În opinia dvs , există o sinergie între donatori?

	N	%
Da	9	21,42
Nu	12	28,57
Parțial	21	50,0
Total	42	100,0

ANEXA 5

Studiu de Impact Asistența Externă

CHESTIONAR NR. _____

Pentru APL II din RDN, orașe din RDN, ONG

În vederea evaluării impactului asistenței externe se realizează un studiu de impact al finanțărilor nerambursabile derulate la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord.

În acest sens, pentru corectitudinea informațiilor care urmează a fi prelucrate a fost elaborat acest chestionar care este aplicat tuturor beneficiarilor de finanțări nerambursabile din RDN. Prin acest chestionar sunt vizate domeniile diferitelor programe de finanțare care au avut drept obiectiv dezvoltarea regională, descentralizarea și modernizarea serviciilor publice locale.

*Pe această cale dorim să vă asigurăm că toate **răspunsurile** furnizate de dumneavoastră **sunt confidențiale**, acestea fiindu-ne necesare doar în scopul prelucrării statistice. Vă rugăm să completați spațiile libere și să răspundeți notând un X în căsuțele care corespund punctului dumneavoastră de vedere. Timpul estimat de completare este de **10-15 minute**.*

Q14. Ce tip de instituție / ☐ 1. Consiliu ☐ 2. Primărie ☐ OSC
organizație reprezentativă? Raional

Q15. Menționați numărul de proiecte cu finanțare externă contractate în perioada 2010 – 2021 în domeniul dezvoltării regionale, descentralizării și serviciilor locale.

Q16. Menționați suma totală a proiectelor cu finanțare externă contractate în perioada 2010 – 2021 în domeniul dezvoltării regionale, descentralizării și serviciilor locale.

Q17. Menționați donatorii care au finanțat proiectele dvs. _____

Q18. Menționați numărul persoanelor care au făcut parte din grupul țintă a proiectelor și numele partenerilor implicați dacă a fost cazul?

1.Nr. persoane _____

2. Numele

partenerilor _____

3.Nu e cazul ☐

Q19. Care au fost beneficiarii proiectului/telor la încheierea finanțării?

Q20. Ce activități principale ați desfășurat? (puteți alege mai multe variante)

1.Reabilitare/ renovare edificii	☐	5.Reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	9.Campanii de informare și instruire	☐
2. Susținerea sectorului economic	☐	6.Reabilitare infrastructură servicii publice (Eficiență energetică)	☐	10.Altele_____	☐
3.Reabilitare infrastructură drumuri	☐	7.Dezvoltarea turismului	☐		
4.Reabilitare infrastructură servicii publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	8.Achiziționare echipamente	☐		

Q21. Care estimați că a fost impactul finanțării primite la nivelul grupului țintă a următoarelor aspecte?

	1.Deloc	2.Mic	3.Mediu	4.Mare	5.Foarte mare	6.Nu este cazul
18. Dezvoltare economică locală/regională	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Dezvoltarea turismului local/regional	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Dezvoltarea infrastructurii regionale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4.Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Îmbunătățirea traficului rutier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Reducerea costurilor energetice	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Altele:_____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q22. Care este nivelul de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor în următoarele domenii?

	1.Deloc	2.Mic	3.Mediu	4.Mare	5.Foarte mare	6.Nu este cazul
1. Dezvoltare economică locală/regională	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Dezvoltarea turismului local/regional	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Dezvoltarea infrastructurii regionale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Îmbunătățirea traficului rutier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Reducerea costurilor energetice	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Altele:_____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q23. Care din serviciile respective au influențat cel mai mult calitatea vieții populației?

1.Reabilitare/ renovare edificii	☐	5.Reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	☐	9.Campanii de informare și instruire	☐
2. Susținerea sectorului economic	☐	6.Reabilitare infrastructură servicii publice (Eficiență energetică)	☐	10.Altele _____	☐
3.Reabilitare infrastructură drumuri	☐	7.Dezvoltarea turismului	☐		
4.Reabilitare infrastructură servicii publice (Managementul deșeurilor solide)	☐	8.Achiziționare echipamente	☐		

Q24. Cum apreciați impactul proiectului/telor per ansamblu ținând cont de obiectivele dezvoltării regionale? Vă rugăm argumentați răspunsul.

- 1.Foarte slab ☐ 2.Slab ☐ 3.Mediu ☐ 4.Puternic ☐ 5.Foarte puternic ☐

Argumente:

Q25. Cum apreciați impactul asistenței financiare nerambursabile primite în dezvoltarea ulterioară a instituției?

- 1.Foarte slab ☐ 2.Slab ☐ 3.Mediu ☐ 4.Puternic ☐ 5.Foarte puternic ☐

Q26. Ați continuat activitățile după încheierea finanțării? 1.da ☐ 2.nu ☐

Q27. Ce activități ați continuat după încheierea finanțării și care a fost numărul beneficiarilor pentru fiecare categorie în parte? (posibil răspuns multiplu)

1.reabilitare/ renovare spații	☐	4.reabilitare infrastructură servicii publice	☐	7.campanii de informare	☐
2.programe de support pt IMM	☐	5.achiziționare echipamente	☐	8.creare baze de date	☐
3.reabilitare infrastructură drumuri	☐	6.întreținere investiții realizate	☐	9.Altele _____	

Q28. Care au fost cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării? (posibil răspuns multiplu)

1.lipsa fondurilor	☐	3. lipsa finanțărilor ulterioare	☐	5. Altele _____	☐
2. lipsa implicării unor instituții locale	☐	4. nu era cazul	☐		

Q29. Doriți să susțineți și să diversificați pe viitor activitățile inițiate în proiecte? 1.da ☐ 2.nu (argumentați și treceți la Q17) ☐

Argumentați răspunsul negativ:

Q30. Ce tip de activități doriți să continuați/dezvoltați pe viitor?

1.reabilitare/ renovare edificii	☐	4.reabilitare infrastructură servicii publice	☐	7.campanii de informare	☐
2.dezvoltarea sectorului economic	☐	5.achiziționare echipamente	☐	8.creare baze de date	☐

3.reabilitare infrastructură drumuri ☐ 6.întreținere investiții realizate ☐ 9.Altele_____

Q31. Cum apreciați că vor fi susținute financiar aceste activități?

1. resurse proprii ☐ 2. finanțări naționale ☐ 3. fonduri externe ☐ 4.Altele: _____ ☐

Vă rugăm să expediați chestionarul completat, până la data de _____.

VĂ MULȚUMIM PENTRU TIMPUL DUMNEAVOASTRĂ!

Sursa: Elaborat de autor.

**Distribuirea răspunsurilor la chestionarul sociologic pentru experți și analiști politici
„Studiu de Impact Asistența Externă.” CHESTIONAR Pentru APL II din RDN, orașe din
RDN, ONG**

Q14. Ce tip de instituție / organizație reprezentați?	N	%
Consiliul Raional/Primăria mun. Bălți	12	44,44
Primărie	12	44,44
OSC	3	11,11
Total	27	100

Q15. Menționați numărul de proiecte cu finanțare externă contractate în perioada 2010 – 2021 în domeniul dezvoltării regionale, descentralizării și serviciilor locale.	N	%
Total	120	100

Q16. Menționați suma totală a proiectelor cu finanțare externă contractate în perioada 2010 – 2021 în domeniul dezvoltării regionale, descentralizării și serviciilor locale.	N	%
Total	1,2 mld	100,0

Q20. Ce activități principale ați desfășurat? (puteți alege mai multe variante)

	N	%
Achiziționare echipamente	25	25%
Reabilitare/ renovare edificii	22	22%
Reabilitare infrastructură servicii publice (aprovizionarea cu apă și sanitație)	19	19%
Reabilitare infrastructură drumuri	17	17%
Reabilitare infrastructură servicii publice (eficiență energetică)	17	17%

Q21. Care estimați că a fost impactul finanțării primite la nivelul grupului țintă a următoarelor aspecte?

[1. Dezvoltare economică locală/regională]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	23	23
Mare	73	73
Foarte mare	4	4
Nu este cazul	0	0
Total	100	100,0

[3. Dezvoltarea infrastructurii regionale]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	4	4
Mare	86	86
Foarte mare	10	10
Nu este cazul	0	0
Total	100	100

[5. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	85	85
Mare	15	15
Foarte mare	0	0
Nu este cazul	0	0
Total	100	100,0

[7. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	0	0
Mare	100	100
Foarte mare	0	0
Nu este cazul	0	0
Total	100	100,0

Q22. Care este nivelul de satisfacere a populației cu privire la rezultatele proiectelor în următoarele domenii?

[1. Dezvoltare economică locală/regională]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	35	35
Mare	65	65
Foarte mare	0	0
Total	100	100

[2. Dezvoltarea turismului local/regional]

	N	%
Deloc	34	34

Mic	66	66
Mediu	0	0
Mare	0	0
Foarte mare	0	0
Total	100	100

[3. Dezvoltarea infrastructurii regionale]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	9	9
Mediu	78	78
Mare	13	13
Foarte mare	0	0
Total	100	100

[4. Îmbunătățirea serviciilor publice (Managementul deșeurilor solide)]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	46	46
Mediu	54	54
Mare	0	0
Foarte mare	0	0
Total	100	100

[5. Îmbunătățirea serviciilor publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	0	0
Mediu	86	86
Mare	12	12
Foarte mare	2	2
Total	100	100

[6. Îmbunătățirea traficului rutier]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	30	30
Mediu	45	45
Mare	25	25
Foarte mare	0	0
Total	100	100

[7. Consolidarea capacităților/conștientizarea grupului țintă]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	17	17
Mediu	38	38
Mare	45	45

Foarte mare	0	0
Total	100	100

[8. Reducerea costurilor energetice]

	N	%
Deloc	0	0
Mic	21	21
Mediu	12	12
Mare	67	67
Foarte mare	0	0
Total	100	100

Q23. Care din serviciile respective au influențat cel mai mult calitatea vieții populației?

	N	%
Reabilitare/ renovare edificii	24	24
Susținerea sectorului economic	20	20
Reabilitare infrastructură drumuri	0	0
Reabilitare infrastructură servicii publice (MDS)	0	0
Reabilitare infrastructură servicii publice (Aprovizionarea cu apă și sanitație)	18	18
Reabilitare infrastructură servicii publice (Eficiență energetică)	0	0
Dezvoltarea turismului	0	0
Achiziționare echipamente	20	20
Campanii de informare	18	18
Altele	0	0
Total	100	100

Q24. Cum apreciați impactul proiectului/telor per ansamblu ținând cont de obiectivele dezvoltării regionale?

	N	%
Foarte slab	0	0
Slab	1	1
Mediu	78	78
Puternic	21	21
Foarte puternic	0	0
Total	100	100,0

Q25. Cum apreciați impactul asistenței financiare nerambursabile primite în dezvoltarea ulterioară a instituției?

	N	%
Foarte slab	0	0
Slab	13	13
Mediu	79	79
Puternic	8	8

Foarte puternic	0	0
Total	100	100,0

Q26. Ați continuat activitățile după încheierea finanțării?

	N	%
Da	82	82
Nu	18	18
Total	100	100,0

Q27. Ce activități ați continuat după încheierea finanțării și care a fost numărul beneficiarilor pentru fiecare categorie în parte? (posibil răspuns multiplu)

	N	%
Reabilitare/ renovare edificii	21	21
Programe de support pt IMM	0	0
Reabilitare infrastructură drumuri	10	10
Reabilitare infrastructură servicii publice	20	20
Achiziționare echipamente	16	16
Întreținere investiții realizate	18	18
Campanii de informare	15	15
Creare baze de date	0	0
Altele	0	0
Total	100	100

Q28. Care au fost cauzele pentru care nu au fost continuate activitățile după încheierea finanțării? (posibil răspuns multiplu)

	N	%
Lipsa fondurilor	78	78
Lipsa implicării unor instituții locale	0	0
Lipsa finanțărilor ulterioare	22	22
Nu e cazul	0	0
Altele	0	0
Total	100	100,0

Q29. Doriți să susțineți și să diversificați pe viitor activitățile inițiate în proiecte?

	N	%
Da	100	100
Nu	0	0
Total	100	100,0

Q30. Ce tip de activități doriți să continuați/dezvoltați pe viitor?

	N	%
Reabilitare/ renovare edificii	13	13

Dezvoltarea sectorului economic	26	26
Reabilitare infrastructură drumuri	16	16
Reabilitare infrastructură servicii publice	18	18
Achiziționare echipamente	14	14
Întreținere investiții realizate	13	13
Campanii de informare	0	0
Creare baze de date	0	0
Altele	0	0
Total	100	100

Q31. Cum apreciați că vor fi susținute financiar aceste activități?

	N	%
Resurse proprii	25	25
Finanțări naționale	58	58
Fonduri externe	17	17
Altele	0	0
Total	100	100

Sursa: Sondajul efectuat de autor.

ANEXA 6

Rezultatele calculelor IDES

Metoda abaterilor standardizate constă în calcularea pentru fiecare regiune și fiecare indicator a abaterilor normale normate, după care cu ajutorul mediei aritmetice se calculează indicatorul agregat.

În cazul utilizării acestei metode, IDES se calculează după formula:

$$IDES_i = \frac{\sum_{j=1}^m z_{ij}}{m}$$

unde z_{ij} reprezintă valoarea standardizată a abaterii valorii caracteristicii j înregistrate în localitatea i de la valoarea ei medie și se calculează utilizând formula:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\sigma_j}, \quad \bar{x}_j = \frac{\sum_{i=1}^k x_{ij} \cdot n_{ij}}{\sum_{i=1}^k n_{ij}}, \quad \sigma_j = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^k (x_{ij} - \bar{x}_j) \cdot n_{ij}}}{\sum_{i=1}^k n_{ij}}$$

unde: $\bar{x}_j$ - reprezintă valoarea medie a caracteristicii j pentru întreg teritoriul național, k reprezintă numărul localităților, n_{ij} - ponderea caracteristicii j în localitatea i , iar σ_j - reprezintă abaterea medie pătratică a caracteristicii. De menționat că pentru indicatorii al căror sens obiectiv de evoluție este descrescător abaterea standardizată se consideră cu semn negativ.

Pentru a elimina distorsionarea realității, este necesară eliminarea din calcule a municipiilor Chișinău și Bălți, ele situându-se la mare distanță în ceea ce privește nivelul de dezvoltare social-economică față de celelalte unități administrativ-teritoriale/raioane, valorile indicatorilor pentru ele comportându-se ca niște valori exagerate.

Tabelul 1. Rezultatele calculelor IDES pentru anul 2020

Rating	Raion	IDES	Rating	Raion	IDES
1	Ialoveni	0.98	18	Nisporeni	-0.15
2	UTA Găgăuzia	0.85	19	Briceni	-0.19
3	Cahul	0.78	20	Rîșcani	-0.20
4	Orhei	0.59	21	Ștefan Vodă	-0.21
5	Anenii Noi	0.57	22	Căușeni	-0.22
6	Strășeni	0.44	23	Florești	-0.23

7	Dubăsari	0.41	24	Călărași	-0.25
8	Rezina	0.39	25	Șoldănești	-0.27
9	Criuleni	0.33	26	Hîncești	-0.27
10	Ungheni	0.21	27	Telenești	-0.31
11	Edineț	0.21	28	Basarabeasca	-0.40
12	Taraclia	0.03	29	Glodeni	-0.48
13	Soroca	0.03	30	Sângerei	-0.50
14	Ocnița	-0.06	31	Leova	-0.51
15	Drochia	-0.09	32	Cantemir	-0.56
16	Dondușeni	-0.11	33	Fălești	-0.68
17	Cimișlia	-0.12			

Sursa: Calcule autorilor pe baza datelor BNS, 2020.

Interpretarea indicatorilor agregați pe domenii și cei IDES se realizează după cum urmează: valorile pozitive prezintă un nivel de dezvoltare a unității administrativ-teritoriale respective (după domeniul analizat), situat peste medie, iar o valoare negativă a acestuia indică un nivel de dezvoltare situat sub media națională. Valoarea zero corespunde nivelului mediu de dezvoltare. În acest sens, calculele efectuate demonstrează că, în anul 2020, din punct de vedere al dezvoltării social-economice, cel mai bine s-au poziționat raioanele Ialoveni, UTAG, Cahul, Anenii Noi și Orhei. La polul opus, la un nivel de subdezvoltare s-au poziționat raioanele Cantemir, Sângerei, Leova și Fălești. Diferența dintre raioanele lidere și cele de la polul opus este de peste două ori. Totodată, raioanele din sudul țării (Cimișlia și Taraclia), la fel ca și cele din nord (Edineț, Soroca, Dondușeni și Drochia), se mențin la nivelul mediu de dezvoltare socio-economică.

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Tabel 2. Rezultatele calculelor IDES pentru perioada 2010-2019

Regiune/Raion/ Anul	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total pe Țară	0.007	0.022	-0.006	0.013	-0.021	-0.010	-0.026	-0.013	0.008	0.014	0.019
Municipiul Chișinău	1.16	1.18	1.12	1.15	1.11	1.08	1.03	1.00	1.01	1.06	1.01
UTA Găgăuzia	-0.11	-0.14	-0.08	-0.07	0.04	-0.02	0.03	0.00	-0.10	-0.14	-0.11
Sud	-0.46	-0.52	-0.38	-0.53	-0.45	-0.40	-0.33	-0.34	-0.29	-0.27	-0.31
Centru	-0.38	-0.38	-0.42	-0.39	-0.47	-0.45	-0.41	-0.36	-0.29	-0.33	-0.25
Nord	-0.22	-0.14	-0.24	-0.16	-0.23	-0.21	-0.32	-0.31	-0.32	-0.32	-0.34
Municipiul Bălți											
UTA Găgăuzia	0.95	0.75	0.73	0.78	0.82	0.67	0.86	0.81	0.76	0.83	0.85
Briceni	-0.11	-0.10	-0.20	-0.17	-0.17	-0.22	-0.29	-0.26	-0.28	-0.20	-0.19
Dondușeni	0.41	0.62	0.31	0.51	0.59	0.33	0.39	0.42	0.20	-0.04	-0.11
Drochia	0.30	0.55	0.44	0.46	0.24	0.23	0.03	0.04	-0.01	-0.10	-0.09
Edineț	0.10	0.09	0.23	0.18	0.12	0.22	0.41	0.43	0.33	0.13	0.21
Fălești	-0.63	-0.62	-0.62	-0.62	-0.73	-0.64	-0.65	-0.67	-0.65	-0.66	-0.68
Florești	-0.01	0.07	0.08	-0.08	-0.03	0.04	-0.13	-0.11	-0.15	-0.12	-0.23
Glodeni	-0.12	-0.04	-0.17	0.02	0.10	-0.18	-0.20	-0.19	-0.38	-0.36	-0.48
Ocnîța	0.01	-0.08	-0.08	-0.06	-0.19	-0.11	-0.16	-0.33	-0.29	-0.15	-0.06
Rîșcani	-0.01	0.04	-0.04	-0.03	-0.05	0.25	0.34	0.08	0.11	-0.10	-0.20
Sângerei	-0.57	-0.50	-0.57	-0.50	-0.47	-0.45	-0.49	-0.32	-0.45	-0.50	-0.50
Soroca	0.13	0.21	0.37	0.30	0.30	0.21	0.10	0.02	0.10	0.02	0.03
Anenii Noi	0.61	0.52	0.69	0.65	0.57	0.57	0.81	0.67	0.70	0.70	0.57
Călărași	-0.24	-0.20	-0.18	-0.07	-0.13	-0.31	-0.07	-0.09	-0.15	-0.31	-0.25
Criuleni	-0.08	-0.22	-0.05	-0.11	-0.07	0.05	0.12	0.30	0.31	0.31	0.33
Dubăsari	0.28	0.28	0.29	0.18	0.11	0.17	0.14	0.21	0.15	0.17	0.41
Hîncești	-0.31	-0.35	-0.26	-0.29	-0.30	-0.27	-0.30	-0.26	-0.31	-0.37	-0.27
Ialoveni	0.86	0.86	0.63	0.81	0.85	0.65	0.62	0.70	0.95	0.91	0.98
Nisporeni	-0.57	-0.36	-0.43	-0.44	-0.40	-0.47	-0.46	-0.26	-0.33	-0.09	-0.15
Orhei	0.13	0.20	0.20	0.13	0.16	0.16	0.19	0.15	0.45	0.51	0.59
Rezina	0.32	0.22	0.30	0.27	0.43	0.37	0.36	0.17	0.27	0.30	0.39
Strășeni	0.13	0.07	0.15	0.19	0.15	0.28	0.09	0.17	0.23	0.30	0.44
Șoldănești	-0.30	-0.44	-0.23	-0.55	-0.60	-0.41	-0.20	-0.20	-0.24	-0.21	-0.27
Telenești	-0.61	-0.66	-0.64	-0.66	-0.58	-0.51	-0.52	-0.52	-0.39	-0.31	-0.31
Ungheni	0.01	0.05	0.07	0.15	0.10	0.11	0.01	0.07	0.18	0.14	0.21
Basarabeasca	-0.13	-0.18	-0.09	-0.08	0.02	0.09	-0.15	-0.26	-0.31	-0.29	-0.40
Cahul	0.38	0.29	0.26	0.29	0.31	0.37	0.57	0.57	0.54	0.72	0.78
Cantemir	-0.59	-0.69	-0.63	-0.71	-0.63	-0.65	-0.58	-0.57	-0.61	-0.47	-0.56
Căușeni	-0.17	-0.22	-0.14	-0.22	-0.11	-0.19	-0.13	-0.10	-0.17	-0.15	-0.22
Cimișlia	-0.21	-0.10	-0.07	0.05	-0.02	-0.05	-0.04	-0.05	0.17	0.00	-0.12
Leova	-0.68	-0.75	-0.73	-0.73	-0.71	-0.60	-0.76	-0.80	-0.73	-0.57	-0.51
Ștefan Vodă	0.17	0.10	-0.02	-0.08	-0.02	-0.16	-0.19	-0.15	-0.11	-0.06	-0.21
Taraclia	0.57	0.61	0.39	0.43	0.37	0.45	0.29	0.35	0.11	0.01	0.03

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Tabel 3. Indicatorii socio economici pe raioane și regiuni pentru anul 2019

Date generale					Economie					Social				Infrastructura					
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Numar localitati	Populatie	Suprafata	Densitatea	Numărul de întreprind eri raportoare	Numărul mediu de salariați	Venituri din vânzări	Salariu mediu brut	Rata mortalitatii	Elevi la un cadru didactic	Medici la 10 000 locuitori	Numărul de computer e	Sisteme de alimentare cu apă funcționale	Sisteme de canalizare dotate cu stații de epurare	Investiții în active imobilizate, pe surse de finanțare, Milioane lei	Drumuri publice cu îmbăcămint e rigidă	Rata criminalita tii	Camere in structuri turistice	Construcții sportive
		persoane	km ²	locuitor/km			mil. lei	lei											
Total pe Țară	1,682	3,542,708	30,360	116.7	56,714	552,113	397,910.57	7233.7	1024.27	12	35.4	250279	1168	84	30,291.0	9145.6	36.9	8013	2674
Municipiul Chișinău	35	832,865	572	1457.1	35,445	332,562	286,546.12	8686.4	732.67	14	24.8	162411	14	8	20,072.6	111.8	51.3	4175	259
Nord	572	974,558	10,015	97.3	7,287	90,897	43,964.93	5916.1	1187.28	11	17.6	33987	267	20	3,540.6	3335.5	35.3	1088	857
Municipiul Bălți	3	151,791	78	1945.9	2,724	37,212	19,896.77	6863.2	838.04	15	29.0	11954	2	1	1,218.0	29.2	56.0	339	69
Briceni	39	71,447	814	87.7	362	4,594	1,748.18	5078.3	1413.22	9	18.1	1411	18	1	230.8	314.0	24.8	32	72
Dondușeni	30	41,719	644	64.8	202	2,349	1,118.12	5424.8	1508.13	8	17.3	1326	11	2	94.6	203.1	30.2	49	40
Drochia	40	85,558	1,000	85.6	507	6,010	4,079.43	5991.9	1282.55	11	14.0	2776	19	1	475.1	272.0	38.3	55	60
Edineț	49	79,160	933	84.9	385	6,949	5,039.54	5433.3	1301.93	10	21.2	2347	21	2	267.1	321.5	34.9	107	98
Fălești	76	90,275	1,073	84.2	372	5,751	1,498.10	5121.0	1146.33	12	10.9	2105	28	1	213.7	362.1	27.9	70	65
Florești	74	85,643	1,108	77.3	474	6,329	2,574.52	5530.3	1245.26	10	15.1	2318	41	3	276.1	332.5	28.7	41	63
Glodeni	35	58,691	754	77.8	275	3,228	1,145.22	5294.3	1249.87	10	15.3	1616	22	0	118.8	234.5	42.8	76	60
Ocnita	33	52,948	597	88.6	227	2,547	865.00	5380.1	1226.78	9	15.7	1255	3	3	107.3	220.9	20.0	26	71
Rîșcani	55	66,498	936	71.0	459	4,254	1,580.64	5662.7	1442.52	10	15.2	1830	44	4	170.3	317.1	32.3	50	36
Sângerei	70	91,412	1,034	88.4	472	3,563	1,528.06	5493.1	1061.69	12	12.8	2103	48	1	159.0	324.1	22.6	85	73
Soroca	68	99,416	1,043	95.3	828	8,111	2,891.35	5598.2	1125.24	11	17.4	2946	10	1	209.9	404.6	41.1	158	150
Centru	599	1,047,681	10,632	98.5	9,174	77,830	46,854.62	5910.6	1085.41	12	15.1	31840	553	33	3,996.0	3352.2	29.2	1855	910
Anenii Noi	45	82,998	888	93.5	756	7,359	4,321.66	6176.6	1063.49	13	16.6	2825	73	3	319.6	283.0	25.9	36	74
Călărași	44	76,551	754	101.6	412	4,009	1,265.13	5699.1	1170.59	12	14.8	1786	40	3	109.8	253.9	25.9	299	41
Criuleni	43	73,371	688	106.7	592	4,443	2,717.51	6253.6	1044.43	12	18.7	2531	38	2	219.8	233.3	28.1	195	36
Dubăsari	15	34,969	309	113.1	259	1,580	1,283.72	5483.6	958.27	11	10.0	1018	9	0	184.9	107.5	31.7	477	54
Hîncești	63	118,619	1,472	80.6	859	6,804	3,699.84	5735.1	1182.17	13	13.7	3523	44	2	402.5	369.9	25.0	42	81
Ialoveni	34	101,797	783	129.9	1,376	10,905	8,761.91	5790.4	977.97	14	16.1	3300	68	2	472.4	279.4	44.4	132	120
Nisporeni	39	64,797	629	103.0	418	3,399	2,158.21	5276.2	1025.94	11	13.0	1970	15	2	140.4	215.9	25.6	9	58
Orhei	75	124,007	1,228	101.0	1,368	13,398	6,069.40	6434.2	1152.84	13	16.8	4500	94	6	504.2	333.4	28.7	364	70
Rezina	41	49,891	622	80.2	389	3,450	3,526.73	6085.9	1216.26	11	13.6	1671	28	0	524.5	208.7	27.9	78	33
Strășeni	39	92,052	729	126.3	1027	7,142	6,003.16	5906.1	1068.77	14	15.9	2385	19	3	546.3	266.7	26.7	43	72
Șoldănești	33	40,942	598	68.4	294	2,267	758.05	5585.8	1276.55	12	15.6	924	16	4	89.4	185.3	27.1	38	38
Telenești	54	70,982	849	83.6	334	2,747	1,257.21	5244.3	1042.82	11	14.4	1640	76	3	118.0	239.6	26.5	23	119
Ungheni	74	116,705	1,083	107.8	1,090	10,327	5,032.09	5827.5	981.18	12	13.5	3767	33	3	364.3	375.7	32.5	119	114
Sud	295	525,928	7,379	71.3	3,107	33,447	11,788.43	5572.2	1082.45	11	13.1	15647	297	18	1,894.5	1982.8	30.9	669	572
Basarabeasca	10	27,997	295	95.1	138	1,088	282.58	4986.7	995.84	12	14.3	771	16	1	48.5	72.0	37.1	0	19
Cahul	55	124,091	1,545	80.3	858	10,334	3,131.03	6075.5	944.22	11	16.4	4076	55	4	798.9	363.8	16.1	444	151
Cantemir	51	61,317	868	70.7	200	3,124	1,551.32	5384.9	1004.39	11	9.9	1663	24	1	196.3	256.8	32.9	0	54
Căușeni	48	89,356	1,311	68.2	583	5,779	2,059.10	5459.4	1120.65	12	13.7	2697	62	1	240.6	352.7	46.7	70	143
Cimișlia	39	58,604	924	63.4	401	3,941	1,567.18	5552.2	1199.03	12	12.3	1932	62	3	203.2	256.4	31.2	49	32
Leova	40	51,990	765	68.0	252	1,789	666.32	5354.1	1185.82	11	11.2	1535	9	4	106.3	231.4	26.9	37	39
Ștefan Vodă	26	69,394	998	69.5	384	4,090	1,388.82	5434.6	1204.29	11	12.2	1669	56	2	167.8	265.4	39.5	47	67
Taraclia	26	43,179	674	64.1	291	3,302	1,142.09	5208.9	1084.63	9	11.1	1304	13	2	132.8	184.3	24.8	22	67
UTA Găgăuzia	32	161,676	1,848	87.5	1,701	17,377	8,756.47	5554.9	920.69	11	17.8	6394	37	5	787.2	363.3	37.3	226	76

ANEXA 7

Tabel generalizator Indicatori monitorizare SNDR

Indicatori	Unitate de măsură	Valoarea inițială, anul 2010	Valoarea inițială, anul 2011	Valoarea inițială, anul 2012	Valoarea inițială, anul 2013	Valoarea inițială, anul 2014	Valoarea inițială, anul 2015	Valoarea în anul 2016	Valoarea în anul 2017	Valoarea în anul 2018	Valoarea în anul 2019	Valoarea în anul 2020
		Național	Național	Național	Național	Național	Național	Național	Național	Național	Național	Național
Obiectiv General: „Dezvoltare echilibrată și durabilă asigurată în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova”												
Produsul intern brut	mii lei											
<i>prețuri curente</i>		86 275 377	98 772 814	105 480 184	119 532 871	131 964 258	146 740 205	159 010 419	176 007 293	189 062 627	206 256 239	199 733 683
<i>prețuri comparabile</i>			91 295 022	98 190 317	115 019 670	125 509 067	133 030 152	152 179 755	168 358 043	186,575,412	199 599 421	194 851 775
Rata sărăciei	%	21.9	17.5	16.6	12.7	11.4	9.6	9.5	10.1	7.3	25.2	26.8
Indicile de disparitate a PIB regional pe locuitor	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100	100	100	100
Nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră	Megatone/an						14.3705	14.5778				
Obiectiv Specific nr. 1: „Asigurarea accesului la servicii și utilități publice calitative”												
Rata de conectare a populației la servicii de aprovizionare cu apă	%						64.6	64.2	68.5	70.7	69.7	72.4
<i>-urban</i>							91.8	90.8	92.0	93.7	93.3	96.0
<i>-rural</i>							45.0	45.0	52.1	54.7	54.1	56.8
Numărul localităților conectate la sistemul de aprovizionare cu apă	nr.						719	732	751	774	794	822
<i>-urban</i>							54	53	53	53	53	53

-rural							665	679	698	721	741	769	
Numărul populației conectate la sistemul de aprovizionare cu apă	mii persoane						1 831,7	1 896,8	1 919,8	2 139,0	2 166,0	2231,1	
-urban							1 101,7	1 087,2	1 079,3	1 251,3	1 268,0	1285,7	
-rural							730,0	809,6	840,5	887,7	898,0	945,4	
Numărul locuințelor conectate la sistemul de aprovizionare cu apă	mii locuințe						716,7	748,6	768,0	794,0	820,5	843,6	869,0
-urban							475,3	475,9	479,8	490,2	500,4	507,9	
-rural							241,4	271,8	287,1	302,5	317,7	332,0	
Rata de conectare a populației la servicii de canalizare	%						31,9	33,3	34,2	35,3	32,7	33,0	
-urban							74,5	75,4	77,3	80,0	78,0	78,1	
-rural							1,3	3,1	4,0	4,2	2,8	3,4	
Numărul localităților conectate la sistemul de canalizare	nr.						168	104	106	110	115	124	
-urban							52	52	52	52	52	52	
-rural							116	52	54	58	63	72	
Numărul locuințelor conectate la sistemul de canalizare	mii locuințe						350,1	366,1	368,6	394,3	419,0	418,3	433,6
-urban							343,1	353,4	355,9	379,5	401,8	399,6	
-rural							7,0	12,7	12,7	14,8	17,2	18,7	

Numărul populației conectate la sistemul de canalizare	nii persoan						790,0	807,4	810,7	1 031,1	1 060,8	1 059,9	
-urban							772,2	775,7	779,0	973,2	1 011,5	1 006,6	
-rural							17,8	31,7	31,7	57,8	49,3	53,3	
Numărul acordurilor de cooperări intercomunitare stabilite pentru gestionarea serviciilor publice în domeniul AAC	nr.												
Numărul APL participante la cooperări intercomunitare stabilite pentru gestionarea serviciilor publice în domeniul AAC, (nr.)	nr.												
Rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide	%						8,5	10,4	10,8	9,7	14,0	21,4	
-urban							92,7	94,5	96,4	96,4	98,2	98,2	
-rural							5,4	7,2	7,6	7,4	10,9	18,5	
Numărul localităților care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide	nr.						131	159	165	160	216	328	
-urban							51	52	53	51	54	54	
-rural							80	107	113	109	163	274	
Numărul locuințelor care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide	mii locuințe						454,9	473,7	487,1	490,4	544,8	666,7	

-urban							422,7	428,6	440,7	446,3	466,9	541,1	
-rural							32,2	45,1	46,4	44,1	77,9	125,6	
Numărul populației care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere solide	mii persoane						1004,1	1 046,8	1082,1	1 127,3	1 257,8	1 395,6	
-urban							917,1	924,6	955,4	1 006,9	1 046,1	1 060,7	
-rural							87	122,2	126,7	120,4	211,8	334,9	
Numărul de spații neconforme de depozitare a deșeurilor solide	nr.						2726	3200	3122	2753	3024		
Suprafața spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide	ha						371,76	386,94	246,64	357,17	377,85		
Numărul de spații neconforme de depozitare a deșeurilor solide lichidate	nr.						1977	2402	2661	1958	2337		
Suprafața spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide lichidate	ha						260,43	264,94	174,74	254,56	279,87		
Numărul acordurilor de cooperări intercomunitare stabilite pentru gestionarea serviciilor publice în domeniul MDS	nr.												
Numărul APL participante la cooperări intercomunitare stabilite pentru gestionarea serviciilor publice în domeniul MDS	nr.												
Consumul de energie în clădirile publice	(kWh/m. p.)												

Numărul clădirilor publice renovate prin măsuri de eficiență energetică	nr.						140	166	121				
Ponderea drumurilor regionale modernizate	%								59,7	60,9	59,0	60,7	
Lungimea drumurilor regionale modernizate (beton ciment, asfaltat, impietruite)	km								1 872 585	1 920 016	1,962,81	1,994,19	
Parcursul mărfurilor, realizat cu transportul rutier (exclusiv persoane fizice)	mil. tone-km	3 146,3	3 538,1	3 855,1	4 258,3	4 168,4	4 098,9	4 576,4	4 884,1	5 157,3	5 433,1	5 425,6	6 200,8
Transportul de pasageri, realizat cu autobuze și microbuze	mii pasageri	105 984,5	115 270,6	118 090,6	114 800,3	108 279,4	102 641,6	102 121,5	100 399,9	98 687,1	100 108,3	54 239,6	59 257,2
Obiectiv specific nr. 2: „Asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni”													
Produsul intern brut pe locuitor	mii lei												
<i>prețuri curente</i>	mii lei	24,2	27,7	29,6	33,6	46,2	51,8	56,7	63,9	69,8	77,4	75,8	
<i>prețuri comparabile</i>	mii lei		25,6	27,6	32,3	35,3	37,4	42,8	47,4	52,6			
Valoarea adăugată brută	mii. lei												
<i>prețuri curente</i>	mii lei	74 310 591	84 813 668	90 938 526	102 741 876	114 418 239	128 050 092	139 083 128	151 940 982	163 026 141	178 952 289	172 961 254	
<i>prețuri comparabile</i>	mii lei		78 183 537	84 121 468	99 731 465	108 277 133	113 528 296	134 759 773	144 166 137	158 155 981	169 586 765	163 533 481	
Numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare total	mii persoane	229,9	248,3	268,2	271,5	283,0	278,9	306,3	337,2	364,6	374,7	90,3	178,2
<i>din care: rezidenți</i>		166,3	173,3	179,2	175,9	189,1	184,5	185,0	192,0	204,4	200,7	61,6	109,4
<i>nerezidenți</i>		63,6	75,0	89,0	95,6	93,9	94,4	121,3	145,2	160,2	174,0	28,7	68,8

Numărul structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare, la 31 decembrie	nr.	250	247	257	264	275	249	252	268	269	267	272	280
Numărul de vizite în muzee	mii persoane		957,2	828,7	821,3	880,0	990,4	836,2	757,8	759,5	800	300	500
Investiții în active materiale pe termen lung pe locuitor *	lei	3 875,5	4 620,7	4 819,2	5 376,4	5 949,4	5 943,4	5 536,1	8 450,4	10 061,7	11 640,9	11 381,7	13 481,8
Investiții capitale în parcurile industriale, zonele economice libere	mii lei	ZEL - 128,7 mil. dolari	ZEL - 145,9 mil. dolari	ZEL - 169,4 mil. dolari	ZEL - 197,9 mil. dolari	ZEL - 212,0 mil. dolari	ZEL-230,0 mln. dolari SUA	ZEL-284,1 mln. dolari SUA	ZEL-348,6 mln. dolari SUA; PI-708,3 mln lei	ZEL-402,4 mln. dolari SUA	ZEL-432,7 mln. dolari SUA	ZEL-458,9 mln. dolari SUA	ZEL-506,2 mln. dolari SUA
Numărul de întreprinderi mici și mijlocii la 1000 locuitori	nr.	13,1	13,6	14,2	14,7	15,0	17,8	18,3	19,3	20,4	20,8	21,7	22,6
Rata de ocupare	%	38,5	39,4	38,4	39,3	39,6	40,3	40,8	40,5	42,0	40,1	38,8	39,8
Rata șomajului	%	7,4	6,7	5,6	5,1	3,9	4,9	4,2	4,1	3,0	5,1	3,8	3,2
Numărul de obiective turistice reabilitate, amenajate	Număr												
Obiectiv specific nr. 3: „Îmbunătățirea guvernancei în domeniul dezvoltării regionale”													
Regiuni de dezvoltare funcționale	nr.	3	3	3	3	3	3	4	4	4	1	4	5
Numărul persoanelor cu capacități îmbunătățite (Membrii CRD, ADR, APL Instruiți)	nr.						1283	1242	1055	867	1265	2887	
Nr. APL care implementează proiecte de DR	nr.						31	27	43	59	48		

Numărul proiectelor de dezvoltare regională finanțate din FNDR, cofinanțate de APL și din alte fonduri naționale/internationale.	nr.						34	55	82	42	40		
	suma lei										193,3		
FNDR	nr.						26	19	39	38	32	26	
	suma lei						106 mln.	137,3 mln.	187 mln	211,2 mln	127,3 mln.	169,05 mln.	
alte fonduri:	nr.						2	2	1	2	2		
	suma lei						1,2 mln.	1,2 mln.	0,6 mln	1,5	607 500		
	nr.						5	22	25	20	19		
	suma lei						14,1 mln	120,3 mln	89,4 mln	118,3	94,2 mln		
-nationale	nr.												
	suma lei												
	nr.							11			15		
	suma lei						17,9 mln		77,5	22,7 mln	75,2		
-internationale	nr.						4	5	6	6	6		
	suma lei						2 mln.	4.6 mln	0,7 mln	10 mln.	888 535		
	nr.						8	11	5	20	19		
	suma lei						98,6 mln	72.6 mln	39,8	109,9	82,6 mln		
Rata de participare a membrilor CRD în procesul decizional	%						81	73,55	65,45	57,13	47,6	79,35	80

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

ANEXA 8

Glosar de termeni

Ajutor pentru dezvoltare. Un transfer de diverse resurse (bunuri, produse alimentare, asistență tehnică, resurse financiare, împrumuturi concesionale) către țările în curs de dezvoltare pentru a satisface nevoile de bază ale populației lor, pentru a reduce sărăcia și pentru a asigura drepturile și libertățile de bază.

Asistenta de dezvoltare oficială. Fluxurile de finanțare oficială administrate cu promovarea dezvoltării economice și a bunăstării țărilor în curs de dezvoltare ca obiectiv principal și care au caracter concesional, astfel cum sunt definite de DAC. Prin convenție, fluxurile AOD cuprind contribuții ale agențiilor guvernamentale donatoare, la toate nivelurile, către țările în curs de dezvoltare („AOD bilaterală”) și către instituțiile multilaterale. Încasările AOD cuprind cheltuieli de către donatorii bilaterali și instituțiile multilaterale. AOD prin definiție trebuie să conțină cele trei elemente: (a) întreprinse de sectorul oficial, inclusiv guvernele federale și regionale; (b) promovarea dezvoltării economice și a bunăstării ca obiectiv principal; și (c) în termeni financiari concesionali (în cazul în care un împrumut, având un element de finanțare de cel puțin 25%, utilizând o rată fixă de 10% din reducere).

Creștere economică. O creștere a produsului intern brut sau a venitului național brut.

Dezvoltare. Un proces care vizează îmbunătățirea nivelului de trai al populației, al venitului, al calității alimentelor, al serviciilor de sănătate și al educației prin creșterea economică. Alte aspecte ale dezvoltării includ: 1) crearea condițiilor pentru încurajarea respectului de sine al indivizilor prin crearea instituțiilor economice, sociale și politice necesare; 2) îmbunătățirea libertății personale a individului prin crearea de noi oportunități și asigurarea unui acces mai bun la bunuri și servicii.

Dezvoltare economică. Procesul de transformări structurale în care venitul real pe cap de locuitor al unei populații crește într-o perioadă lungă de timp pe fondul conservării sau diminuării sferei absolute de sărăcie care duce la un nivel mai ridicat de viață, șomaj mai mic, acces mai bun la educație, sănătate și cultură.

Dezvoltare regională. Politică de investiții care vizează ansamblu al instrumentelor și al măsurilor pe care autoritățile administrației publice centrale și locale le aplică într-o regiune de dezvoltare pentru asigurarea creșterii competitivității și a dezvoltării durabile.

Eficacitatea ajutorului. O realizare a rezultatelor declarate ale dezvoltării economice și umane. Principalele surse pentru îmbunătățirea eficacității ajutorului includ: reducerea condiționalității; consolidarea capacităților și sprijin pentru consolidarea instituțiilor.

Eficiența ajutorului. Randamente din dezvoltare măsurate în raport cu costul implementărilor. Randamentele pot fi măsurate empiric pe baza anumitor indicatori de dezvoltare și a experiențelor anterioare ale implementării programelor de dezvoltare.

Evaluare. Încercări de evaluare sistematică și obiectivă a progresului către și realizarea unui rezultat. Evaluarea nu este neapărat un eveniment unic, dar poate să fie un exercițiu care să implice evaluări ale diferitelor domenii de aplicare și profunzime efectuate la mai multe puncte în timp ca răspuns la nevoile în evoluție pentru cunoașterea și învățarea evaluativă în timpul efectului pentru a obține un rezultat. Toate evaluările - chiar evaluările proiectului care evaluează relevanța, performanța și alte criterii - trebuie să fie legate de rezultate spre deosebire de numai realizările sau rezultatele imediate.

Evaluarea impactului ex ante. Încercări de măsurare a impactului prevăzut pentru viitor programe și politici, având în vedere situația actuală a unei zone potențial vizate și poate implica simulări bazate pe presupuneri despre modul în care funcționează economia.

Evaluare ex post. Măsurarea impactului real acumulat de beneficiari care sunt atribuite intervenției programului.

Impact. Evaluarea impactului proiectului stabilește dacă intervenția a avut un efect de bunăstare asupra indivizilor, gospodăriilor și comunităților și dacă acest efect poate fi atribuit intervenției în cauză.

Intervenție de dezvoltare. Un instrument pentru sprijin al unei țări partener care vizează promovarea Dezvoltării.

Metode de evaluare experimentală. Metode de evaluare bazate pe modele de control aleatoriu - o selecție aleatorie a grupului de control al beneficiarilor. În acest caz, nu trebuie să existe diferențe între condițiile celor două grupuri, în afară de faptul că un grup este afectat de program și are acces la rezultatele sale, iar celălalt grup nu primește programul.

Obiectiv de dezvoltare. Impactul urmărit care contribuie la beneficii fizice, financiare, instituționale, sociale, de mediu sau de altă natură pentru o societate; comunitate sau grup de persoane prin intermediul unuia sau mai multe intervenții de dezvoltare.

Stagnare economică. Dinamica economică cu rate de creștere aproape de zero.

Teoria dezvoltării. O disciplină care studiază cauzele subdezvoltării țărilor și modalitățile de eradicare a acesteia.

ANEXA 9

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII AL REPUBLICII
MOLDOVA

Instituția Publică INSTITUTUL DE
ECOLOGIE ȘI GEOGRAFIE

MD-2028, Chișinău, str. Academiei, 1
tel. 022 73 15 50; tel./fax 022 73 98 38,
022 21 11 34, 022 28 14 73
e-mail: ieg@ieg.md

MINISTRY OF EDUCATION AND
RESEARCH OF THE REPUBLIC
OF MOLDOVA

Public Institution INSTITUTE OF
ECOLOGIE AND GEOGRAPHY

1, Academiei str. Chișinău, MD-2028
tel. 022 73 15 50; tel./fax 022 73 98 38,
022 21 11 34, 022 28 14 73
e-mail: ieg@ieg.md

Nr. 02.
"05" ianuarie 2023

Agencia de Dezvoltare Regională Nord

Act de Implementare a rezultatelor cercetărilor științifice prezentate de dna Maria PRISACARI în teza de doctor în științe administrative cu tema: „Impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova”

Prin prezenta, Institutul de Ecologie și Geografie confirmă faptul, că rezultatele care au fost obținute în urma cercetărilor efectuate de către dna Maria Prisacari în cadrul tezei de doctor în științe administrative „Impactul asistenței externe asupra politicilor publice de dezvoltare regională în Republica Moldova” sunt foarte importante în procesul elaborării documentelor strategice de dezvoltare regională. Lucrarea prezintă o analiză complexă a asistenței externe și a efectelor ei în implementarea politicii de dezvoltare regională.

Studiul este bazat pe o bază informațională bogată și pe un suport bibliografic deosebit de relevant și important. Sunt identificate aspectele teoretico-metodologice ale impactului și se prezintă metodologia de evaluare prin calcularea pentru fiecare regiune, a Indicatorilor de Dezvoltare Socio-Economică, în baza cărora se poate stabili nivelul de dezvoltare/subdezvoltare regională. De asemenea, metodologia elaborată ar putea servi drept instrument de monitorizare a impactului politicilor publice de dezvoltare regională.

În lucrare sunt evidențiate problemele utilizării și gestionării resurselor financiare, fiind incluse un șir de recomandări pentru sporirea eficacității acestora. Rezultatele cercetărilor efectuate vor putea servi în elaborarea și ajustarea strategiilor de dezvoltare regională și a programelor operaționale regionale pentru domeniile de intervenție prioritară. Aceste rezultate sunt utile pentru actualizarea informației privind utilizarea și gestionarea asistenței externe în implementarea politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova, inclusiv în RD Nord.

De asemenea, metodologia și rezultatele prezentate în prezenta lucrare vor fi foarte binevenite la elaborarea Programului de Măsură și Planului de Acțiuni pentru asigurarea dezvoltării durabile în ecosistemele urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord prevăzută în cadrul etapei a IV-a (2023) a Proiectului instituțional aplicativ 20.80009.7007.11 „Evaluarea stabilității ecosistemelor urbane și rurale în scopul asigurării dezvoltării durabile” elaborat de Institutul de Ecologie și Geografie cu suportul financiar de la bugetul de stat. În plus, eforturile și depuse și rezultatele obținute în cadrul acestui studiu de doctorat contribuie semnificativ la consolidarea și eficientizarea relațiilor de colaborare dintre mediul academic și factorii de luare a deciziilor de dezvoltare regională per general, dintre Institutul de Ecologie și Geografie și Agenția de Dezvoltare Nord, în particular.

Director al Institutului de Ecologie și Geografie,

Dr., conf. univ. Bejan Iurii

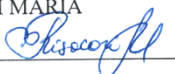
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Maria Prisacari, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat reprezintă rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

PRISACARI MARIA

Semnătura

05.01.2023

Curriculum Vitae

Date personale

Nume/Prenume

Adresa

Telefon

E-mail

Naționalitatea

Data nașterii

Gen

Experiența

Data

Poziția deținută

Principalele activități și
responsabilități

Denumirea și adresa angajatorului

Sector

Data

Poziția deținută

Principalele activități și
responsabilități

Denumirea și adresa angajatorului

Sector

Data

Poziția deținută

Principalele activități și
responsabilități

Maria Prisacari

Republica Moldova, mun. Bălți, 3100, bul. Victoriei 22

Mob: +373 78000780

mariaprisacari.adrnord@gmail.com

Republica Moldova

24/02/1983

F

25 februarie 2020 - prezent

Director

Coordonarea și managementul instituției din domeniul dezvoltării regionale

MIDR (MADRM), Agenția de Dezvoltare Regională Nord, Republica Moldova, mun. Bălți, piața V. Alecsandri 8A
Public

1 ianuarie 2019 – 24 februarie 2020

Șef secție Politici Regionale și Cooperare externă

- Coordonarea activităților de analiză cu privire la nevoile și oportunitățile de dezvoltare a Regiunii Nord, elaborarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de dezvoltare regională (drumuri regionale locale, managementul deșeurilor solide, eficiența energetică, apă și canalizare, sprijin pentru afaceri și turism), planificare organizațională și programare.
- Coordonarea cooperării cu partenerii internaționali, precum și atragerea de fonduri externe pentru implementarea proiectelor din Planul Operațional Regional Nord și alte proiecte regionale bazate pe Strategia de Dezvoltare Regională Nord
- Gestionarea proiectelor din surse externe în sectoarele menționate mai sus
- Coordonarea activităților de comunicare ale ADR Nord
- Coordonarea Centrului de Informare și Consiliere în Afaceri

Agenția de Dezvoltare Regională Nord, Republica Moldova, mun. Bălți, piața V. Alecsandri 8A
Public

1 ianuarie 2016 - 31 decembrie 2018

Șef secție Cooperare și Atragerea Investițiilor/ Șef interimar secția Planificare Strategică și Programare (8.11.2018)

Elaborarea programelor și strategiilor regionale
Cooperarea cu actorii naționali și internaționali, promovarea Regiunii de Dezvoltare Nord și atragerea investițiilor. Atragerea de investiții pentru implementarea programelor sectoriale regionale în managementul deșeurilor solide, eficiența energetică, apă și canalizare, drumuri regionale), infrastructura de sprijin a afacerilor și turismul, dezvoltarea socio-economică. Monitorizarea implementării proiectelor în domeniile menționate mai sus).

Denumirea și adresa angajatorului	Agenția de Dezvoltare Regională Nord, piața Vasile Alecsandri 8A, Bălți, Republica Moldova
Sector	Public
Data	Decembrie 2017 – 2020
Poziția deținută	Manager al Centrului de Informare și Consiliere în Afaceri/ADR Nord
Principalele activități și responsabilități	Cooperarea cu APL-urile și IMM-urile, promovarea potențialului economic al regiunii, facilitarea venirii investitorilor pe piață, organizarea de cursuri pentru IMM-uri și alte părți interesate, informarea părților interesate despre oportunitățile de afaceri din regiune
Denumirea și adresa angajatorului	Agenția de Dezvoltare Regională Nord, piața Vasile Alecsandri 8A, Bălți, Republica Moldova
Sector	Public/privat
Data	Aprilie 2013 - decembrie 2015
Poziția deținută	Specialist în planificarea strategică și programare, responsabil de relații externe și atragerea investițiilor
Principalele activități și responsabilități	Planificarea strategică și programare, dezvoltarea regională, atragerea de investiții, relații internaționale, întâlnirea delegațiilor, scrierea de concepte de proiecte și coordonarea lor, elaborarea materialelor informative, consultarea beneficiarilor, analiza nevoilor și oportunităților de dezvoltare socio-economică din regiune, monitorizarea și evaluarea implementării politicilor de dezvoltare regională; contribuirea la consolidarea capacităților de planificare regională și de luare a deciziilor strategice; Identificarea potențialilor parteneri de dezvoltare și negocierea în vederea încheierii acorduri de cooperare etc.
	Membru al Comitetului director în elaborarea Strategiei de Dezvoltare Regională Nord 2016-2020
	Membru al grupului de lucru, facilitator al proiectului TWINING "Dezvoltarea capacităților în dezvoltarea regională în Republica Moldova": Sprijinul consultativ și metodologic din partea experților europeni pentru 2 proiecte pilot în Regiunea de Nord
	Responsabilă de elaborarea conceptelor de proiecte și conducerea grupului de lucru
	Facilitator și moderator, membru al grupului de lucru în cadrul planificării sectoriale regionale în domeniul drumurilor locale regionale, membru al Grupului de lucru în domeniul gestionării deșeurilor solide
Denumirea și adresa angajatorului	Agenția de Dezvoltare Regională Nord, piața Vasile Alecsandri 8A, Bălți, Republica Moldova
Sector	Public
Data	2012 – 2014
Poziția deținută	Manager de proiect
Principalele activități și responsabilități	Scrierea și implementarea proiectelor
Denumirea și adresa angajatorului	Centrul pentru Dezvoltare Regională Durabilă "PRO CONSULT", str. Pușkin 38, blocul 1, Bălți, Republica Moldova
Sector	ONG
Data	2005 – 2013
Poziția deținută	Profesor de limba engleză la Linguata - școală de limbi moderne
Principalele activități și responsabilități	Predarea, coordonarea activităților școlare, organizarea și moderarea meselor rotunde, seminare, realizarea programului școlii
Denumirea și adresa angajatorului	Linguata SRL, str. Sadoveanu nr.2, Bălți, director - Elisaveta Onofreiciuc
Sector	Sectorul privat, educație
Educație și formare	
Data	Ianuarie 2016
Titlu de calificare acordat	Doctorand în științe administrative

Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	Administrație publică, Științe politice, servicii publice Academia de Administrație Publică, Republica Moldova
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	Octombrie - decembrie 2015 Certificat Regiunile, instituțiile UE și elaborarea politicilor. Curs de bază privind modul în care instituțiile UE și factorii de decizie UE, cum funcționează instituțiile și modul în care acestea afectează politicile și activitățile la nivel regional și local. Comitetul European al Regiunilor, Iversity
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	7 – 11 septembrie 2015 Certificat The Visegrad States, integrarea europeană și vecinătatea estică. Experiența tranzitorie a Poloniei, Combaterea corupției și transparența politică Școala de Studii Politice din Visegrad Academia Europeană de Diplomatie, Polonia
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	Septembrie 2013-iunie 2015 Studii de masterat în Politica Europeană și Administrația Publică, Înființarea și funcționarea UE, politica publică europeană, dreptul administrativ, regionalizarea administrativă, managementul public și privat, planificarea strategică și programarea, metodele de administrare europeană Universitatea de Stat "Alecu Russo" din Bălți, Republica Moldova
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	Mai 2015 Certificat Stagiu în cadrul Administrației Regiunii Wielkopolska, Polonia Managementul proiectului, Planificare strategică, Atragerea investițiilor Oficiul Mareșalului Regiunii Wielkopolska, Polonia
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	22-28 martie 2015 Schimb de experiență. Programul Vizitatorilor Uniunii Europene. Bruxelles. Vizite individuale cu reprezentanți ai instituțiilor UE. Organizat de Parlamentul European și de Comisia Europeană. Corpul EEAS
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	februarie 2015 Certificat Stagiu. Formarea formatorilor în elaborarea planurilor / strategiilor regionale / locale Școala de Administrație Publică Szczecin, Polonia
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	2005 – 2006 Studii de magistrat în filologie. Universitatea de Stat "Alecu Russo" din Bălți, Republica Moldova
Data Titlu de calificare acordat Subiecte principale / calificări ocupationale acoperite Denumirea instituției	2001-2005 Studii de licență în filologie. Literatura engleză și franceză, sintaxa, morfologie, gramatică, lexicologie etc. Universitatea de Stat din România "Al. I. Cuza ", Iași, România, specializarea Limbi și literaturi străine, Facultatea de franceză și engleză.

Competențe personale

Limba maternă

Alte limbi străine cunoscute

Auto-evaluare

I. engleză**I. rusă****I. franceză**

Competențe sociale

Competențe
organizaționale/manageriale

Competențe tehnice

Competențe informatice

Alte competențe

Permis de conducere

Referințe**I. română****I. engleză, rusă, franceză**

Înțelegere				Vorbire				Scriere	
ascultare		citire		Participare la conversație		Discurs oral			
C 2	Utilizator experimentat	C 2	Utilizator experimentat	C 2	Utilizator experimentat	C 2	Utilizator experimentat	C 2	Utilizator experimentat
C 2	Utilizator experimentat	C 2	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	B 2	Utilizator independent	B 2	Utilizator independent
B 2	Utilizator independent	C 1	Utilizator experimentat	B 1	Utilizator independent	A	Utilizator independent	B 1	Utilizator independent

(*) [*Common European Framework of Reference for Languages*](#)

Competențe manageriale, abilitatea de a lucra independent și în echipă; abilitatea de a face față termenilor restrânși, abilități de comunicare dezvoltate, abilități analitice, dispunerea de a prelua sarcini pentru a echilibra volumul de muncă al echipei; capacitatea de asimilare rapidă a informațiilor și abilităților noi, dorința de implicare în activitățile socio-culturale.

Spiritul organizațional, punctualitate, responsabilitate, capacitate de sinteză și analiză, atitudine pozitivă, creativitate, insistență în obținerea rezultatului planificat, flexibilitate.

Utilizarea eficientă a pachetului Office

Word, Excel, Internet, Power Point, Outlook, Excel

Organizarea și moderarea evenimentelor, elaborarea documentelor strategice și a planurilor de acțiune

Categoria B

La solicitarea dvs